

Folketingets
ombudsmands
beretning
for året
1966

A/S J. H. SCHULTZ
UNIVERSITETS-BOGTRYKKERI
KØBENHAVN
1967

INDHOLDSFORTEGNELSE

	side
Indledning	5
I. Embedets almindelige forhold:	
A. Personaleforhold	7
B. Inspektioner	7
C. Lokaleforhold	7
II. Oversigt over sagsbehandlingen i 1966:	
A. Statistiske oplysninger	8
B. Kritik	11
C. Henstillinger m. v.	12
D. Andre sager	13
III. Supplerende oplysninger vedrørende sager omtalt i tidligere beretninger:	
A. Beretningen for året 1961: ad 35. Politiets afhøring af børn	15
B. Beretningen for året 1964: ad 18. Fastsættelse af lodstakster	15
ad 32. Tilladelse til opførelse af en tilbygning	16
C. Beretningen for året 1965: ad 28. Afholdelse af nyt menighedsmøde	16
ad 43. Fangers deltagelse i kirkegang	17
ad 45. Munderingsoptællinger på stillepladsen	17
ad 47. Cafeteriaordning ved kostforplejning og talsmandsordning for befalingsmænd	18
IV. Sager, der har givet anledning til kritik, henstillinger m. v., samt andre sager af mere almindelig interesse:	
1. <i>Militærhjælp</i> til betaling af terminsydelser	19
2. <i>Speciallægeundersøgelse</i> af forvaret	21
3. Ejendomsskyldpromillen efter <i>kommunesammenlægning</i>	22
4. <i>Dispensation</i> fra bygningsreglements <i>højdebestemmelser</i>	23
5. <i>Aktindsigt</i> vedrørende ikke antaget <i>doctordisputats</i>	25
6. Adgangen til at antage <i>hustrus pigenavn</i>	26
7. <i>Bevaringstagelse</i> i henhold til <i>toldloven</i>	27
8. Menighedsråds <i>sagsomkostninger</i> ved injurieresøgsmål	28
9. <i>Behandling</i> af <i>politianmeldelse</i> vedrørende dyrepark	30
10. <i>Sommerhusbyggeri</i> i strid med <i>ekspropriationsplaner</i>	31

	side
11. <i>Udbetaling af forfatterhonorarer for radioudsendelser</i>	33
12. <i>Licitation vedrørende statshospital</i>	39
13. <i>Fangers adgang til at holde fugle</i>	41
14. <i>Tavshedspligt for grupperådgiver i statsfængsel</i>	43
15. <i>Betingelse for udstykningstilladelse ved landevej</i>	44
16. <i>Anvendelse af genkøbsværdien af livsforsikring</i>	45
17. <i>Tilsigelse til afsoning ved anbefalet brev</i>	46
18. <i>Dispensation fra byplanvedtægt</i>	48
19. <i>Sagsbehandlingen i Direktoratet for Folkeskolen og Seminarierne</i>	51
20. <i>Værneting for militær straffesag</i>	52
21. <i>Særlig forrentning af skattebeløb</i>	54
22. <i>Forkøbsret til fiskekutter tilsidesat</i>	56
23. <i>Invalide- og folkepension under ophold i udlandet</i>	58
24. <i>Repræsentation i Tjenestemandskommissionen af 1965</i>	60
25. <i>Afgift af brugte motorkøretøjer</i>	61
26. <i>Modregning for ægtefælles skatterestance</i>	63
27. <i>Tjeneste ved dansk FN-kommando</i>	64
28. <i>Bytning af lagner og håndklæder m. m.</i>	66
29. <i>Indkvarteringsforholdene på nogle kaserner</i>	67
30. <i>Foreneligheden af kommunale tjenester og hvern</i>	68
31. <i>Motorkørsel på stranden ved Løkken</i>	70
32. <i>Erstatning ved ekspropriation af privat vej</i>	72
33. <i>Byggeri i yderzone</i>	74
34. <i>Flytning af urne</i>	76
35. <i>Godtgørelse for bortfaldet ferie</i>	78
36. <i>Godkendelse af kørselsregnskaber</i>	79
37. <i>Politiets anvendelse af tilsigelser</i>	82
38. <i>Inddrivelse af amtstueskatter</i>	83
39. <i>Forbud mod salg af industrifrugt</i>	85
40. <i>Anmeldelse af ulykkestilfælde</i>	86
41. <i>Befordringsfradrag for invalider</i>	87
42. <i>Afmærkning af køretøj med gule blinklys</i>	88
43. <i>Omgørelse af en sundhedskommissions afgørelse</i>	92
44. <i>Opførelsen af P. O. Pedersen Kollegiet i Gladsaxe</i>	97

Sagregister til beretningerne 1955-66	113
--	------------

Til Folketinget.

I medfør af § 10 i loven om folketingets ombudsmand, lovbekendtgørelse nr. 342 af 1. december 1961, afgiver jeg hermed beretning for året 1966.

Afsnit I (s. 7) omtaler embedets almindelige forhold, og i afsnit II (s. 8) findes statistiske oplysninger m. v. angående de i 1966 indkomne sager. Afsnit III (s. 15) indeholder supplerende oplysninger om 7 sager, som er omtalt i tidligere beretninger. I afsnit IV (s. 19) redegøres der for 44 sager, der har givet anledning til kritik, henstillinger m. v., eller som i øvrigt er af mere almindelig interesse.

København, i september 1967.

STEPHAN HURWITZ

I. Embedets almindelige forhold.

A. Personaleforhold.

Folketingets Præsidium gav den 7. september 1966 tilladelse til, at ekspeditionssekretær Preben Kjørboe blev udlånt til Danmarks Forvaltningshøjskole yderligere i et år fra den 1. oktober 1966 at regne.

Den 1. september 1966 fratrådte sekretær Torben Melchior sin stilling for at overtage en stilling som sekretær i Justitsministeriet. I hans sted genansattes den 1. oktober 1966 fuldmægtig ved Frederiksborg Amtsråd Mogens Lerhard.

B. Inspektioner.

I juni måned 1966 besøgte jeg uanmeldt Infanteriets Befalingsmandsskole i Sønderborg, Jydske Luftværnsregiment i Tønder og Slesvigske Fodregiment i Haderslev.

På *Sønderborg Kaserne* besigtigede jeg især belægningsområderne, kostforplejningen, undervisningslokalerne samt infirmeriet. Da belægningsområderne i henseende til vedligeholdelse lod noget tilbage at ønske, gav besigtigelsen anledning til en henvendelse til Forsvarsministeriet, se nærmere herom under afsnit IV, sag nr. 29.

Under en samtale med talsmændene fremkom der forskellige klager vedrørende kostforplejningen, herunder vedrørende forløbet af kostforplejningskommissionens møder. Disse forhold blev drøftet med befalingsmandsskolens chef, der nylig var tiltrådt, og det blev aftalt, at han ville søge de kritiserede forhold ændret. I oktober måned indhentede jeg gennem Hærkommandoen en rapport vedrørende de ovennævnte forhold, og da det af denne rapport fremgik, at de kritiserede forhold nu var bragt i orden, fandt jeg ikke anledning til at foretage videre i sagen.

Talsmændene ankede endvidere over de gældende terminer for bytning af lagner og udgangsskorter, se nærmere herom under afsnit IV, sag nr. 28. Herudover fremkom der ingen klager, som ikke kunne ordnes på lokalt plan.

I *Tønder* besigtigede jeg kasernens infirmeri, belægningsområderne og kostforplejningen. Umiddelbart uden for kaserneområdet fandtes nogle træbaracker, som anvendtes til indkvartering af frivilligt personel (konstabler). Dette forhold gav anledning til en henvendelse til Forsvarsministeriet, se nærmere herom under afsnit IV, sag nr. 29.

Under samtalen med talsmændene fremkom der ingen konkrete klager, men nogle ønsker, som senere blev drøftet med regimentets chef.

På *Haderslev Kaserne* besigtigede jeg belægningsområdet og kostforplejningen, der ikke gav anledning til bemærkninger. Uden for kaserneområdet benyttes en nedlagt skole, Laurids Skausgades Skole, som indkvartering for et kompagni. Da indkvartering på denne skole var klart uforsvarlig, rettede jeg henvendelse til Forsvarsministeriet om spørgsmålet. I kasernegården findes en træbarak, der dog kun anvendes til kortvarige indkvarteringer. Også denne bygning skønnedes uegnet til indkvartering. Om disse forhold se nærmere under afsnit IV, sag nr. 29.

Talsmændene ankede – ligesom for Sønderborgs vedkommende – over de gældende terminer for bytning af lagner. Endvidere ankede de over terminerne for bytning af håndklæder, se nærmere herom under afsnit IV, sag nr. 28. Herudover havde talsmændene ikke konkrete klager, men nogle ønsker, som blev drøftet med regimentschefen.

C. Lokaleforhold.

I slutningen af året 1966 flyttede ombudsmandsinstitutionen fra de hidtidige lokaler i Rigsdagsgården 12, som Folketinget selv skulle bruge til kontorer, til Christiansborg Ridebane 10. Telefonsystemet blev samtidig automatiseret, og kaldenummeret er herefter det samme som Folketingets, nemlig (01) 11 66 00.

II. Oversigt over sagsbehandlingen i 1966.

A. Statistiske oplysninger.

I 1966 blev der registreret 1.106 sager, hvoraf 180 vedrørte den kommunale forvaltning. 11 sager blev optaget af egen drift, heraf 7 vedrørende den kommunale forvaltning. Nedenfor er sagerne fordelt på de enkelte måneder i 1966, og til sammenligning er anført de tilsvarende tal for 1964 og 1965.

	1966	1965	1964
Januar	176	131	147
Februar	119	104	139
Marts	115	126	126
April	75	101	128
Maj	73	95	110
Juni	94	82	122
Juli	72	78	85
August	66	84	110
September	82	90	110
Oktober	80	79	107
November	79	95	97
December	75	81	89
	<hr/>	<hr/>	<hr/>
	1106	1146	1370

Sagerne er i den følgende statistik delt i to hovedgrupper, nemlig 1. Afviste sager og 2. Undersøgte sager. En sag er henført til gruppe 2, når der er taget stilling til sagens realitet.

1. Afviste sager.

Af de i 1966 registrerede 1.106 sager blev 762 afvist, og heraf blev 333 oversendt til andre myndigheder. 132 af de afviste sager angik den kommunale forvaltning, og i den nedenstående oversigt er antallet af disse sager dels anført i parentes, dels anført under c).

De 762 sager blev afvist af følgende årsager:

a) Klagen var for sent indgivet (6)	35
b) Klagen angik domme og dommeres embedsførelse	115

c) Klagen angik kommunale forhold, der ikke henhørte under ombudsmandens kompetence	26
d) Klagen vedrørte andre forhold udenfor ombudsmandens kompetence, herunder lovgivningsspørgsmål, private retsforhold o. lign.	93
e) Klagen kunne indbringes for højere administrativ myndighed (82)	319
f) Tilbagekaldte klager (4)	27
g) Forespørgsler m. v. uden egentlig klage (10)	81
h) Andre henvendelser, herunder anonyme og åbenbart grundløse (4)	66
	<hr/>
	762

I de under c) nævnte 26 sager afvistes klagen af følgende årsager:

Klagen angik den samlede kommunalbestyrelse	4
Klagen angik sagsområder, hvor der ikke er rekurs til en statsmyndighed	22
	<hr/>
	26

2. Undersøgte sager.

Pr. 1. juni 1966 henstod 3 af de i 1964 og 21 af de i 1965 til realitetsbehandling optagne sager som uafsluttede. 2 af 1965-sagerne, som havde været stillet i bero efter anmodning fra vedkommende klager, er dog senere blevet tilbagekaldt.

Den 1. juni 1967 var behandlingen af 1964-sagerne, 17 af 1965-sagerne og 323 af de 344 i 1966 til realitetsbehandling optagne sager afsluttet, således at sagsrestancen pr. 1. juni 1967 udgjorde 23 sager.

Nedenstående oversigt omhandler herefter 343 sager, heraf 11 vedrørende den kommunale forvaltning. I de tilfælde, hvor sagen har vedrørt mere end én myndighed, er den henført under den myndighed, den i det væsentlige har vedrørt.

	Sager ialt	Kritik og eventuelt henstilling m. v.	Henstilling m. v. alene	Sager, der hverken gav anledning til kritik eller henstilling m. v.
<i>1. Ministerierne:</i>				
Boligministeriet	18	5		13
Finansministeriet:				
Finansdepartementet	6			6
Skattedepartementet	8			8
Tolddepartementet	9		1	8
Forsvarsministeriet	18	2	3	13
Handelsministeriet	3			3
Indenrigsministeriet	11		1	10
Justitsministeriet:				
Departementet	84		1	83
Direktoratet for Fængselsvæsenet	13		2	11
Kirkeministeriet	4			4
Landbrugsministeriet	1	1		0
Ministeriet for Grønland	3	1		2
Ministeriet for kulturelle Anliggender	1			1
Ministeriet for offentlige Arbejder	2			2
Socialministeriet	12	1	1	10
Undervisningsministeriet	7	1		6
Økonomiministeriet	4			4
	204	11	9	184
<i>2. Politiet og anklagemyndigheden:</i>				
Rigsadvokaten og statsadvokaterne	2			2
Politiets virksomhed med straffesager	13	1	2	10
Politiets virksomhed iøvrigt	6	1		5
	21	2	2	17
<i>3. Andre statsmyndigheder:</i>				
Ambassader	1			1
Amter	7			
Amtsligningsinspektører	1			1
Amtstuer	1	1		0
Ankenævnet for Invalideforsikringsretten	10			10
Arbejdsdirektoratet	1			1
Boligkommissioner	1			1
Danmarks Radio	3		1	2
Direktoratet for Statshospitalerne	1	1		0
Direktoratet for Sygekassevæsenet	1			1
Direktoratet for Toldvæsenet	1			1

	Sager ialt	Kritik og eventuelt henstilling m. v.	Henstilling m. v. alene	Sager, der hverken gav anledning til kritik eller henstilling m. v.
Direktoratet for Ulykkesforsikringen	5	2		3
Fordelingsnævn	1			1
Forsikringsrådet	3			3
Forvaringsanstalter	1		1	0
Invalideforsikringsretten	15	1		14
Kredslæger	1			1
Kursusnævnet	1			1
Københavns Overpræsidium	1			1
Landsskatteretten	17	1	1	15
Matrikeldirektoratet	1			1
Omsnævnet	1			1
Overfredningsnævnet	3			3
Postvæsenet	1			1
Revalideringscentre	2			2
Revisionsdepartementer	1			1
Skatteråd	1			1
Skyldråd	1			1
Statens Ligningsdirektorat	2			2
Statsbanerne	3			3
Statsfængsler	2			2
Statshospitaler	1			1
Sundhedsstyrelsen	1			1
Taksationskommissioner	2			2
Toldvæsenet	2	1		1
Ulykkesforsikrings-Rådet	4			4
Vejdirektoratet	6			6
	107	7	3	97
4. Kommunale myndigheder:				
Amtsråd	2			2
Amtsvejsinspektører	1			1
Byråd	2			2
Børneværn	1			1
Skattevæsener	2	1		1
Sogneråd	3	1		2
	11	2		9
Ialt	343	22	14	307

Følgende oversigt belyser de forhold, som de 343 sager i det væsentlige vedrørte:

	Generelle spørgsmål	Afgørelser	Ansættelse, afskedigelse, lønning, pension m. m.	Sagsbehandling	Behandlingstid	Optræden, udtalelser m. m.	Ialt
Ministerierne	26	140	14	7	17	1	205
Politiet og anklagemyndigheden	1	2		10	4	3	20
Andre statsmyndigheder	6	55	4	11	25	5	106
Kommunale myndigheder		6		6			12
Ialt	33	203	18	34	46	9	343

B. Kritik.

En del af de sager, der gav anledning til kritik, er ikke medtaget i afsnit IV, idet de kritiserede forhold var rene ekspeditionsfejl eller af mindre væsentlig betydning.

I sag nr. 4 (s. 23), hvor der var tale om, at en garage var opført med en større højde end tilladt i landsbygningsreglementet, udtalte jeg, at jeg ville have fundet det rettest, om Boligministeriet i forbindelse med behandlingen af en klage over byggeriet havde tilvejebragt en formel dispensation fra højdebestemmelsen. Sagen gav anledning til en henstilling, se nedenfor under afsnit C.

Fundet det beklageligt, at Roskilde Toldkammer, som i juli 1965 fra den lokale toldkontrol havde modtaget rapport om, at et automobil var blevet taget i forvaring og toldplomberet, forlagde sagen, således at denne først blev indsendt til Direktoratet for Toldvæsenet i marts 1966 (sag nr. 7, s. 27).

Det ville have været rigtigst og bedst stemmende med retsplejelovens bestemmelser, om politiet i anledning af en anmeldelse mod en dyrepark havde reageret hurtigere end sket (sag nr. 9, s. 30).

Spørgsmålet om, hvorvidt Direktoratet for Statshospitalerne havde været berettiget til at antage det næstlaveste tilbud ved en offentlig licitation, omhandles i sag nr. 12 (s. 39). Udtalt, at de af en tilbudsgivers bankforbindelse stillede betingelser for at finansiere hans arbejde ikke i sig selv havde været tilstrækkelig motivering til at se bort fra hans tilbud.

Udtalt, at det havde været ønskeligt, om

en kommunalbestyrelse havde fået lejlighed til at udtale sig om et ombygningsprojekt, før Boligministeriet meddelte dispensation fra den gældende byplanvedtægt (sag nr. 18, s. 48).

I sag nr. 19 (s. 51) kritiserede jeg, at der var medgået for lang tid til en sags behandling i Direktoratet for Folkeskolen og Seminarierne, og at direktoratet og Undervisningsministeriet ikke havde besvaret to erindringskrivelser.

Fundet det meget beklageligt, at en kommune havde foretaget modregning i en kommunalt ansat kvindelig elevs løn til dækning af hendes mands skatterestance med et beløb, der oversteg det i kommuneskatteovens § 42, stk. 4, fastsatte maksimum (sag nr. 26, s. 63).

I sag nr. 29 (s. 67) kritiserede jeg overfor Forsvarsministeriet indkvarteringsforholdene dels på en nedlagt skole i nærheden af Haderslev Kaserne, dels på en træbarak ved Tønder Kaserne. Sagen gav endvidere anledning til en henstilling til ministeriet, se nedenfor under afsnit C.

Udtalt, at et byudviklingsudvalg og Boligministeriet ikke havde haft fornødent grundlag for at antage omgåelseshensigt i et tilfælde, hvor en mand ønskede at opføre et gartneri i yderzonen (sag nr. 33, s. 74). Sagen gav endvidere anledning til en henstilling til Boligministeriet, se nedenfor under afsnit C.

I sag nr. 35 (s. 78) udtalte jeg, at det havde været bedst stemmende med lønnings- og pensionslovens bestemmelser, om der var ydet nogle assistenter, hvis ferie var delvis bortfaldet på grund af indkaldelse til aftje-

ning af værnepligt, godtgørelse for mistet ferie. Sagen gav endvidere anledning til en henstilling, se nedenfor under afsnit C.

Kritiseret den tid, der var medgået til Landsskatterettens behandling af en sag angående fradrag for tjenestekørsel (sag nr. 36, s. 79). Sagen gav anledning til en henstilling, se nedenfor under afsnit C.

I sag nr. 39 (s. 85) udtalte jeg, at det var tvivlsomt, om Landbrugsministeriets forbud mod konsumsalg af industrifrugt havde fornøden lovhjemmel. I den nye lov om afsætning af frisk frugt og danske gartneriprodukter er der nu direkte lovhjemmel for forbudet.

Kritiseret, at en kendelse fra Landsskatteretten var formuleret således, at den med rette havde givet tvivl om, hvad der var grundelsen for den trufne afgørelse vedrørende et befodringsfradrag (sag nr. 41, s. 87).

I sag nr. 44 (s. 97), der vedrører opførelsen af P. O. Pedersen Kollegiet i Gladsaxe, udtalte jeg kritik overfor Gladsaxe Kommunalbestyrelse, Boligministeriet og ministeriets repræsentant i Kollegieselskabets bestyrelse. Overfor kommunalbestyrelsen og Boligministeriet fremhævede jeg endvidere betydningen af overholdelsen af de gældende lovbestemmelser, også når der er tale om byggeforetagender med et almennyttigt formål.

C. Henstillinger m. v.

I en del sager fandt jeg anledning til at rette henstillinger o. l. til vedkommende myndighed enten vedrørende den konkrete sag eller vedrørende generelle spørgsmål. Nogle af sagerne gav også grundlag for kritik og er derfor tillige omtalt foran i afsnit B.

I sag nr. 1 (s. 19) henstillede jeg til Socialministeriet at tage en sag om ydelse af militærhjælp til betaling af terminsydelser op til fornyet overvejelse, idet jeg ikke fandt den af ministeriet trufne afgørelse rimelig. Ministeriet efterkom henstillingen og meddelte, at det ikke ville modsætte sig, at der blev ydet hjælp til betaling af terminsrenter.

Henstillet til overlægen ved Forvaringsanstalten i Herstedvester at lade en forvaret, der havde besvær med et par nye briller med dobbeltslebne glas, komme til en fornyet un-

dersøgelse hos den oftalmologiske konsulent (sag nr. 2, s. 21).

I sag nr. 4 (s. 23) henstillede jeg til Boligministeriet at foranledige en dispensation tilvejebragt, før der blev udstedt bygningsattest for en garage, der var opført med en større højde end tilladt i landsbygningsreglementet. Boligministeriet anmodede derefter vedkommende byråd om at foranledige, at garagens ejer indsendte ansøgning om dispensation.

I sag nr. 11 (s. 33) redegøres der for de gældende regler om udbetaling af forfatterhonorarer fra Danmarks Radio. Udtalt, at jeg af principielle grunde måtte finde det ønskeligt, at § 6, stk. 5, i overenskomsten mellem Danmarks Radio og Dansk Forfatterforening blev ændret således, at de beløb, foreningen modtager fra radioen, undergives en vis kontrol fra det offentliges side.

Fangers adgang til at holde fugle omhandles i sag nr. 13 (s. 41).

Henstillet til Direktoratet for Fængselsvæsenet at overveje, om deltagerne i indsattes gruppemøder bør have forøvet et trykt eksemplar af reglerne vedrørende tavshedspligten (sag nr. 14, s. 43).

Anmodet Justitsministeriet om at overveje, om der måtte være anledning til at instruere politimestrene om, at afsoningsdatoen – når tilsigelse udsendes i anbefalet brev – bør fastsættes til et tidspunkt, der ligger senere end udløbet af brevets henliggefrist. Foreningen af Politimestre i Danmark har herefter instrueret politimestrene i overensstemmelse hermed (sag nr. 17, s. 46).

Henstillet til Forsvarsministeriet at overveje at tilbyde en billighedsgodtgørelse i anledning af, at en tidligere ejer af en fiskeskutter ikke havde fået lejlighed til at udøve sin forkøbsret til kutteren, som havde været overtaget af Søværnet. Sagen sluttedes med, at ministeriet udbetalte vedkommende ejer en godtgørelse på 10.000 kr. (sag nr. 22, s. 56).

I sag nr. 27 (s. 64) henstillede jeg til Forsvarsministeriet at overveje, om der var fornøden hjemmel til at beordre værnepligtigt mandskab til FN-tjeneste i udlandet. Ministeriet besluttede herefter ikke at beordre sådant mandskab til tjeneste i udlandet, førend den fornødne lovhjemmel var tilvejebragt.

Henstillet til Forsvarsministeriet at overveje en ændring af de gældende regler for værnepligtiges bytning af lagner, håndklæder og skjorter. Hærkommandoen har herefter iværksat en forsøgsordning (sag nr. 28, s. 66).

I sag nr. 29 (s. 67) henstillede jeg til Forsvarsministeriet dels at søge forbedringen af indkvarteringsforholdene bl. a. ved Laurids Skausgades Skole i Haderslev fremmet mest muligt, dels at overveje en istandsættelse af nogle belægningsområder på Sønderborg Kaserne.

Henstillet til Indenrigsministeriet at overveje, om der i forbindelse med revisionen af den kommunale styrelseslovgivning bør formuleres bestemmelser om forening af kommunale tjenester og hverv (sag nr. 30, s. 68).

I sag nr. 33 (s. 74) henstillede jeg til Boligministeriet at tage en sag angående opførelse af et gartneri op til fornyet overvejelse, idet byudviklingsudvalget og ministeriet efter min opfattelse ikke havde haft fornødent grundlag for at antage omgælseshensigt.

Henstillet til Ministeriet for offentlige Arbejder at tage en sag om ydelse af godtgørelse for mistet ferie på grund af militærtjeneste op til fornyet overvejelse (sag nr. 35, s. 78).

I sag nr. 36 (s. 79) henstillede jeg til Statens Ligningsdirektorat at overveje udarbejdelsen af en vejledning om kørselsregnskabs udformning. En sådan vejledning vil blive optaget i de kommende »Meddelelser fra Statens Ligningsdirektorat og Ligningsrådet«.

Henstillet til Justitsministeriet at overveje, om der bør indføres almindelige retningslinjer for politiets brug af tilsigelser og herunder om anvendelse af lukkede tilsigelser. Sådanne retningslinjer er nu givet i en cirkulæreskrivelse til politiet (sag nr. 37, s. 82).

I sag nr. 40 (s. 86) henstillede jeg til Socialministeriet at overveje, om der burde foretages noget til sikring af, at arbejdsgivere overholder pligten til at anmelde ulykkestilfælde.

Henstillet til Justitsministeriet at tage en sag om tilladelse til afmærkning af et motor-køretøj med gule blinklys op til fornyet overvejelse (sag nr. 42, s. 88).

D. Andre sager.

I afsnit IV er der yderligere medtaget nogle sager, som ikke har givet anledning til kritik eller henstillinger, men som skønnes at have en mere almen interesse.

Indenrigsministeriets standpunkt, hvorefter der i den specielle bestemmelse i landkommunallovens § 36, stk. 1, punktum 5, er hjemmel til i tilfælde af kommunesammenlægning at fravige den almindelige regel i loven om den kommunale ejendomsbeskatning om fiksering af den kommunale ejendomsskyld, gav ikke anledning til kritik (sag nr. 3, s. 22).

Ikke kritiseret, at Københavns Universitet og Undervisningsministeriet havde nægtet en læge adgang til at blive bekendt med den bedømmelse, som det af fakultetet nedsatte udvalg havde afgivet til fakultetet vedrørende en af ham indleveret doktorafhandling (sag nr. 5, s. 25).

Justitsministeriets praksis vedrørende tilladelser til at antage hustrus pigenavn omtales i sag nr. 6 (s. 26).

Kirkeministeriets afslag på et menighedsråds andragende om at få dækket udgifter i forbindelse med nogle injuriersøgsmål gav ikke anledning til kritik (sag nr. 8, s. 28).

Ved behandlingen af sager om tilladelser til sommerhusbyggeri i et område ved Oksbøl havde amtsrådet været berettiget til at inddrage bebyggelses- og byplanmæssige hensyn og udsætte sagerens behandling, indtil der var truffet afgørelse af spørgsmålet om omfanget af de militære ekspropriationer (sag nr. 10, s. 31).

Udtalt, at der i vejbestyrelseslovens §§ 33 og 35 var hjemmel for en vejbestyrelse til at stille krav om opsætning af et uigennembrudeligt hegn i skellet ud til en landevej (sag nr. 15, s. 44).

Spørgsmålet om, hvorvidt Forsikringsrådet havde hjemmel til i en livsforsikringspolice at indføje en klausul, hvorefter genkøb af livsforsikringen ikke kunne ske uden rådets samtykke, idet policen var tilvejetragt for en udtrædelsesgodtgørelse fra en pensionskasse, omhandles i sag nr. 16 (s. 45).

I sag nr. 20 (s. 52) redegøres der for den militære anklagemyndigheds anvendelse af reglen i militær retsplejelovs § 19 om garnisonsværneting.

Fundet, at den af Finansministeriet i bekendtgørelse nr. 126 af 6. april 1962 om forskudsafskrivning på visse anskaffelser af maskiner m. v. og bygninger fastsatte bestemmelse, hvorefter visse skattekrav skulle forrentes med 1 pct. månedlig, havde fornøden hjemmel (sag nr. 21, s. 54).

I sag nr. 23 (s. 58) redegøres der for Socialministeriets praksis vedrørende adgangen til at oppebære invalide- og folkepension under ophold i udlandet.

Centralorganisationen for Telefonstanden i Danmark kunne ikke blive repræsenteret i Tjenestemandskommissionen af 1965 (sag nr. 24, s. 60).

I sag nr. 25 (s. 61) omtales spørgsmålet om fritagelse for at svare afgift i henhold til loven om afgift af brugte motorkøretøjer, hvilken lov nu er ophævet.

Spørgsmålet om motorkørsel på stranden i Løkken omtales i sag nr. 31 (s. 70). Place-

ringen af nogle færdselstavler på stranden gav ikke anledning til kritik.

Selv om det måtte anses for tvivlsomt, om alle tab i forbindelse med ekspropriation af en privat fællesvej var blevet erstattet, fandt jeg ikke fuldt tilstrækkeligt grundlag for kritik af den fastsatte erstatning, men måtte henvise til at lade spørgsmålet indbringe for domstolene, jfr. grundlovens § 73, stk. 3 (sag nr. 32, s. 72).

I sag nr. 34 (s. 76) omtales Kirkeministeriets praksis vedrørende meddelelse af tilladelse til flytning af urner inden fredningstidens udløb.

Fremgangsmåden ved inddrivelse af amtstueskatter omtales i sag nr. 38 (s. 83).

Indenrigsministeriet anset for beføjet til at omgøre en sundhedskommissions afgørelser, selv om disse er truffet indenfor det frie skøns rammer. Endvidere omtales i sagen forholdet mellem sundhedsvedtægter og vandforsyningsloven (sag nr. 43, s. 92).

III. Supplerende oplysninger vedrørende sager omtalt i tidligere beretninger.

De ved de enkelte sager anførte numre refererer til beretningen for det pågældende år.

A. Beretningen for året 1961.

35. *Politiets afhøring af børn. (J. nr. 731/60; beretn. 1961, s. 128-132).*

I cirkulære nr. 174 af 4. august 1966 har rigsadvokaten givet en vejledning om behandlingen af sager mod unge lovovertrædere. Cirkulærets pkt. 50 lyder således:

»Dersom sigtede er under 18 år, tilkaldes – bortset fra særligt påtrængende tilfælde – en repræsentant for børne- og ungdomsværnet til at overvære afhøringen, jfr. retsplejens § 810, stk. 4 smh. med § 822, stk. 4. Tilkaldelse kan undlades, når afhøringen alene angår ubetydelige politiforseelser. Samme regel gælder om afhøring af en mistænkt under 15 år og i alle tilfælde om afhøring af et barn under 15 år i en sædelighedssag. Afhøring, der går ud over en udspørgen om generalia og enkelte faktiske forhold, som er nødvendige for at danne sig et foreløbigt skøn over sagens karakter, må – bortset fra påtrængende tilfælde – ikke begyndes før det tidspunkt, politiet har opgivet til børne- og ungdomsværnet for afhøringens foretagelse. Lader børneværnet ikke give møde til det fastsatte tidspunkt, eller tilkendegiver det ved

tilkaldelsen, at det ikke vil lade sig repræsentere, kan afhøringen foretages uden nærværelse af en repræsentant for børneværnet. Det beror på politiets bestemmelse, om det kan tillades barnets eller den unges forældre at være til stede under afhøringen. Tilbageholdes et barn eller en ung, der bor hjemme, af politiet, bør der i almindelighed uden ophold gives hjemmet underretning om tilbageholdelsen. Henvendelsen om tilkaldelse til afhøring rettes til børne- og ungdomsværnet på sigtedes hjemsted, jfr. pkt. 16. Såfremt der ikke straks kan skaffes oplysning om, til hvilket børne- og ungdomsværn henvendelsen skal ske, eller såfremt der på grund af afstanden ikke uden vanskelighed eller forsinkelse kan gives møde af en repræsentant fra dette børneværn, kan en repræsentant for det stedlige børne- og ungdomsværn tilkaldes. Dette kan i alle tilfælde ske, når et barn under 15 år skal afhøres som vidne i en sædelighedssag.«

B. Beretningen for året 1964.

18. *Fastsættelse af lodstakster. (J. nr. 229/64; beretn. 1964, s. 95-102).*

Dansk Lodsforening anlagde for Hals Lodseri sag mod Forsvarsministeriet ved Sø- og Handelsretten i København og påstod ministeriet dømt til at ændre den for Hals Lodseri gældende takst for strækningen mellem Hals og Ålborg-Nørresundby, således at den blev bragt i overensstemmelse med den for Ålborg-Nørresundby Lodseri gældende takst.

I Sø- og Handelsrettens dom af 3. november 1966 udtales det:

»Når henses til, at lodslovens § 31 indeholder en detaljeret angivelse af de kriterier,

der skal danne udgangspunkt for ministeriets fastsættelse af lodstaksterne, og når henses til, at loven gennem oprettelse af lodsreguleringsfonden har givet anvisning på, hvorledes man skal støtte de dårligst stillede lodserier, findes ministeriet ikke at have hjemmel til at begrunde en forhøjelse af taksterne med et lodseris økonomiske forhold.

Retten må imidlertid give sagsøgeren medhold i, at ministeriets forhøjelse af Ålborgtaksterne har haft fornødent grundlag i lodslovens regler, idet det forhold, at et lodseri

ikke, selv med fuld beskæftigelse, kan skaffe tilstrækkelige indtægter, viser, at taksterne i sig selv var forkert fastsat. Det er da også karakteristisk, at man ikke generelt forhøjede Ålborg-taksterne, men anordnede højere takster for 3 nye grupper af store skibe, en ordning, der netop var stemmende med slutningsordene i § 31, stk. 1, »skibe, hvis dybgående nærmer sig det største, hvormed et farvand kan besejles«.

Selvom der intet udtrykkeligt er sagt herom i lodsloven, må det være en følge af princippet om lighed i forvaltningen, at ministeriet ved fastsættelse af sådanne takster ikke kan gøre forskel på de enkelte lodserier, når der ikke er forskel i det udførte arbejde. Herefter må Hals Lodseri have krav på, at der fastsættes samme takster for samme takstgrupper for dette som for Ålborg Lodseri.

Med hensyn til formuleringen af sagsøgerens påstand bemærkes, at retten ikke kan tage stilling til, på hvilken måde sagsøgte skal gennemføre dette. Det er således i sagen nævnt, at det kunne ske ved en ændring af Hals-taksterne, en ændring af Ålborg-taksterne eller ved at slå de 2 lodserier sammen. Sagsøgte kan herefter alene tilpligtes at fastsætte samme takster for samme takstgruppe for Hals Lodseri som for Ålborg-Nørresundby Lodseri.«

Ministeriet blev herefter tilpligtet at træffe foranstaltning til, at der for lodsning på

strækningen Hals-Ålborg fastsættes samme takster for samme takstgruppe for Hals Lodseri, som var gældende for Ålborg-Nørresundby Lodseri.

Dommen blev indanket for Højesteret, hvis flertal (5 dommere) stadfæstede den med følgende bemærkninger:

»Den i 1962 foretagne forhøjelse af taksterne for lodsning fra Ålborg til Hals, der gennemførtes i forbindelse med en udvidelse af antallet af lodser ved Ålborg-Nørresundby Lodseri, og som må anses at have været nødvendig for at skaffe lodserne en rimelig indtægt, skete ved en ændring af takstklasserne, jfr. lodslovens § 31, stk. 1. Denne forhøjelse findes at have været lovlig.

Det findes at følge af den i overensstemmelse med nævnte lovbestemmelse indførte takstordning, at appellanten ikke har været berettiget til at nægte Hals Lodseri betaling efter de samme takster for lodsning over den samme strækning, fordi lodserne ved dette lodseri har større indtægter.

Herefter og idet appellanten ikke har gjort indsigelse mod formuleringen af dommens konklusion, stemmer disse dommere for at stadfæste dommen, således at den deri fastsatte frist regnes fra denne højesteretsdoms afsigelse.«

Et mindretal (2 dommere) ville tage ministeriets frifindelsespåstand til følge.

Dommen er refereret i U.f.R. 1967, s. 280.

32. Tilladelse til opførelse af en bygning. (J. nr. 967/64; beretn. 1964, s. 123-125).

Efter at der var meddelt A fri proces anlagde han sag mod ejeren af naboejendommen og Thisted Landsogns sogneråd.

Ved forlig indgået for Vestre Landsret forpligtede sognerådet sig til at betale A en er-

statning på 4.035 kr. til fuld afgørelse af de fremsatte krav.

Ejeren af naboejendommen indrømmede A ret til under visse nærmere betingelser at benytte den i sagen omhandlede mur i skellet som fællesmur.

C. Beretningen for året 1965.

28. Afholdelse af nyt menighedsmøde. (J. nr. 1126/65; beretn. 1965, s. 116-20).

Kirkeministeriet meddelte vedkommende biskop, at spørgsmålet om pastor A's ansættelse i det omhandlede embede måtte betragtes som bortfaldet og udbad sig en udtalelse,

med hensyn til om embedet ønskedes opslået påny.

Med biskoppens udtalelse modtog ministeriet et andragende fra menighedsrådet om,

at embedet måtte blive genopslået, og genopslag fandt herefter sted.

A, der efter det for mig oplyste har fået et andet embede, søgte ikke efter genopslaget.

43. *Fangers deltagelse i kirkegang. (J. nr. 813/65; beretn. 1965, s. 147-50).*

I cirkulærskrivelse af 21. marts 1967 til samtlige arrestinspektører har Direktoratet for Fængselsvæsenet fastsat følgende regler om varetægtsfangers adgang til at overvære gudstjenester.

»For så vidt der i arresthuset afholdes gudstjeneste, skal de varetægtsfanger, der ønsker det, have adgang til at overvære denne, medmindre sikkerhedsmæssige hensyn eller hensynet til straffesagens behandling taler herimod.

Skulle en fange vise upassende opførsel ved gudstjenesten, kan han udelukkes derfra,

dog kun under særlige forhold for længere tid end 4 uger ad gangen. Afgørelsen om udelukkelse træffes af arrestinspektøren efter forudgående undersøgelse og afhøring af fangen. Om afgørelsen gøres tilførsel til arrestinspektørens protokol.«

Tilsvarende regler blev fastsat for Københavns fængsler.

Jeg meddelte direktoratet, at jeg havde taget indholdet af cirkulærskrivelsen til efterretning, og at jeg herefter ikke foretog videre i sagen.

45. *Munderingsoptællinger på stillepladsen. (J. nr. 1145/65; beretn. 1965, s. 154-55).*

Den 11. november 1966 underrettede Forsvarsministeriet mig om, at Hærkommandoen i spørgsmålet om munderingsoptællinger havde udtalt, at de af Hærkommandoen fastsatte bestemmelser for beholdningskontrol omfatter såvel de til enkeltmand udleverede udrustnings- og munderingsgenstande som det på underafdelingens våbenkamre m. v. beroende materiel og udrustnings- og munderingsgenstande. For at sikre en regelmæssig kontrol med alt til underafdelingen udleveret materiel, herunder personlige udrustnings- og munderingsgenstande, havde Hærkommandoen bestemt, at alle varige forsyningsgenstande skal mønstres en gang inden for en tre måneders periode.

Da forholdene varierer stærkt fra underafdeling til underafdeling på grund af indkvarteringsforhold og øvelsesaktivitet m. v., havde Hærkommandoen overladt det til den for materiellet ansvarlige underafdelingschef selv at træffe bestemmelse om, i hvilket omfang der af materielberedskabsmæssige og økonomiske årsager bør foretages en hyppigere kontrol, såsom munderings- og udrustningseftersyn og kontrol af specialmateriel m. v.

Ved de fleste underafdelinger vil der i kortere eller længere perioder være forhold, som motiverer hyppigere kontrolforanstaltninger.

Underafdelingschefen har et økonomisk ansvar for det til underafdelingen udleverede materiel samt ansvar for, at underafdelingen er kampklar til enhver tid.

Omend Hærkommandoen nødigt ser dette ansvar forflygtiget ved indgriben fra højere myndigheder, har den dog af denne sag fundet anledning til at henlede Bornholms Værns opmærksomhed på, at det kun under ganske særlige omstændigheder er nødvendigt at gennemføre så hyppige eftersyn og optællinger, som tilfældet har været ved værnet.

Forsvarsministeriet tilføjede, at det kunne henholde sig til det af Hærkommandoen anførte, og at det herefter havde anmodet den om at sikre sig, at mønstring af de til enkeltmand udleverede udrustnings- og munderingsgenstande inden for omhandlede 3 måneders periode kun finder sted i det omfang, særlige forhold gør det påkrævet, og således, at optælling m. v. inden for nævnte periode ikke får karakter af en periodisk kontrol.

Jeg meddelte Forsvarsministeriet, at jeg havde taget de af ministeriet givne oplysninger til efterretning, og at jeg herefter ikke fandt grundlag for at foretage videre i sagen.

47. Spørgsmål om indførelse af en »cafeteriaordning« ved kostforplejningen i Karup og en talsmandsordning for værnepligtige befalingsmænd. (J. nr. 1146/65; bæretn. 1965, s. 158-59).

Kostforplejningen i Karup.

Den 16. december 1966 underrettede Forsvarsministeriet mig om, at det havde meddelt Forsvarets Intendanturkorps bemyndigelse til – efter forhandling med værnskommandoerne – at iværksætte udlevering efter cafeteriaprincippet af spisebestik til deltagerne i de militære kostforplejninger, efterhånden som de økonomiske og praktiske forhold gør overgangen til nyordningen mulig og hensigtsmæssig.

Jeg meddelte Forsvarsministeriet, at jeg havde taget det af ministeriet oplyste til efterretning, og at jeg herefter ikke fandt anledning til at foretage videre vedrørende dette spørgsmål.

Talsmandsordning for værnepligtige befalingsmænd.

Det af Forsvarsministeriet den 8. december 1964 nedsatte udvalg vedrørende befalingsmandsuddannelsen og arbejdsklimaet i forsvaret har overvejet det af mig rejste spørgsmål om indførelse af en talsmandsordning for værnepligtige befalingsmænd (korporaler og sergenter).

I betænkning nr. 429/1966 har udvalget

s. 20-21 udtalt, at det finder, at forsvarrets korporaler og sergenter til pligtig tjeneste bør have lejlighed til at være repræsenteret af talsmænd under hensyn til, at deres tilstedeværelse i forsvaret har samme pligtsmæssige grundlag som de værnepligtige meniges, og at de ikke har samme organisationsmæssige muligheder som forsvarrets frivillige personel. Hertil kommer, at specielt forholdet mellem sergenterne og de menige efter udvalgets opfattelse er en faktor, der under de nuværende personelforhold ofte har overordentlig stor indflydelse på arbejdsklimaet i forsvaret, hvorfor det anses for hensigtsmæssigt, at der bliver mulighed for drøftelse af samarbejds-mæssige spørgsmål mellem sergenterne og de meniges repræsentanter.

Den her omhandlede personelgruppe bør vælge talsmænd efter samme retningslinier, som udvalget har foreslået for de frivillige meniges vedkommende.

Ved lov nr. 244 af 7. juni 1967 om samarbejdsregler i forsvaret er der nu skabt hjemmel for valg af talsmænd for korporaler og sergenter til pligtig tjeneste, og jeg har herefter ikke fundet grundlag for at foretage videre vedrørende dette spørgsmål.

IV. Sager, der har givet anledning til kritik, henstillinger m. v., samt andre sager af mere almindelig interesse.

I det følgende refereres de sager, som jeg efter de i § 12 i instruks for folketingets ombudsmand givne retningslinier har ment at burde offentliggøre.

1. Henstillet til Socialministeriet at tage en sag om ydelse af militærhjælp til betaling af terminsydelser op til fornyet overvejelse. (J. nr. 75/66).

A klagede over en af Socialministeriet truffet afgørelse, hvorefter ministeriet ikke mente, at der var grundlag for at yde militærhjælp til betaling af terminsydelser på et af hans søn opført hus.

Det var oplyst, at A's søn var på session den 2. september 1963, og at han indgik ægteskab den 28. s. m. Der var i ægteskabet et barn, født i august 1963. A modtog i maj 1964 indkaldelsesordre, og den 2. september 1964 begyndte han aftjening af værnepligt. Det var endvidere oplyst, at han sammen med sin hustru og sit barn efter ægteskabets indgåelse boede hos A, men ikke kunne fortsætte hermed, idet A i august 1964 skulle flytte, fordi han tiltrådte en ny stilling. Da det ikke var muligt at finde en lejlighed i kommunen, begyndte A's søn i marts 1964 opførelsen af eget hus, som blev klart til indflytning i september 1964.

Som følge af vanskeligheder med at betale terminsydelserne ansøgte han den 29. august 1964 det sociale udvalg om hjælp hertil. Udvalget vedtog at bevilge det ansøgte, men på grund af størrelsen af beløbet blev spørgsmålet forelagt Odense amt, som imidlertid efter brevveksling med det sociale udvalg resolverede, at det ansøgte ikke kunne imødekommes, da A's søn efter amtets opfattelse burde have ventet med at bygge hus, til han var færdig med militærtjenesten. Denne afgørelse blev tiltrådt af Socialministeriet ved skrivelse af 26. februar 1965.

Herefter anmodede en socialkonsulent Odense amt om at genoptage sagen, idet han bl. a. anførte, at det havde vist sig umuligt at finde en lejlighed til A's søn, og

at kommunen heller ikke havde været i stand til at anvise ham en lejlighed. Derfor påbegyndte A's søn det pågældende byggeri i sin fritid. Endvidere anførtes det, at huset ville gå til tvangsauktion, såfremt terminsydelserne ikke blev betalt, og at A's søn iøvrigt havde kendskab til, at adskillige af hans kammerater under indkaldelse havde fået huslejetilskud på 3-400 kr. månedlig. Sluttelig anførtes det, at A's søn efter hjemsendelsen ville være i stand til at klare udgifterne på egen hånd.

Det sociale udvalg anbefalede ansøgningen, og i maj 1965 blev der optaget politirapport med henblik på oplysning om, hvorvidt det havde været muligt for A's søn at flytte med A til den nye bolig i stedet for at opføre eget hus. A udtalte til politirapporten, at hans nye bolig, der var en tjenestebolig, var på 2½ værelse, og at det derfor var nødvendigt for hans søn at skaffe sig en anden bolig. Sønnen kunne ikke fortsat bo i A's tidligere hus, idet dette nu var overtaget af A's forældre, som ikke ønskede, at sønnen blev boende. Af den optagne rapport fremgik det endvidere, at der i huset var optaget lån for ialt 62.700 kr.

På grundlag heraf indstillede amtet den 15. juni 1965 til Socialministeriet, at der fra juni termin 1965 ydedes hjælp til betaling af terminsrenter.

Socialministeriet fastholdt imidlertid sin tidligere afgørelse, idet ministeriet stadig var af den opfattelse, at A's søn burde have ventet med at opføre eget hus, indtil han havde aftjent sin værnepligt, og at der derfor ikke var grundlag for at yde ham hjælp til betaling af terminsydelser vedrørende den om-

handlede ejendom. Ministeriet bemærkede dernæst under henvisning til afsnit IV i Socialministeriets cirkulære nr. 89 af 11. juni 1954, at det overhovedet måtte anses for tvivlsomt, om der forelå en rimelig begrundelse for at indgå ægteskab på det ovennævnte tidspunkt med den virkning, at der var grundlag for at yde hjælp i henhold til forsorgslovens § 54, idet barnet allerede da var født, og idet A's søn forinden havde været på session og derfor måtte forudse indkaldelsen som nær forestående.

Overfor mig udtalte Socialministeriet, at det måtte anse det for tvivlsomt, om der i betragtning af, at barnet var født allerede før ægteskabets indgåelse, og før den pågældende mødte til session, overhovedet forelå sådanne særlige grunde, som ifølge cirkulæret af 11. juni 1954, afsn. IV, stk. 1, 1. punkt, kræves for, at ægteskab kan indgås med den virkning, at der kan ydes hjælp i henhold til forsorgslovens § 54.

Ministeriet henviste videre til bemærkningerne i det nævnte cirkulæres afsnit IV, stk. 4.

Selv om det imidlertid måtte antages, at der forelå en rimelig begrundelse for ægteskabets indgåelse forud for indkaldelsen, måtte ministeriet dog mene, at det ikke var påkrævet at skride til opførelse af eget hus, men at det – også under hensyn til hustruens meget unge alder – ville have været rimeligt og muligt at træffe et andet arrangement med hensyn til hustruens og barnets ophold, eventuelt hos hustruens egen familie, efter at A var flyttet.

Jeg anførte, at det af cirkulæret af 11. juni 1954, afsn. II, om hjælp til værnepligtige fremgår, at ydelsen af hjælp hviler på det hovedsynspunkt, at der fra det offentliges side må drages omsorg for, at indgrebet i de værnepligtiges og deres familiers sædvanlige tilværelse under deres militærtjeneste bliver så lidt føleligt som muligt, således at man tilstræber at søge familiens hidtidige levevilkår opretholdt indenfor rimelige grænser.

Ifølge lov om offentlig forsorg § 54, stk. 2, er det dog en betingelse for ydelse af hjælp, at de forpligtelser, til hvis opfyldelse hjælpen søges, ikke må antages at være påtaget med henblik på at opnå

hjælp fra det offentlige. Ved første indkaldelse er det endvidere en forudsætning, at den pågældende har haft rimelig grund til ikke at vente med at påtage sig de forpligtelser, til hvis opfyldelse han søger hjælp, til efter aftjeningen af den normale værnepligt.

Disse betingelser er uddybet i ovennævnte cirkulære, afsn. IV, hvori det er bestemt, at såfremt den værnepligtige har *indgået ægteskab under eller kort før indkaldelsen* på et tidspunkt, hvor han vidste – eller burde vide – at han skulle indkaldes, kan der kun ydes hjælp til hustruens underhold, husleje m. v., når der foreligger særlige grunde. Dette er f. eks. tilfældet, når der på indkaldelsestidspunktet er børn i ægteskabet, eller – i udsættelsestilfælde – når ægteskabet har bestået i en vis længere tid før indkaldelsen, og den indkaldte i denne periode faktisk har forsørget en hustru, der ikke har haft selvstændigt erhverv.

Det fremgår videre af cirkulæret, at hvis parterne allerede *før ægteskabets indgåelse har et barn*, kan det være en nærliggende mulighed, at ægteskabet alene er indgået for at opnå hjælp fra det offentlige. I de tilfælde, hvor ægteskabet er indgået under eller kort tid før indkaldelsen, bør der derfor normalt ikke ydes hjælp til hustruens underhold, medmindre der udover den omstændighed, at ægtefællerne i forvejen har et barn, foreligger forhold, der tyder på, at ægteskabet ikke er indgået med henblik på at opnå hjælp fra det offentlige, f. eks. at den indkaldte hidtil rent faktisk har forsørget sin hustru.

Jeg udtalte herefter, at jeg ikke kunne anse det for sandsynligt, at A's søn havde indgået ægteskabet hovedsagelig med henblik på at opnå hjælp fra det offentlige. Jeg tillagde det herved betydning, *at* der kort før ægteskabet var født et barn, *at* A's søn først blev indkaldt til militærtjenesten næsten 1 år efter ægteskabets indgåelse, *og at* han efter de foreliggende oplysninger måtte antages at have forsørget sin hustru og sit barn før indkaldelsen.

Dernæst kunne jeg heller ikke anse det for sandsynliggjort, at det havde været muligt at udskyde byggeriet af eget hus til efter militærtjenesten, idet det måtte

antages at have været umuligt at skaffe anden bolig, efter at A var flyttet.

Under henvisning hertil samt til det forhold, at såvel det sociale udvalg som amtet var gået ind for ydelse af hjælp, fandt jeg ikke på det foreliggende grundlag Socialministeriets afgørelse rimelig, og jeg henstillede derfor til ministeriet at tage sagen op til fornyet overvejelse.

2. Henstillet til overlægen ved Forvaringsanstalten i Herstedvester at lade en forvaret undersøge af en oftalmologisk specialist. (J. nr. 284/66).

A, der var indsat i Forvaringsanstalten i Herstedvester, klagede over, at Justitsministeriet ikke havde fundet grundlag for at kritisere forvaringsanstaltens behandling af en sag angående anskaffelse af nye briller til ham.

Af de foreliggende oplysninger fremgik det, at A den 2. juli 1965 blev genindsat i forvaringsanstalten, og at han kort efter anmodede om at få et par nye briller med dobbeltslebne glas. Den 29. juli 1965 blev han undersøgt af en oftalmologisk specialist, og han blev kaldt til forvaringsanstaltens økonomikontor for at prøve og udvælge stel. Da der ikke blandt udvalget fandtes et tilfredsstillende stel, fik han tilladelse til under ledsagelse at konsultere en optiker i Glostrup, som leverede de ønskede briller. Det viste sig imidlertid ret hurtigt, at A ikke kunne anvende disse briller, der var behæftet med en fejl, og anstalten besluttede da at købe nye briller til ham.

Anstalten tilkaldte derefter en anden optiker, og der blev igen prøvet nye stel til A. De nye briller blev leveret den 6. oktober 1965, og ved denne lejlighed var optikeren selv til stede og afleverede brillerne og tilpassede dem. Optikeren forklarede samtidig, at der ville gå et stykke tid, inden A havde vænnet sig til at bære briller med dobbeltslebne glas.

I skrivelser af 1. og 4. februar 1966 rettede A henvendelse til Justitsministeriet, som han anmodede om bistand til at få korrigeret brillerne, idet han angav, at forvaringsanstalten ikke havde villet være ham behjælpelig med dette. Han kunne ikke acceptere optikerens bemærkning om, at han skulle vænne

I skrivelse af 10. juni 1966 meddelte Socialministeriet mig, at det efter samtlige foreliggende oplysninger ikke ville modsætte sig, at der blev ydet hjælp til betaling af terminsrenter, og at det havde anmodet vedkommende sociale udvalg om at udbetale hjælp til dækning af terminsrenterne vedrørende det tidsrum, i hvilket den pågældende var indkaldt til militærtjeneste.

sig til brillerne, idet han havde haft sådanne briller i 28 år.

I den anledning oplyste forvaringsanstalten overfor Justitsministeriet, at A først for nylig havde klaget over de sidst udleverede briller. Under henvisning til at der – som meddelt A af optikeren den 6. oktober 1965 – ville gå nogen tid, inden han vænnede sig til de nye briller, udtalte ministeriet i skrivelse af 22. februar 1966, at det ikke fandt grundlag for kritik af anstaltens behandling af sagen.

Forvaringsanstalten udtalte over for mig, at det omtalte brillespørgsmål påny havde været drøftet med alle implicerede parter, og at anstalten på grundlag af disse drøftelser ikke skønnede, at der i øjeblikket kunne gøres mere for A med hensyn til brille-service. Forvaringsanstalten fremhævede herved, at A blev undersøgt af en oftalmologisk specialist så sent som den 29. juli 1965, at den objektivi konstaterede fejl, som var begået af den først anvendte optiker, blev korrigeret uden udgift for A, at han til at begynde med erklærede sig tilfreds med de sidst udleverede briller, som han nu klagede over, og at det erfaringsmæssigt kan tage nogen tid at vænne sig til nye brydningskombinationer med hensyn til brilleglas.

Justitsministeriet henviste til den trufne afgørelse og til forvaringsanstaltens udtalelse.

Under hensyn til, at A tidligere havde haft briller med dobbeltslebne glas, at han nu havde haft de omhandlede briller i godt 7 måneder uden at have vænnet sig til dem, og at han ikke havde været undersøgt af oftalmologisk specialist siden 29. juli 1965, fandt jeg det ikke rimeligt, at

forvaringsanstalten havde vægret sig ved nu at foranledige A's brilleproblem forelagt en oftalmologisk specialist, og jeg henstillede derfor i skrivelse af 19. april 1966 til overlægen at lade den oftalmologiske konsulent foretage en undersøgelse med henblik på at konstatere, om der var fejl ved A's briller.

I skrivelse af 6. oktober 1966 meddelte overlægen mig, at man fra anstaltens side ville have ventet et års tid, før der blev ordineret ny undersøgelse, hvilket er det almindeligste ved de af alderen progredierende re-

fraktionsanomalier. Man mente dog af principielle grunde ikke at kunne sidde min henstilling overhørig, og der foranstaldtes derfor den 4. maj 1966 en undersøgelse hos den oftalmologiske konsulent, som ordinerede nye briller. Konsulenten udtalte samtidig, at der ikke var begået fejl fra anstaltens side, og at der ikke var blevet forsømt noget.

Overlægen tilføjede, at det efter hans opfattelse ville have været forsvarligt, om man havde afventet det sædvanlige tidsrum, inden der foretoges ny brillebestemmelse. Dette havde A også selv givet udtryk for forståelse af i tilslutning til undersøgelsen.

3. En af Indenrigsministeriet afgivet udtalelse vedrørende fastsættelse af kommunal ejendomsskyldpromille efter kommunesammenlægning gav ikke anledning til kritik. (J. nr. 310/66).

De samvirkende danske Landboforeninger klagede over en af Indenrigsministeriet den 26. november 1965 afgivet udtalelse, hvorefter ministeriet ville være sindet at godkende en mellem sognerådene i Fausing-Auning og Ø. og V. Alling Kommuner indgået aftale vedrørende fastsættelse af den kommunale ejendomsskyldpromille i den efter sammenlægning af de to sognekommuner dannede nye sognekommune Gl. Estrup i Randers Amt.

Landboforeningerne anførte herved, at aftalen var i strid med den kommunale ejendomsskattelovs §§ 12 og 13. Efter disse bestemmelser er den kommunale ejendomsskyld fikseret, og der havde efter foreningernes opfattelse ikke i det foreliggende tilfælde været hjemmel til at fravige disse bestemmelser.

Det var oplyst, at ejendomsskyldpromillen i Ø. og V. Alling Kommuner hidtil havde udgjort 18 og fradraget 16.000 kr. I Fausing-Auning Kommune havde ejendomsskyldpromillen hidtil udgjort 30,6 og fradraget 18.000 kr. For begge kommuners vedkommende var ejendomsskyldpromillen for skatteåret 1965/66 nedsat med 1/7 i henhold til lov nr. 163 af 22. maj 1964.

I de af de to kommuner vedtagne vilkår for sammenlægningen pr. 1. april 1966 er det i § 7 bestemt, at det fradrag, der ved påligning af den kommunale ejendomsskyld skal være gældende i den nye sognekommune

Gl. Estrup Kommune for perioden 1. april 1966 til 31. marts 1970, fastsættes til 18.000 kr., og at ejendomsskyldpromillen for skatteåret 1966/67 fastsættes til 21, der nedsættes efter de herfor gældende regler (loven af 22. maj 1964).

Randers Amtsråd havde udtalt, at det ikke fandt, at der i den kommunale ejendomsskattelovs § 12 var hjemmel til at forhøje ejendomsskylden, hvilket synspunkt var tiltrådt af Indenrigsministeriet, men amtsrådet mente dog, at en enstemmig vedtagelse af de to sogneråd kunne opnå Indenrigsministeriets godkendelse, da der ved lovreglens (fikseringens) gennemførelse formentlig ikke havde været tænkt på en situation som den foreliggende.

Det fremgik dernæst, at Indenrigsministeriet ved godkendelse af ændringer i landets kommunale inddeling stedse har antaget, at bestemmelsen i landkommunallovens § 36, stk. 1, 5. punktum (lovbekendtgørelse nr. 363 af 22. september 1965) indeholder tilstrækkelig hjemmel til at gennemføre fravigelser fra de i lovgivningen om beskatning til kommunerne af fast ejendom indeholdte bestemmelser. Ifølge denne bestemmelse kan der ved en kommunesammenlægning i vilkårene foretages sådanne afvigelser fra gældende love og bestemmelser m. v., der begrundes af de ved sammenlægningen skabte særlige forhold.

Indenrigsministeriet havde over for Land-

boforeningerne oplyst, at det altid har anbefalet kommunalbestyrelserne at gennemføre en ordning, hvorefter ejendomsskylden efter en kommunesammenlægning som hidtil svarer af ejendommens fikseringsværdi til de respektive kommuner efter de hidtil gældende ejendomsskyldpromiller, men at der i en række sager ud fra hensynet til den kommunale administrations smidighed og ud fra det synspunkt, at kommunesammenlægningen bør være total, er vedtaget en ordning af ejendomsskylden efter tilsvarende principper som i nærværende tilfælde, og at ministeriet ikke har ment at kunne nægte godkendelse af sådanne vilkårsbestemmelser.

Da Indenrigsministeriet ved godkendelse af aftaler mellem sogneråd om sammenlægning af sognekommuner finder det rimeligt at følge sognerådenes ønske om en ensartet ordning af ejendomsskylden indenfor den nye kommune, og da ministeriet finder at have hjemmel hertil i den nævnte bestemmelse i landkommunalloven, havde ministeriet meddelt, at det ville være sindet at godkende sognerådenes aftale vedrørende den kommunale ejendomsskyldpromille og fradraget ved påligning af den kommunale ejendomsskyld. Sammenlægningen var i øvrigt senere godkendt på de aftalte vilkår.

Jeg udtalte, at en til den nugældende § 36, stk. 1, 5. punktum, svarende bestemmelse har været optaget i landkommunalloven siden 1933 (lov nr. 88 af 25. marts 1933 § 36, stk. 1, 5. punktum), da man lovfæstede den allerede da fulgte praksis. I den af landstingsudvalget i forbindelse med lovforslagets behandling udarbejdede betænkning, der er afgivet 2. marts 1933, udtales, at man med hensyn til vilkårene for ændring i den kommunale inddeling

har ment det rigtigt at foreslå den gældende praksis lovfæstet, således at der i vilkårene kan træffes nærmere bestemmelse om ordningen af kommunale forhold, som berøres af den pågældende omlægning, herunder skatteligningen, og i det hele kommunale anliggender, ved hvis tilrettelægning det måtte være ønskeligt at foretage sådanne afvigelser fra gældende love og bestemmelser m. v., som begrundes af de ved omlægningen skabte særlige forhold.

Forarbejderne til lov nr. 34 af 18. februar 1961 om beskatning til kommunerne af fast ejendom som ændret ved lov nr. 163 af 24. maj 1964 sås dernæst ikke at indeholde fortolkningsbidrag til løsning af konflikten mellem denne lovs bestemmelser om fiksering af den kommunale ejendomsskyld og den omhandlede bestemmelse i landkommunallovens § 36.

Efter det foreliggende fandt jeg ikke at kunne kritisere det af Indenrigsministeriet indtagne standpunkt, hvorefter der i den specielle bestemmelse i landkommunallovens § 36, stk. 1, 5. punktum, er hjemmel til i tilfælde af kommunesammenlægning at fravige den almindelige regel i loven om den kommunale ejendomsbeskatning.

Jeg fandt dernæst ikke at kunne kritisere det af Indenrigsministeriet udøvede skøn, hvorefter de særlige – bl. a. økonomiske – forhold havde gjort det ønskeligt ved sammenlægning af Fausing-Auning og Ø. og V. Alling Kommuner at fastsætte ensartede regler for den kommunale ejendomsbeskatning i hele den nye Gl. Estrup Kommune.

Jeg tilføjede, at den endelige afgørelse af fortolkningsspørgsmålet henhører under domstolene.

4. Henstillet til Boligministeriet, at det foranledigede tilvejebragt en formel dispensation fra bygningsreglementets højdebestemmelser, før der blev udstedt bygningsattest vedrørende et garagebyggeri. (J. nr. 344/66).

A klagede over, at Boligministeriet havde meddelt ham, at det ikke kunne foretage videre i anledning af en af ham indgivet klage over et garagebyggeri på hans naboejendom.

Af de foreliggende oplysninger fremgik det, at den lokale bygningsmyndighed havde meddelt A's nabo tilladelse til at opføre en

garage bl. a. på vilkår, at intet punkt af garagens tag måtte hæves mere end 2,40 m over terræn indenfor en afstand af 2,50 m fra skel.

A gjorde mundtligt indsigelse overfor bygningsinspektoratet mod byggeriet, da det var påbegyndt. Foranlediget heraf blev byggeriet

midlertidigt standset, og sagen blev forelagt for byrådet, der ikke fandt anledning til at ændre vilkårene for byggeriet. Ved en besigtigelse på stedet kunne det ikke konstateres, at byggetilladelsens betingelser var tilsidesat, hvorfor sagen blev henlagt indtil videre.

Ved en af byrådet foretaget besigtigelse på et tidspunkt, da arbejdet praktisk talt var afsluttet, blev det konstateret, at garagen ikke opfyldte bygningsreglementets bestemmelser og de i medfør heraf stillede vilkår vedrørende garagens maksimale højde.

Byrådets bygningsudvalg meddelte derefter A, at det under hensyn til vanskeligheden ved at bedømme højden i forhold til det varierende terræn og under hensyn til, at garagen lå ca. 0,5 m fra A's grund og med en betydelig lærkehæk i skellet, syntes at dreje sig om så små afvigelser fra højdebestemmelserne, at det måtte forekomme ret urimeligt at rejse en sag i den anledning. Bygningsudvalget udtalte dernæst, at der således vel forelå en mindre overskridelse af bygningslovgivningens højdebestemmelser, men at overskridelsen ikke skønnedes at volde særlige gener, hvorfor man ikke fra bygningsmyndighedens side agtede at forfølge sagen videre.

Denne afgørelse påklagede A til Boligministeriet, idet han - udover det vedrørende garagens højde oplyste - anførte, at garagen lå tættere ved skellet end tilladt, og at hans nabo ikke havde sørget forsvarligt for, at regnvand kunne blive afledet fra garagens tag, hvilket havde medført, at vandet løb ind i hans have.

Boligministeriet forelagde klagen for byrådet, der udtalte, at det var af den opfattelse, at man fra den stedlige bygningsmyndigheds side måtte fastholde det standpunkt, at forholdet burde kunne lovliggøres, som det var. En reduktion af bygningens højde til den i bygningsreglementet fastsatte ville ikke give nogen konstaterbar forbedring af A's forhold. Videre anførte byrådet, at det forhold, at en bygherre uden forud indhentet tilladelse overskrider den i bygningslovgivningen fastsatte maksimale højde i skel, i særdeleshed når højdebestemmelsen på grund af tegningsmaterialets uklarhed var udtrykkeligt anført i byggetilladelsen, var et såre uheldigt moment i sagen, men fravigelsen fra lovgivningens bestemmelser måtte vel vurderes i forhold til de ulemper, som overskridelsen medførte.

Boligministeriet bekræftede herefter overfor A, at den tilladelige højde for garagen var overskredet med 2-15 cm, og meddelte, at ministeriet ikke kunne foretage videre i sagen.

Over for mig anførte Boligministeriet, at garagen måtte anses for lovligt placeret i henseende til bestemmelserne om afstand til naboskel, og at den opfyldte bygningsreglementets krav vedrørende afløb af tagvand.

For så vidt angik bygningshøjden, henviste ministeriet til, at bygningsreglementets kap. 3. 2, stk. 3 d, foreskriver, at ingen del af en bygning tag indenfor en afstand af 2,5 m fra naboskel må være hævet mere end 2,40 m over terræn.

Det fremgik af en af den lokale bygningsinspektør udarbejdet tegning, at garagen i en afstand af 30 cm fra skellet havde en højde af 2,42 m og i en afstand af 3,90 m fra skellet en højde af 2,65 m. På grundlag heraf kunne højden i en afstand af 2,5 m fra skellet beregnes til 2,56 m.

Boligministeriet udtalte, at overskridelsen af højden kunne lovliggøres ved en dispensation fra ministeriet, men under hensyn til, at overskridelsen som anført af byrådets bygningsudvalg i skrivelsen af 19. august 1965 var beskeden, havde ministeriet ikke fundet anledning til at foretage videre.

Jeg udtalte, at opførelsen af den i sagen omhandlede garage - bortset fra højden - ikke sås at være i strid med de gældende bestemmelser. For højdens vedkommende var der adgang for Boligministeriet til at dispensere, jfr. § 15 i landsbyggeloven (lov nr. 246 af 10. juni 1960).

Under hensyn til at kommunalbestyrelsen skulle udstede bygningsattest, hvorved den attesterede, at arbejdet var udført i overensstemmelse med landsbyggeloven, de i medfør af loven udfærdigede bestemmelser og de til byggetilladelsen knyttede vilkår, ville jeg uanset det af Boligministeriet anførte have fundet det rettest, om ministeriet i anledning af A's klage havde tilvejebragt en formel dispensation fra højdebestemmelsen og derved bragt forholdet i overensstemmelse med de gældende regler.

Jeg gjorde ministeriet bekendt med min opfattelse og henstillede, at det foranledigede en dispensation tilvejebragt, før der blev udstedt bygningsattest.

Boligministeriet anmodede derefter byrådet om at foranledige, at der af ejeren blev indsendt ansøgning om den til projektets lovlige

gørelse nødvendige dispensation. Samtidig be- myndigede ministeriet byrådet til at med- dele dispensation.

5. Ikke kritiseret, at Københavns Universitet og Undervisningsministeriet havde nægtet en læge adgang til at blive bekendt med materialet vedrørende bedømmelsen af en af ham indleveret doktorafhandling. (J. nr. 574/66).

En advokat klagede for en læge over, at Københavns Universitet og Undervisningsministeriet havde nægtet lægen adgang til at blive bekendt med det materiale, der forelå om bedømmelsen af en af ham i 1939 til Det lægevidenskabelige Fakultet ved Københavns Universitet indleveret afhandling til forsvar for den medicinske doktorgrad.

Af sagen fremgik det, at lægen i 1965 havde anmodet Det lægevidenskabelige Fakultet om at få oplyst, hvad der konkret og i detaljer lå til grund for den opfattelse, at hans videnskabelige fremgangsmåde ved udarbejdelsen af den nævnte afhandling ikke havde kunnet godtages.

Fakultetet svarede, at spørgsmålet måtte afgøres efter lov af 2. februar 1866 om erklærings meddelelse til ansøgere og klagere sammenholdt med anordning nr. 259 af 13. oktober 1927 om erhvervelse af doktorgraden ved Københavns Universitet, § 7, sidste stk., der ifølge Universitetets opfattelse udtømmende fastslår, hvad der vil være at meddele forfattere af en til forsvar for doktorgraden indleveret afhandling i tilfælde af, at afhandlingen ikke antages. Fakultetet kunne herefter ikke imødekomme ønsket om en videregående partsoffentlighed.

Efter en fornyet henvendelse fastholdt fakultetet den trufne afgørelse og bemærkede, at spørgsmålet havde været behandlet såvel af fakultetet som af Konsistorium.

Advokaten rejste derefter spørgsmålet om aktindsigt over for Undervisningsministeriet, og i den anledning udtalte rektor ved Københavns Universitet, at det ifølge den ovennævnte anordnings § 7, sidste stk., meddeles vedkommende forfatter, hvis en indleveret afhandling ikke findes egnet til forsvar for doktorgraden. Af forarbejderne til anordningen, der er offentliggjort i Universitetets årbog 1923-28, V, side 130 ff, fremgår det, at der hermed var tilsigtet en ordning, hvorefter forfatteren til en ikke antagen afhandling kun

får meddelelse om selve forkastelsen, men ikke om de til grund for denne afgørelse liggende forhandlinger. Et mindretal i den akademiske lærerforsamling gik ind for, at hele indstillingen fra bedømmelsesudvalget til fakultetet skulle meddeles forfatteren, men ministeriet, som var underrettet om denne mindretalsindstilling, tiltrådte den af flertallet ønskede formulering og vendte sig således imod forslaget om, at forfatteren skulle underrettes om indstillingens indhold. Universitetet mente derfor at have støtte for den trufne afgørelse ikke blot i anordningens udtrykkelige bestemmelse, men også i dennes forhistorie.

Ifølge samme anordnings § 6, stk. 2, og § 7, stk. 1, er det fakultetet som sådant, der træffer bestemmelse om en disputats' antagelse eller forkastelse. Det af fakultetet nedsatte udvalg, som i første omgang har fået overdraget at bedømme afhandlingen, er udtryk for en rent praktisk arbejdsfordeling, uden at der herved skabes et selvstændigt forvaltningsorgan, som afgiver erklæring til et andet, nemlig fakultetet. Bedømmelsesudvalgets erklæring er således et internt arbejds- materiale, udarbejdet til brug for fakultetet. Sådant materiale er ifølge Universitetet und- draget offentligheden i medfør af den nugæl- dende lov om partsoffentlighed i forvaltning- en, og 1866-loven antoges også at udelukke klageren fra at forlange sig det forelagt, jfr. betænkning nr. 325/1963 om offentlighed i forvaltningen, s. 210.

Rektor tilføjede, at fakultetsudvalgets be- dømmelse i en sag om en indleveret doktor- afhandling altid havde været betragtet som et højst fortroligt dokument, og at de enkelte medlemmer af udvalget havde udtalt sig i til- lid hertil. En meddelelse af deres vota til den pågældende forfatter ville således være klart i strid med de forudsætninger, hvorunder de i sin tid havde afgivet deres bedømmelse, og betyde en tilsidesættelse af det hensyn til dem, som de med føje kan kræve iagttaget.

Undervisningsministeriet udtalte, at det i det hele kunne tiltræde de af Universitetet anførte synspunkter.

Jeg udtalte, at det vel er rigtigt som af advokaten fremhævet, at en lovs anvendelsesområde ikke kan indskrænkes gennem en anordning, men der er derimod intet til hinder for, at en anordning kan udfylde lovens bestemmelser, hvis disse måtte være uklare.

Såvel i administrativ praksis som i retspraksis har loven af 2. februar 1866 altid været fortolket meget restriktivt. I det foreliggende tilfælde måtte det således stille sig tvivlsomt, om en forfatter til en afhandling omfattes af lovens udtryk »ansøger«. Jeg bemærkede herved, at loven ifølge sin ordlyd ikke finder anvendelse på

ansøgninger om »embeder eller bestillinger«.

Antog man imidlertid, at en forfatter til en afhandling omfattes af loven, måtte det stille sig tvivlsomt, om den bedømmelse, som det af fakultetet nedsatte udvalg afgiver til fakultetet, kunne karakteriseres som »den eller de i sagen afgivne erklæringer«.

Under hensyn til den foreliggende tvivl og til Universitetets gennem lang tid fulgte praksis på det omhandlede område fandt jeg ikke at kunne kritisere den af Universitetet truffene og af Undervisningsministeriet tiltrådte afgørelse.

Jeg tilføjede, at den endelige afgørelse af fortolkningsspørgsmålet henhører under domstolene.

6. Justitsministeriets praksis vedrørende tilladelser til at antage hustrus pigenavn gav ikke anledning til kritik. (J. nr. 502/66).

Med udgangspunkt i en konkret sag vedrørende sit eget slægtsnavn klagede A over Justitsministeriets praksis, hvorefter der i vidt omfang i medfør af § 8, nr. 7, i lov nr. 140 af 17. maj 1961 om personnavne meddeles en mand tilladelse til at føre sin hustrus pigenavn. Han anførte, at ministeriets nyere praksis på dette område ikke har tilstrækkelig støtte i navneloven, og at den ikke er i overensstemmelse med reglerne i Justitsministeriets cirkulære nr. 270 af 22. december 1961 om udfærdigelse af navnebeviser.

Justitsministeriet anførte over for mig, at navnelovens § 8, nr. 7, er enslydende med den tilsvarende bestemmelse i Personnavneudvalgets lovudkast. I udvalgets betænkning (nr. 254/60) er det i bemærkningerne til bestemmelsen bl. a. anført (side 47), at der vil være mulighed for, at en ægteemand i visse tilfælde kan få tilladelse til at føre sin hustrus pigenavn som slægtsnavn, hvis han har en ganske særlig interesse deri. Efter udvalgets opfattelse burde der imidlertid udvises megen varsomhed med udstedelse af sådanne navnebeviser. Som momenter, der kunne komme i betragtning ved afgørelsen af den slags sager, er i betænkningen nævnt, at ægtefællerne sammen har overtaget en gård eller virksomhed, der drives under samme navn, som hu-

struen har som slægtsnavn, og at ægtefællerne har børn, der ligeledes fører hustruens slægtsnavn.

Under folketingsudvalgets behandling af lovforslaget var udvalget inde på den tanke at give manden adgang til ved erklæring overfor vielsemyndigheden at antage hustruens pigenavn, men Justitsministeriet udtalte sig imod en sådan ordning, som måtte påregnes at medføre væsentlige administrative ulemper.

Justitsministeriet henlede endvidere opmærksomheden på, at det fremgår af folketingsudvalgets betænkning (FT 1960-61, tillæg B, sp. 563), at Dansk Kvindesamfund i en henvendelse til udvalget bl. a. havde henstillet, at der i loven burde gives ægtemanden ret til at antage hustruens familienavn, i hvert fald hvor fællesbørn bar det. Udvalget bemærkede hertil, at bestemmelsen i lovforslagets § 8, nr. 7, som allerede anført i kommissionsbetænkningen bl. a. vil kunne benyttes som hjemmel for, at der gives ægtemanden bevilling til at føre hustruens navn som slægtsnavn.

§ 14, nr. 5, i Justitsministeriets cirkulære af 22. december 1961 er i det væsentlige affattet i overensstemmelse med Personnavneudval-

gets bemærkninger til lovudkastets § 8, nr. 7. Justitsministeriet har dog herved peget på, at cirkulærets § 14 ikke tilsigter nogen udtømmende opregning af de omstændigheder, der kan begrunde en navneforandring i medfør af den nævnte bestemmelse, men kun bemyndiger overøvrigheden til at udfærdige navnebeviser i en række nærmere angivne tilfælde, således at ansøgninger om navneforandring, der falder udenfor de nævnte type-tilfælde, kun kan imødekommes med Justitsministeriets tilslutning, jfr. cirkulærets § 15.

Justitsministeriet oplyste endelig, at ministeriet kort efter navnelovens ikrafttræden den 1. januar 1962 i anledning af en forelagt sag tog principiel stilling til spørgsmålet om, under hvilke betingelser der burde gives en gift mand adgang til at opnå navnebevis til at føre hustruens pigenavn som slægtsnavn. Under hensyn til folketingsudvalgets udtalelse samt til, at det efter ministeriets opfattelse måtte forekomme mindre rimeligt at skulle lægge afgørende vægt på den tilfældige omstændighed, om der var børn i ægteskabet eller ej, ligesom også andre mulige afgrænsninger vanskeligt ville kunne begrundes på

rimelig måde, indtog ministeriet herefter det standpunkt, at der kurant burde udfærdiges navnebevis i sådanne tilfælde. Det blev herefter tilkendegivet amterne og Københavns Overpræsidium, at de for fremtiden kunne imødekomme sådanne ansøgninger uden forelæggelse for Justitsministeriet.

Jeg udtalte, at Justitsministeriets lempeligere praksis vedrørende navnelovens § 8, nr. 7, ikke sås at stride mod navnelovens ordlyd. Den oprindelige, mere restriktive praksis, som fandt udtryk i cirkulæret af 22. december 1961, havde vel støtte i lovens forarbejder, navnlig i Personnavneudvalgets betænkning, men ministeriet kunne ikke være afskåret fra på grundlag af indvundne erfaringer og under hensyn til det af folketingsudvalget udtalte at lempe praksis i det omfang, det er foreneligt med navnelovens bestemmelser. Jeg bemærkede herved, at cirkulæret af 22. december 1961 – som af ministeriet fremhævet – ikke tilsigter at indeholde en udtømmende opregning af de omstændigheder, der kan begrunde en navneforandring.

7. Bevaringstagelse af et automobil, der var indført uden told- og afgiftsberigtigelse, gav ikke anledning til kritik. Ekspeditionsfejl kritiseret. (J. nr. 297/66).

I februar 1966 klagede A, der i april 1965 fra Sverige havde indført et Saab-automobil, over, at bilen var blevet beslaglagt, og over, at han ikke siden beslaglæggelsen havde hørt videre til sagen.

Det fremgik af de foreliggende oplysninger, at Roskilde politi i nogen tid havde bemærket, at et på svenske nummerplader indregistreret personautomobil havde henstået parkeret forskellige steder i Roskilde. Da politiet havde fået formodning om, at bilen var ulovligt indført her til landet, og havde fundet frem til, at A var bilens ejer, blev han afhørt til politirapport i maj 1965.

Til rapporten forklarede A, at han havde haft bopæl i Sverige i 7–8 måneder, og dér i december 1964 købt bilen på afbetaling. I april 1965 var han vendt tilbage til Danmark, og i maj 1965 blev han tilmeldt Roskilde Folkeregister. Efter hjemkomsten havde han rettet henvendelse til den svenske sælger og spurgt, om denne ville tilbagekøbe bilen,

men han havde ikke fået svar på sin henvendelse. A oplyste videre, at han havde benyttet bilen i ringe omfang, og at han ikke var klar over, at han ikke måtte tage den med til Danmark. Derimod vidste han, at der skulle betales told af den, såfremt den blev omregistreret. Dette var årsagen til, at han havde skrevet til sælgeren for at få denne til at købe bilen tilbage.

Efter telefonisk aftale mellem politiet og Roskilde Toldkontrol blev bilen den 22. maj 1965 taget i forvaring og toldplomberet. Det fremgik endvidere af sagen, at toldkontrollen, efter at der var ført forskellige forhandlinger med A, i juli 1965 udfærdigede en rapport med indstilling om, at der rejstes tiltale imod ham, men at sagen herefter ved en fejltagelse blev forlagt i toldkammeret og derfor først blev indsendt til Direktoratet for Toldvæsenet i marts 1966 til afgørelse.

Direktoratet udtalte over for mig, at A ved at undlade i forbindelse med indførslen

af bilen at angive denne til toldberigtigelse i overensstemmelse med toldlovens almindelige angivelsesregler for toldpligtige varer indført fra udlandet havde overtrådt toldlovens § 189, stk. 1, hvorved han var ifaldet strafansvar i henhold til toldlovens § 190, stk. 1. A havde dernæst i henhold til toldlovens § 190, stk. 3, pådraget sig pligt til at udrede de på køretøjet hvilende told- og afgiftsbeløb. Direktoratet måtte herefter anse det for korrekt, at politiet på toldvæsenets vegne i medfør af toldlovens § 192 havde taget bilen i forvaring. Direktoratet tilføjede, at A til enhver tid havde kunnet få bilen udleveret mod betaling af de skyldige told- og afgiftsbeløb, 520,49 kr., samt et passende depositum for bøde. Da bilen var indregistreringspligtig fra 15. maj 1965, havde A endvidere overtrådt § 2, stk. 1, jfr. § 3, i lov nr. 184 af 6. juli 1957 om omsætningsafgift af motorkøretøjer, hvorved han var ifaldet strafansvar i henhold til denne lovs § 26.

Ifølge § 54, stk. 1, jfr. § 26, stk. 3, i toldloven (lovbekendtgørelse nr. 1 af 7. januar 1965) skal føreren ved befordringsmidlers ind- eller udpassage over landgrænsen til toldvæsenet afgive de for kontrollens udøvelse nødvendige oplysninger og dokumenter om befordringsmidlet og medbragte varer. I § 189, stk. 1, er det dernæst bestemt, at indførsel fra udlandet

af told- eller afgiftspligtige varer af enhver art uden angivelse for toldvæsenet i overensstemmelse med lovens regler anses som indsmugling, og ifølge § 192 tages varer, der er indsmuglet eller forsøgt indsmuglet i forvaring af toldvæsenet eller af politiet på toldvæsenets vegne.

Personer, der har fast bopæl i udlandet, og som ikke tillige enten udøver herværende erhvervsvirksomhed eller har bopæl eller egentlig lønnet beskæftigelse her, kan dernæst i medfør af toldlovens § 132, stk. 1, uden erlæggelse af told under fornøden kontrol midlertidigt indføre og benytte personmotorkøretøjer under visse nærmere betingelser.

Jeg udtalte, at jeg ikke fandt at kunne kritisere, at politiet på toldvæsenets vegne den 22. maj 1965 tog A's bil i forvaring, efter at det var blevet oplyst, at bilen var indført her til landet uden forudgående told- og afgiftsberigtigelse, og at A fra 1. maj 1965 påny havde taget fast bopæl her i landet.

Derimod fandt jeg det beklageligt, at Roskilde Toldkammer efter at have modtaget toldrapporten fra toldkontrollen ved en fejltagelse forlagde sagen, således at denne først indsendtes til Direktoratet for Toldvæsenet til afgørelse, efter at A havde rettet henvendelse til mig.

8. *Kirkeministeriets afslag på et menighedsråds andragende om at få dækket udgifter i forbindelse med nogle injuriersøgsmål gav ikke anledning til kritik. (J. nr. 1034/65).*

A, der var formand for et menighedsråd i København, klagede på egne og 8 andre menighedsrådsmedlemmers vegne over, at Kirkeministeriet havde afslået deres andragende om at få udgifterne til advokatbistand m. v. i forbindelse med førelsen af nogle injuriersøgsmål dækket af folkekirkens midler. Han anførte, at han og de andre menighedsrådsmedlemmer, der udgjorde menighedsrådets flertal, af hensyn til deres hvervs udøvelse havde været nødsaget til at føre de omhandlede retssager, og at menighedsrådsmedlemmerne herved uforskyldt var blevet påført udgifter. Han henviste dernæst til, at hvervet som menighedsrådsmedlem er ulønnet.

Af sagen fremgik det, at A og menighedsrådets flertal i 1962 anlagde to injuriersager mod kirkens kordegn i anledning af nogle af denne fremsatte udtalelser. Sagerne blev forligt i retten, således at kordegnen bl. a. tilbagekaldte sine udtalelser og betalte sagsomkostningerne.

I 1963 søgte menighedsrådets flertal påny advokatbistand i anledning af, at kirkens sognepræst i 4 nærmere angivne tilfælde havde fremsat udtalelser, som flertallet fandt ærerørige.

En af sagerne blev afsluttet uden retssag, efter at advokaten havde afgivet udtalelse i sagen. En anden sag blev forligt i retten,

bl. a. på vilkår at begge parter frafaldt krav om tilkendelse af sagsomkostninger. Den tredje sag blev, efter at der var udfærdiget stævning, forligt på Kirkeministeriets foranledning. I den sidste sag blev der afsagt dom, hvorefter sognepræsten havde gjort sig skyldig i overtrædelse af straffelovens § 267, stk. 1, jfr. stk. 3, og et af ham anvendt udtryk blev kendt ubeføjet. Under hensyn til, at sognepræsten dagen efter fremsættelsen af den omhandlede udtalelse skriftligt havde givet A en uforbeholden undskyldning, at han på næste offentlige menighedsrådsmøde havde beklaget udtalelsen, og at der herskede uforsonlighed i menighedsrådet, fastsattes straffen til 2 dagbøder, hver på 50 kr., og sognepræsten blev endvidere dømt til at betale A 400 kr. i delvise sagsomkostninger.

A fremsendte derefter på menighedsrådets vegne ad tjenstlig vej et andragende til Kirkeministeriet om at få refunderet nettoudgiften til advokatbistand vedrørende de nævnte injuriersager, ialt 2.239,50 kr., af de kirkelige midler. Det anførtes i skrivelsen, at spørgsmålet om at søge de nævnte udgifter godtgjort havde været forelagt på et ordinært menighedsrådsmøde, hvor det med 9 stemmer mod 6 blev vedtaget at anbefale andragendet.

Andragendet videresendtes af sognepræsten til overtilsynet, idet sognepræsten bemærkede, at han selv havde afholdt sine udgifter i anledning af retssagerne. Overtilsynet fremsendte sagen til Kirkeministeriet med bemærkning, at det måtte mene, at de omhandlede udgifter måtte være de kirkelige midler uvedkommende, og Kirkeministeriet erklærede sig efter forhandling med Indenrigsministeriet enig heri.

Over for mig udtalte Kirkeministeriet, at det i længere tid, og allerede inden menighedsrådsvalget i november 1961, havde været bekendt med, at der herskede dybtgående uenighed mellem to grupper af menighedsrådet, og at ministeriet måtte betragte de omhandlede injuriersøgsmål som et udslag af denne uenighed, som tillige havde givet sig udslag i forskellige klager til overtilsyn og ministerium, der havde forsøgt stridighederne bilagt gennem adskillige møder med parterne.

Spørgsmålet om anlæggelse af de injuriersager, hvis nettoomkostninger søgtes dækket

af de kirkelige midler, havde ikke været forelagt ministeriet inden sagsanlæg, bortset fra den sag, der blev standset på ministeriets foranledning.

Videre udtalte Kirkeministeriet, at det, såfremt menighedsrådets flertal i de øvrige tilfælde havde forelagt spørgsmålet om betimeligheden af injuriersøgsmål mod sognepræsten og kordegnen, i intet af tilfældene ville have bifaldet sagsanlæg. Ganske særlig ville ministeriet have frarådet sagsanlæg i den ved den nævnte dom afgjorte sag, hvor præsten dagen efter fremsættelsen af de krænkende udtalelser skriftligt gav A en undskyldning og i det påfølgende offentlige menighedsrådsmøde beklagede udtalelserne. Ministeriet ville have truffet sin afgørelse ud fra den betragtning, at selv om flertallet nok med rimelighed kunne have følt sognepræstens og kordegnens udtalelser krænkende, var krænkelsen ikke af en sådan karakter, at injuriersøgsmål kunne anses for nødvendige af hensyn til de pågældendes udøvelse af deres hverv som menighedsrådsmedlemmer eller for at rense deres ære, idet krænkelse efter ministeriets opfattelse ikke kunne anses at gå ud over, hvad de pågældende måtte være indforstået med at kunne risikere at udsættes for under udøvelsen af deres hverv. Ministeriet henviste i denne forbindelse til Erik Harder: Kommunens Lov og Ret, bind 1, udg. 1964, s. 99-100, hvis betragtninger angående kommunalbestyrelses forhold ministeriet fandt dækkende også for såvidt angår menighedsråds forhold.

Kirkeministeriet oplyste yderligere, at der mellem kirkerne i København er fælles ligning, og at et menighedsråd i København også af den grund må være afskåret fra på egen hånd uden forud indhentet samtykke fra ministeriet eller overtilsynet at bebyrde den offentlige kirkelige ligning med ekstraordinære udgifter som de her omhandlede. Ved den trufne afgørelse har ministeriet dels støttet sig på overtilsynets indstilling, dels på de foran omtalte betragtninger, der efter ministeriets opfattelse må tillægges ganske særlig vægt i denne sag, hvor uoverensstemmelserne mellem grupperne i menighedsrådet tog deres begyndelse før menighedsrådsvalget i 1961, således at enhver kandidat til dette valg måtte være forberedt på muligheden af fortsat uoverensstemmelse grupperne imellem efter valget.

Efter samtlige foreliggende oplysninger, herunder at to sager var forligt i retten og én udenretligt uden krav om sagsomkostninger, og at spørgsmålet om betimeligheden af at anlægge sag ikke havde

været forelagt Kirkeministeriet før sagsanlæg, fandt jeg ikke at kunne kritisere, at ministeriet havde afslået andragendet om at få udgifterne til advokatbistand dækket af de kirkelige midler.

9. *Udtalt, at det havde været rigtigst og bedst stemmende med retsplejelovens bestemmelser, om politiet havde reageret på en anmeldelse vedrørende en dyrepark hurtigere end sket. (J. nr. 419/66).*

A, der er formand for en dyreværnsforening, klagede over, at Justitsministeriet ikke havde fundet grundlag for at kritisere, at politiet i Kalundborg først to dage efter at have modtaget hans anmeldelse mod indehaveren af en dyrepark for overtrædelse af dyreværnsloven lod foretage en undersøgelse på stedet, idet han gjorde gældende, at indehaveren herved fik mulighed for at bortskaffe beviser.

Det var oplyst, at A søndag den 28. november 1965 foretog en besigtigelse af forholdene i den omhandlede dyrepark, som han fandt uforsvarlige, idet han bl. a. konstaterede, at der i et af husene lå 3 døde dværghøns. Han indgav samme dag til Kalundborg politi anmeldelse mod dyreparkens ejer for overtrædelse af § 1 og § 2 i dyreværnsloven, og han anmodede om, at politiet ville komme til stede med det samme. Politiet modtog anmeldelsen, men politimesteren bestemte, at sagen først den følgende dag skulle sendes til vedkommende landbetjent, som dagen efter – den 30. november 1965 – sammen med en dyrlæge foretog en indgående undersøgelse af forholdene i dyreparken. Samme dag klagede A til justitsministeren over, at undersøgelsen således var blevet forsinket i to døgn.

Over for Justitsministeriet oplyste politimesteren, at dyreparken var ham velbekendt, og at der hidtil ikke havde været noget at udsætte på dyrenes behandling. Da A's anmeldelse den 28. november 1965 gik ud på, at han havde fundet 3 døde høns i dyreparken, anså politimesteren ikke det til grund for anmeldelsen liggende forhold for at være af en sådan betydning, at det var nødvendigt straks at foretage en undersøgelse. Han lod A gøre bekendt med, at anmeldelsen blev modtaget, og at forholdene ville blive gjort til genstand for undersøgelse. På grundlag af den foretagne undersøgelse måtte politi-

mesteren iøvrigt være af den opfattelse, at der ikke havde været grundlag for anmeldelsen, for så vidt denne gik ud på, at de fleste af dyrene ikke blev fodret og passet tilstrækkeligt, og at der efter det af dyreparkens ejer overfor politiet oplyste ikke var anledning til at foretage videre.

Statsadvokaten for Sjælland forelagde sagen for Det veterinære Sundhedsråd, som udtalte, at rådet under hensyn til de foreliggende oplysninger ikke kunne anse det for godtgjort, at der forelå overtrædelse af dyreværnsloven. Statsadvokaten udtalte herefter over for Justitsministeriet, at han ikke fandt grundlag for at kritisere politimesterens behandling af sagen, og tilføjede, at han var sindet at meddele politimesteren, at påtale i sagen ville være at undlade i medfør af retsplejelovens § 723, stk. 1.

Justitsministeriet svarede herefter A, at det kunne henholde sig til det fremkomne og ikke fandt grundlag for at kritisere, at politiet efter de af anmeldelsen fremgående oplysninger først efter to dages forløb tog sagen op til behandling.

Over for mig henholdt politimesteren i Kalundborg, statsadvokaten for Sjælland og Justitsministeriet sig til de tidligere afgivne udtalelser og trufne afgørelser i sagen.

Ifølge retsplejelovens § 801 påhviler det politiembedsmændene, når iøvrigt betingelserne derfor er til stede, af egen drift og med den størst mulige hurtighed at efterforske alle strafbare handlinger, som forfølges af det offentlige, så snart der opstår rimelig formodning om, at sådanne er forøvede.

Under hensyn hertil samt til, at der ikke efter det oplyste af arbejdsmæssige eller andre grunde ville have været noget til

hinder for at have foretaget en besigtigelse af dyreparken umiddelbart efter anmeldelsens modtagelse, udtalte jeg, at det efter min opfattelse ville have været rigtigst og bedst stemmende med retspleje-

lovens bestemmelser, om politimesteren, uanset at anmeldelsen ikke angik særlig graverende forhold, havde ladet dyreparken besigtige på et tidligere tidspunkt end sket.

10. *Afslag på ansøgninger om tilladelse til sommerhusbyggeri i et område ved Oksbøl, hvor der skulle foretages ekspropriationer, gav ikke anledning til kritik. (J. nr. 972/65).*

En grundejerforening klagede over, at Ribe Amtsråd og Boligministeriet havde meddelt afslag på ansøgninger om tilladelse til sommerhusbyggeri ved Oksbøl, bl. a. på en parcel som tidligere var udstykket til dette formål. Det var oplyst, at der i dette område forventedes foretaget ekspropriation med henblik på udvidelse af forsvarrets skydeterræn, og foreningen anførte, at amtsrådets afslag var meddelt, før et flertal af Finansudvalgets medlemmer anbefalede ekspropriationen. I denne forbindelse rejste foreningen yderligere spørgsmål om, hvorvidt amtsrådet havde haft lovhjemmel til at meddele disse afslag, og om der af grundejerne kunne rejses erstatningskrav mod amtsrådet.

Det var oplyst, at amtsrådet, som udøvede bygningsmyndigheden i kommunen i henhold til landsbyggeloven, i anledning af en ansøgning om tilladelse til opførelse af et sommerhus i skrivelse af 5. februar 1965 meddelte, at det i overensstemmelse med bygningsudvalgets og amtsbygningsrådets vedtagelse ikke mente at burde tage stilling til ansøgningen, før endelig afgørelse var truffet med hensyn til forsvarrets eventuelle ekspropriation i området. Afgørelsen blev indbragt for Boligministeriet under henvisning til, at amtsrådets bygningsudvalg og amtsbygningsrådet ikke havde hjemmel til at stille ansøgninger om byggetilladelse i bero med den givne motivering. På foranledning af Boligministeriet afgav amtsrådet den 4. marts 1965 en udtalelse i sagen, hvori det oplystes, at parcellen var beliggende i det område, som af Forsvarsministeriet ønskedes erhvervet til udvidelse af de militære arealer. Endvidere oplyste amtsrådet, at der ifølge erklæringer fra sundhedsmyndighederne indtil videre kun måtte indrettes siveanlæg (sivedræn) for almindeligt husspildevand, men ikke for wc-afløb, og at det var en betingelse fra sundhedsmyndig-

hedernes side, at fællesvandværksvand blev indlagt, når ledning blev ført til området. Sålænge imidlertid den fremtidige bebyggelsesmæssige udvikling og dermed forudsætningerne for et økonomisk forsvarligt grundlag for fremføring af vandværksvand var så uklare, mente amtsrådet ikke at burde tage endelig stilling.

Boligministeriet udtalte den 24. maj 1965 at det ikke fandt anledning til at ændre amtsrådets afgørelse. Ministeriet bemærkede, at det fandt det rimeligt, at amtsrådet ikke gav tilladelse til opførelse af et sommerhus, før man vidste, om ejendommen kom til at ligge indenfor et fremtidigt sommerhusområde, og dette kunne ikke afklares, før der var truffet endelig afgørelse med hensyn til ekspropriationen. Selvom ejendommen skulle komme til at ligge udenfor militærets arealer, kunne det dog være generende for fremtidige sommerhusbeboere, såfremt området lå for nær skydeterrænet. Endvidere fandt ministeriet det uheldigt at fastlægge sommerhusområder på steder, hvor der ikke kan skaffes wc-afløb.

Den 3. juni 1965 gav Finansudvalget tilslutning til fremme af forsvarsministerens ekspropriationsplan, og den 28. s. m. meddelte amtsrådet afslag på ansøgningen om dispensation til opførelse af sommerhuset, da ejendommen var beliggende i det område, der påtænkte eksproprieret. Samme dato meddelte amtsrådet med samme begrundelse afslag på ansøgninger om sommerhusbyggeri på 4 andre parceller.

Over for mig fremhævede amtsrådet, at det ved landsbyggeloven er pålagt amtsrådet at varetage byudviklingsmæssige hensyn såvel ved udfærdigelse af byggetilladelser som ved godkendelse af udstykninger, og tilsvarende beføjelser har amtsrådet, når der er tale om at dispensere til opførelse af sommerhuse. Amtsrådets varetagelse af de byudviklings-

mæssige, herunder de sundhedsmæssige, hensyn ved behandling af udstyknings- og byggesager i området er resulteret i en udstykningsplan og en byggeregulerende deklaration, der hviler som servitut på arealet.

Så vidt amtsrådet ved udstykningens godkendelse i 1963 kunne overskue situationen, ville en sommerhusbebyggelse på området ikke være i strid med en forsvarlig og hensigtsmæssig byudvikling. Med forsvarrets nye planer i området ændredes forudsætningerne for amtsrådets skøn imidlertid på afgørende måde, og det forekom amtsrådet uforvarligt såvel samfundsmæssigt som overfor vedkommende private gennem en række byggetilladelser eller dispensationer at åbne adgang til opførelse af et antal sommerhuse, som måtte forudses i løbet af få år at ville blive eksproprieret og nedrevet. Sommerhusbyggeri i området syntes nu klart i strid med en forsvarlig og hensigtsmæssig byudvikling, og amtsrådet fandt at måtte ophøre med at give de hidtil kurante dispensationer. Amtsrådet anså sig ikke for afskåret herfra ved sin hidtidige praksis.

Amtsrådet udtalte dernæst, at det ikke var den opståede mulighed for ekspropriationen i sig selv, som havde været bestemmende, men det forhold, at denne mulighed ligesom andre relevante forventninger med hensyn til udviklingen måtte tages i betragtning ved udøvelsen af amtsrådets skøn med hensyn til grænsen for det forsvarlige og hensigtsmæssige.

Endvidere påpegede amtsrådet, at der ifølge landsbyggeovens § 18, stk. 4, skal tages hensyn til afløbs- og vandforsyningsforholdene. Ved vurderingen af mulighederne for indretning af forsvarlige forhold i så henseende må der lægges vægt på, at der kræves en bebyggelse af et vist omfang, for at de fornødne tekniske anlæg skal kunne gennemføres på et rimeligt økonomisk grundlag. I området findes der ikke kloak eller vandværksvand, og den fremtidige bebyggelse var påtænkt forsynet med tørklosetter.

Efter at der var opstået en nærliggende mulighed for ekspropriation af området til udvidelse af skydeterrænet og inden dette spørgsmål var nærmere afklaret, var det vanskeligt for amtsrådet at tage stilling til, om udstykningsområdet fortsat var egnet til at tjene til det påtænkte formål, herunder om det kunne indgå som led i en planlægning for

et større område. Da der var truffet endelig afgørelse i ekspropriationssagen førte saglige bebyggelses- og byplanmæssige hensyn efter amtsrådets mening til, at de foreliggende ansøgninger ikke kunne imødekommes.

For så vidt angår spørgsmålet om amtsrådets eventuelle erstatningspligt henholdt amtsrådet sig til, at dets afgørelser var baseret på nye omstændigheder, som det ikke havde haft indflydelse på, hvorfor det ikke kunne erkende nogen erstatningspligt.

Boligministeriet udtalte over for mig, at det må anses for fastslået, at et amtsråd i medfør af landsbyggeoven har adgang til ved sin bedømmelse og afgørelse vedrørende ansøgninger om dispensation fra landsbygningsreglementets kap. 2-12 til opførelse af sommerhuse også at inddrage byplanmæssige hensyn, nemlig om der bør opføres sommerhusbebyggelse i det pågældende område. Ministeriet henviste i den forbindelse bl. a. til den i Ugeskrift for Retsvæsen 1965, s. 815, refererede Østre Landsrets dom af 9. juli 1965.

Godkendelsen af udstykningen i 1963 kunne efter ministeriets opfattelse ikke binde amtsrådet ved senere behandling af ansøgninger om dispensation fra landsbygningsreglementet til opførelse af bebyggelse i området, såfremt der forelå væsentligt ændrede forudsætninger, og i den foreliggende sag fandt ministeriet, at planerne om udvidelse af det militære terræn havde forrykket de hidtidige planforudsætninger så væsentligt, at amtsrådet på det nu foreliggende grundlag måtte kunne foretage en ny vurdering af en sommerhusbebyggelses hensigtsmæssighed i byplanmæssig henseende. Spørgsmålet om det offentliges erhvervelse af ejendommene kunne ikke være afgørende.

Boligministeriet pegede herudover på, at afløbsforholdene ikke ville kunne løses på forsvarlig måde, når den tidligere forudsatte kloakering af området blev uigennemførlig på grund af ekspropriationerne af de omliggende arealer. Det er ifølge landsbyggeovens § 18, stk. 1, jfr. landsbygningsreglementets kap. 13, stk. 7, en betingelse for enhver bebyggelse, også sommerhusbebyggelse, at afløbsforholdene af bygningsmyndigheden kan godkendes som forsvarlige.

For så vidt angår spørgsmålet vedrørende erstatning tilsluttede Boligministeriet sig amtsrådets bemærkninger.

Jeg udtalte, at jeg ikke fandt at kunne kritisere, at Ribe Amtsråd den 28. juni 1965, da Finansudvalget havde tiltrådt, at der iværksattes ekspropriation af det omhandlede område, afslog ansøgningen om byggetilladelse.

Spørgsmålet var herefter, om amtsrådet havde været berettiget til den 5. februar 1965 at udskyde behandlingen af ansøgningen på afgørelsen af, om der ville blive foretaget ekspropriation. Ved bedømmelsen heraf fandt jeg ikke at kunne kritisere det af Ribe Amtsråd og Boligministeriet indtagne standpunkt, hvorefter amtsrådet ved behandlingen af sagen havde været berettiget til at inddrage bebyggelses-

byplanmæssige hensyn. Da dernæst planerne om udvidelse af det militære skydeterræn fuldstændig havde ændret de forudsætninger, hvorunder tilsvarende sager indenfor området hidtil var blevet behandlet, og da det måtte forventes, at en udsættelse af behandlingen af andragendet kun ville blive af kortere varighed, fandt jeg ikke at kunne kritisere, at amtsrådet den 5. februar 1965 stillede ansøgningen om byggetilladelse i bero på afgørelsen af ekspropriationsspørgsmålet.

Med hensyn til erstatningsspørgsmålet henholdt jeg mig til amtsrådets og Boligministeriets udtalelser.

II. Redegørelse vedrørende reglerne om udbetaling af forfatterhonorarer fra Danmarks Radio. (J. nr. 373/64 og 226/65).

Den 13. september 1966 afgav jeg en redegørelse vedrørende nogle af forfatterne Jesper Ewald, Eva Hemmer Hansen og Alf Grostøl indgivne klager over de gældende regler for udbetaling af forfatterhonorarer fra Danmarks Radio. Jeg gjorde samtidig Folketingets Ombudsmandsudvalg bekendt med redegørelsen, hvoraf det væsentlige gengives i det følgende:

I. Forfatteren Jesper Ewalds klagemål.

Forfatteren Jesper Ewald klagede over, at der i de honorarer, som Danmarks Radio udbetaler til forfattere, som ikke er medlemmer af Dansk Forfatterforening, er fradraget 15 pct., der i henhold til en mellem Radioen og Forfatterforeningen indgået overenskomst udbetales til foreningen, uden at vedkommende forfatter på noget tidspunkt gøres opmærksom herpå.

§ 22, stk. 1, i lov nr. 158 af 31. marts 1961 om ophavsretten til litterære og kunstneriske værker har følgende formulering:

»Har Danmarks Radio ... i medfør af aftale med en organisation, som omfatter en væsentlig del af danske ophavsmænd til en bestemt art værker, ret til at udsende de af organisationen repræsenterede værker, må radiofonien mod ydelse af vederlag tillige udsende udgivne værker af tilsvarende art af ophavsmænd, som ikke repræsenteres af or-

ganisationen. Denne bestemmelse gælder ikke for sceneværker og heller ikke for andre værker, hvis ophavsmænd har nedlagt forbud mod værkets udsendelse.«

I en længere årrække har Danmarks Radio med henholdsvis Dansk Forfatterforening og Danske Dramatikeres Forbund haft overenskomster, som berettiger til at udsende de værker, der repræsenteres af disse organisationer. Ifølge den seneste overenskomst, af 23. maj 1961, med Forfatterforeningen betaler Danmarks Radio for benyttelse af litterære værker et årligt beløb på 1,1 pct. af radiolicensindtægten, derunder Radioens andel i den fælles radio- og fjernsynslicens, samt 1 pct. af det til radiolicensen svarende beløb pr. indbetalt fjernsynslicens. Dette beløb afregnes a conto med $\frac{1}{12}$ hver måned, beregnet på basis af det ved udgangen af foregående finansår registrerede lytter- og seerantal. Efter hvert finansårs udløb foretages en endelig regulering af afgiften. Det årlige beløb, som Forfatterforeningen herefter modtager, er foreningen ifølge overenskomstens § 6, stk. 4, pligtig at fordele mellem de ophavsmænd, hvis værker har været benyttet i udsendelser, uanset om disse ophavsmænd er tilsluttet Forfatterforeningen eller ej. Ifølge § 6, stk. 5, er denne fordeling Danmarks Radio uvedkommende.

Overenskomsten åbner mulighed for, at Danmarks Radio afregner direkte med en-

kelte forfattere, idet overenskomstens § 6, stk. 3, lyder således:

»Danmarks Radio er berettiget til i det månedlige a conto beløb at fradrage det beløb, der er udbetalt til Danske Dramatikeres Forbund i henhold til den mellem forbundet og Danmarks Radio afsluttede kontrakt, . . . samt det beløb, som Danmarks Radio måtte udbetale direkte til andre udenfor Dansk Forfatterforening stående forfattere eller disses arvinger. De beløb, som Danmarks Radio herefter fradrager som følge af udbetalinger til forfattere, der står udenfor Dansk Forfatterforening, må dog ikke overstige det beløb, som Danmarks Radio ville have været pligtig at betale i honorar til Danske Dramatikeres Forbund, dersom benyttelsen af værket havde været omfattet af Danmarks Radios aftale med fornævnte organisation.«

Det fremgik videre af de foreliggende oplysninger, at Forfatterforeningen har udarbejdet en tabel (honorartariffen), efter hvilken foreningen fordele honorarerne, under hensyn til hvor lang tid en udsendelse har varet. Forfatterforeningen fradrager administrationsomkostninger (15 pct), og af restbeløbet udredes honorarer i henhold til honorartariffen, der også anvendes til beregning af honorarer til forfattere, der ikke er medlemmer af Forfatterforeningen. Til de forfattere, der i medfør af overenskomstens § 6, stk. 3, kræver udbetaling direkte fra Radioen, udbetales kun honorarer, der svarer til, hvad Forfatterforeningen ville have udbetalt den pågældende.

Radiatorådet udtalte, at der er visse administrationsudgifter forbundet med Forfatterforeningens fordeling af afgifterne, og at Danmarks Radio i henhold til overenskomstens § 5 som bidrag til dækning af disse administrationsudgifter yder et årligt tilskud på 9.000 kr., men Danmarks Radio er uden kendskab til, hvor mange procent af Forfatterforeningens samlede indtægter der anvendes til administration, og Radioen kan derfor ikke udtale sig om den i klagen nævnte 15 pct udgift.

I udtalelsen anførtes det videre, at Danmarks Radio således yder bidrag til Forfatterforeningens administrationsudgifter, at Radioen overenskomstmæssigt er afskåret fra at debitere totalafgiften til Dansk Forfatterforening med større beløb, end hvad Forfatterforeningen selv ville have udbetalt den pågældende, og at en direkte anvisning af

honorarer fra Danmarks Radio til enkelte forfattere for Radioen er en administrativ belastning. Radioen så derfor ingen mulighed for at yde de forfattere, der ønsker afregning udenom Forfatterforeningen, større honorarer end det, de pågældende ville have kunnet opnå gennem foreningen.

Endelig henviste Radiorådet til ophavsretslovens § 22, hvorefter der efter Radioens opfattelse er sket en legalisering af det fra gammel tid mellem Danmarks Radio og Dansk Forfatterforening bestående overenskomstforhold.

I tilslutning hertil udtalte Ministeriet for kulturelle Anliggender, at Danmarks Radio i medfør af ophavsretslovens § 22, stk. 1, er berettiget til uden forud indhentet samtykke at udsende beskyttede (skøn)litterære værker af forfattere, der står udenfor Dansk Forfatterforening og Danske Dramatikeres Forbund, medmindre disse forfattere har nedlagt forbud som nærmere angivet i lovbestemmelsen. Fastsættelsen af vederlagets størrelse er et spørgsmål, der i første instans må afgøres mellem parterne, men ministeriet kunne ikke på forhånd anse det for urimeligt, at Danmarks Radio har indtaget det standpunkt, at vederlaget til forfattere, som står udenfor organisationerne, ikke bør fastsættes til højere beløb, end forfatterne ville kunne opnå, såfremt de var medlemmer af de pågældende organisationer. Ministeriet fremhævede imidlertid, at konkrete spørgsmål om uenighed om vederlagets størrelse af hver af parterne kan indbringes til endelig administrativ afgørelse af det i henhold til ophavsretslovens § 54 nedsatte særlige nævn.

Ministeriet tilføjede, at Danmarks Radio efter ministeriets formening ikke kunne have haft nogen pligt til at give Jesper Ewald særlige oplysninger om måden at beregne honorarerne på, idet ministeriet fandt, at forfatteren som følge af bestemmelsen i ophavsretslovens § 22, stk. 1, havde haft fornøden anledning til at søge oplyst, efter hvilke retningslinier og på hvilke vilkår vederlaget beregnes og udbetales.

På min anmodning om nogle supplerende oplysninger udtalte Radiorådet, at § 6, stk. 3, i overenskomsten med Forfatterforeningen ikke berettiger Radioen til at debitere foreningen for den andel i foreningens administrationsomkostninger, der vedrører de ikke-medlemmer, der får honorarer udbetalt di-

rekte fra Danmarks Radio. Ifølge § 6, stk. 3, in fine, er der kun hjemmel til at debitere Forfatterforeningen for de til andre forfattere udbetalte honorarer med beløb svarende til de til Danske Dramatikeres Forbund ydede honorarer. Ifølge § 6, stk. 3, 1. pkt., kan Danmarks Radio derimod debitere Forfatterforeningen de beløb, der udbetales til Danske Dramatikeres Forbund i henhold til overenskomst af 27. maj 1952 med forbundet, og dette beløb udgør dels et honorarbeløb til de pågældende forfattere, dels et administrationsbidrag.

Efter Radiorådets opfattelse har denne forskel sin sagligt rimelige begrundelse deri, at Danske Dramatikeres Forbund aflaster Forfatterforeningen for en del af den med ordningen forbundne administration, mens Forfatterforeningen bl. a. af hensyn til fordelingen af bonus er belastet med administrationsudgifter også for så vidt angår de forfattere, som individuelt modtager deres afregning direkte fra Danmarks Radio. Den direkte anvisning af honorarer fra Danmarks Radio til enkelte forfattere medfører derfor en særlig belastning af Radioens administration, hvorfor det ikke – selvom Danmarks Radio kunne debitere Forfatterforeningen for et administrationsbeløb i forbindelse med den individuelle anvisning – efter Radioens opfattelse vil være rimeligt, at dette kom de pågældende forfattere til gode.

Endelig henledte Radiorådet opmærksomheden på, at en godkendelse af det af Jesper Ewald fremsatte krav ville betyde, at forfattere, der modtager direkte afregning fra Danmarks Radio, ville opnå et højere honorar end de forfattere, der modtager afregning gennem de to organisationer, hvilket kunne befrygtes at medføre, at et stort antal forfattere ville kræve direkte afregning, hvorved den bestående ordning ville blive undergravet.

I tilknytning hertil meddelte Ministeriet for kulturelle Anliggender, at Danmarks Radio i tilfælde af direkte anvisning til forfattere fastsætter honorarer på grundlag af Forfatterforeningens satser, der efter det for ministeriet oplyste er fastlagt efter et fradrag på 15 pct til administrationsudgifter.

På min anmodning om yderligere oplysninger om fastsættelsen af honorarerne udtalte Radiorådet bl. a., at Forfatterforeningen fastsætter størrelsen af honorarerne, ved at Dan-

marks Radio tilsender foreningen det officielle ugentlige program med eventuelle rettelser. En del udsendelser vil allerede her være forsynet med de fornødne oplysninger om ophavsmænd, varighed etc. Som supplement fremsender Radioen en gang om ugen til Forfatterforeningen en »specifikation« indeholdende nødvendige oplysninger om benyttelsen af litterære og musikalske værker, der ikke har været tilstrækkeligt angivet eller slet ikke angivet i ugeprogrammet. Forfatterforeningen uddrager så af ovennævnte materiale de oplysninger, der er nødvendige for afregning af de afgifter, som foreningen i medfør af overenskomsten med Danmarks Radio er pligtig at udrede.

I udtalelsen anførtes det videre, at Danmarks Radio ingen adkomst har til at kontrollere eller have indseende med størrelsen af Forfatterforeningens administrationsudgifter, og at der efter Radioens opfattelse heller ikke tilkommer nogen anden offentlig institution en sådan beføjelse. Hertil sluttede ministeriet sig og henviste dernæst til, at Forfatterforeningen ved overenskomst med Danmarks Radio har påtaget sig den ret omfattende administration, der er ved udbetaling af radiohonorarer til både de forfattere, der er medlemmer af foreningen, og de forfattere, som står udenfor denne. Ved denne ordning sparer Danmarks Radio ikke ubetydelige administrationsudgifter.

II. Forfatterne Eva Hemmer Hansens og Alf Grostøls klagemål.

Forfatterne Eva Hemmer Hansen og Alf Grostøl gjorde gældende, at Radiorådet har tilsidesat radiospredningslovens § 5 ved ikke at føre kontrol med de beløb, der i medfør af overenskomsten med Dansk Forfatterforening overføres til denne forening. Alf Grostøl anførte i denne forbindelse, at der er væsentlige uoverensstemmelser mellem på den ene side det årlige beløb, som Forfatterforeningen ifølge dennes regnskaber har udbetalt forfattere, og på den anden side det beløb, som fremkommer, når den samlede årlige udsendelsestid for prosa, lyrik og sangtekster vurderes efter de til enhver tid gældende takster. I tilslutning hertil indsendte Alf Grostøl yderligere materiale og gjorde gældende, at det i Forfatterforeningens driftsregnskab for 1964 indtægtsførte beløb 851.312,20 kr. burde være 50-70.000 kr.

højere i betragtning af den forøgelse i antallet af TV-apparater, der var sket i 1963. Endvidere anførte Alf Grostøl, at der var uoverensstemmelser mellem det af Danmarks Radio og Dansk Forfatterforening anvendte statistiske materiale vedrørende oplæsnings-taksten for prosa og lyrik.

Med hensyn til spørgsmålet om de påståede uoverensstemmelser mellem afregningerne fra Danmarks Radio og Forfatterforeningens regnskab for 1964 udtalte Danmarks Radio, at Radioen har ladet foretage en meget omfattende gennemgang af hele tal-materialet uden at have kunnet konstatere uoverensstemmelser. Radioen pegede dog på, at der altid vil kunne opstå tvivl i tilfælde som det foreliggende, hvor afregningen fra Danmarks Radio sker på basis af finansårets licensindtægt, i praksis således, at der løbende betales $\frac{1}{12}$ pr. måned, beregnet på basis af det foregående års licenstal, med en efterfølgende regulering efter finansårets udløb, mens Forfatterforeningens regnskab følger kalenderåret. Når Alf Grostøl har anført, at der for 1964 var afregnet 50-70.000 kr. for lidt i forhold til de offentliggjorte seer- og lyttortal, kan det have sin forklaring i det forhold, at stigningen i licenstallene i årets løb først giver sig udtryk ved efterreguleringen efter finansårets udløb, en regulering der først vil kunne komme til udtryk i Forfatterforeningens følgende årsregnskab.

Hvad angik betragtningerne over Radioens og Forfatterforeningens statistiske materiale udtalte Danmarks Radio, at Forfatterforeningen er forpligtet til at afregne for alt af Danmarks Radio benyttet litterært stof, uanset i hvilke udsendelser dette har været benyttet, og at Forfatterforeningens statistiske materiale iøvrigt må referere sig til kalenderåret. Danmarks Radios udsendelsesstatistik er derimod bygget på finansåret og har til formål at vise udsendelsestidens fordeling på forskellige udsendelseskategorier, og der vil derfor udenfor det stofområde, der i statistikken er betegnet som »oplæsning«, kunne forekomme en del litterært stof, som skal honoreres over Forfatterforeningen. Der var derfor efter Radioens opfattelse intet grundlag for at drage sammenligninger mellem de to materialer.

I tilslutning hertil udtalte Ministeriet for kulturelle Anliggender, at den mellem Dan-

marks Radio og Dansk Forfatterforening indgåede overenskomst af 23. maj 1961 for så vidt angår de udenfor Dansk Forfatterforening stående forfattere synes at være i overensstemmelse med ophavsretslovens § 22, stk. 1.

Ministeriet lagde herved vægt på, at overenskomstens § 6, stk. 3, forudsætter, at de udenfor stående forfattere, som måtte ønske det, kan få vederlaget for benyttelsen af deres værker i radio og TV udbetalt direkte fra Danmarks Radio. Overenskomsten forudsætter således, at Danmarks Radios økonomiske forpligtelse overfor den enkelte udenfor stående forfatter består, uanset Dansk Forfatterforeningens overenskomstmæssige forpligtelse til at udbetale honorarer til alle de ophavsmænd, hvis værker har været benyttet i udsendelserne. Der lægges endvidere vægt på, at den ved overenskomsten etablerede ordning, som har bestået i mange år forud for overenskomsten af 1961, må anses for bekræftet ved vedtagelsen af § 22, stk. 1, i ophavsretsloven. Ministeriet anførte videre, at det udfra en betragtning af ophavsretslovens ord og motiver og under hensyntagen til Danmarks Radios karakter af offentlig institution formentlig må anses for en naturlig forudsætning for den legale licensordning, der er etableret ved lovens § 22, stk. 1, at Danmarks Radio må siges at have opfyldt sine forpligtelser i den nævnte henseende.

III. 2. Revisionsdepartementets udtalelse.

Ved skrivelse af 10. februar 1966 forelagde jeg de ovennævnte klager for 2. Revisionsdepartement, der oplyste, at der for Danmarks Radio består en særlig revisionsordning, der er fastsat i den af ressortministeriet med hjemmel i radiospredningslovens § 5, stk. 6, udstedte forretningsorden for Radiorådet, senest af 22. oktober 1964, ifølge hvilken ministeren ansætter 2 revisorer, hvoraf den ene tillige skal være kasseinspektør og den anden statsautoriseret revisor. I overensstemmelse hermed har revisionen af Danmarks Radios regnskaber siden Radiofoniens oprettelse været overdraget et privat revisionsfirma i samarbejde med en tjenestemand fra vedkommende ressortministerium. Disse revisorer har i forening dækket den del af de revisionsmæssige opgaver, der vedrører den tal- og bogholderimæssige kontrol med Radiospredningsfondens indtægter og udgifter m. v. Revisionsdepartementets opgaver under

denne ordning har været begrænset til et vist overtilsyn med den pågældende revision og varetagelse af kritiske opgaver af juridisk og økonomisk karakter.

Revisionsdepartementet har i de senere år ud fra principielle synspunkter ikke fundet denne ordning tilfredsstillende, og departementet har derfor overfor Ministeriet for kulturelle Anliggender rejst spørgsmål om overtagelse af samtlige revisionsmæssige opgaver vedrørende Danmarks Radio. Overvejelserne herom er imidlertid stillet i bero, indtil de igangværende drøftelser om statens revisionsmyndighed og revisionsudøvelse er afsluttet.

Med hensyn til de omhandlede klager over den af Danmarks Radio fulgte fremgangsmåde ved udbetaling af honorarer bemærkede Revisionsdepartementet, at det af den af Danmarks Radios særlige revision årligt afgivne revisionsberetning fremgår, at revisionen har påset, at de i henhold til overenskomsten mellem Danmarks Radio og Dansk Forfatterforening fastsatte afgifter er rigtigt beregnet. Der har ikke for den særlige revision foreligget mulighed for nærmere at kontrollere foreningens administration af disse midler. Under varetagelsen af sine opgaver vedrørende Danmarks Radio har Revisionsdepartementet hidtil ikke haft nogen anledning til at optage de pågældende dispositioner til kritisk vurdering.

Revisionsdepartementet udtalte dernæst, at sagen – såfremt de foreliggende klager havde været Revisionsdepartementet bekendt – ville have givet anledning til tvivl, og man ville derfor have rejst spørgsmål om rigtigheden af de udbetalte forfatterhonorarer. Forsåvidt angik de til medlemmer af foreningen udbetalte beløb var Revisionsdepartementet tilbøjelig til at være af den opfattelse, at medlemmerne er bundet af foreningens legalt trufne beslutninger.

Med hensyn til de til ikke-medlemmer af Dansk Forfatterforening udbetalte honorarer fandt Revisionsdepartementet det tvivlsomt, om der foreligger tilstrækkelig begrundelse for det beregnede fradrag i honoraret, men departementet kunne tilslutte sig det af Ministeriet for kulturelle Anliggender indtagne standpunkt, hvorefter de pågældende forfattere må henvises til at indbringe deres klage for det ved ophavsretslovens § 54 nedsatte særlige nævn.

A. Ad Jesper Ewalds klage.

Med hensyn til Jesper Ewalds klage over, at forfattere, der får deres honorarer udbetalt direkte fra Danmarks Radio, kun får samme honorar som forfattere, der får honoraret udbetalt gennem Dansk Forfatterforening, der i de fra Danmarks Radio udbetalte beløb fradrager 15 pct. til dækning af foreningens administrationsomkostninger, udtalte jeg, at bedømmelsen af dette forhold i afgørende grad må bero på forståelsen af den ovenfor citerede tvangslicensbestemmelse i ophavsretslovens § 22, stk. 1.

Betænkningen af 1951 om »Udkast til lov om ophavsretten til litterære og kunstneriske værker«, der er udarbejdet af en af Undervisningsministeriet i 1939 nedsat kommission, indeholder ikke en regel svarende til ophavsretslovens § 22, stk. 1. Dette begrundede kommissionen (side 89) med, at man – på trods af at Statsradiofonien og de øvrige nordiske radiofoninstitutioner havde ønsket en sådan bestemmelse indsat – fandt, at det betød et for kraftigt indgreb i ophavsmændenes dispositionsfrihed, og at der næppe var noget stort behov for en sådan regel.

Det fremgår af bemærkningerne til denne bestemmelse (FT 1959/60, till. A, sp. 2721–25), at spørgsmålet blev gjort til genstand for fornyede overvejelser bl. a. på et nordisk ophavsretsmøde i København i 1957. Disse overvejelser resulterede i, at en modificeret tvangslicensbestemmelse blev optaget i lovens § 22, stk. 1.

I lovforslagets bemærkninger til bestemmelsen fremhæves det dernæst, at Radioen derved får »adgang til at benytte beskyttede værker i sine udsendelser uden forud at indhente ophavsmændens samtykke, når blot der ydes en rimelig betaling«. Ordningen er begrundet med »ønsket om at opnå en lettelse i administrationen, der også i det lange løb vil være i ophavsmændenes interesse«.

Folketingsudvalget gav i sin betænkning (FT 1960/61 (2. samling), till. B, sp. 640) en tilsvarende begrundelse, idet udvalget fandt, »... at den foreslåede ordning ikke alene er praktisk for radiofonierne, men også må antages gennemsnitligt at stemme med ophavsmændenes interesser, idet erfarin-

gerne viser, at praktisk talt alle ophavs-mænd er interesserede i at få deres værker udsendt gennem radioen. I de enkelte til-fælde, hvor formodningen ikke stemmer, findes det rimeligt at pålægge sådanne ophavsmænd at forbyde anvendelsen af deres værker ved en meddelelse til radio-fonierne».

Det fremgår således af forarbejderne til ophavsretsloven, at en væsentlig årsag til den ved lovens § 22, stk. 1, indførte tvangslicensordning har været et ønske om at etablere en administrativt praktisk ordning for Danmarks Radios brug af de pågældende ophavsmænds udgivne værker, under forudsætning af at forfatteren modtager et rimeligt vederlag.

På denne baggrund fandt jeg ikke, at de betænkeligheder, der måtte være ved at forfattere, der ikke er medlemmer af Dansk Forfatterforening, i kraft af § 6, stk. 3, i Danmarks Radios overenskomst med foreningen kommer til at bidrage til foreningens administrationsomkostninger, var af en sådan styrke, at de kunne give anledning til kritik af den ordning, som på dette punkt var etableret mellem Danmarks Radio og Forfatterforeningen.

Da jeg dernæst heller ikke fandt grundlag for at kritisere det skøn, der ligger til grund for Danmarks Radios opfattelse af, hvad der i denne relation efter ophavsretslovens § 22, stk. 1, må anses for et rimeligt vederlag til forfattere, der ikke er medlemmer af Dansk Forfatterforening, og som har forlangt deres honorarer udbetalt direkte, kunne jeg ikke foretage videre vedrørende dette spørgsmål.

B. Ad Alf Grostøls og Eva Hemmer Hansens klager.

Ved bedømmelsen af Alf Grostøls klage over, at Radiorådet ikke udøver tilstrækkelig kontrol med de beløb, som Dansk Forfatterforening har modtaget fra Danmarks Radio, måtte det tages i betragtning, at Danmarks Radio i medfør af radiospredningslovens § 1 er en selvstændig offentlig institution, hvis indtægter tilvejebringes gennem afgifter, der opkræves i henhold til radiospredningsloven og indgår i Radiospredningsfonden. Afgifternes størrelse fastsættes efter indstilling fra Ra-

diorådet af Ministeriet for kulturelle Anliggender med tilslutning fra Finansudvalget, jfr. radiospredningslovens § 3, stk. 2. Da dernæst Radiospredningsfondens budget er optaget på den årlige finanslov (§ 2 R) måtte jeg ved min bedømmelse af sagen lægge til grund, at der er tale om offentlige midler.

Efter den for Danmarks Radio for tiden gældende revisionsordning samt § 6, stk. 5, i overenskomsten med Dansk Forfatterforening er Danmarks Radio på nuværende tidspunkt afskåret fra at have indseende med Forfatterforeningens administration af de fra Danmarks Radio udbetalte licensbeløb. Da en offentlig institution imidlertid ikke bør unddrage sig indseende med administrationen af udbetalte betydelige offentlige midler til foreninger og lignende, der i større omfang administrerer sådanne midler, ville jeg af principielle grunde finde det ønskeligt, at overenskomstens § 6, stk. 5, blev ændret, f. eks. ved at Danmarks Radio ved fremtidige forhandlinger om overenskomsten med Forfatterforeningen rejste spørgsmålet om ændring af overenskomstens § 6, stk. 5, med henblik på etablering af en ordning, hvorefter de beløb, foreningen modtager fra Danmarks Radio i medfør af overenskomsten, undergives en vis kontrol fra det offentliges side med hensyn til regnskabsføring m. v. Jeg pegede i denne forbindelse på, at der indenfor forskellige områder er gennemført en sådan kontrol, jfr. f. eks. herved de ved kgl. konfirmation af 7. august 1961 stadfæstede vedtægter af 10. juni 1960 (Ministerialtidende B 1961, side 32) for Dansk Forfatterfond, særlig § 10, stk. 4 og 5, og § 12.

Det fremgik da også af Revisionsdepartementets udtalelse, at det er under overvejelse, at departementet overtager samtlige revisionsmæssige opgaver vedrørende Danmarks Radio. Videre fremgik det af den af Administrationsudvalget af 1960 afgivne betænkning (nr. 408) vedrørende revisionsdepartementernes og hovedrevisionens forhold, at Administrationsudvalget i § 3, stk. 1, i forslag til lov om statens regnskaber m. v., jfr. bemærkningerne hertil side 7, har foreslået, at alle institutioner og fonds, hvis budget er optaget

på bevillingslovene, derunder f. eks. Danmarks Radio, underkastes statslig revision.

Da de rejste spørgsmål i det væsentlige indeholder momenter af revisionsmæssig karakter, da en gennemførelse af den foreslåede nyordning af statens revision kan medføre, at statens revisionsmyndigheder får mulighed for at bringe kontrollen med administrationen af de af Danmarks Radio til Forfatterforeningen udbetalte licensmidler på linie med kontrollen med

tilsvarende offentlige midler, og da man under en sådan nyordning af revisionen næppe kan opretholde det synspunkt, at administrationen af de betydelige beløb, der af Danmarks Radio udbetales til Dansk Forfatterforening til dækning af Radioens forpligtelser overfor forfatterne, er Radioen uvedkommende, fandt jeg på indeværende tidspunkt ikke grundlag for at foretage videre vedrørende denne del af klagen.

12. Spørgsmålet om Direktoratet for Statshospitalerne havde været berettiget til at antage det næstlaveste tilbud ved en offentlig licitation. (J. nr. 466/66).

Ved lov nr. 88 af 31. marts 1953 blev der givet indenrigsministeren bemyndigelse til at lade opføre et statshospital i Ålborg. Efter at der var udarbejdet detailprojekter, gav Finansudvalget tilslutning til, at der til opførelse af det omhandlede hospital disponeredes inden for en beløbsramme på 35.960.000 kr., og første byggeafsnit blev derefter udbudt i offentlig licitation, der afholdtes den 31. august 1965.

For varme-, sanitets- og isoleringsentreprisen vedkommende indkom der 16 tilbud, hvoraf blikkenslagermester A's var lavest, nemlig 1.673.802,20 kr. Næstlavest var et tilbud fra firma B på 1.691.410,06 kr. Højeste tilbud lød på 1.917.731,48 kr.

Ved fremsendelsen af de indkomne tilbud til Direktoratet for Statshospitalerne indstillede det projekterende ingeniørfirma, at varme-, sanitets- og isoleringsentreprisen blev givet til firma B.

Indstillingen var begrundet med, at A, der på daværende tidspunkt beskæftigede 6 sven- de og 4 lærlinge, i de senere år kun havde udført mindre installationsarbejder, væsentligst indenfor boligbyggeriet. Den pågældende entreprise var imidlertid efter ingeniørfirmaets opfattelse så omfattende såvel for varme- som for sanitetsarbejdets vedkommende, at kun et firma, der tidligere havde beskæftiget sig med installationsarbejder af samme karakter, ville være i stand til at gennemføre arbejderne på tilfredsstillende måde uden at sinke arbejdet for de øvrige håndværkere.

Da der endvidere i henhold til arbejdsplanen skulle arbejdes samtidigt på flere bygninger, ville ingeniørfirmaet nære meget store betænkeligheder ved at overdrage denne entreprise til et mindre firma.

Endelig anførtes det, at A's bankforbindelse havde oplyst, at den kun på visse betingelser ville yde firmaet den fornødne bankgaranti.

Om firma B oplyste ingeniørfirmaet, at det beskæftigede ca. 30 faste montører, 2 overmontører og 2 varmeingeniører, og at det har udført meget store arbejder inden for varme- og sanitetsbranchen. Det var ingeniørfirmaets overbevisning, at den orden, der prægede firma B, ville være medvirkende til, at arbejdet ville kunne fremmes og gå gnidningsløst, og det anbefaledes derfor, at arbejdet blev overdraget dette firma.

Indstillingerne blev efter at have været forelagt Boligministeriet tiltrådt af Direktoratet for Statshospitalerne, og arbejdet blev overdraget til firma B.

I en skrivelse til en folketingsmand, der havde rettet henvendelse om sagen, meddelte direktoratet den ovenfor nævnte begrundelse for udskydelsen af A's tilbud og fremhævede, at arbejdet havde været udbudt i offentlig licitation, hvorfor direktoratet efter de gældende licitationsregler var frit stillet med hensyn til, hvilke tilbud det ville antage, i modsætning til reglerne ved bunden licitation, hvor bygherren alene har valget mellem at antage det laveste tilbud eller at kassere hele licitationen. Som alt overvejende hoved-

regel fulgte direktoratet dog den praksis at antage det laveste tilbud. Overfor folketingsmanden oplyste direktoratet endvidere, at udskydelsen af A ikke kunne tolkes som kritik af hans firma, men at direktoratet alene havde fundet, at det ved at overgive arbejdet til A løb en alt for stor risiko; dette også set på baggrund af den relativt ringe forskel i pris mellem laveste og næstlaveste tilbud.

A klagede til mig, idet han gjorde gældende, at oplysningerne om B's personale ikke var korrekte. I januar, april, juli og oktober kvartaler 1965 skulle B ifølge A kun have beskæftiget henholdsvis 6, 3, 3 og 6 svende. Det var herefter A's opfattelse, at han i personalemæssig henseende havde haft en fordel fremfor B, hvorved han dog bemærkede, at branchen forudsætter, at der ansættes et yderligere antal svende i det omfang større entrepriser tilsiger det.

Det projekterende ingeniørfirma oplyste vedrørende dette spørgsmål, at det havde haft en drøftelse med A og B. Det var ingeniørfirmaets indtryk, at B var en betydelig større virksomhed end A, og dette indtryk blev underbygget af de personalemæssige oplysninger. Ingeniørfirmaet henviste i denne forbindelse til en erklæring med tilhørende navneliste over de hos B beskæftigede. Det fremgik af denne erklæring, at B i lønningsugen før 15. september 1965 beskæftigede 33 faglærte, heraf 16 i elfaget og 17 i varme- og blikfaget. Ved begyndelsen af juli kvartal 1965 beskæftigede firmaet 47 faglærte, heraf 22 i elfaget og 25 i varme- og blikfaget.

Indenrigsministeriet henviste til ingeniørfirmaets redegørelse og B's erklæring, der bekræftede, at ingeniørfirmaets oplysninger vedrørende personaleforholdene på tidspunktet for licitationen var korrekte.

Endvidere anførte A, at antagelsen om, at han kun har været beskæftiget ved relativt mindre installationsarbejder, ikke kunne holde stik. Han har således haft en centralvarmeentreprise på ca. 48.000 kr. på et alderdomshjem og en entreprise på ca. 300.000 kr. vedrørende kedelcentral og fjernvarmeledninger på en kaserne, ligesom han har udført en kompliceret entreprise på et eksportslagteri.

Det projekterende ingeniørfirma anførte heroverfor, at kaserne var opført allerede i begyndelsen af 1950-erne, og at entreprisesummerne vedrørende alderdomshjemmet og

kaserne var væsentlig mindre end den udbudte entreprise på statshospitalet.

Indenrigsministeriet udtalte, at både det og ingeniørfirmaet, da man valgte det næstlaveste tilbud, var bekendt med, at A havde udført de nævnte arbejder, men efter direktoratets opfattelse var der her tale om arbejder, der ikke tålte sammenligning med det arbejde, der skulle udføres ved Statshospitalet i Ålborg.

Endelig anførte A, at hans bank var gået fuldt ind for finansieringsvilkårene i forbindelse med entreprisen på Statshospitalet i Ålborg, og at det må betragtes som sædvanligt, at banken forlangte sikkerhed foruden transport i entreprisensummen, forinden den kunne stille garantien.

Heroverfor anførte det projekterende ingeniørfirma, at det fortsat var af den opfattelse, at det har været rettest – også når økonomiske hensyn tages i betragtning – at arbejdet var blevet overdraget til B, idet det er ingeniørfirmaets erfaring fra andre arbejder, at der kræves såvel kapacitet som erfaring til at gennemføre en entreprise som den omhandlede på en tilfredsstillende måde og uden at sinke arbejdet for de øvrige håndværkere på byggepladsen. En sådan forsinkelse ville, dels i betragtning af det store antal entrepriser, arbejdet er opdelt i, dels i betragtning af arbejdets omfang (den samlede entreprise andrager ca. 25 mill. kr.) kunne få vidtrækkende følger også af økonomisk art, idet en forsinkelse i en entreprise kunne give anledning til endnu større forsinkelser i det samlede arbejde med heraf følgende fordyrelser.

Indenrigsministeriet udtalte, at det projekterende ingeniørfirma udfører arbejder for adskillige statsinstitutioner, og at det har arbejdet i en menneskealder for statshospitalsvæsenet. Der har aldrig været anledning til at drage ingeniørfirmaets indstillinger i tvivl, og Direktoratet for Statshospitalerne har heller ikke i denne sag følt sig foranlediget til nærmere at undersøge rigtigheden af de af firmaet fremskaffede oplysninger, der danner baggrunden for det skøn, der må udøves over, hvilke af tilbudsgiverne ved en offentlig licitation der bør komme i betragtning.

Direktoratet har i årenes løb anvendt både den offentlige og den bundne licitationsform, men er i de senere år, foranlediget af tilskyndelse fra Boligministeriet, i større udstrækning

gået over til offentlig licitation. Ifølge § 2, stk. 5, i »Almindelige betingelser for arbejder og leverancer«, udfærdiget af Ministeriet for offentlige Arbejder den 7. september 1951, er bygherren ved en offentlig licitation berettiget til at vælge mellem samtlige indkomne tilbud eller forkaste dem alle, og direktoratet mener at have ganske samme stilling som enhver anden bygherre.

Videre udtalte Indenrigsministeriet, at varme-, sanitets- og isoleringsentreprisen vedrørende Statshospitalet i Ålborg er en meget omfattende entrepriser, hvor det må kræves, at det firma, arbejdet gives til, har den fornødne magt – såvel økonomisk som fagligt og personalemæssigt – over arbejdet, der skal udføres i takt med mange andre entrepriser. Hvis en entreprenør, der får et arbejde overdraget, ikke magter opgaven, f. eks. som følge af for lille arbejdsstyrke til at sætte ind på de rigtige tidspunkter, eller fordi han ikke kan skaffe sig fornødne materialer i rette tid, vil en forsinkelse kunne give tab for bygherren, i dette tilfælde staten, og de øvrige entreprenører.

Det var ministeriets opfattelse, at ingeniørfirmaets undersøgelser af A's forhold har været fuldt ud tilstrækkelige og fyldestgørende for den af direktoratet trufne afgørelse.

Jeg udtalte, at en bygherre ved en offentlig licitation – som det også var fremhævet i sagen – er berettiget til at vælge mellem samtlige indkomne tilbud eller forkaste dem alle, og at det offentlige, når det optræder som bygherre, i relation til

tilbudgiverne i princippet må have ganske samme beføjelser som den private bygherre.

Det må imidlertid antages, at en offentlig institution under varetagelsen af det offentliges interesse i, at et arbejde udføres billigst muligt, må være forpligtet til at antage det laveste tilbud, medmindre der foreligger særlige grunde til at se bort fra dette tilbud.

De af A's bankforbindelse stillede betingelser for at finansiere hans arbejde kunne i så henseende efter min opfattelse ikke have været tilstrækkelig motivering til at se bort fra hans tilbud, idet betingelserne ikke syntes at afvige fra sædvanlige betingelser for en sådan finansiering.

Derimod fandt jeg ikke at kunne kritisere det skøn, der havde ligget til grund for Direktoratet for Statshospitalernes bedømmelse dels af A's erfaring med hensyn til en entrepriser af den i nærværende sag omhandlede art, dels af hans og B's personalemæssige forhold.

Omfanget af de foretagne undersøgelser, herunder det forhold, at direktoratet ikke har draget de af det projekterende ingeniørfirma fremskaffede oplysninger i tvivl, gav mig ikke grundlag for kritik.

Samtlige forhold taget i betragtning fandt jeg herefter ikke at kunne kritisere, at direktoratet havde antaget det næstlaveste tilbud. Jeg bemærkede herved, at der ikke var holdepunkter for at antage, at direktoratets afgørelse havde været motiveret af usaglige hensyn.

13. Fangers adgang til at holde fugle. (J. nr. 551/65).

A, der afsonede livsvarigt fængsel i Statsfængslet i Nyborg, klagede over, at han ikke havde kunnet opnå tilladelse til at holde fugl under opholdet i statsfængslet. Han henviste i denne forbindelse til, at indsatte i Statsfængslet i Vridsløselille gerne måtte holde fugle, og at andre af de indsatte i Nyborg ligeledes havde tilladelse til at holde fugle. A havde rettet henvendelse om spørgsmålet til Direktoratet for Fængselsvæsenet, der imidlertid havde meddelt ham, at inspektøren for statsfængslet i slutningen af 1964 havde besluttet, at det for fremtiden ikke ville blive

tilladt de indsatte at anskaffe fugle. De, der allerede havde fugle, fik dog tilladelse til at beholde disse. Denne beslutning var ifølge inspektørens oplysninger blevet truffet, fordi statsfængslet på daværende tidspunkt havde været hjem søgt af en ondartet epidemi fremkaldt af hønsemider, der stammede fra de indsatte fugle. Under hensyn hertil havde direktoratet tiltrådt den af inspektøren trufne beslutning.

Over for mig oplyste inspektøren, at forbudet ikke alene havde været begrundet i den omhandlede hønsemideepidemi, men også

med, at fangernes fuglehold i årenes løb havde givet anledning til mange alvorlige ulemper. Det drejede sig ikke blot om det forhold, at der jævnlig skete ulovlig handel med fugle og fugleunger, men inspektøren havde også taget hensyn til, at fugleholdet lavede meget griseri i cellerne, ligesom fangerne en overgang var kommet ind på at bygge så store fuglebure, at de dårligt nok selv kunne være i cellerne. Dette sidste forhold havde inspektøren dog nu fået stoppet.

Af en erklæring, som Direktoratet for Fængselsvæsenet havde indhentet fra professor, dr. med. vet. H. E. Martedal, Laboratoriet for Fjerkræundersøgelser, fremgik det, at der skulle iagttages en ret omstændelig fremgangsmåde, hvis man ville holde et dyr fuldstændigt fri for mider.

Direktoratet udtalte overfor mig, at det under henvisning til de gener, hønsemide-epidemien havde medført i Statsfængslet i Nyborg, fortsat fandt, at A's ønske om fuglehold ikke burde imødekommes. Direktoratet bekræftede samtidig oplysningen om, at fuglehold var tilladt i Statsfængslet i Vridsløselille, og oplyste, at fuglehold ligeledes var tilladt i forvaringsanstalterne, idet direktoratet bemærkede, at disse anstalter ikke havde været udsat for mideplager.

Jeg forelagde sagen for professor Martedal og anmodede om en redegørelse for de farer, der er forbundet med angreb af de omhandlede mider.

Vedrørende direktoratets oplysninger om, at andre anstalter ikke har været generet af mideangreb hos de indsattes fugle og derfor ikke har indført forbud mod fuglehold, udtalte professor Martedal, at det var lidet sandsynligt, at fugle skulle være mere modtagelige, hvis de tidligere havde været udsat for angreb af mider. Om den gene, miderne forvolder ved angreb på mennesket, udtalte professoren, at i et miljø, hvor der forekommer mider i større antal, vil personer, som er beskæftiget med dyrene, undertiden føle ubehag og kløe som følge af mideangreb, men der er almindeligvis kun tale om tem-

porære angreb. I meget sjældne tilfælde kunne enkelte mennesker være mere ømfindtlige overfor mideangreb end andre, men også her ville der efter de erfaringer, som Laboratoriet for Fjerkræundersøgelser havde gjort, være tale om temporære gener.

Endelig oplyste professor Martedal, at man på laboratoriet gennem årene havde undersøgt mange dyr, som var befængt med mider, men selv om disse mider lejlighedsvis kom over på tøjet og kroppen, ville den gene, de forvoldte, som regel kun vare nogle timer og aldrig udstrække sig til et døgn eller mere. Sandsynligheden for smitte fra ét menneske til et andet var efter laboratoriets erfaring meget ringe. Professoren konkluderede sin erklæring med at udtale, at almindelig god hygiejne for menneskers vedkommende ville være tilstrækkelig til bekæmpelse af mider.

Under henvisning til professor Martedals udtalelse forelagde jeg påny sagen for Direktoratet for Fængselsvæsenet, idet jeg anmodede direktoratet om at tage stilling til, om det fortsat mente, at forbudet mod fuglehold i Statsfængslet i Nyborg burde fastholdes.

I den anledning indhentedes direktoratet forskellige erklæringer, herunder en erklæring fra Fængselsvæsenets Konsulent i Almenlægelige og Hygiejniske Spørgsmål, der konkluderende udtalte, at han ikke kunne se, at der var lægelig indikation for at forbyde fangerne at holde fugle, og at han derfor ikke mente, at man kunne indføre et forbud i et enkelt statsfængsel.

Inspektøren for Statsfængslet i Nyborg ville herefter ikke udtale sig imod, at forbudet mod fuglehold blev ophævet, og direktoratet meddelte inspektøren, at det kunne tiltræde, at forbudet blev ophævet.

Under hensyn til at forbudet mod fuglehold på Statsfængslet i Nyborg var blevet ophævet, fandt jeg ikke grundlag for at foretage videre i sagen.

14. Spørgsmålet om en fængselsfunktionærs tavshedspligt vedrørende det under de indsattes gruppemøder passerede. Henstillet til Direktoratet for Fængselsvæsenet at overveje, om deltagerne i gruppemøder bør have forevist et trykt eksemplar af reglerne vedrørende tavshedspligten. (J. nr. 823/66).

A klagede over, at Direktoratet for Fængselsvæsenet ikke havde fundet grundlag for at foretage videre i anledning af hans klage over, at en vicefængselsinspektør havde tilsidesat sin tavshedspligt som grupperådgiver. Han anførte herved, at vicefængselsinspektøren havde afgivet urigtige oplysninger til direktoratet om, hvorledes han i møderne havde beskrevet omfanget af sin tavshedspligt.

I klagen havde A gjort gældende, at vicefængselsinspektøren under A's ophold i statsfængslet til brug for retten under en verserende straffesag havde afgivet en erklæring om A's forhold, hvori det bl. a. blev oplyst, at han havde deltaget i nogle som led i gennemførelsen af gruppeterapi afholdte møder, ligesom erklæringen kom ind på flere forhold vedrørende hans private problemer, som han havde udtalt sig om under disse møder. A fandt, at dette var i strid med vicefængselsinspektørens løfte i det første gruppemøde om, at han ville overholde den tavshedspligt, der består med hensyn til, hvad der diskuteres på møderne, samt at der ikke ville blive gjort notater om noget, der senere kunne bruges ved en eventuel ny retssag.

Til brug for direktoratets behandling af klagen afgav vicefængselsinspektøren en udtalelse, hvori han anførte, at han under drøftelserne vedrørende tavshedspligten havde nævnt, at han som funktionær til enhver tid var pligtig at afgive bedømmelser om de enkelte indsatte overfor anstaltens ledelse og direktoratet, således at tavshedspligten for hans vedkommende ikke kunne omfatte vurderingen af de enkelte gruppedeltageres optræden, holdning og adfærd i gruppen.

I den omhandlede erklæring havde vicefængselsinspektøren oplyst, at A havde deltaget i gruppesamtaler, at han i starten havde været noget forbeholden med at udtale sig, men at han efterhånden var blevet mere åben i sine udtalelser og klart havde indrømmet, at spiritusmisbrug havde spillet og fortsat spillede en betydelig rolle for hans vedkommende. Endvidere anførtes det i erklæringen, at A havde været fuldt indforstået med at

modtage alkoholistbehandling i forbindelse med prøveløsladelse, men denne oplysning hidrørte ikke fra, hvad der var passeret under gruppesamtalerne.

Direktoratet for Fængselsvæsenet udtalte, at det af erklæringen alene fremgik, at A havde deltaget i gruppesamtaler, samt hvilken holdning han herunder havde udvist. Under hensyn hertil samt til, at A's spiritusmisbrug havde været drøftet med ham gentagne gange udenfor gruppesamtalerne, såvel under det omhandlede som under tidligere ophold i statsfængslet, fandt direktoratet ikke grundlag for at kritisere vicefængselsinspektørens erklæring.

På foranledning af A's henvendelse havde direktoratet til nærmere behandling optaget spørgsmålet om, hvorvidt medarbejdere, der deltog i anstaltens funktionærmøder, bør virke som grupperådgivere, og i bekræftende fald, hvilken tavshedspligt de pågældende bør have med hensyn til oplysninger hidrørende fra gruppearbejdet.

Jeg udtalte, at jeg ikke fandt at kunne kritisere direktoratets opfattelse, hvorefter den af vicefængselsinspektøren afgivne erklæring efter det foreliggende ikke var i strid med den ham påhvilende tavshedspligt.

Samtidig anmodede jeg direktoratet om at orientere mig om resultatet af de undersøgelser, der foretages vedrørende de generelle spørgsmål om gruppearbejdet.

I denne forbindelse anmodede jeg direktoratet om, såfremt det ikke måtte finde anledning til at udelukke de i funktionærmøderne deltagende medarbejdere fra at virke som grupperådgivere, at overveje, om det måtte være hensigtsmæssigt, at deltagerne i gruppemøder får forevist et trykt eksemplar af reglerne vedrørende tavshedspligten og ved deres underskrift herpå bekræfter, at de er blevet gjort bekendt med reglerne.

15. *Krav om opsætning af uigennembrydeligt hegn i skel til landevej som betingelse for udstykningstilladelse. (J. nr. 686/66).*

En advokat klagede over, at Ministeriet for offentlige Arbejder, Vejdirektoratet, havde fastholdt en af Holbæk Amtsråd stillet betingelse for udstykning af nogle parceller fra en ejendom matr. nr. 2 s. Ifølge denne betingelse krævedes der opsætning og vedligeholdelse af uigennembrydeligt hegn i skellet mellem parcellerne og amtets landevej nr. 24. Advokaten gjorde herved gældende, at der ikke som anført i Vejdirektoratets skrivelse er hjemmel i vejbestyrelseslovens §§ 33 og 34 for at stille en betingelse som den nævnte. Endvidere anførte han, at der ikke var blevet stillet sådant krav i forbindelse med udstykningen fra matr. nr. 2 s af naboejendommen matr. nr. 2 t, samt at myndighederne burde have taget forbehold med hensyn til opsætning af hegn, dengang hovedparcellen matr. nr. 2 s blev udstykket fra en anden ejendom.

Det fremgik af sagen, at den 6,7 ha store hovedparcel matr. nr. 2 s med Landbrugsministeriets approbation den 20. februar 1963 blev udstykket fra ejendommene matr. nr. 2 a og 13 d med henblik på senere udstykning til boligparceller, der skulle have adgang til landevejen ad en privat fællesvej, som amtsrådet senere havde tiltrådt optaget som offentlig bivej, men som endnu ikke var optaget i vejregisteret.

De i den foreliggende sag omhandlede parceller var i overensstemmelse hermed udstykket, således at de fik adgang til landevejen ad bivejen. Parcellerne er beliggende langs med landevejen og adskilt fra denne med en ca. 2 m bred rabat og en lav grøft.

Som begrundelse for den trufne afgørelse henviste Vejdirektoratet til, at det hidtil havde været antaget i administrativ praksis, at amtsrådene har hjemmel til at stille betingelser som den omhandlede i tilfælde, hvor en udstykning gennemføres med adgang ad en sidevej til en landevej eller hovedvej. Hjemmelen måtte ifølge Vejdirektoratet søges i amtsrådets beføjelse til at meddele eller afslå tilladelse til etablering af direkte adgang mellem parcellerne og landevejen, i hvilken forbindelse direktoratet henviste til vejbestyrelseslovens §§ 33 og 34.

Der kunne efter direktoratets opfattelse ikke stilles særlige krav til hegnets udseende eller kvalitet, men den stillede betingelse ville

kunne opfyldes ved opsætning af et tæt, ubrudt trådhegn eller raftehegn, ligesom betingelsen ville kunne opfyldes ved plantning af et levende hegn, såfremt dette, indtil det blev uigennemtrængeligt, blev suppleret med et interimistisk tæt og ubrudt hegn. Den omstændighed, at der mellem parcellerne og landevejen findes en grøft, kunne efter direktoratets opfattelse ikke anses som en hindring mod gående færdsel mellem parcellerne og landevejen af en så effektiv karakter, at opsætning af hegn var overflødig.

Over for mig udtalte Vejdirektoratet, at det følger af vejbestyrelseslovens § 35, at direkte adgang fra parcellerne til landevejen ikke kan tillades etableret uden direktoratets godkendelse efter vejbestyrelsens forudgående indstilling. Direktoratet var enig med amtsrådet i, at der måtte skønnes at være en nærliggende mulighed for ulovlig færdsel mellem landevejen og parcellerne, såfremt der ikke blev opsat hegn, og at der derfor i vejbestyrelseslovens § 35 er fornøden hjemmel til at stille det omhandlede krav.

Vedrørende anbringendet om, at myndighederne ved udstykningen af hovedparcellen matr. nr. 2 s burde have taget forbehold om, at der ville blive stillet et krav som det omhandlede, forinden videre udstykning blev godkendt, udtalte Holbæk Amtsråd, at det i flere tilfælde i henhold til ældre praksis først har krævet deklaration, når der forelå andragende om udstykning af parceller direkte til landevejen.

Med hensyn til matr. nr. 2 t, der er beliggende på hjørnet af landevejen og bivejen, og som er approberet udstykket fra matr. nr. 2 s i 1963, oplyste amtsrådet, at det skyldtes en fejl, at der ikke var stillet krav om hegn i skellet til landevejen.

I en sag af lignende art, som jeg tidligere havde taget stilling til, var der også rejst spørgsmål om hjemmelen for en af et amtsråd stillet betingelse om opførelse af hegn i skellet ud til en landevej. Efter de dengang foretagne undersøgelser udtalte jeg, at der i vejbestyrelseslovens § 35 er den fornødne hjemmel for at stille krav om opsætning af hegn af tilsvarende be-

skaffenhed, som er omhandlet i nærværende sag.

Jeg udtalte, at jeg fortsat måtte være af den opfattelse, at vejbestyrelseslovens §§ 33-35 giver den fornødne hjemmel for at stille krav om opsætning af hegn af den i sagen omhandlede beskaffenhed. Jeg henviste til, at den endelige afgørelse af dette spørgsmål henhører under domstolene.

Den af amtsrådet fulgte praksis, hvorefter et krav om hegn først bliver stillet,

når der fremkommer andragende om udstykning af enkeltparceller direkte til landevejen, kunne ikke give mig anledning til kritik.

Endelig udtalte jeg, at jeg under hensyn til det oplyste, hvorefter det skyldtes en fejl, at der ikke i 1963 blev stillet krav om opsætning og vedligeholdelse af hegn i skellet mellem matr. nr. 2 t og landevejen, ikke fandt, at kravet om hegn i det foreliggende tilfælde var udtryk for en kritisk forskelsbehandling.

16. *Det kunne ikke kritiseres, at Forsikringsrådet havde nægtet at give tilladelse til at disponere over genkøbsværdien af en livsforsikring, erhvervet for en udtrædelsesgodtgørelse. (J. nr. 1105/65).*

A klagede over, at Forsikringsrådet havde nægtet at give ham tilladelse til at anvende genkøbsværdien for en af ham tegnet livsforsikring til indkøb af obligationer. Han anførte i denne forbindelse, at han var i stand til at forbedre sin forsikringsmæssige dækning ved at anvende rentebeløbet af obligationerne til præmie på en nyttebetalt livsforsikring.

A gjorde endvidere gældende, at Forsikringsrådet ikke havde hjemmel til at forbyde den ønskede anvendelse af genkøbsværdien, idet der efter hans opfattelse ikke var tale om et genkøb, men om en omtegning af forsikringen. Dernæst anførte A, at der iøvrigt ikke i bekendtgørelse nr. 163 af 26. maj 1959 af lov om tilsyn med pensionskasser § 18, stk. 2, er hjemmel for Forsikringsrådet til at forbyde genkøb, idet denne bestemmelse ikke direkte omhandler livsforsikringspolicer. Han drog heraf den slutning, at Forsikringsrådet ikke havde været beføjet til at forsyne hans livsforsikringspolice med en klausul, der bl. a. forbyder genkøb.

Det fremgik af sagen, at Forsikringsrådet i 1962 havde tiltrådt, at en udtrædelsesgodtgørelse, der tilkom A ved hans udtræden af en pensionskasse, blev anvendt til tegning af en kapitalforsikring. Tilladelsen var betinget af, at policen blev forsynet med påtegning om, at der ikke kunne rædes over forsikringen ved genkøb eller på anden måde, og A havde erklæret sig enig i denne klausul.

I 1965 ansøgte A Forsikringsrådet om tilladelse til omtegning af denne forsikring, idet

han ønskede at anvende genkøbsværdien til køb af obligationer, hvis pålydende værdi ville forhøje den forsikringsmæssige dækning. Dette afslag Forsikringsrådet under henvisning til, at anvendelsen af en udtrædelsesgodtgørelse til tegning af en forsikring i overensstemmelse med pensionskasselovens § 9, stk. 3, er at betragte som en endelig anvendelse af udtrædelsesgodtgørelsen.

I en fornyet ansøgning til Forsikringsrådet anførte A, at der ikke var tale om at genkøbe forsikringen, og at han var villig til at forsyne den påtænkte forsikringspolice med en klausul svarende til den, der var påført hans nuværende police.

Forsikringsrådet meddelte imidlertid atter afslag og udtalte bl. a., at det af pensionskasselovens motiver fremgår, at udtrædelsesgodtgørelser fra pensionskasser skal anvendes til tegning af pensionsforsikring eller lignende forsikring svarende til den forsikring, det udtrædende medlem mister ved sin udtræden af pensionskassen. En konsekvens heraf er, at en pensionsforsikring eller livrente tegnet for en udtrædelsesgodtgørelse ikke bør kunne genkøbes, idet noget sådant ville gøre lovens hovedregel illusorisk. I overensstemmelse hermed har Forsikringsrådet foreskrevet, at policer, der tegnes med udtrædelsesgodtgørelser som indskud, skal forsynes med påtegning, der bl. a. forhindrer genkøb af policen, og rådet henviste herefter til den i A's police indføjede klausul.

Afgørelsen var endvidere begrundet med, at rådet ikke ville dispensere fra lovens § 9,

stk. 3, når ønsket om en dispensation var motiveret i en forventning om en fremtidig effektiv forrentning eller lignende på grund af den hermed forbundne usikkerhed.

Jeg henviste til, at det fremgår af forarbejderne til lov nr. 183 af 11. maj 1935 om pensionskasser (jfr. f. eks. handelsministerens forelæggelsestale i Folketinget, RT 1934-35, Ft. forh., sp. 3754) og den betænkning, der var afgivet af et af Handelsministeriet nedsat udvalg (RT 1934-35, till. A, sp. 3557-58), at en udtrædelsesgodtgørelse principielt betragtes som et bundet aktiv, over hvilket den berettigede ikke frit kan råde. På det for denne sag relevante område er lovgivningen ikke senere i princippet blevet ændret. Ved min bedømmelse af sagen måtte jeg lægge til grund, at der i realiteten var tale om genkøb af A's livsforsikringspolice, og at for-

holdet derfor var dækket af den i 1962 indføjede klausul, hvorefter genkøb af livsforsikringen ikke kunne ske uden Forsikringsrådets samtykke.

For så vidt angik spørgsmålet om, hvorvidt Forsikringsrådet havde haft hjemmel til at indføje den pågældende klausul, henviste jeg til, at det fremgår af pensionskasselovens § 9, stk. 2, at rådet helt kan nægte anden anvendelse end fastsat i nævnte bestemmelse. Som følge heraf kan rådet også gøre en tilladelse til en fra § 9, stk. 3, afvigende anvendelse betinget af, at genkøb af policen ikke kan ske uden rådets samtykke.

Under hensyn hertil fandt jeg ikke at kunne kritisere det skøn, der lå til grund for Forsikringsrådets afgørelse, hvorefter A ikke kunne få tilladelse til at disponere over genkøbssværdien på den af ham påtænkte måde.

17. Politiets fremgangsmåde vedrørende tilsigelse til afsoning ved anbefalet brev og fastsættelse af mødedato. (J. nr. 564/66).

A fremsatte forskellige klager over Maribo politis behandling af en sag vedrørende inddrivelse af en bøde på 100 kr. hos ham. Han anførte bl. a., at politiet ved anholdelsen af ham ikke var klar over, at et anbefalet brev, der ikke bliver afhentet, først returneres af postvæsenet på 8. dagen for afsendelsen, idet de pågældende polititjenestemænd hævdede, at han måtte have modtaget brevet, når dette ikke var kommet retur umiddelbart efter afsendelsen.

Det var oplyst, at A ved anbefalet skrivelse af 27. januar 1966 fra politistationen i Maribo blev tilsagt til at møde til afsoning den 31. s. m., idet det samtidig blev fremhævet, at udeblivelse kunne medføre anholdelse. Da A ikke var mødt til afsoning den fastsatte dag, blev der den 2. februar 1966 af politimesteren i Maribo sendt 2 polititjenestemænd ud for at anholde ham. Ifølge polititjenestemændenes redegørelse erkendte A straks ved henvendelsen, at han ikke havde betalt beløbet, hvorefter han blev anholdt og indbragt til politistationen. Ved ankomsten hertil hævdede A imidlertid, at bøden var betalt med en check, der var sendt af hans

svigerinde. Denne bekræftede telefonisk over for politiet, at hun havde afsendt checken, men da den ikke var kommet frem, lovede hun at indbetale beløbet dagen efter, og A blev derfor straks løsladt.

I anledning af en af A til Justitsministeriet indgivet klage havde postmesteren i Maribo over for politiet oplyst, at det anbefalede brev var bogført på postkontoret den 27. januar, og at det formentlig havde været med udbringningen den 28. januar om morgenen. Brevet var imidlertid ikke afleveret til A, men der var lagt en postanmeldelse til ham om brevets tilstedeværelse på postkontoret. En beboer havde bekræftet at have set postanmeldelsen ligge på det sted, hvor almindelig post til opgangens beboere henlægges, og vedkommende beboer havde selv lagt anmeldelsen hen på det sted, hvor A's svigerinde post normalt anbringes. A nægtede at have modtaget anmeldelsen, og hans svigerinde nægtede at have set anmeldelsen.

Videre oplyste postmesteren, at et anbefalet brev ifølge postloven skal henligge i indtil 7 dage udover indleveringsdagen, hvorefter brevet skal tilbagesendes til afsenderen. I det

foreliggende tilfælde udløb henliggefristen den 4. februar, og brevet blev sendt tilbage til politistationen den 7. februar 1966.

Statsadvokaten for Fyn m. v. udtalte, at der ikke bestod nogen pligt for politiet til at tilsi skriftligt til bødeafsoning, og at der derfor ikke var grundlag for kritik af, at A var blevet anholdt den 2. februar 1966.

Rigsadvokaten tiltrådte statsadvokatens udtalelse, omend han fandt det mest rimeligt, at afsoningsdatoen blev fastsat til et tidspunkt, der lå udover henliggefristen for forsendelser.

Justitsministeriet udtalte herefter, at det kunne henholde sig til rigsadvokatens udtalelse, og at det derfor ikke foretog videre i anledning af klagen.

Ved sagens forelæggelse for Justitsministeriet anmodede jeg ministeriet om at overveje, om der måtte være anledning til at instruere politimestrene om, at afsoningsdatoen – når tilsigelse var udsendt i anbefalet brev – burde fastsættes til et tidspunkt, der ligger senere end udløbet af brevet henliggefrist.

I den anledning udtalte politimesteren i Rødby, at det anbefalede brev, hvori A blev tilsagt til afsoning, måtte betragtes som en ekstra opfordring til at betale bøden for at undgå afsoning, altså en »service« overfor A, der ville kunne anholdes til afsoning uden forudgående tilsigelse, hvorfor det formentlig var rimeligt i en sådan henvendelse kun at fastsætte en ganske kort frist.

Foreningen af Politimestre i Danmark udtalte, at det oftest vil være hensigtsmæssigt i tilfælde, hvor tilsigelse til afsoning udsendes, at fastsætte afsoningstidspunktet med en passende frist på f. eks. 10–14 dage. Hvor tilsigelsen udsendes anbefalet, sikrer man igennem en sådan frist, at brevet er afleveret, og selv bortset derfra gives der pågældende en bedre mulighed for inden afsoningstidspunktet at skaffe pengene, en mulighed mange udnytter. Dersom bøderestanten ikke overholder trufne afdragsaftaler, vil tilsigelse (ikke anbefalet) med kortere frist dog kunne være hensigtsmæssig. Foreningen fremhævede, at der iøvrigt ikke er givet nærmere regler om fremgangsmåden ved inddrivelse af bøder, hvilket næppe heller ville være formålstjenligt, og at det således heller ikke er foreskrevet, at en tilsigelse af den omhandlede

art skal udsendes, eller at den, hvis den udsendes, skal sendes anbefalet.

Politidirektøren i København udtalte, at Københavns politi ikke udsender tilsigelser til afsoning i anbefalede breve, men benytter almindeligt brev eller lukket brevkort, og at denne ekspeditionsform hidtid har virket tilfredsstillende. Udsendelsen i anbefalet brev er betydeligt mere besværlig også for modtageren, og sagernes ekspedition vil ofte blive forsinket, f. eks. i de tilfælde, hvor brevene modtages retur fra postvæsenet, fordi de ikke er afhentet inden henliggefristens udløb. I disse sager må ny tilsigelse med ny frist nødvendigvis udsendes, og de tilsagte kan opnå en ekstra udsættelse ved bevidst at undlade at afhente det anbefalede brev.

Rigsadvokaten udtalte, at han ville finde det rimeligt, at politiet instrueres om, at afsoningstidspunktet, når anbefalet brev anvendes til tilsigelser til afsoning af forvandlingsstraffe, fastsættes til et tidspunkt, der ligger efter udløbet af henliggefristen for et anbefalet brev.

Politimesterforeningen har derefter på Justitsministeriets anmodning i cirkulærskrivelse af 28. oktober 1966 orienteret politimestrene om, at det findes rimeligt, at der, såfremt en person ved anbefalet brev tilsiges til at møde til afsoning af forvandlingsstraf, fastsættes en mødedato, der ligger efter udløbet af postvæsenets henliggefrist for det anbefalede brev. Politimesterforeningen har tilføjet, at da der ikke er givet nærmere forskrifter om fremgangsmåden ved inddrivelse af bøder, vil det bero på praksis i den enkelte politikreds eller afgørelse i det enkelte tilfælde, om skriftlig tilsigelse af omhandlede art udsendes, og i bekræftende fald, om dette sker ved et anbefalet brev.

Justitsministeriet henviste over for mig til Politimesterforeningens cirkulærskrivelse.

Jeg udtalte, at politiet i Maribo ved den anvendte fremgangsmåde ikke havde tilsidesat nogen gældende forskrift. Da opmærksomheden nu var henledt på, at en eventuel frist i en tilsigelse, der udsendes anbefalet, skal være fastsat til en dato, der ligger efter udløbet af postvæsenets henliggefrist for anbefalede breve, fandt jeg ikke grundlag for at foretage videre i sagen.

18. *Boligministeriets afgørelse i en sag om dispensation fra en byplanvedtægt gav ikke anledning til kritik. Det havde været ønskeligt, om kommunalbestyrelsen havde fået lejlighed til at udtale sig om et ombygningsprojekt. (J. nr. 256/66).*

Nogle medlemmer af Farum kommunalbestyrelse klagede over, at Boligministeriet havde meddelt købmand A, Farum, tilladelse til at foretage visse ombygningsarbejder på hans ejendom, uanset at denne er beliggende i en del af Farum Hovedgade, som ifølge en partiel byplanvedtægt for området er forbeholdt til boligbebyggelse.

Som begrundelse for klagen gjorde kommunalbestyrelsesmedlemmerne gældende, at Boligministeriet havde tilsidesat den kommunale administration ved ikke at give denne lejlighed til at udtale sig til det foreliggende projekt, og at ministeriet ikke havde haft det fornødne kendskab til projektets omfang, da afgørelsen blev truffet.

Medlemmerne klagede endvidere over, at ministeriet ikke havde benyttet sig af adgangen til at knytte betingelser til dispensationen og end ikke havde forbeholdt sig andre myndigheders behandling og eventuelle krav.

Endelig hævdede de pågældende, at en af 8 næringsdrivende i Farum til Boligministeriet indgivet anke vedrørende den omhandlede byplanvedtægt burde have været afvist, samt at købmand A først havde indanket kommunalbestyrelsens afgørelse vedrørende hans ombygningsprojekt til Boligministeriet længe efter udløbet af klagefristen i byplanlovens § 26.

Af de foreliggende oplysninger fremgik det, at kommunalbestyrelsen i 1963 vedtog og fremlagde et forslag til partiel byplanvedtægt nr. 13 for det område, hvori købmand A's ejendom er beliggende, og den 17. december 1964 indsendte det endelige forslag, der efter henstilling fra Boligministeriet var ændret på enkelte punkter, til Boligministeriet til godkendelse, bilagt de imod forslaget indkomne anker, herunder en fra købmand A.

I juli 1964 havde købmand A, som var medlem af kommunalbestyrelsen, ansøgt om tilladelse til ombygning af stue- og tagetagen i sin butik. Denne ansøgning blev behandlet i et kommunalbestyrelsesmøde den 8. december 1964. Ved stemmeafgivningen faldt der 4 stemmer for og 4 imod andragendet, idet købmand A som inhabil måtte undlade at stemme, hvorefter forslaget ifølge forretningsordenen var bortfaldet.

Det ovennævnte byplanvedtægtsforslag blev den 11. januar 1965 stadfæstet af Boligministeriet, der samtidig tiltrådte kommunalbestyrelsens beslutninger med hensyn til de mod forslaget fremsatte indsigelser.

Den 13. januar 1965 fremsendte højesteretssagfører Felix Vang til Boligministeriet en skrivelse af 12. januar 1965 fra 8 næringsdrivende på Hovedgaden i Farum, deriblandt købmand A, hvori de protesterede dels mod forslaget til byplanvedtægt nr. 13, dels mod kommunalbestyrelsens restriktive administration af dette forslag.

Da klagerne ikke kunne være bekendt med, at vedtægten allerede var stadfæstet, valgte Boligministeriet at betragte henvendelsen som en klage i medfør af byplanlovens § 26 og optog sagen til realitetsbehandling. Der blev afholdt møder i ministeriet først vedrørende alle 8 sager og derefter specielt vedrørende købmand A's sag, som på grund af sin preserende karakter blev trukket ud til særskilt behandling. Under forhandlingerne blev A's udvidelsesønsker præciseret, herunder et subsidært forslag, der var mindre omfattende end det først fremsatte.

Efter anmodning fra borgmesteren i Farum blev der den 5. november 1965 afholdt et møde hos Boligministeren med repræsentanter for kommunen, hvorunder der opnåedes enighed om, at købmand A skulle opfordres til at indsende et projekt, der nøje beskrev hans subsidære ombygningsønsker, for at dette projekt i ministeriets arkitektafdeling kunne blive underkastet en gennemgang med henblik på en afklaring af, om der var tale om en mere eller en mindre væsentlig ombygning.

Den 29. november 1965 blev der hos boligministeren afholdt et nyt møde med højesteretssagfører Vang efter dennes ønske, og den 6. december 1965 indsendte højesteretssagføreren et i forhold til de tidligere forslag nedskåret projekt til ombygningen.

Boligministeriet meddelte herefter i skrivelse af 10. februar 1966 til højesteretssagfører Felix Vang – som sin afgørelse i ankesagen – tilladelse i relation til byplanvedtægten til udførelse af de omhandlede arbejder. Kommunalbestyrelsen blev underrettet om

ministeriets afgørelse, og i et underhåndsbrev orienterede boligministeren borgmesteren om ministeriets afgørelse i ankesagen og anførte bl. a.:

»Vi har nu meget nøje gennemgået spørgsmålet og er kommet til det resultat, at vi i ministeriet må anse det for så tvivlsomt, om vi har fornøden hjemmel til at forhindre det sidst fremsendte nedskårne projekt, at vi ikke har ment at burde søge at forhindre det.«

Om denne passus udtalte Boligministeriet over for mig, at det havde lagt vægt på, at byplanlovens § 11, sammenholdt med §§ 8 og 9 i den for området gældende byplanvedtægt efter ministeriets opfattelse ikke gav hjemmel til at forhindre det sidst fremsendte projekt, som ikke repræsenterede en egentlig »udvidelse« af den pågældende ejendoms til erhverv anvendte areal.

Kommunalbestyrelsesmedlemmerne havde i henvendelsen til mig anført, at der på mødet den 5. november 1965 opnåedes enighed om, at sagen herefter skulle til udtalelse i kommunalbestyrelsen, at borgmesteren skulle tilkaldes til eventuelle yderligere forhandlinger med højestretssagfører Vang, samt at der kun kunne være tale om dispensation fra byplanvedtægten til mindre ændringer i de bestående forretningsforhold. Denne opfattelse støttedes bl. a. på kommuneingeniørens notater fra mødet.

Boligministeriet afviste bestemt, at der på mødet den 5. november 1965 eller ved anden lejlighed var givet sådanne løfter. Ministeriet henviste herved bl. a. til det af ministeriets tjenestemænd udarbejdede detaljerede referat fra det omhandlede møde, hvori der intet er indeholdt herom.

Som begrundelse for, at ministeriet ikke indhentede kommunalbestyrelsens udtalelse om det den 6. december 1965 indsendte ombygningsprojekt, fremhævede ministeriet, at der i byplanloven intet er anført om obligatorisk høring af kommunalbestyrelserne i den pågældende situation, samt at det i den konkrete sag var ministeriets udgangspunkt, at der i loven ikke var fornøden hjemmel til at forhindre gennemførelsen af det senest fremsendte projekt. Denne fortolkning var ministeriet nået frem til som øverste byplanmyndighed, og det fandt derfor ikke anledning til at indhente kommunalbestyrelsens synspunkter herom, idet de faktiske forhold i sagen efter ministeriets opfattelse var fuldt

oplyst. Afgørelsen af spørgsmålet om, hvorvidt byplanloven afgiver hjemmel for en så »streng« bedømmelse som den, repræsentanter for kommunen havde gjort sig til talsmænd for, måtte henhøre under domstolene.

Boligministeriet pegede iøvrigt på den omstændighed, at stemmerne i kommunalbestyrelsen havde stået 4 : 4 på grund af købmand A's inhabilitet, og bemærkede, at kommunalbestyrelsen således ikke selv havde set sig i stand til at afgøre sagen.

I anledning af påstanden om, at Boligministeriet ikke havde sikret sig, at ombygningen var af mindre eller uvæsentligt omfang, idet det materiale, der forelå i forbindelse med ministeriets tilladelse, var af utilstrækkeligt omfang til at belyse sagen, anførte ministeriet, at såvel det ekspeditions-kontor i ministeriet, der havde behandlet sagen, som ministeriets arkitektafdeling havde haft det fornødne overblik over projektets omfang. Boligministeriets chefarkitekt havde yderligere foretaget en besigtigelse af den pågældende ejendom, således at omfanget af de ombygningsarbejder, som søgtes gennemført, i nødvendigt omfang var klarlagt. Ministeriet anførte endvidere, at der på sædvanlig måde skulle søges om byggetilladelse i henhold til forskrifterne i landsbygge-loven (og bygningsvedtægten).

Herudover fremhævede ministeriet, at dets hovedsynspunkt i sagen havde været, at det pågældende arbejde var af en sådan karakter, at købmand A måtte have et krav på at udføre arbejderne uden egentlige dispensationer fra byplanvedtægten. Når dette var tilfældet, måtte det efter ministeriets opfattelse være klart, at hverken ministeriet eller kommunen kunne stille noget vilkår om parkeringspladser, nedrivning eller andet i anledning af projektets forhold til byplanvedtægten. Ministeriet havde i øvrigt ikke ved sin afgørelse taget stilling til de krav, som måtte blive fremsat i forbindelse med behandlingen af den egentlige byggesag.

Vedrørende klagen over, at Boligministeriet havde anerkendt en anke mod byplanvedtægt nr. 13, efter at ministeriet havde stadfæstet vedtægten, bemærkede ministeriet, at dette klagepunkt måtte bero på en misforståelse. Ministeriet anførte i denne forbindelse, at der i byplanlovens § 7, stk. 1, er angivet en frist på ikke under 6 uger fra bekendtgørelsens dato for adgang til at frem-

komme med indsigelse mod og ændringsforslag til offentligt bekendtgjorte byplanforslag. Denne indsigelsesfrist var forlængst udløbet, da højesteretssagfører Vang den 13. januar 1965 indgav de 8 næringsdrivendes klage til Boligministeriet, men ministeriet var som anført af den opfattelse, at henvendelsen for at give den klagende borger bedst mulige vilkår måtte betragtes som en anke i henhold til byplanlovens § 26, hvis 4 ugers frist var overholdt ved klagens indgivelse.

Sammenfattende udtalte Boligministeriet, at sagen efter ministeriets opfattelse navnlig (og vel nok kun) beroede på en forskellig bedømmelse af, hvor strengt byplanlovens § 11 kan fortolkes. Idet ministeriet som ovenfor anført havde ment, at den endelige afgørelse af dette spørgsmål måtte henhøre under domstolene, havde ministeriet i det foreliggende tilfælde skønnet, at det senest forelagte projekt ikke kunne forhindres ved brug af byplanlovens og dermed byplanvedtægtens bestemmelser.

Jeg udtalte følgende:

I henhold til § 11, stk. 1 b, i loven om byplaner (lovbekendtgørelse nr. 160 af 9. maj 1962) må indenfor et område, som omfattes af en godkendt byplan eller markplan, ingen bebyggelse ved om- eller tilbygning *udvides* i strid med planen.

Ifølge § 4 i den den 11. januar 1965 stadfæstede byplanvedtægt nr. 13 for Farum kommune forbeholdes det af byplanvedtægten omfattede område til boligbebyggelse. I byplanvedtægtens § 8 er det endvidere bestemt, at vedtægten ikke skal være til hinder for bibeholdelse af den eksisterende nu lovligt benyttelse og bebyggelse, samt at udvidelse ved om- eller tilbygning eller ibrugtagen til anden anvendelse i strid med byplanvedtægtens bestemmelser ikke må finde sted.

Endelig fremgår det af vedtægtens § 9, at mindre betydende lempelser af bestemmelserne i vedtægten kan indrømmes af kommunalbestyrelsen, samt at Boligministeriet iøvrigt kan indrømme lempelser af vedtægtens bestemmelser.

Ved min bedømmelse af sagen måtte jeg herefter lægge til grund, at det såvel i byplanloven som i den foreliggende byplanvedtægt er et vilkår for, at det of-

fentlige kan skride ind overfor ombygning af en ved byplanvedtægtens stadfæstelse eksisterende lovlig bebyggelse, at der er tale om en *udvidelse* af bebyggelsen i strid med vedtægten.

Efter samtlige i sagen foreliggende oplysninger fandt jeg ikke at kunne kritisere det af Boligministeriet udøvede skøn, hvorefter det med højesteretssagfører Vangs skrivelse af 6. december 1965 til Boligministeriet indgivne reducerede ombygningsprojekt ikke kunne anses for så omfattende, at ombygningen kunne forhindres efter reglerne i byplanlovens § 11 og byplanvedtægtens § 8. Jeg bemærkede i denne forbindelse, at jeg ikke havde fundet holdepunkter for påstanden om, at Boligministeriet ikke havde haft det fornødne kendskab til ombygningsprojektets virkelige omfang, da afgørelsen blev truffet.

Da Boligministeriets afgørelse som anført hvilede på det synspunkt, at ombygningen efter sin karakter overhovedet ikke krævede tilladelse fra byplanmyndighederne, kunne ministeriets afgørelse ikke betragtes som en dispensation i henhold til byplanvedtægtens § 9. Under hensyn hertil fandt jeg ikke at kunne kritisere, at Boligministeriet havde ment at være afskåret fra at knytte vilkår i form af krav til parkeringsplads m. v. til den trufne afgørelse.

Når henses til, at sagen alene havde været forelagt Boligministeriet som øverste administrative instans i byplanspørgsmål, fandt jeg dernæst ikke at kunne kritisere, at Boligministeriet ved sin afgørelse kun havde taget stilling til ombygningsprojektets forenelighed med byplanvedtægten og ikke til de krav, som måtte kunne stilles til byggeriet i medfør af anden lovgivning.

Endvidere udtalte jeg, at Boligministeriets standpunkt, hvorefter højesteretssagfører Vangs henvendelse af 13. januar 1965 måtte anses for en rettidig anke i henhold til byplanlovens § 26, ikke gav mig anledning til kritik.

Med hensyn til spørgsmålet om, hvorvidt kommunalbestyrelsen burde have haft lejlighed til at udtale sig om det reducerede ombygningsprojekt, som blev indsendt til Boligministeriet den 6. december

1965, bemærkede jeg, at jeg ikke imod Boligministeriets benægtelse kunne anse det for godtgjort, at der var blevet truffet nogen aftale herom på mødet i Boligministeriet den 5. november 1965 eller ved anden lejlighed. Spørgsmålet var herefter alene, om ministeriet efter almindelige regler burde have foretaget en høring af kommunalbestyrelsen.

Som af Boligministeriet anført er der ikke i byplanloven givet regler om høring af kommunalbestyrelsen i den pågældende situation, og det antages i den forvaltningsretlige litteratur, jfr. Poul Andersen: Dansk Forvaltningsret, 5. udgave, 1965, side 338, at en forvaltningsmyndighed ikke uden positivt påbud er forpligtet til at

indhente en anden myndigheds erklæring. Nogen pligt for Boligministeriet til at give kommunalbestyrelsen lejlighed til at udtale sig kunne der herefter ikke antages at have foreligget.

Uanset de af Boligministeriet anførte grunde for, at ministeriet ikke iværksatte en høring af kommunalbestyrelsen i den foreliggende sag, hvortil kommer hensynet til ansøgeren, for hvem det var af betydning at få en hurtig afgørelse, ville jeg dog alt taget i betragtning have fundet det ønskeligt, om kommunalbestyrelsen, forinden ministeriet traf afgørelse i sagen, havde fået lejlighed til at gøre sig bekendt med og fremkomme med en udtalelse om det senest indsendte ombygningprojekt.

19. *Kritiseret, at der var medgået for lang tid til en sags behandling i Direktoratet for Folkeskolen og Seminarierne, og at direktoratet og Undervisningsministeriet ikke havde besvaret to erindringskrivelser. (J. nr. 185/66).*

A klagede over den tid, der var medgået til Undervisningsministeriets behandling af en af ham indgivet klage over Direktoratet for Folkeskolen og Seminarierne. To erindringskrivelser fra A til ministeriet var ikke blevet besvaret.

I skrivelse af 29. juni 1965 klagede A til mig over en af direktoratet truffet afgørelse vedrørende overtimebetaling, og den 6. juli 1965 underrettede jeg ham om, at jeg samme dag havde oversendt klagen til Undervisningsministeriet til behandling der.

Den 13. juli 1965 forelagde ministeriet klagen for direktoratet, der den 12. februar 1966 afgav en udtalelse til ministeriet. I løbet af marts måned blev sagen drøftet med lønningsskontorets chef, afdelingschefen og undervisningsdirektøren og i april måned forelagt ministeren, hvorefter ministeriet i skrivelse af 11. maj 1966 tog stilling til klagen.

Om sagens behandling i direktoratet var det oplyst, at sagen, dels på grund af sin tvivlsomme og vanskelige karakter, dels af hensyn til afgørelsens konsekvenser, gav anledning til principielle overvejelser. Sagen havde herunder været genstand for skriftlig referatbehandling af kontorchefen og de to juridiske medarbejdere, hvis arbejdsområde den berørte. Disses behandling af sagen blev

afsluttet i november måned 1965. Det var imidlertid herunder nødvendigt med en mundtlig forhandling mellem de pågældende sagsbehandlere, men denne forhandling måtte på grund af den overordentlig store arbejdsmængde i direktoratet, bl. a. den af Økonoministeriet iværksatte personaletælling og behandlingen af problemerne i forbindelse med de kommende kommunesammenlægninger, flere gange udsættes, hvorfor sagen først blev færdigbehandlet i februar måned 1966. I forbindelse med de mundtlige drøftelser blev der yderligere foretaget undersøgelser af ministeriets tidligere praksis og af de motiver og overvejelser, der lå til grund for de relevante cirkulærer og skoleplansbestemmelser.

Direktoratet udtalte, at selvom sagen næppe efter sit indhold kunne anses for at være af hastende karakter, ville man gerne erkende, at behandlingstiden havde været mere langvarig end ønskelig. Imidlertid er det rent kvantitative forhold mellem direktoratets daglige arbejdsmængde og dets personale sådan, at der helt uundgåeligt vil forekomme en del tilfælde, hvor ekspeditionstiden bliver længere end ønskeligt og rimeligt.

Vedrørende erindringskrivelserne var det oplyst, at A i skrivelser af 25. september og

30. november 1965, stilet til Undervisningsministeriets 1. departement, erindrede om, at han endnu ikke havde modtaget svar på sin klage vedrørende overtimebetalingen.

Skrivelserne, der ikke var journaliseret i Undervisningsministeriet, blev ikke besvaret af ministeriet, men efter det foreliggende videregivet til direktoratet, der heller ikke besvarede dem.

Den 15. november 1965 erindrede ministeriet telefonisk direktoratet om sagen, og i skrivelse af 19. januar 1966 blev direktoratet skriftligt erindret om svar i sagen.

Direktoratet udtalte, at det ikke havde besvaret erindringskrivelserne, der formentlig burde have været journaliseret i departementet, idet direktoratet dengang havde påregnet en forholdsvis snarlig afslutning på sagen.

Undervisningsministeriet henholdt sig over for mig til direktoratets udtalelse.

Jeg udtalte, at der alt i alt var medgået for lang tid til sagens behandling i Direktoratet for Folkeskolen og Seminarierne.

Det var dernæst en fejl, at A's erindringskrivelser ikke var blevet journaliseret i departementet, der burde have påset, at skrivelserne blev besvaret.

Når erindringskrivelserne blev videregivet til direktoratet, var det beklageligt, at direktoratet ikke besvarede dem.

Samtidig med at jeg gjorde direktoratet og ministeriet bekendt med min opfattelse, anmodede jeg ministeriet om at oplyse, hvad det havde foretaget, og hvad det

agtede at foretage for at nedbringe ekspeditionstiden.

I skrivelse af 9. november 1966 udtalte Undervisningsministeriet, at hovedårsagen til, at ekspeditionstiden i nogle tilfælde har været mere langvarig end ønskeligt, er den meget følelige mangel på såvel juridisk som pædagogisk arbejdskraft. Ministeriet arbejdede på at afhjælpe denne mangel, men rådede ikke for tiden over de nødvendige bevillinger her til. I denne forbindelse bemærkede ministeriet, at det i de senere år havde bestræbt sig for at dygtiggøre kontorphonale til behandling af egnede sagsområder til aflastning af den juridiske og pædagogiske arbejdskraft, og at denne udvikling ville blive søgt videreført i størst muligt omfang.

Endvidere oplyste ministeriet, at der den 1. april 1966 blev etableret en faktisk deling af direktoratet i 2 kontorer, hvoraf det ene administrerer folkeskoleområdet, det andet læreruddannelserne og de private skoler.

Endelig bemærkede ministeriet, at man bestandig søger at forenkle og forbedre arbejdsgangen ved anvendelsen af moderne kontortekniske hjælpemidler og ved standardisering af skoleplaner, indberetningsskemaer m. v. Det måtte dog ifølge ministeriet erkendes, at disse bestræbelser hæmmes af de vanskelige lokale forhold og af det stærke arbejdspress på de medarbejdere, som skal lede og tilrettelægge sådanne foranstaltninger.

Jeg meddelte herefter ministeriet, at jeg havde taget det oplyste vedrørende bestræbelserne for at nedbringe ekspeditionstiden til efterretning.

20. *Den militære anklagemyndigheds anvendelse af reglen i den militære retsplejelovs § 19 om garnisonsværnet gav ikke anledning til kritik. (J. nr. 398/66).*

En advokat klagede for den værnepligtige A over, at Forsvarsministeriet ikke havde fundet grundlag for at kritisere den militære anklagemyndigheds beslutning om i medfør af militær retsplejelovs § 19 at rejse tiltale mod A ved retten i Slagelse, hvor hans militære afdeling havde garnison.

Det var oplyst, at der ved auditørens anklageskrift af 24. november 1965 blev rejst

tiltale ved retten i Slagelse mod A for overtrædelse af den militære straffelovs §§ 63 og 53. I skrivelse af 22. december 1965 protesterede advokaten mod, at sagen var anlagt ved retten i Slagelse, idet han anførte, at dette medførte unødigt besvær for ham som forsvarer og for A og vidnerne, der alle opholdt sig i København. Han henviste endvidere til, at den forseelse, sagen drejede sig

øm, var begået i København, og at A's kompagni, hvortil han stadig hørte, opholdt sig i København, selv om Sjællandske Livregiment, hvorunder kompagniet hører, har garnison i Slagelse.

Fra auditørens side blev det heroverfor bl. a. gjort gældende, at det beror på anklagemyndighedens skøn, hvor det er mest hensigtsmæssigt at rejse en sag, dog at skønnet skal have støtte i de faktiske forhold. Den foreliggende sag kunne efter auditørens opfattelse lige så godt oplyses i Slagelse som i København. Der ville ikke blive tale om åstedetsforretning, og rettergangschefen og en række andre officerer var, da der var tale om magtmisbrug og lignende, stærkt interesserede i at følge sagen, hvilket lettest ville kunne ske i Slagelse. Det ville være let at befordre A og vidnerne til Slagelse, mens det ikke fandtes forsvarligt at sende et betydeligt antal officerer til København på samme tid.

Retten i Slagelse fandt ikke, at der forelå tilstrækkelig grund til at fravige de sædvanlige værnetingsregler, og afviste derfor sagen.

Underrettens kendelse blev af auditøren påkæret til Østre Landsret. Under landsretsbehandlingen understregede forsvareren, at der uanset militærets specielle organisation og kompetence ikke ved valg af værneting kan tages hensyn til, at forskellige officerer ønsker at overvære retshandlingen og ikke vil ulejlige sig til den ret, hvor sagen normalt og mest korrekt skal behandles.

Auditøren anførte heroverfor, at sagen var kæret til landsretten, fordi det ønskedes, at retten skulle tage stilling til, om det i den militære retsplejelovs § 19 hjemlede garnisonsværneting kan anvendes af regimentsmyndigheden til at få en sag af principiel betydning og særlig tjenstlig interesse for regimentet og dets ledende officerer til at foregå i regimentets hjemby. Dette spørgsmål kunne ifølge auditøren få stigende betydning på grund af det tiltagende antal afgivelser og udstationeringer af militært personel fra de større regimenter. Da transport af nogle soldater mellem regiment og en udstationeret underafdeling ikke nutildags er nogen ulejlighed, idet der alligevel går mandskabsvogne frem og tilbage i mange ærinder, havde man ment det forsvarligt at tilgodese regimentsledelsens interesse i sagen og søge garnisonsværneting udnyttet.

I Østre Landsrets kendelse af 22. marts 1966 udtaltes det, at der i den militære retsplejelovs § 19 findes hjemmel for den militære anklagemyndighed til som sket at anlægge sagen ved retten i Slagelse, og sagen fandtes herefter ikke at kunne afvises fra denne ret.

A's advokat klagede til Forsvarsministeriet over den militære anklagemyndigheds beslutning om at anlægge sagen ved retten i Slagelse, men ministeriet fandt efter at have brevvekslet med generalauditøren ikke grundlag for at kritisere anklagemyndighedens beslutning.

I anledning af klagen til mig udtalte auditøren ved Flyverkommandoen m. v., at regimentets ledende officerer ikke var tilfældige tilhørere, men at de var tjenstligt forpligtede til at følge sagen, bl. a. fordi de har den arbitrære straffemyndighed og er ansvarlige for disciplinen og tonen i regimentet.

Generalauditøren henholdt sig til auditørens erklæring og udtalte, at han lagde vægt på, at på det tidspunkt, da sagen blev indbragt for retten i Slagelse, var samtlige vidner tjenstgørende, hvorfor deres transport fra København til Slagelse ikke ville have forvoldt nogen ulejlighed, idet den ville være foregået med de sædvanlige militære transportmidler. Det forhold, at de menige senere var hjemsendt til forskellige steder i landet, var efter generalauditørens opfattelse ikke tilstrækkelig grund til at vælge København fremfor Slagelse som værneting.

Under henvisning til at der ikke ved sagens indbringelse for mig var anført yderligere argumenter, udtalte Forsvarsministeriet, at det kunne henholde sig til den trufne afgørelse.

Jeg udtalte, at spørgsmålet om, hvorvidt der i den militære retsplejelovs § 19 findes hjemmel for den militære anklagemyndighed til at anlægge den omhandlede sag ved retten i Slagelse, var endelig afgjort ved Østre Landsrets kendelse af 22. marts 1966.

Den militære anklagemyndigheds valg af retten i Slagelse som værneting fremfor Københavns Byret beroede herefter på et skøn, som jeg ifølge de regler, der gælder for min virksomhed, kun kunne kritisere, såfremt det havde ført til en vilkårlig eller urimelig afgørelse.

Da befordringen af A og vidnerne til Slagelse efter det foreliggende ikke ville have voldt vanskeligheder på det tidspunkt, da sagen blev anlagt, og da det måtte lægges til grund, at nogle i Slagelse

stationerede officerer havde haft tjenstlig interesse i at overvære domsforhandlingen, fandt jeg ikke tilstrækkeligt grundlag for at kritisere det i sagen udøvede skøn.

21. *Ikke fundet tilstrækkeligt grundlag for at kritisere en af Finansministeriet truffet afgørelse om forrentning af et ekstra skattebeløb med 1 pct. månedlig. (J. nr. 818/66).*

En advokat klagede for sin klient A over, at Finansministeriet havde meddelt ham, at A var pligtig at svare rente med 1 pct. månedlig af et ekstra skattebeløb, der var blevet afkrævet ham vedrørende skatteårene 1963/64 og 1964/65. Skattebeløbet var fremkommet som følge af, at Direktoratet for Københavns Skattevæsen ikke havde kunnet anerkende nogle forskudsafskrivninger, der var foretaget på et under opførelse værende industrihus.

Af de foreliggende oplysninger fremgik det, at A deltog med 40 pct. i det konsortium, der havde opført industrihuset, og at han havde skønnet, at den omhandlede bygning efter sin karakter kunne gøres til genstand for afskrivninger i henhold til loven om skattefri afskrivning m. v.

Under henvisning til Finansministeriets enslydende bekendtgørelser af 6. april 1962 og 2. april 1963 foretog A derfor forskudsafskrivninger på ejendommen i skatteårene 1963/64 og 1964/65, da ejendommen var under opførelse. Endvidere blev der foretaget afskrivninger, efter at bygningen var fuldført, i skatteårene 1965/66 og 1966/67.

Direktoratet for Københavns Skattevæsen forhøjede imidlertid de skattepligtige indkomster for de nævnte skatteår, idet direktoratet fandt, at bygningen var udlejet til formål, som ikke medførte et slid, der beretigede til bygningsafskrivning. Efter at A havde påklaget direktoratets afgørelse til Landsskatteretten, udvirkede hans advokat, at der af vedkommende rodekantor blev bevilget henstand med betalingen af de som følge af forhøjelsen pålignede skatter, »mod at der svares renter i henhold til skattelovene«.

Advokaten forespurgte Skattedepartementet, om det kunne være enig i den opfattelse, at der fra det tidspunkt, da de yderligere skatter var blevet opkrævet, alene skulle sva-

res rente med $\frac{1}{2}$ pct. månedlig. Han anførte i denne forbindelse, at der i henhold til afsnit 13, sidste stk., 2. pkt., i Finansministeriets bekendtgørelse om forskudsafskrivninger på visse anskaffelser af maskiner m. v. og bygninger skal svares rente med 1 pct. månedlig fra de tidspunkter, til hvilke skatterne skulle have været erlagt, såfremt der ikke havde været foretaget forskudsafskrivninger. Han ville ikke bestride, at denne bestemmelse havde fornøden hjemmel i de bemyndigelser, der gives finansministeren ved tekstanmærkning på de årlige finanslove. Imidlertid mente han, at bekendtgørelsens rentebestemmelse fra det tidspunkt, da den yderligere pålignede skat blev opkrævet, måtte fortrænges af statsskattelovens § 38, 2. stk., 1. pkt., hvorefter rentesatsen kun er $\frac{1}{2}$ pct. månedlig.

Skattedepartementet svarede, at der i henhold til den nævnte bestemmelse i bekendtgørelsen skulle svares rente med 1 pct. månedlig indtil betaling skete.

Advokaten rettede herefter en ny henvendelse til departementet, idet han anmodede om en redegørelse for, med hvilken hjemmel departementet mente at kunne opstille det nævnte krav. Departementet svarede, at bekendtgørelsen er udstedt i medfør af den ved tekstanmærkning til finansloven givne bemyndigelse for finansministeren til at tillade forskudsafskrivning, og at bestemmelsen om forrentning med 1 pct. månedlig af pligtige yderligere skattebeløb må ses som et af de vilkår, der er fastsat for tilladelsen til at benytte forskudsafskrivningsreglerne.

I klagen til mig pegede advokaten på, at A således skulle svare 1 pct. rente af forhøjelserne vedrørende skatteårene 1963/64 og 1964/65, hvorimod der kun skulle svares $\frac{1}{2}$ pct. rente af forhøjelsen vedrørende skatteåret 1965/66, mens behandlingen af klagerne over forhøjelserne vedrørende alle skatteår

var under behandling. Dette forekom ham ejendommeligt, idet forskudsafskrivningen i 1963/64 og 1964/65 samt afskrivningen i 1965/66 var foretaget ud fra den samme bedømmelse af bygningens karakter fra A's side og var forkastet ud fra den samme bedømmelse af bygningens karakter fra skattevæsenets side, ligesom klagerne over de trufne afgørelser hang nøje sammen og blev behandlet under ét i Landsskatteretten.

Jeg henviste til, at der ved tekstanmærkning til de årlige finanslove er givet finansministeren bemyndigelse til at tillade forskudsafskrivning bl. a. på visse bygninger. Sådantilladelse kan ifølge tekstanmærkningen gives med hensyn til bygninger, der efter deres art kan gøres til genstand for skattefri afskrivninger, for så vidt der i det pågældende indkomstår er kontraheret om deres opførelse, eller opførelsen er planlagt udført af den skattepligtige virksomhed selv, således at bygningen skal være fuldført i et af de efter kontraheringsåret følgende 4 skatteår.

Det er dernæst i tekstanmærkningen bestemt, at der kan foretages forskudsafskrivning på det beløb, hvormed den samlede beregnede anskaffelsessum i kontraheringsåret overstiger 1 mill. kr., og at forskudsafskrivningen i alt højst kan andrage 30 pct. af det overskydende beløb, ligesom den ikke i noget indkomstår må overstige 15 pct. af det overskydende beløb.

Der nævnes derimod ikke i tekstanmærkningen noget om, hvilke betingelser finansministeren i øvrigt kan stille for at give tilladelse til forskudsafskrivning. Spørgsmålet om forrentning af tilbageført forskudsafskrivning nævnes således heller ikke.

I afsnit 13, sidste stk., 2. pkt., i Finansministeriets bekendtgørelse nr. 126 af 6. april 1962 om forskudsafskrivning på visse anskaffelser af maskiner m. v. og bygninger bestemmes det, at de for de enkelte skatteår pligtige yderligere skattebeløb vil være at forrente af de skattepligtige med 1 pct. månedlig for hver påbegyndt måned, regnet fra de tidspunkter, til hvilke skatterne skulle have været erlagt, såfremt der ikke havde været foretaget forskudsafskrivninger.

Ifølge statsskattelovens § 38, stk. 2, 1. pkt., skal kommunen være berettiget til at forlange renter af ikke rettidigt betalte skatter med $\frac{1}{2}$ pct. månedlig for hver påbegyndt måned fra forfaldsdagen at regne.

Herefter fandt jeg ikke tilstrækkelige holdepunkter for at kritisere den af Skattedepartementet hævdede opfattelse, hvorefter den specielle bestemmelse i den nævnte bekendtgørelses § 13, sidste stk., 2. pkt., om forrentning af pligtige yderligere skattebeløb med 1 pct. har fornøden hjemmel i den finansministeren ved tekstanmærkningen tillagte bemyndigelse.

Dernæst fandt jeg ikke at kunne kritisere det af Skattedepartementet indtagne standpunkt, hvorefter den nævnte bestemmelse må fortolkes således, at pligten til at forrente de nævnte ydelser med 1 pct. månedlig fortsætter, også efter at krav om betaling er fremsat. Jeg bemærkede herved, at heller ikke statsskattelovens § 38 ses at tillægge det betydning for renteberegningen, hvornår der er fremsat påkrav om betaling.

Jeg tilføjede, at den endelige afgørelse af de rejste spørgsmål henhører under domstolene.

Advokaten rettede derefter påny henvendelse til mig, idet han anmodede mig om at præcisere grunden til, at jeg ikke kunne dele hans principale synspunkt, hvorefter bestemmelsen i § 13, sidste stk., 2. pkt., i Finansministeriets bekendtgørelse af 6. april 1962 om forskudsafskrivning på visse anskaffelser af maskiner m. v. og bygninger måtte vige for reglen i statsskattelovens § 38, i hvert fald for så vidt angår tidsrummet efter forfaldstidens indtræden. Han bemærkede herved, at hans betragtning ikke gik ud på, at statsskattelovens § 38 skulle komme i anvendelse fra det tidspunkt, da der var fremsat krav om betaling, men derimod fra det tidspunkt, da det pågældende skattebeløb var forfaldet. I tilslutning hertil anførte han, at de opkrævninger, som A modtog fra rodekontoret, angav forfaldstiden for de ekstra skattebeløb til 30. april 1966.

I opkrævningerne vedrørende de ekstra skattebeløb for skatteårene 1963/64 og 1964/65 hed det således bl. a.:

»Det forfaldne restbeløb for termin 1-10 udgør kr. . . .

Tillæg i henhold til Finansministeriets bekendtgørelse af 6. april 1962 § 13 i. f. (1 pct. månedlig fra oprindelig forfaldstid) kr. . . .

Ved betaling efter den 30. april 1966 vil der være at svare yderligere rente kr. . . . pr. måned.«

Jeg svarede advokaten, at min udtalelse var motiveret med, at jeg ikke havde fundet tilstrækkelige holdepunkter for at kritisere Skattedepartementets opfattelse, hvorefter der i tekstanmærkningen til finansloven har været fornøden hjemmel for finansministeren til som et vilkår for tilladelsen til at foretage forskudsafskrivinger at kræve pligtige yderligere skattebeløb forrentet med 1 pct. månedlig, indtil betaling fandt sted.

Jeg havde herved lagt vægt på, at bestemmelserne om forskudsafskriving i sig selv er en (generel) undtagelse fra skatte-lovgivningens almindelige regler, og at der til en sådan undtagelse må kunne knyttes betingelser af forskellig art, for så vidt disse ikke er lovstridige, eller der er tale om betingelser, som er åbenbart urimelige.

Foruden den fremdragne bestemmelse

i 2. pkt., er reglen i 3. pkt., hvorefter der ved tilbagebetaling af skattebeløb ikke tilkommer den skattepligtige renter, ligeledes en fravigelse fra statsskattelovens § 38.

Uanset at bestemmelsen i statsskattelovens § 38 ikke indeholder et til gælds-brevslovens § 62, stk. 3, svarende forbehold, fandt jeg ikke, at bestemmelsen er til hinder for, at det som led i en ordning, hvorved der indrømmes adgang til at foretage skattefrie afskrivninger i et videre omfang end ellers hjemlet i loven om skattefrie afskrivninger m. v., bestemmes, at der, indtil betaling finder sted, skal svares en månedlig rente på 1 pct., hvilken rentesats ikke kan anses som urimelig i betragtning af det eksisterende niveau for markedsrenten.

Jeg tilføjede, at jeg var enig med advokaten i, at bestemmelsen kunne give anledning til tvivl, hvilket jeg havde tilkendegivet ved at anføre, at jeg ikke havde fundet *tilstrækkelige* holdepunkter for at kritisere departementets opfattelse. Tvivlen var imidlertid af en sådan art, at den i givet fald burde finde sin afgørelse ved domstolene, jfr. § 6, stk. 2, i instruks for Folketingets ombudsmand (bekendtgørelse nr. 48 af 9. februar 1962).

22. *Henstillet til Forsvarsministeriet at overveje at tilbyde en billighedsgodtgørelse i anledning af tilsidesættelse af forkøbsret til en kutter. (J. nr. 201/66).*

Fru A klagede over, at Forsvarsministeriet havde afslået at yde hende erstatning i anledning af, at Søværnskommandoen havde afhændet en kutter, som hun tidligere havde ejet, uden at der var givet hende lejlighed til at gøre sin forkøbsret gældende.

Det var oplyst, at Søtransportvæsenet i marts 1943 lejede fru A's kutter, der på udlejningstidspunktet var forsikret for 72.800 kr. Lejen blev fastsat til 78 kr. pr. døgn. I september 1943 meddelte Søtransportvæsenet fru A, at Marineministeriet som følge af begivenhederne omkring den 29. august 1943 agtede at opsigte lejemålet vedrørende kutten, der så vidt det havde kunnet oplyses var blevet beslaglagt af den tyske værnemagt. Med hensyn til de aftalte vilkår om tilbagelevering af fartøjet i samme stand, som det

var modtaget, måtte der findes en særlig ordning.

Ved skrivelse af 13. oktober 1943 ophævede Søtransportvæsenet lejeforholdet og oplyste, at der ville tilgå fru A nærmere besked om den fremtidige ordning for kutteren. De juridiske, forsikringsmæssige og økonomiske forhold i forbindelse med beslaglæggelsen af kutteren blev forelagt kammeradvokaten, der afgav et responsum herom, og den 1. november 1943 fik fru A tilsendt en afskrift af dette responsum. Det fremgik heraf, at Marineministeriet i overensstemmelse med lejekontraktens bestemmelser havde tegnet krigsforsikring for kutteren. Såfremt fru A ville få udbetalt erstatning for sit fartøj af forsikringselskabet, tilhørte fartøjet forsikringselskabet, men der ville i så fald for-

mentlig blive givet hende lejlighed til at købe kutteren tilbage, hvis hun ønskede det.

Søtransportvæsenet meddelte i april 1944 fru A, at Marineministeriet havde bestemt, at erstatningssummen for de af ministeriet lejede og af den tyske værnemagt beslaglagte kuttere ikke kunne fastsættes højere end forsikringssummen i krigsforsikringen, hvilket for hendes vedkommende ville sige 72.800 kr., samt at krigsforsikringselskabet var blevet anmodet om at foranstalte erstatningen udbetalt. Endvidere anførtes det, at der senere ville tilgå hende meddelelse om eventuel forkøbsret.

Den 4. maj 1944 meddelte krigsforsikringselskabet fru A, at såfremt fartøjet til sin tid ville blive tilbagegivet af værnemagten, ville der blive draget omsorg for, at hun blev underrettet, inden der disponeredes over fartøjet. Den 28. juni 1944 udbetaltes erstatningssummen til fru A.

I en skrivelse af 5. juli 1947 til Dansk Fiskeriforening oplyste Marineministeriet, at ejerne af samtlige de af Søværnet efter besættelsens ophør overtagne kuttere, så snart disse fartøjer ville kunne undværes af Søværnet, fra Marineministeriet ville få tilstillet meddelelse om eventuel forkøbsret.

Søtransportvæsenet underrettede den 8. september 1950 fru A om, at 6 kuttere skulle sælges, og bad hende oplyse, om hun var interesseret i at købe en af disse. Hertil svarede hun, at hun kun var interesseret i at købe sin egen kutter.

Ved en af Søværnets Skibs- og Maskininspektion i maj og august 1964 foretaget besigtigelse af den omhandlede kutter konstateredes en række beskadigelser samt råd- og svampeangreb. For at bringe kutteren i forsvarlig sødygtig stand ville det være nødvendigt at lade en gennemgribende reparation foretage, og det ansloges, at omkostningerne herved ville andrage ca. 200.000 kr.

Søværnskommandoen anså ikke en sådan istandsættelse for økonomisk forsvarlig og anmodede derfor Forsvarsministeriet om myndigelse til at lade kutteren kassere og realisere, hvilket ministeriet tiltrådte i december 1964. Søværnets Intendantur foranstaltede herefter kutteren realiseret ved offentligt salg, og den annonceredes til salg i en række fag- og dagblade, ligesom den blev udbudt til en række firmaer og enkelt-

personer, der tidligere havde afgivet tilbud i lignende sager. I marts 1965 accepteredes et tilbud på 36.500 kr.

I skrivelse af 15. juli 1965 rettede fru A henvendelse til Søværnskommandoen, idet hun anførte, at hun havde erfaret, at kutteren var blevet solgt. Under henvisning hertil anmodede hun om en forklaring på, at hun ikke som tidligere lovet hende havde fået tilbudt kutteren.

Søværnskommandoen beklagede, at fru A ikke havde fået forelagt tilbud om at købe kutteren, inden denne blev solgt, og tilbød hende samtidig en anden kutter, når realisationen af en sådan til sin tid ville blive aktuel, dog med forbehold af forkøbsønsker fra en sådan kutters tidligere ejer.

Fru A svarede Søværnskommandoen og forsvarsministeren, at hun ikke kunne acceptere tilbudet om køb af en anden kutter, bl. a. fordi dette købstilbud muligvis ikke ville blive aktuelt. Samtidig gjorde hun gældende, at hun havde mistet indtægt og formue ved kutterens overtagelse af besættelsesmagten, idet den udbetalte erstatning lå langt under det beløb, som det kostede hende at erhverve en ny kutter. Endvidere gjorde hun gældende, at kutteren af den nye ejer var erhvervet for langt mindre end handelsværdien, hvorfor hun udbad sig kompensation for det tab, hun mente at have lidt.

Forsvarsministeren svarede, at han ganske kunne tilslutte sig Søværnskommandoens beklagelse af det passerede. Efter det for Forsvarsministeriet foreliggende var der imidlertid ikke ved tilsidesættelsen af forkøbsretten – der ville have givet fru A ret til at erhverve kutteren til handelsværdien på afhændelsestidspunktet – påført hende noget økonomisk tab, og hun havde ikke givet ministeriet oplysninger, der kunne begrunde en kompensation. Forsvarsministeren gentog endvidere tilbudet om en købsret til en anden kutter og meddelte, at Søværnet netop stod foran realisation af en sådan kutter.

Over for mig oplyste fru A, at den mand, som havde erhvervet kutteren, havde købt den for 36.500 kr. Han havde derefter ladet den reparere for 12.154,74 kr.; endvidere blev motoren istandsat for 3.562 kr. Den nye ejer fik kutteren forsikret for 81.699 kr., men dens handelsværdi lå efter hans skøn en hel del over dette beløb. Efter fru A's

skøn var kutterens handelsværdi 120–130.000 kr. Hun gjorde således gældende, at hun havde lidt et tab på mellem 30.000 og 80.000 kr.

Søværnskommandoen udtalte over for mig, at den i forbindelse med realisationen af kutteren ikke var opmærksom på de afgivne erklæringer vedrørende fru A's forkøbsret. Søværnskommandoen havde i 1950 sidst foranlediget tidligere kutterejere tilbudt at tilbagekøbe kuttere; siden er i alt 5 kuttere realiseret, uden at der efter det for Søværnskommandoen foreliggende har været givet de tidligere kutterejere tilbud om at købe kutterne.

Vedrørende kutterens tilstand ved afhændelsen til den nuværende ejer henviste Søværnskommandoen til Skibs- og Maskininspektionens rapport og oplyste, at Søværnskommandoen skønnede, at kutteren efter en fuldstændig istandsættelse ville kunne anvendes i Søværnet i 4–5 år uden andre udgifter end til drift og vedligeholdelse.

Forsvarsministeriet udtalte, at ministeriet fortsat var af den opfattelse, at der ikke fra fru A's side forelå dokumentation for, at der ved tilsidesættelsen af forkøbsretten skulle være påført hende noget økonomisk tab, hvorfor Forsvarsministeriet ikke fandt grundlag for at yde hende erstatning. Ministeriet tilføjede, at det fortsat var sindet at give hende salgstilbud på en anden af Søværnets kuttere, når denne skulle afhændes, såfremt der ikke fremsattes forkøbsønske fra en sådan kutters tidligere ejer.

Efter at fru A ved en samtale med mig og i en supplerende skrivelse nærmere havde redegjort for, hvorpå hun støttede sin påstand om, at hun ved det skete havde lidt et væsentligt tab, forelagde jeg påny sagen for Forsvarsministeriet, idet jeg bad ministeriet overveje, om det efter det nu foreliggende var sindet at tilbyde hende en billighedsgodtgørelse.

Ministeriet svarede, at det efter omstændighederne var indstillet på, at sagen søgtes forliget, ved at der blev tilbudt fru A en billighedsgodtgørelse på 10.000 kr. Godtgørelsen forudsattes modtaget til fuld og endelig afgørelse af sagen, og tilbudet var uden præjudice for en eventuel retssag.

Forsvarsministeriet tilføjede, at det fortsat ikke mente, at fru A kunne dokumentere noget tab, men ministeriet havde ved at gå ind for en forligsordning taget i betragtning, at der var begået en fejl fra forsvarers side i forbindelse med kutterens salg, at kutteren efter det oplyste havde haft en særlig affektionsværdi for fru A, og at det formentlig på nuværende tidspunkt ville være vanskeligt at tilvejebringe egentlig dokumentation for det tab, fru A kunne have lidt ved ikke at have fået lejlighed til at udnytte sin forkøbsret.

Jeg forelagde ministeriets tilbud for fru A, der meddelte, at hun på de af ministeriet anførte betingelser modtog tilbudet.

Herefter meddelte jeg, at jeg fandt at kunne undlade at foretage videre i sagen.

23. Socialministeriets praksis vedrørende spørgsmålet om adgang til at oppebære folkepension under ophold i udlandet. (J. nr. 752/66 og j. nr. 793/66).

Fra A og B modtog jeg klager over, at der i henhold til afgørelser truffet af Socialministeriet ikke kunne udbetales henholdsvis invalidepension og folkepension til dem under deres ophold i udlandet.

Vedrørende A's sag fremgik det, at han, der siden 1958 havde oppebåret invalidepension, den 2. september 1965 flyttede til Tyskland fra Bov kommune, hvorefter kommunens sociale udvalg standsede pensionsudbetalingen fra 1. oktober 1965 at regne.

Den 7. november 1965 anmodede A det

sociale udvalg om at få sin invalidepension udbetalt på sin bopæl i Tyskland. Han oplyste i denne forbindelse, at hans ægtefælle er tysk statsborger, og at hun led af hjemve, hvilket i forbindelse med familiens dårlige boligforhold i Bov kommune havde ført til beslutningen om at flytte til Tyskland. Det sociale udvalg forelagde herefter sagen for Socialministeriet gennem Åbenrå-Sønderborg amt, som ved sagens indsendelse til ministeriet oplyste, at A fra 22. november 1965 påny havde taget ophold i Danmark og nu

boede i Åbenrå, samt at det sociale udvalg i Åbenrå fra 1. december 1965 udbetalte ham invalidepension.

Socialministeriet meddelte herefter, at det anså spørgsmålet om dispensation fra regelen i invalide- og folkepensionslovens § 1, stk. 1, nr. 2, for bortfaldet, samt at A ikke var berettiget til at oppebære dansk pension i det tidsrum, da han havde bopæl i Tyskland, hvorfor der ikke skulle foretages efterbetaling af pension for oktober og november 1965. Socialministeriet godkendte samtidig genoptagelsen af pensionsudbetalingen fra 1. december 1965 at regne.

Over for mig fastholdt Socialministeriet den trufne afgørelse og oplyste, at ministeriet havde lagt til grund, at A ved udrejsen til Tyskland havde opgivet sin faste bopæl her i landet. Ministeriet henviste herved til A's fra Tyskland afsendte skrivelse af 7. november 1965 til det sociale udvalg i Bov kommune om udbetaling af pensionen, af hvilken skrivelse det fremgik, at han på dette tidspunkt ønskede at forblive i Tyskland af de i skrivelsen anførte grunde.

Ministeriet anførte endvidere, at den eneste mulighed for udbetaling af pension i det omhandlede tidsrum måtte være en dispensation i medfør af invalide- og folkepensionslovens § 1, stk. 4, 2. pkt. Ifølge de retningslinier, der er fastlagt, gives der ikke dispensation i henhold til den nævnte lovbestemmelse, når det er ægtefæller, der rejser til udlandet, og ministeriet fandt ikke i det foreliggende tilfælde tilstrækkeligt grundlag for at fravige praksis.

Socialministeriet tilføjede, at A efter hjemkomsten den 22. november 1965 i henhold til lovens § 1, stk. 1, nr. 3, ikke var berettiget til påny at oppebære invalidepension før efter 1 års forløb, men at ministeriet, ligeledes i overensstemmelse med gældende dispensationspraksis i denne situation, godkendte, at pensionsudbetalingen blev genoptaget fra 1. december 1965 at regne.

Vedrørende B var det oplyst, at han og hans hustru, der er født henholdsvis i 1891 og i 1893, og som siden 1959 havde oppebåret folkepensionens mindstebeløb, agtede at forlade Danmark i løbet af efteråret 1966 for at tage fast bopæl på Tenerife.

Til støtte for en anmodning om at få udbetalt folkepension under opholdet på Tenerife fremsendte B til Socialministeriet en læ-

geerklæring, hvoraf det fremgik, at hans hustru lider af en allergisk kæbehulebetændelse, og at tidligere ophold i syden havde vist sig at medføre bedring af lidelsen, hvorfor det måtte tilrådes, at hun tog fast ophold der.

Socialministeriet fandt ikke tilstrækkeligt grundlag for at meddele den ansøgte dispensation.

Jeg henviste over for begge klagere til, at retten til at oppebære invalide- og folkepension ifølge den gældende lovgivning er betinget af, at modtageren har fast bopæl her i riget. Når ganske særlige forhold taler derfor, kan socialministeren dog bestemme, at pension undtagelsesvis skal udbetales til en person, der efter at have fået tillagt pension tager bopæl i udlandet. Den sidstnævnte bestemmelse kom ind i invalide- og folkepensionslovgivningen i 1961 efter en anbefaling fra Nordisk Råd, og i bemærkningerne til lovforslaget hedder det bl. a.:

»En sådan adgang til at flytte til udlandet med sin folkepension skal efter forslaget kun kunne indrømmes undtagelsesvis, når ganske særlige omstændigheder taler derfor. Der er her tænkt på tilfælde, hvor den pågældende pensionist har haft en fast tilknytning til landet ved i en lang årrække at have boet her, og hvor han, fordi han er enlig og måske desuden svagelig, har en ganske særlig grund til at tage ophold i et andet land, derved at han der har nære pårørende, i første række børn.«

Socialministeriet havde oplyst, at der efter de af ministeriet fulgte retningslinier stilles følgende betingelser for meddelelse af dispensation:

- 1) pågældende skal være enlig (det vil sige uden ægtefælle, børn eller andre nære pårørende her i landet),
- 2) pågældende skal have nære pårørende i det land, i hvilket han ønsker at tage ophold,
- 3) der skal have været lang tids fast tilknytning til Danmark.

Ministeriet bemærkede dog herved, at de nævnte retningslinier alene anses som vejledende, således at der er mulighed for at anlægge en samlet bedømmelse i det

enkelte tilfælde, når man dog ikke fraviger hovedsynspunktet: at der skal foreligge særdeles vægtige grunde, for at dispensation gives.

Jeg udtalte i begge sager, at jeg ikke

fandt at kunne kritisere, at Socialministeriet ikke havde fundet tilstrækkeligt grundlag for at fravige den ovenfor refererede praksis med hensyn til dispensationer.

24. *Økonomiministeriets afslag på en anmodning fra Centralorganisationen for Telefonstanden i Danmark om at blive repræsenteret i Tjenestemandskommissionen af 1965 gav ikke grundlag for kritik. (J. nr. 721/66).*

Centralorganisationen for Telefonstanden i Danmark klagede over, at den ikke havde kunnet opnå repræsentation i Tjenestemandskommissionen af 1965, som blev nedsat af økonomiministeren den 22. november 1965. Centralorganisationen anførte herved, at den har 11.000 medlemmer, der for størstedelens vedkommende er ansat på tjenestemandslignende vilkår efter tilsvarende regler, som gælder for statstjenestemænd med hensyn til klassificering, normering, reguleringsbestemmelser m. v. Til støtte for sit ønske om repræsentation i kommissionen henviste Centralorganisationen endvidere til, at økonomiministeren i en skrivelse af 23. maj 1966 til formanden for Tjenestemandskommissionen havde udtalt, at skævhederne i det bestående system ikke er begrænset til tjenestemænd i staten, folkeskolen og folkekirken, men i lige så høj grad gør sig gældende for personalegrupper, som er ansat på tjenestemandslignende vilkår, hvorfor det er regeringens ønske, at der i kommissionen sker en koordinering af arbejdet, således at problemerne for de forskellige grupper behandles sideløbende.

Centralorganisationen havde allerede inden kommissionens nedsættelse rettet henvendelse til den daværende finansminister med anmodning om repræsentation i den kommende tjenestemandskommission. Økonomiministeriet, som i mellemtiden havde overtaget dette sagsområde, svarede imidlertid i skrivelse af 28. august 1965 Centralorganisationen, at ministeriet ikke kunne give den tilsagn om repræsentation i kommissionen, da det måtte påregnes, at medlemmerne af kommissionen ville blive udpeget efter samme retningslinier, som havde været fulgt ved nedsættelsen af tidligere lønningskommissioner, der udelukkende havde været sammensat af repræsentanter for de politiske partier i Folketinget

og statstjenestemændenes centralorganisationer samt af tjenestemænd fra centralstyrelsen.

Tjenestemandskommissionen blev nedsat den 22. november 1965, og om dens sammensætning var det oplyst, at regeringen har udpeget 8 medlemmer, herunder kommissionens formand, departementschef P. Bjørn Olsen. Kommissionen består yderligere af 13 medlemmer, udpeget af partigrupperne i Folketinget, samt 5 tjenestemandrepræsentanter, hvoraf 2 er udpeget af Statstjenestemændenes Centralorganisation I, 1 af Statstjenestemændenes Centralorganisation II, 1 af Danske Statsemployed Samråd og 1 af Danmarks Lærerforening.

Efter at det Tjenestemandskommissionen givne kommissorium var blevet ændret ved økonomiministerens skrivelse af 3. maj 1966 til kommissionens formand, fremsatte Centralorganisationen for Telefonstanden i Danmark over for økonomiministeren påny anmodning om at opnå repræsentation i kommissionen. Økonomiministeriet fandt imidlertid fortsat ikke grundlag for at imødekomme Centralorganisationens ønske om at blive repræsenteret.

Til nærmere belysning af dette standpunkt, som Økonomiministeriet fastholdt i sin udtalelse til mig, anførte ministeriet, at man ved nedsættelsen af Tjenestemandskommissionen havde bestræbt sig på at begrænse antallet af medlemmer mest muligt. Da kommissionen efter dens kommissorium alene har til opgave at beskæftige sig med ansættelsesforholdene for de af lov om lønninger og pensioner m. v. til statens tjenestemænd, lov om lønninger m. v. til folkeskolens lærere og lov om folkekirkenes lønningsvæsen omfattede tjenestemænd, har ministeriet ment at burde afgrænse kommissionens medlemskreds, således at der ligesom i tidligere lønningskommissioner foruden de politiske partier kun

blev givet de centralorganisationer, der er forhandlingsberettigede for de af de nævnte love omfattede tjenestemænd, sæde i kommissionen.

Med hensyn til den i økonomiministerens skrivelse af 23. maj 1966 indeholdte udtalelse om, at problemerne for de personalegrupper, der er ansat på tjenestemandslignende vilkår, ønskes behandlet sideløbende med arbejdet i Tjenestemandskommissionen, således at der sker en koordinering af arbejdet, bemærkede ministeriet, at der herved er tænkt på sådanne personalegrupper, for hvilke staten er direkte arbejdsgiver, som f. eks. personale ved åndssvageforsorgen, eller til hvis aflønning der ydes statstilskud, og hvis løn- og ansættelsesvilkår er fastlagt i reglementer, der er udfærdiget eller godkendt af et ministerium, som f. eks. personalet ved børne- og ungdomsforsorgen. Ministeriet fremhævede i øvrigt, at de pågældende personalegruppers forhandlingsberettigede organisationer ikke havde fået repræsentation i Tjenestemandskommissionen, hvis sammensætning ikke var ændret siden dens nedsættelse i november 1965.

Økonomiministeriet henlede opmærksomheden på, at det personale, som repræsenteres af Centralorganisationen for Telefonstanden i Danmark, ikke er ansat i statens tjeneste eller i institutioner, hvortil der af staten ydes tilskud. Det pågældende personale er heller ikke omfattet af lovgivningen vedrørende statens tjenestemænd, ligesom dets løn- og arbejdsvilkår ikke er fastsat ved reglementer, der er udfærdiget eller godkendt af et mini-

sterium, men ved overenskomster indgået mellem telefonselskaberne og Centralorganisationen. Det forhold, at telefonselskabernes personales løn- og andre ansættelsesvilkår ifølge de af selskaberne udfærdigede koncessioner skal godkendes af Telefontilsynet, kan efter Økonomiministeriets opfattelse ikke begrunde repræsentation for Centralorganisationen i Tjenestemandskommissionen. Ministeriet bemærkede herved, at lignende ordninger gælder for andre grupper, der er ansat på tjenestemandsvilkår, som f. eks. købstads- og amtskommunernes tjenestemænd, hvis ansættelsesvilkår skal godkendes af Indenrigsministeriet.

Økonomiministeriet anførte endelig, at ministeriet havde afvist ønsker om repræsentation i Tjenestemandskommissionen fra andre organisationer, hvis medlemmer er ansat i statens tjeneste enten som tjenestemænd eller på overenskomstvilkår, og at en inødekommelse af det af Centralorganisationen for Telefonstanden i Danmark fremsatte ønske måtte påregnes at ville få konsekvenser for en lang række andre organisationer. Hertil kom, at ministeriet ikke mente at kunne give disse organisationer repræsentation i kommissionen uden tillige at lade repræsentanter for de pågældende arbejdsgivere indtræde i kommissionen.

Efter det således oplyste udtalte jeg, at jeg ikke fandt at kunne kritisere, at Økonomiministeriet havde afslået Centralorganisationens ønske om at blive repræsenteret i Tjenestemandskommissionen af 1965.

25. Spørgsmål om fritagelse for at svare afgift i henhold til loven om afgift af brugte motorkøretøjer. (J. nr. 917/66).

A klagede over, at Departementet for Told- og Forbrugsafgifter havde meddelt ham afslag på en ansøgning om tilbagebetaling af et beløb på 800 kr., som han havde betalt i afgift ved køb af et brugt automobil.

Ifølge § 1 i lov nr. 206 af 4. juni 1965 om afgift ved ejerskifte af brugte motorkøretøjer svares den omhandlede afgift ved den første anmeldelse til registrering, der finder sted, efter at der er forløbet 12 måneder efter køretøjets første registrering her i landet.

Det var oplyst, at der den 4. juni 1966

til Motorkontoret for Storkøbenhavn blev indsendt meddelelse om, at A havde erhvervet et personautomobil, der var indregistreret første gang 16. juni 1965.

Med motorkontorets skrivelse af 7. juni 1966 modtog A en blanket til anmeldelse til registrering. På bagsiden af denne blanket var trykt en vejledning, hvori det bl. a. var anført, at der ved registrering skal medbringes forsikringsbevis.

Den 8. juni 1966 indsendte A blanketten i udfyldt stand, bilagt registreringsattest og

toldattest, men i stedet for forsikringsbevis vedlagde han en forsikringskvittering.

Anmeldelsen opfyldte herefter ikke de stillede formelle krav, hvilket motorkontoret meddelte A i en skrivelse, som han modtog den 16. juni 1966, dagen efter at 12-måneders fristen for anmeldelse var udløbet. Da det herefter ikke var muligt for A at indgive rigtig anmeldelse inden fristens udløb, betalte han afgiften og indgav ansøgning til Departementet for Told- og Forbrugsafgifter om tilbagebetaling af beløbet. Ansøgningen blev imidlertid ikke imødekommet.

Til støtte for sin klage til mig anførte A, at ordet »forsikringsbevis« i vejledningen på anmeldelsesblanketten kan misforstås af personer, der ikke er fortrolige med registreringsproceduren.

Departementet udtalte over for mig, at en anmeldelse til motorkontoret ikke foreligger, før den opfylder de stillede krav til en sådan anmeldelse. I den her omhandlede sag havde dette ikke været tilfældet, uanset at A havde modtaget den fornødne orientering, hvilket havde haft til følge, at 12-måneders fristen blev overskredet med to dage. Departementet bemærkede herved, at det ikke i tilfælde som det foreliggende fraviger denne frist, hvorfor A havde fået afslag på sin ansøgning.

Jeg anmodede herefter om en udtalelse fra departementet efter forud indhentet erklæring fra motorkontoret om, hvorvidt kontoret burde have reageret på A's henvendelse af 8. juni 1966 så tidligt, at han kunne have nået at berigtige sin anmeldelse inden fristens udløb.

Endvidere bad jeg departementet overveje, om der er anledning til at tydeliggøre den på anmeldelsesblanketten trykte vejledning, således at det fremhæves, at det ikke er tilstrækkeligt at vedlægge kvittering for betalt forsikring.

I anledning af departementets bemærkning om, at det ikke i et tilfælde som det foreliggende fraviger 12-måneders fristen, bad jeg oplyst, om der i departementets praksis tidligere havde foreligget sager, hvor anmeldelse havde været indgivet inden fristens udløb, men hvor den havde været behæftet med en formel fejl, således at fristen var udløbet, mens sagen var under behandling på motorkontoret.

Motorkontoret udtalte, at det ekspederer fremmødte kunder og telefoniske henvendelser straks, og at øvrige ekspeditioner sker så hurtigt, som forholdene til enhver tid gør det muligt. I den egentlige sæson (ca. 1. marts til 1. september) er arbejdspresset meget stort.

Enhver anmeldelse til registrering er undergivet frister, hvis overskridelse kan medføre afvisning, nødvendiggørelse af nye bevisligheder med deraf flydende ulempe og udgift for anmelderen, straf m. v.

Et bestemt køretøjs forhold til de forskellige frister kan registreringsmyndighederne først konstatere ved sagens realitetsbehandling.

Tiden fra den 9. til den 14. juni indeholder lørdag-søndag og udviser i motorkontoret følgende tal for gennemførte indregistreringer: 610, 692, 212, 470 og 521, imod årsgennemsnittet 364 daglig (i 1965).

Departementet for Told- og Forbrugsafgifter udtalte, at det bør lægges til grund, at ekspeditionen er foregået inden for en efter omstændighederne rimelig tidsfrist. Departementet bemærkede herved, at motorkontoret ikke havde og ikke burde have haft kendskab til afgiftspligtens indtræden den 15. juni 1966.

Hvad angår betegnelsen »forsikringsbevis« på anmeldelsesblankettens bagside henviste departementet til, at betegnelsen er det bl. a. i Justitsministeriets bekendtgørelse af 24. marts 1966 om registrering af motorkøretøjer m. v. benyttede udtryk for den særlige erklæring, der skal udstedes af vedkommende forsikringsselskab på en godkendt formular. Den anvendte terminologi er almindeligt kendt af virksomheder og andre, der normalt foretager registreringsanmeldelser. Private anmeldere vil normalt indfinde sig personligt på motorkontorerne, hvor de vil få fornøden vejledning. På den givne foranledning ville departementet dog tage spørgsmålet om en tydeliggørelse af den trykte vejledning op over for Centralregisteret.

Endelig oplyste departementet om sin praksis, at der ikke er forekommet tilfælde, hvor den omstændighed, at en anmeldelse har været behæftet med en formel fejl, har medført en overskridelse af en af lovens frister, medens anmeldelsen var til behandling på et motorkontor. Derimod har der i adskillige

tilfælde været ansøgt om afgiftsfritagelse, hvor overskridelse af en frist har været begrundet med vanskeligheder i forbindelse med en afbetalingshandel, fremskaffelse af køretøjets papirer og lignende. I sager af denne art er det fast praksis, at andragerne afslås.

Under hensyn til de særlige omstændigheder i den her omhandlede sag bevilgede departementet den ansøgte afgiftsgodtgørelse.

Jeg meddelte departementet, at jeg herefter fandt at kunne undlade at foretage videre vedrørende sagen.

26. *Fundet det meget beklageligt, at en kommune havde foretaget modregning i en kommunalt ansat kvindelig elevs løn til dækning af hendes mands skatterestance med et beløb, der oversteg det i kommuneskattelovens § 42, stk. 4, fastsatte maksimum. (J. nr. 1053/66).*

I et dagblad var det omtalt, at Ålborg Kommune havde modregnet 850 kr. i en kommunalt ansat kvindelig elevs løn på 1093 kr. til dækning af hendes mands skatterestance.

I den anledning besluttede jeg i medfør af ombudsmandslovens § 6, stk. 5, at foretage en undersøgelse af egen drift.

Af de foreliggende oplysninger fremgik det, at den pågældende var ansat som elev på en kommunal institution i Ålborg, og at hendes ægtefælle skyldte skat for 8.-10. termin i skatteåret 1965/66 og 1.-7. termin i skatteåret 1966/67. I november måned 1966 anmodede kommunens pantefogedkontor vedkommende institution om at modregne et beløb på 850 kr. i hendes månedsløn pr. 1. december 1966, der udgjorde 1093 kr., til delvis dækning af hendes mands skatterestance. Skatterestancen var tidligere forgæves søgt inddrevet ved udpantning hos manden.

Efter at skatteyderen havde klaget til kommunaldirektøren over den fulgte fremgangsmåde, blev 400 kr. af det modregnede beløb udbetalt ham af pantefogedkontoret, og sagen blev herefter betragtet som afsluttet fra kommunens side.

Ålborg Byråd udtalte overfor mig, at det ikke havde fundet anledning til at foretage videre i sagen.

Indenrigsministeriet udtalte, at der efter ministeriets opfattelse ikke påhviler en sambeskattet hustru nogen subsidiær hæftelse for de manden pålignede skatter, udover hvad §§ 40 og 42, stk. 4, i lov vedrørende personlig skat til kommunen (lovbekendtgørelse nr. 40 af 5. februar 1966) angiver. I et tilfælde som det foreliggende må kommunen således – efter at have foretaget forgæves udpantning

hos skatteyderen – være henvist til enten at foranledige udpantning foretaget i de ejendele, der måtte tilhøre den med skatteyderen samlevende ægtefælle, jfr. lovens § 40, eller at søge det skyldige beløb inddrevet ved tilbageholdelse i hustruens arbejdsvederlag i overensstemmelse med bestemmelserne herom i § 42, stk. 4.

Der kunne herefter i det foreliggende tilfælde have været foretaget løntilbageholdelse med højst 20 pct. af hustruens månedsløn, og det var derfor Indenrigsministeriets opfattelse, at den i sagen omhandlede modregning ikke havde været lovlig.

Jeg udtalte, at den af kommunen foretagne tilbageholdelse af en del af hustruens løn til delvis dækning af den manden påhvilende skatterestance efter det foreliggende var foretaget ud fra et modregningssynspunkt.

Der tilkommer ikke efter almindelige regler en kommune nogen ubegrænset ret til at foretage modregning for skattekrav i fordringer mod kommunen.

Når det drejer sig om tjenestemænds lønkrav, følger det af retsplejelovens § 513, at ikke udbetalte tjenestemandslønninger er beskyttet mod retsforfølgning, og det antages, at også modregning i almindelighed er udelukket, jfr. den i min beretning 1964, side 117, refererede sag. Regelen i retsplejelovens § 513 er imidlertid ikke til hinder for, at der foretages løntilbageholdelse til inddrivelse af skatter i overensstemmelse med kommuneskattelovens § 42. I så tilfælde må dog naturligvis de i kommuneskatteloven fastsatte begrænsninger respekteres.

Heller ikke overfor kommunalt ansatte, der ikke er tjenestemænd, kan der anerkendes nogen ubegrænset ret til at foretage modregning. Også i sådanne tilfælde må det kræves, at betingelserne for løntilbageholdelse efter kommuneskatteloven er til stede, og at de i loven fastsatte begrænsninger respekteres, jfr. således Højesterets dom i sagen Ugeskrift for Retsvæsen 1963, side 126. Anerkendelse af en ikke aftalt modregning udover grænserne i kommuneskattelovens § 42 overfor kommunalt ansatte ville iøvrigt føre til en ubegrundet

forskelsbehandling af kommunalt ansatte i forhold til andre skatteydere.

Som af Indenrigsministeriet anført kunne der i det foreliggende tilfælde i henhold til kommuneskattelovens § 42, stk. 4, have været foretaget løntilbageholdelse for den manden påhvilende skatterestance med højst 20 pct. af hustruens månedsløn.

Jeg måtte herefter finde det meget beklageligt, at kommunen havde foretaget modregning med et beløb, der oversteg det i kommuneskattelovens § 42, stk. 4, fastsatte maksimumsbeløb.

27. *Henstillet til Forsvarsministeriet at overveje, om der var fornøden hjemmel for at beordre værnepligtigt mandskab til FN-tjeneste i udlandet. (J. nr. 599/66).*

Nogle elever på Lægekorpsets Skole klagede over Forsvarsministeriets stillingtagen til deres klage over, at en værnepligtig læge mod sit ønske var blevet beordret til tjeneste ved det danske FN-kommando i Gaza. Forsvarsministeriet havde meddelt dem, at der efter ministeriets opfattelse ikke efter gældende love var noget til hinder for at beordre dansk militært personel til deltagelse i FN-aktioner, at det ikke ved Folketingets beslutning om at udsende et dansk kontingent til Gaza havde været en forudsætning, at styrken alene skulle bestå af frivilligt personel, og at ministeriet ikke fandt anledning til at kritisere, at lægekorpset havde beordret den pågældende til tjeneste ved styrken.

Det var oplyst, at Forsvarets Lægekorpset ved indkaldelsesordre af 23. maj 1966 beordrede A, der var elev på underlægeskolen til at møde den 1. september 1966 for at gøre tjeneste ved FN-kommandoen i Gaza. Eleverne gjorde gældende, at ordren ikke var lovmedholdelig, og de henviste herved til, at det ved forhandlingerne i Folketinget i 1956 om ved folketingsbeslutning at tilvejebringe hjemmel for udsendelse af et militært kontingent til rådighed for FN i Suez-området var blevet understreget af daværende stats- og udenrigsminister H. C. Hansen, at deltagelse skulle ske på frivillig basis (FT 1956/57, sp. 704). Endvidere henviste de til, at forsvarsministeren ved fremsættelsen af forslaget til folketingsbeslutning af 30. april 1964 om at stille en permanent dansk militær be-

redskabsstyrke til rådighed for FN havde udtalt, at styrken påregnedes tilvejebragt på frivillig basis (FT 1963/64, sp. 3919), og at et medlem af Folketinget (Mathiassen) under forhandlingerne, uden at det blev imødegået af forsvarsministeren, havde udtalt, at det måtte være en selvfølge, at deltagelse i styrken var frivillig (FT 1963/64, sp. 4981). Endelig anførte de, at Ole Espersen i sin afhandling »FN-styrker i retlig belysning« (København 1965) under omtale af den permanente FN-styrke uden tvivlen konstaterer, at »rekruttering skal alene ske på frivillig basis« (side 205).

Overfor ministeriet havde Lægekorpset anført, at det hidtil var lykkedes at skaffe de til FN-tjeneste i Gaza og på Cypren nødvendige læger på frivillig basis, selvom det flere gange havde været overordentlig vanskelig. Da en stilling som læge ved DANOR-Bataljonen i Gaza med tiltrædelse den 1. september 1966 og tjeneste til april 1967 skulle besættes, var det imidlertid ikke muligt at få nogen til at melde sig frivilligt, hvorfor Lægekorpset havde udstedt indkaldelsesordren til A. Når denne var blevet valgt, var det fordi han foruden at være fagligt kvalificeret var ugift. En anden elev på underskolen, der den 2. juni 1966 i forståelse med A havde søgt om den ledige tjeneste, var først kandidat fra januar 1966 og havde ikke jus practicandi, hvorimod A var kandidat fra januar 1965 og således havde 1 års længere hospitalsuddannelse samt jus practicandi. Da Læge-

korpsset ønskede at skaffe så kvalificerede læger som muligt til den meget selvstændige tjeneste ved FN-styrkerne, havde det foretrukket at indkalde A. Den anden elev tilbagekaldte iøvrigt kort efter sin ansøgning.

Lægekorpsset sammenfattede sin opfattelse med at udtale, at det ønskede så vidt muligt at rekruttere lægeligt personel til FN-tjeneste på frivillig basis, men det måtte samtidig forlange rimelige faglige og menneskelige kvalifikationer hos dem, der skal udsendes, hvorfor korpsset måtte stå frit i valget mellem at anvende beordret eller frivilligt lægeligt personel.

Overfor mig udtalte Forsvarsministeriet, at det fortsat var af den opfattelse, at det ikke har været en forudsætning, at den danske militærstyrke til rådighed for De Forenede Nationer i Gaza-området alene skal bestå af frivilligt personel. Forsåvidt angik de af klagerne fremhævede argumenter bemærkede ministeriet, at det er rigtigt, at stats- og udenrigsministeren ved forelæggelsen af forslaget til folketingsbeslutning af 6. november 1956, der bemyndigede regeringen til at stille en dansk militærstyrke til rådighed for De Forenede Nationer i Suez-området, udtalte, at deltagelsen ville ske på frivillig basis. Afgivelsen af militært personel til FN-tjeneste i udlandet beroede midlertid nu på folketingsbeslutningen af 30. april 1964 om at stille en permanent dansk militær beredskabsstyrke til rådighed for De Forenede Nationer. Beslutningen har følgende ordlyd:

»Folketinget giver sit samtykke til opstilling af en permanent dansk militær beredskabsstyrke og til, at denne styrke efter anmodning fra De Forenede Nationer og på grundlag af en vurdering af den almindelige situation af regeringen kan stilles til rådighed for denne organisation med henblik på at bistå ved gennemførelsen af de af De Forenede Nationer vedtagne fredsbevarende forholdregler.«

Såvel af bemærkningerne til folketingsbeslutningen som af forsvarsministerens redegørelse ved forelæggelsen i Folketinget fremgik det, at styrken påregnedes tilvejebragt på frivillig basis. Dette måtte efter Forsvarsministeriets opfattelse ses som udtryk for, at styrken principielt bør bestå af frivilligt personel, men kunne ikke udelukke, at der undtagelsesvis beordres værnepligtigt personel til tjeneste i udlandet som følge af Danmarks medlem-

skab af FN. I denne forbindelse henviste ministeriet også til en udtalelse af Else-Merete Ross (FT 1963/64, sp. 4440), hvori det hedder: »Jeg er indforstået med, at personellet for størstedelens vedkommende må tilvejebringes på frivillig basis.«

Forsåvidt angik Ole Espersens afhandling bemærkede ministeriet, at der efter dets opfattelse ikke af det materiale, der har ligget til grund for folketingsbeslutningen af 1964, kunne udledes en så absolut regel som den, der er opstillet i afhandlingen.

Endelig henviste ministeriet til et internt notat om spørgsmålet, der var blevet udarbejdet i marts 1964, og hvori det under en omtale af bestemmelsen i grundlovens § 81: »Enhver våbenfør mand er forpligtet til med sin person at bidrage til fædrelandets forsvar efter de nærmere bestemmelser, som loven foreskriver« var anført, at det er åbenbart, at det står i Folketingets magt ved lov at fastslå, hvad »fædrelandets forsvar« indebærer, og derved gøre det klart, at den militære tjeneste også omfatter pligt til tjeneste i udlandet som led i vedtagne FN-sanktioner.

Grundlovens § 19, stk. 2, hvori det hedder: »Bortset fra forsvar mod væbnet angreb på riget eller danske styrker kan kongen ikke uden Folketingets samtykke anvende militære magtmidler mod nogen fremmed stat«, forudsætter ifølge ministeriets notat, at en dansk militær styrke under national eller international kommando kan opholde sig i udlandet som et led i forsvaret af landet.

Da jeg efter en gennemgang af sagen havde fundet, at folketingsbeslutningen af 30. april 1964 ikke efter sin ordlyd udtrykkelig gav hjemmel for tvungen udsendelse af værnepligtigt mandskab, og at der ikke i forarbejderne til beslutningen med tilstrækkelig tydelighed var taget stilling til spørgsmålet, anmodede jeg ministeriet om – forinden jeg tog endelig stilling til klagen – påny at overveje, om der var fornøden hjemmel for undtagelsesvis at udsende værnepligtigt mandskab til FN-tjeneste i udlandet, og om en sådan hjemmel ikke burde tilvejebringes ved lov.

I tilslutning hertil bemærkede jeg, at grundlovens § 81 foreskriver, at omfanget af værnepligten skal fastlægges i lovsform, jfr. herved også Poul Andersen: »Dansk Statsforfatningsret«, 1954, side 309 ff.

Dersom værnepligten skulle udstrækkes ud over tjeneste her i riget, var det efter min mening ønskeligt, at der blev tilvejebragt udtrykkelig hjemmel herfor, og at hjemmelen blev tilvejebragt i form af en lov. Det ville herved opnås, at Folketinget fik lejlighed til at tage stilling til spørgsmålet om, hvorvidt deltagelse i FN-styrken kan siges at være et led i »fædrelandets forsvare«.

I denne forbindelse henlede jeg også Forsvarsministeriets opmærksomhed på, at der i 1947 blev tilvejebragt udtrykkelig lovhjemmel for afsendelsen til Tyskland af den danske brigade, der ikke hvilede på frivillig basis (lov nr. 241 af 4. juni 1947). Suez-styrkens udsendelse havde derimod ikke hjemmel i en lov, men i folketingsbeslutningen af 6. november 1956. Som tidligere anført var det imidlertid i Folketinget blevet fremhævet, at deltagelse i denne styrke skulle ske på frivillig basis.

Vedrørende den i ministeriets notat givne henvisning til grundlovens § 19, stk. 2, bemærkede jeg, at denne bestemmelse formentlig alene tager stilling til kompetencefordelingen mellem kongen og Folketinget og ikke siger noget om, hvorvidt der i gældende ret er fornøden hjemmel til tvangsmæssig udsendelse af værnepligtige til udlandet.

Forsvarsministeriet udtalte herefter, at det under hensyn til det i min skrivelse anførte havde besluttet, at militært personel til pligtig tjeneste fremtidig ikke mod deres vilje vil blive beordret til udlandet med henblik på tjeneste ved De Forenede Nationer. Som følge heraf ville ministeriet også foranledige, at A snarest blev hjemkaldt fra tjenesten i Gaza.

Ministeriet bemærkede iøvrigt, at det overvejer ved førstkommende revision af lov nr. 174 af 16. maj 1962 om forsvarets personel at søge indføjet en bestemmelse angående militært personels pligt til at forrette tjeneste i udlandet bl. a. til varetagelse af FN-opgaver.

Under hensyn til, at militært personel til pligtig tjeneste herefter ikke ville blive beordret til tjeneste ved FN i udlandet mod deres vilje, medmindre der tilvejebringes lovhjemmel herfor, fandt jeg ikke grundlag for at foretage videre i sagen.

Det saglige skøn, der lå til grund for Forsvarets Lægekorps' udvælgelse af A fremfor den læge, der havde tilbudt at forrette frivillig tjeneste i Gaza, hvilket skøn blev tiltrådt af Forsvarsministeriet, fandt jeg ikke at kunne kritisere.

28. *Henstillet til Forsvarsministeriet at overveje en ændring af de gældende regler vedrørende bytning af lagner, håndklæder og skjorter. (J. nr. 591/66).*

Under en inspektionsrejse til Sønderjylland i juni måned 1966 gav talsmændene på Sønderborg og Haderslev Kaserer udtryk for utilfredshed med, at lagner kun blev byttet hver tredje uge, og at felthåndklæder og frottéhåndklæder kun blev byttet henholdsvis hver uge og hver anden uge. Dernæst ønskede nogle talsmænd hyppigere bytning af udgangsskjorten.

Da hygiejniske grunde formentlig talte for en revision af de gældende terminer for bytning af de omhandlede effekter, henstillede jeg til Forsvarsministeriet at tage disse spørgsmål op til overvejelse.

Forsvarsministeriet oplyste, at Hærkommandoen havde iværksat forsøg med henblik på at gennemføre en forbedring af standar-

den af sengetøj på hærens kaserer. Som led i forsøget indgår en undersøgelse af tilsmudsningen af de forskellige sengetøjsdele, alt med henblik på at få tilvejebragt det bedst egnede grundlag for fastsættelse af rimelige ombytningsterminer. Når resultatet af undersøgelserne foreligger, hvilket påregnes at ske ultimo 1967, vil man vurdere, hvilke ændringer det vil være muligt at gennemføre.

Vedrørende badehåndklæder er der allerede nu truffet principiel beslutning om at gennemføre ugentlig bytning, og man er indstillet på at søge ændringen gennemført ultimo 1967, idet denne termin bl. a. er valgt på grund af de anskaffelser, der forinden må gennemføres.

For så vidt angår spørgsmålet om hyppigere bytning af udgangsskjorter blev følgende oplyst:

Vedrørende skjorte M/59 (skjorte til udgangsbrug) er normen principielt 2 stk. pr. mand. Der har dog i en årrække været udleveret skjorte M/45 som erstatning for den ene skjorte M/59, alt med henblik på at gennemføre en i økonomisk henseende forsvarlig nedslidning af den ret omfattende beholdning af skjorte M/45, der var til rådighed ved indførelsen af uniform M/59 som udgangsuniform.

Det er indtrykket, at det ikklædte personel har været tilbageholdende med at anvende skjorte M/45 til udgangsbrug, og at det derfor reelt har følt kun at have haft rådighed over 1 udgangsskjorte til bytning (vask) pr. uge.

Beholdningen af skjorte M/45 er ved at udgå for kurante størrelser, og skjorten kan ikke længere anses for sømmelig til udgangs-

brug. Nye ikklædningsbestemmelser, der bl. a. pålægger regimentet m. fl. fremtidig at udlåne 2 stk. skjorte M/59 pr. mand, er under udarbejdelse og kan forventes at træde i kraft primo 1967.

Personellet vil herefter have mulighed for efter ønske at få vasket 2 udgangsskjorter eller 2 kampuniformsskjorter eller 1 af hver type skjorte pr. uge.

Under hensyn til ovennævnte fandt ministeriet at måtte afvente virkningen af udlån af 2 velegnede udgangsskjorter pr. mand, før der blev taget skridt til eventuelt at ændre vaskeordningen. Det var endvidere taget i betragtning, at vaskeordningen for skjorter efter det foreliggende intet sted udnyttedes 100 pct.

Efter det således oplyste meddelte jeg Forsvarsministeriet, at jeg havde taget det af ministeriet udtalte til efterretning.

29. *Over for Forsvarsministeriet kritiseret indkvarteringsforholdene på en nedlagt skole i nærheden af Haderslev Kaserne og en træbarak ved Tønder Kaserne. Henstillet til ministeriet dels at søge disse indkvarteringsforholds forbedring fremmet mest muligt, dels at overveje en istandsættelse af nogle belægningsområder på Sønderborg Kaserne. (J. nr. 608/66).*

Efter en inspektionsrejse til Sønderjylland i juni måned 1966, hvorunder jeg besøgte Infanteriets Befalingsmandsskole i Sønderborg, Jydsk Luftværnsregiment i Tønder og Syd-slesvigske Fodregiment i Haderslev, rettede jeg henvendelse til Forsvarsministeriet vedrørende nedennævnte.

1. Sønderborg Kaserne.

Da vægge, døre og dørkarme på 2., 3. og 4. etage på Søndre Kasernes belægningsområde var i en dårlig vedligeholdelsestilstand, henstillede jeg til ministeriet at overveje en istandsættelse.

Forsvarsministeriet udtalte, at det var enig i, at malerarbejde i belægningsområderne i Søndre Kaserne var tiltrængt. I de senere år var der hvert år stort set istandsat mindst een etage, og man var nu så vidt, at den sidste etage i Nordre Kaserne var blevet malet i efteråret 1966. 3. og 4. etage i Søndre Kaserne ville blive istandsat i 1967.

2. Haderslev Kaserne.

Indkvarteringsforholdene på en nedlagt skole, Laurids Skaugades Skole, der benyttes som indkvarteringsområde for et kompagni, fandt jeg klart uforsvarlige, og jeg henstillede derfor til ministeriet at søge en forbedring af indkvarteringsforholdene ved Haderslev Kaserne fremmet mest muligt. Endvidere rejste jeg spørgsmålet om fortsat anvendelse til indkvarteringsformål af en træbarak, der dog kun anvendes til indkvartering af kortere varighed.

Forsvarsministeriet udtalte, at det har været opmærksom på de ringe indkvarteringsforhold på Laurids Skaugades Skole, og at ministeriet derfor havde bestemt, at anvendelsen af skolen skulle opgives fra 1968. Ministeriet havde endvidere til hensigt at fremme et projekt for saneringen af Haderslev Kaserne, når de endelige overvejelser vedrørende organisation m. v. af det på kasernen indkvarterede regiment, herunder fastsættelse

af regimentets fremtidige styrketal, som følge af hærens omorganisering kunne bringes til afslutning. Den omhandlede træbarak påregnedes ikke længere anvendt til indkvarteringsformål.

3. Tønder Kaserne.

En træbarak på Tønder Kaserne, som anvendtes til indkvartering af frivilligt personel (konstabler), var i en så dårlig stand, at jeg overfor Forsvarsministeriet gav udtryk for, at disse indkvarteringsforhold burde forbedres.

Forsvarsministeriet udtalte, at det var på det rene med, at en sanering af kasernen omfattende bl. a. tilvejebringelse af tidssvarende indkvarteringsforhold, hvorved anvendelsen af den pågældende barak kunne opgives, trængte sig på. Der påregnedes da også efter det foreliggende at kunne udarbejdes projekt herom i finansåret 1967/68.

Jeg meddelte herefter Forsvarsministeriet, at jeg havde taget det af ministeriet oplyste til efterretning.

30. Henstillet til Indenrigsministeriet at overveje, om der bør formuleres bestemmelser om forening af kommunale tjenester og hverv. Ministeriets udtalelse vedrørende en forelagt sag gav ikke grundlag for kritik. (J. nr. 494/66).

A, der er ansat under Haderslev Kommunes socialforvaltning, hvor han varetager opgaver som socialundersøger og familievejleder, blev ved kommunalvalget i marts 1966 for tredje gang indvalgt i byrådet, og han blev af byrådet valgt som suppleant for et medlem af magistraten for byrådsperioden 1966-70.

På en forespørgsel fra byrådet, om A ved eventuel ledighed kunne indtræde som medlem af magistraten, udtalte Indenrigsministeriet, at det i kommunens styrelsesvedtægt, § 9, stk. 1, bestemmes, at magistraten udfører byrådets beslutninger og har den udøvende myndighed i kommunens anliggender, for så vidt disses forvaltning ikke ved vedtægten er overdraget til stående udvalg. Endvidere fremgår det af vedtægtens § 10, at magistraten forestår kommunens kasse- og regnskabsvæsen under ansvar overfor byrådet.

I nyere købstadkommunale vedtægter er det sædvanligt at optage en udtrykkelig bestemmelse om, at kasse- og regnskabsudvalget (økonomiudvalget, magistraten) som en del af sin virksomhed udøver indseende med forvaltningsmæssige forhold inden for alle kommunale administrationsområder. For denne situation havde ministeriet tidligere udtalt, at en person, der er ansat i den kommunale administration, ikke kan være medlem af udvalget. Det samme måtte efter ministeriets opfattelse være tilfældet, når det almindelige indseende med den kommunale administration er henlagt til kasse- og regnskabsudvalget uden udtrykkelig optagelse i styrelsesvedtægten.

For så vidt Haderslev købstads magistrat ifølge gældende praksis har indseende med de tjenstlige forhold inden for kommunens administration, måtte Indenrigsministeriet derfor holde for, at A ikke ved eventuel ledighed kunne indtræde i magistraten. Ministeriet henviste i denne forbindelse til § 24, stk. 6, i tjenstemands- og pensionsvedtægten for Haderslev købstadkommune og havn, hvorefter ingen tjenstemand kan have sæde i byrådsudvalg eller anden tilsynsførende myndighed, som han selv er direkte underlagt i tjenstlig henseende.

A klagede til mig over denne udtalelse, idet han anførte, at mange af hans kolleger rundt om i landet, der endda beklæder overordnede stillinger, er indvalgt i magistrat eller kasse- og regnskabsudvalg.

Dernæst henviste han til, at det af en artikel i Sognerådstidende 1956/57, side 212 ff, om forening af kommunale stillinger og hverv og af de deri omtalte afgørelser synes at fremgå, at kun overordnede tjenstemænd, der arbejder direkte under ansvar for byrådet, ikke kan sidde i magistraten.

Endelig anførte A, at han ikke mente, at han som medlem af magistraten ville komme til at føre tilsyn med sig selv, idet han direkte er undergivet det sociale udvalg. Han bemærkede, at han fandt det ganske naturligt, at han ikke kan være medlem af dette udvalg, og at han heller ikke havde ønsker i den retning.

Haderslev Byråd udtalte i anledning af klagen blandt andet, at der ikke i vedtægt

for styrelsen af de kommunale anliggender i Haderslev købstad, godkendt af Indenrigsministeriet den 30. juli 1935, er optaget særligt fyldestgørende bestemmelser om selve magistratens funktioner, hvilket skyldes, at den kommunale aktivitet på tidspunktet for vedtægtens udarbejdelse var en ganske anden, end tilfældet er idag. Efterhånden som den voksende administration har medført flere tjenestemandsansættelser, har magistraten overtaget varetagelsen af tilsynet med disse uanset tjenestested, og enhver sag af tjenstemandsmæssig karakter (ansættelsesforhold, lønninger, pensioner, generelle bestemmelser m. v.) behandles af magistraten med eventuel videre indstilling til byrådet. Dette gælder også sager vedrørende socialforvaltningens personale.

Om udviklingen i tidens løb af retlige synspunkter vedrørende spørgsmålet om forening af kommunal tjeneste med visse kommunale hverv henviste Indenrigsministeriet til den ovenfor nævnte artikel i Sognerådstidende. Der har ikke siden offentliggørelsen af denne artikel for ministeriet været forelagt spørgsmål af den omhandlede art til skriftlig afgørelse, men ministeriet oplyste, at kommunalbestyrelser i en række tilfælde har indhentet vejledende telefoniske udtalelser i forbindelse med udvalgspladsernes fordeling efter de kommunale valg.

Af artiklen i Sognerådstidende fremgår det, at Indenrigsministeriet i nogle tidligere trufne afgørelser har udtalt, at beskæftigelse i visse underordnede funktioner i de kommunale virksomheder ikke kunne antages at afskære valg af vedkommende til medlem af det eller de udvalg, under hvis område hans arbejde henhører. I cirkulære nr. 10 af 23. januar 1956 har ministeriet udtalt, at det efter ministeriets opfattelse er udtryk for et almindeligt inden for kommunalforvaltningen gældende princip, at ingen kommunal tjenestemand eller iøvrigt i kommunens tjeneste ansat på samme tid kan have sæde i vedkommende kommunalbestyrelses udvalg eller anden tilsynsførende myndighed, som han selv direkte er undergivet i tjenstlig henseende, således at han arbejder under ansvar umiddelbart over for den pågældende tilsynsførende myndighed.

Ministeriet fremhævede over for mig, at det ikke i noget tilfælde har tilkendegivet, at alene tjenestegrenschefer skulle være afskå-

ret fra at blive valgt til sådanne udvalg. Særlig med hensyn til medlemskab af en kommunes kasse- og regnskabsudvalg oplyste ministeriet, at det ikke har givet udtryk for en opfattelse, der er snævrere end det i Sognerådstidende 1955/56, side 129, meddelte svar på et spørgsmål til redaktionen. I dette svar udtales det, at den pågældende kommunalt ansatte, hvis han indtager en sådan stilling, at han må siges at stå under kasse- og regnskabsudvalgets umiddelbare kontrol, ikke vil kunne have sæde i udvalget.

Tidligere afgørelser af spørgsmål vedrørende kommunalt ansattes medlemskab af kommunens kasse- og regnskabsudvalg har ifølge ministeriet været baseret på, at dette udvalgs kompetenceområde omfatter kommunens kasse- og regnskabsvæsen. I nyere styrelsesvedtægter er der imidlertid i en række købstadkommuner sket en udvidelse af kasse- og regnskabsudvalgets kompetence, idet der er tillagt dette udvalg indseende med kommunens forvaltningsmæssige forhold inden for samtlige kommunale administrationsområder. Med støtte i sådanne vedtægtsbestemmelser – og i visse kommuner uden udtrykkelig ændring af styrelsesvedtægten – har byrådene til kasse- og regnskabsudvalget henlagt sager vedrørende det kommunale personales forhold i videste forstand. I denne situation har Indenrigsministeriet ment, at medlemskab af kasse- og regnskabsudvalget ikke er foreneligt med ansættelse i den kommunale administration.

Endelig udtalte ministeriet, at det af Haderslev Byråd i dets seneste udtalelse oplyste om den magistraten tillagte kompetence i sager vedrørende tjenstlige forhold i den kommunale forvaltning ikke kunne foranledige ministeriet til at ændre sin opfattelse.

Under en drøftelse med repræsentanter for ministeriet blev det over for mig oplyst, at ministeriet var bekendt med, at der i andre kommuner såd kommunalt ansatte som medlemmer af kasse- og regnskabsudvalg. Ministeriet ville ikke bestride, at dette også kunne forekomme i kommuner, hvor kasse- og regnskabsudvalget havde samme beføjelser vedrørende tjenstlige forhold i kommunens forvaltning som magistraten i Haderslev. Dette forhold kan imidlertid efter ministeriets opfattelse ikke afskære ministeriet fra, når det får spørgsmålet forelagt, at udtale, hvad det anser for at være gældende ret.

Den 26. januar 1967 udtalte jeg, at udgangspunktet for min bedømmelse af sagen måtte være den af Indenrigsministeriet stadfæstede tjenestemandsvedtægt for Haderslev købstadkommune og havn, § 24, stk. 6, hvorefter ingen tjenestemand kan have sæde i et byrådsudvalg eller anden tilsynsførende myndighed, som han selv er indirekte undergivet i tjenstlig henseende. Det bemærkedes herved, at denne bestemmelse er i overensstemmelse med den i Indenrigsministeriets cirkulære af 23. januar 1956 udtrykte retsregel.

Bag Indenrigsministeriets udtalelse ligger den opfattelse, at ikke alene tjenestegrenschefer, men også underordnede ansatte er udelukket fra medlemskab af de udvalg, der øver tilsyn med dem. Dette synes at være en snævrere fortolkning end den, ministeriet tidligere har anlagt, jfr. den i ovennævnte artikel i Sognerådstidende 1956/57, side 223, omtalte udtalelse af 26. januar 1956, hvorefter bestemmelsen alene finder anvendelse på tjenestemænd, der som tjenestegrenschefer el. lign. udfører deres arbejde under ansvar umiddelbart over for den pågældende tilsynsførende myndighed. Dette må ifølge artiklen forstås således, at de underordnede tjenestemænd kan indvælges i det pågældende udvalg, når der findes en tjenestegrenschefer.

Indenrigsministeriet har dernæst lagt til grund for sin udtalelse, at det forhold, at magistraten i Haderslev på grund af den voksende administration har overtaget varetagelsen af tilsynet med kommunens per-

sonalesager, uanset personalets tjenestested, medfører, at også tjenestemænd, der er ansat under et andet udvalg, kan siges at være direkte undergivet magistraten i tjenstlig henseende. Der synes også her at være tale om en skærpet opfattelse, der er en følge af en praktisk begrundet omlægning af kommunernes administration.

Jeg fandt herefter ikke at kunne karakterisere den af ministeriet afgivne udtalelse som fejl eller forsømmelse, der kunne give mig grundlag for kritik. Det bemærkedes herved, at ministeriet ikke havde truffet afgørelse vedrørende den konkrete sag, men alene havde afgivet en vejledende udtalelse til Haderslev Byråd i anledning af spørgsmålet, om A ved eventuel ledighed kunne indtræde i magistraten. Det var herefter byrådet selv, der skulle tage stilling til, om kommunens administration er organiseret på en sådan måde, at hans indtræden i magistraten ville komme i strid med den af ministeriet udtrykte retsopfattelse.

Imidlertid syntes sagen at vise, at der var behov for en klarere retsstilling på det omhandlede område, og jeg fandt derfor at burde henstille til Indenrigsministeriet at overveje, om der i forbindelse med den forestående revision af den kommunale styrelseslovgivning bør formuleres bestemmelser om forening af kommunale tjenester og hverv.

Ved beretningens afgivelse var overvejelserne endnu ikke tilendebragt.

31. *Justitsministeriets afgørelse vedrørende ændret placering af forbudstavler på stranden ved Løkken gav ikke anledning til kritik. (J. nr. 650/66).*

En grundejerforening klagede over, at Justitsministeriet havde tiltrådt en af politimesteren i Hjørring i 1964 truffet afgørelse vedrørende placeringen af nogle forbudstavler af typen B 1 («Al indkørsel forbudt») på stranden ved Løkken. Foreningen gjorde navnlig gældende, at hverken trafikale hensyn eller andre saglige grunde talte for at ændre den siden 1929 bestående udstrækning af kørselsforbudet, at politiet ikke havde haft beføjelse til at træffe dispositioner vedrøren-

de en privatejet strand, samt at initiativet til ændringen var taget af et medlem af sognerådet i Vrensted-Thise kommune ud fra helt private motiver. Endvidere henviste foreningen til bestemmelser i naturfredningsloven og sandflugtsloven, hvorefter grundejerne alene er pligtige at tåle færdsel til fods på stranden, mens der ikke i disse love er åbnet adgang for motorkørsel og parkering af motor-køretøjer på privat strand.

Det var oplyst, at ordningen med opstil-

ling af forbudstavler, der begrænser motorførselen på stranden ved Løkken i sommermånederne, gik tilbage til 1926, og at den af forbudet omfattede strækning i tiden 1929-64 androg ca. 1.200 m fra Løkken Nordre Strandvej mod syd til amtsvejens nedføring til stranden. Forbudstavlerne blev tidligere opstillet ved Justitsministeriets foranstaltning med hjemmel i den dagældende motorlovs § 28, mens hjemmelen til sådanne færdselsregulerende foranstaltninger nu er indeholdt i færdselslovens § 57, stk. 3, der henlægger kompetencen til politiet, som dog skal indhente samtykke fra vedkommende kommunale myndighed.

I maj 1964 rettede et sognerådsmedlem på Vrensted-These kommunes vejudvalgs vegne henvendelse til den stedlige landoverpolitibetjent med anmodning om, at forbudstavlerne måtte blive opstillet nogle hundrede meter længere mod nord ved »Kallerenden«, der udgør skellet mellem Vrensted-These og Børglum-Furreby kommuner. Til støtte for anmodningen anførte sognerådsmedlemmet, at der på den pågældende strækning af stranden hvert år opstilles en del badehuse, og at ejerne af badehusene oftest kommer kørende til stranden i deres motorkøretøjer. På grund af forbudet mod kørsel hen til badehusene blev motorkøretøjerne regelmæssigt parkeret på Damgårdsvej og tilstødende sidegader, hvor de ofte var til gene. Såfremt ejerne af badehusene kunne køre helt hen til husene, ville bilerne efter sognerådsmedlemets mening ganske givet blive parkeret der.

I sin indstilling til politimesteren i Hjørring anførte landoverpolitibetjenten, at der ved den foreslåede flytning af skiltene stadig ville være en strandstrækning på ca. 350 m nord for »Kallerenden«, som er fri for motorkørende færdsel, og hvorfra f. eks. børn fortsat ville kunne bade. Da stranden er meget bred på denne strækning, ville den efter landoverpolitibetjentens opfattelse være fuldt tilstrækkelig til at dække dette behov.

Politimesteren forelagde sagen for sognerådene i henholdsvis Vrensted-These og Børglum-Furreby kommuner samt for Hjørring amts vejvæsen. Sognerådene svarede politimesteren, at de intet havde at indvende mod forslaget. Amtsvævset svarede, at det næppe havde nogen kompetence i sagen, men at det iøvrigt fandt det en udmærket og tiltrængt foranstaltning. Herefter anmodede

politimesteren landoverpolitibetjenten om at foranledige skiltene flyttet som foreslået, hvilket skete den 19. juli 1964.

I en skrivelse, som jeg oversendte til Justitsministeriet, klagede grundejerforeningen over, at politimesteren ved at foranledige de omhandlede færdselstavler flyttet havde udvidet adgangen til motorførsel på stranden. I den anledning indhentede Justitsministeriet udtalelser fra politimesteren i Hjørring, rigspolitichefen og Ministeriet for offentlige Arbejder, Vejdirektoratet.

Rigspolitichefen lod en politiingeniør fra færdselspolitiet besigtige forholdene den 25. august 1965, og i en erklæring konkluderede ingeniøren, at færdselsmæssige grunde ikke kunne tale imod, at den omhandlede strækning af stranden blev åbnet for motortrafik.

Vejdirektoratet udtalte, at det ikke fandt anledning til at modsætte sig, at afmærkningen af stranden var foretaget som af politiet foranstaltet. Om færdselen måtte være i strid med de enkelte lodsejeres ejendomsret, kunne direktoratet ikke udtale sig, da dette spørgsmål henhørte under domstolenes afgørelse.

Justitsministeriet svarede herefter foreningen, at det efter det om færdselsforholdene på stranden ved Løkken oplyste anså området for omfattet af færdselslovens regler, og at politiets bestemmelse om placeringen af forbudstavler på stranden, herunder bestemmelsen om en ændret placering af tavlerne i forhold til tidligere, havde hjemmel i færdselslovens § 57, stk. 3. Ministeriet fandt ikke grundlag for at kritisere, at politiet havde lempet det tidligere forbud ved at begrænse den strækning af stranden, hvor kørsel i sommermånederne er forbudt. Ministeriet tilføjede, at spørgsmålet om, hvorvidt motorførsel på stranden måtte være i strid med private lodsejeres ejendomsret, henhører under domstolenes afgørelse.

Efter en fornyet henvendelse fra foreningen besigtigede repræsentanter for Justitsministeriet forholdene den 9. maj 1966. I besigtigelsen deltog en repræsentant for grundejerforeningen, den stedlige landpolitijefestemand og repræsentanter for sognerådet i Vrensted-These kommune. Ministeriet fastholdt og uddybede derefter i skrivelse af 21. juni 1966 den truffe afgørelse. Om begrundelsen for den af politimesteren i Hjørring truffe beslutning om en ændret placering af færdselstavlerne oplyste Justitsministeriet, at

politimesteren havde skønnet, at færdselsmæssige hensyn ikke længere krævede forbud mod motorkørsel på den omhandlede strandstrækning, samt at de indvundne erfaringer med hensyn til de færdselsmæssige forhold på stranden efter tavlernes flytning efter politimesterens opfattelse ikke havde givet grundlag for en ændret stilling til spørgsmålet om tavlernes placering.

I anledning af foreningens klage til mig redegjorde politimesteren nærmere for baggrunden for kørselsforbudet og for, at han havde ment at kunne ophæve det, og Justitsministeriet henholdt sig over for mig til den tidligere truffne afgørelse.

Ved min bedømmelse af sagen måtte jeg lægge til grund, at færdselslovens regler finder anvendelse, forsåvidt angår færdselen på den i sagen omhandlede strandstrækning, selv om denne er undergivet privat ejendomsret. Dette er almindeligt antaget i den juridiske litteratur, jfr. f. eks. landsdommer Bjarne Frandsen »Håndbog i Færdselslovgivningen«, 6. udg. 1960, s. 25. Der sås ikke at foreligge retsafgørelser vedrørende spørgsmålet. I medfør af færdselslovens § 57, stk. 3, måtte politiet herefter være berettiget til at træffe regulerende foranstaltninger vedrørende motorkørselen på stranden.

For så vidt grundejerforeningen havde gjort gældende, at den af politimesteren i Hjørring i 1964 besluttede ændring af placeringen af forbudstavlerne på stranden ikke havde været sagligt begrundet, udtalte jeg, at jeg ikke kunne anse det for godt gjort, at politimesterens afgørelse havde været motiveret af usaglige hensyn, og at jeg iøvrigt ikke fandt at kunne kritisere det af politimesteren og Justitsministeriet udøvede skøn vedrørende placeringen af færdselstavlerne.

Hvad endelig angik spørgsmålet om, hvorvidt motorkørsel på stranden måtte være i strid med de private lodsejeres ejendomsret, måtte jeg ligesom Justitsministeriet henvise til, at afgørelsen af dette spørgsmål henhører under domstolene. Jeg henledte dog opmærksomheden på, at det i den juridiske litteratur sædvanligvis antages, at almenhedens ret til at færdes og opholde sig på visse strandbredder langs Jyllands vestkyst beror på en gennem tiderne vundet såkaldt allemandshævd og således ikke kan afgøres på grundlag af de af foreningen påberåbte bestemmelser i naturfredningsloven og sandflugtsloven, der – som af foreningen anført – kun omhandler færdsel til fods.

32. *Spørgsmålet om betaling af erstatning ved ekspropriation af privat fællesvej. (J. nr. 678/66).*

A og B klagede over, at Taksationskommissionen vedrørende anlæg af en motorvej Lillebælt-Kolding ikke havde fastsat erstatning for et vejareal på 2.246 m², Ballesvej, der var udlagt som privat fællesvej. De gjorde i denne forbindelse gældende, at de ejede den pågældende vej i fællesskab, og at den repræsenterede en formueværdi, idet Erritsø Kommune årlig havde betalt 100 kr. samt påtaget sig udgifterne til vejens vedligeholdelse for ret til benyttelse af vejen. Herudover var der betalt 100 kr. årlig for benyttelse af vejen til en søndagsskolelejr.

Det fremgik af sagen, at taksationskommissionen på et møde den 15. december 1965 fastsatte erstatning til B for afstået ejendom til 25.000 kr. pr. hektar. For samtlige ulemper, herunder for ejendommens forringelse,

servitutter om fri oversigt og afvandingsledning samt afbrydelse af ejendommens nord-syd gående adgangsvej og tab af ejendommens færdselsret til den private fællesvej (Ballesvej) fastsattes en erstatning på 80.000 kr. På samme møde drøftedes spørgsmålet om erstatning for afståelse af Ballesvej. A og B henviste ifølge mødereferatet til den årlige indtægt af vejen, hvorefter kommissionen udtalte, at erstatningen for den i sin helhed eksproprierede ejendom tilhørende A måtte være fastsat under hensyn til ejendommens færdselsret til Ballesvej, og for B's ejendom var der ydet erstatning for tab af færdselsretten m. v. til den nævnte vej. Taksationskommissionen var herefter enig med besigtigelses- og ekspropriationskommissionen i, at den omstændighed, at motorvejsanlægget havde di-

sponeret over den private fællesvej, ikke gav grundlag for at yde vejejerne arealerstatning for vejen.

Den ledende landinspektør udtalte i anledning af klagen til mig, at han, uanset at der ikke var ansat særskilt erstatning for arealet af den omhandlede private fællesvej, måtte holde for, at der var ydet vejejerne fuldstændig erstatning for tabet af vejen. Han anførte i denne forbindelse, at den omstændighed, at vejejerne har oppebåret visse årlige indtægter af vejen, bl. a. ved at Erritsø Kommune i henhold til aftale med ejerne hidtil har benyttet vejen, ikke sås at være erstatningsforpligtende for det offentlige, eftersom kommunen i henhold til de for besigtigelses- og ekspropriationskommissionen foreliggende oplysninger til enhver tid kunne afstå fra benyttelsen af vejen og derved annullere aftalen. Han anførte endvidere, at der ved hel eller delvis ekspropriation, allerede som følge af at vejejerne ikke har fuld rådighed over udlagte private fællesvejarealer, ikke vil være grundlag for at yde arealerstatning, hvilket falder i tråd med, at der ved det offentliges overtagelse af en bestående privat fællesvej som fremtidig bivej ikke vil blive spørgsmål om erstatningsydelse for vejarealet.

I tilslutning til det af den ledende landinspektør anførte oplyste kommissarius ved statens ekspropriationer i Jylland, at Ministeriet for offentlige Arbejder, Vejdirektoratet, i en skrivelse af 4. maj 1964 havde udtalt, at det så godt som undtagelsesfrit må antages, at lodsejere ikke lider noget tab, når tidligere private fællesveje overtages som offentlige, hvoraf følger, at der i de praktisk forekommende tilfælde ikke betales erstatning.

Også i de tilfælde, hvor arealer af private fællesveje afstås ved ekspropriation uden samtidig at overtages som offentlige veje, vil det efter kommissariatets opfattelse kun ganske undtagelsesvis kunne tænkes, at der påføres vejejerne et tab ved afståelsen, og det er dette forhold, der er baggrunden for, at der efter kommissionspraksis – bortset fra ganske særlige tilfælde – ikke kan ydes erstatning for areal af privat fællesvej.

Ministeriet for offentlige Arbejder, Vejdirektoratet, udtalte, at det i det hele kunne tiltræde de af kommissarius anførte synspunkter, og at det ligeledes var af den opfattelse, at der ikke i den foreliggende sag var grundlag for at fravige den sædvanlige prak-

sis, hvorefter der ikke ydes erstatning for selve arealafståelsen. Også for så vidt angår spørgsmålet om tabt fortjeneste ved vejs ekspropriation var ministeriet enig i det af kommissarius anførte, idet det efter ministeriets opfattelse måtte anses for udokumenteret, at der forelå et egentligt økonomisk tab. Ministeriet tilføjede, at den endelige afgørelse heraf efter ministeriets formening henhører under domstolene.

Ved sagens bedømmelse måtte det lægges til grund – således som det også var anført af kommissarius i skrivelsen til mig og af Vejdirektoratet –, at der ved ekspropriation af en privat fællesvej kan blive tale om at yde erstatning til vejejerne i visse tilfælde, selvom der som hovedregel ikke vil blive tale om nogen erstatning. Dette synspunkt er i overensstemmelse med det af Abitz i »Vejenes Retsforhold«, 1950, side 108, anførte, hvorefter det formentlig sjældent vil kunne tænkes, at vejens ejer får udbetalt noget i anledning af en vejs overtagelse som offentlig, men det kan dog ske, f. eks. hvor en ejer kan dokumentere, at hans indtægter gennem vejafgifter overstiger udgifterne til vejens vedligeholdelse. At ejendomsretten til et vejareal er beskyttet af grundlovens ekspropriationsbestemmelser er tillige lagt til grund for den af Højesteret den 21. oktober 1907 afsagte dom, der er refereret i Ugeskrift for Retsvæsen 1908, side 29.

Uanset at det af myndighederne indtagne standpunkt, hvorefter det ikke kunne anses for dokumenteret, at der i det foreliggende tilfælde var lidt et egentligt tab, efter min opfattelse kunne give anledning til tvivl, fandt jeg dog ikke fuldt tilstrækkeligt grundlag for kritik af dette standpunkt. Jeg lagde herved vægt på, at det i § 6, stk. 2, i instruks for folketingets ombudsmand er fastsat, at ombudsmanden, såfremt han finder, at prøvelsen af et påklaget forhold henhører under domstolene, kan vejlede klageren med henblik på denne mulighed. Da ethvert spørgsmål om bl. a. erstatningens størrelse ifølge grundlovens § 73, stk. 3, kan indbringes for domstolene, henviste jeg klagerne til at anlægge retssag, såfremt de ønskede at gå videre med sagen.

33. *Kritiseret en af Boligministeriet truffet afgørelse vedrørende tilladelse til byggeri i yderzone og henstillet til ministeriet at tage sagen op til fornyet overvejelse. (J. nr. 822/65).*

En advokat klagede for sin klient finansbogholder A over, at Boligministeriet havde tiltrådt en af Byudviklingsudvalget for Københavnseggen truffet afgørelse, hvorved der var nægtet A tilladelse til et byggeri på hans ejendom, der er beliggende i yderzone og har et areal på 15.900 m².

Det var oplyst, at A havde købt den omhandlede ejendom af sin broder ved betinget skøde af 17. juni 1964. Handelen var betinget af, at køberen inden 1. juni 1966 kunne opnå byggetilladelse til på ejendommen at opføre gartneribygninger samt en beboelsesbygning. Denne betingelse blev dog senere frafaldet, og endeligt skøde blev underskrevet den 9. november 1965.

I skrivelse af 24. februar 1964 søgte A Farum Kommune om tilladelse til på ejendommen at opføre en ca. 200 m² 1-plansbygning. Jorden ville blive anvendt dels til gartneri med antagelig 100 m² drivhus, dels til blomsterfrøavl, og der ville blive taget størst muligt hensyn til bevarelsen af stedets natur.

Til yderligere underbygning af ansøgningen anførte A i skrivelse af 10. marts 1964 til kommunalbestyrelsen, at han var opvokset på en gård og således indtil sit 20. år havde haft med jord at gøre, samt at han som hobby havde eksperimenteret med blomsterfrøavl og orkidedyrkning. Det var hans overbevisning, at han i løbet af nogle år kunne finde frem til et speciale, således at han kunne opgive sit arbejde som finansbogholder.

Kommunalbestyrelsen fremsendte den 21. maj 1964 sagen til Byudviklingsudvalget for Københavnseggen med bemærkning om, at den ikke kunne anbefale det ansøgte.

I skrivelse af 29. juli 1964 udtalte byudviklingsudvalget, at den påtænkte bebyggelse, der betegnedes som »et ca. 200 m² stort 1-planshus«, efter udvalgets opfattelse ikke kunne henregnes til de bebyggelser, der i henhold til bestemmelserne i byreguleringslovens § 9, jfr. § 12, kan opføres uden udvalgets tilladelse, og at udvalget ikke fandt anledning til at imødekomme det ansøgte.

Denne afgørelse påklagede A's advokat i skrivelse af 1. september 1964 til Boligministeriet. Han præciserede overfor ministeriet, at byggeriet skulle omfatte en avlsbygning på

ca. 120 m², en bygning til beboelse og kontor på ca. 120 m² og et drivhus på ca. 100 m². Endvidere oplyste han, at A kontraktmæssigt havde forpligtet sig til frøavl for året 1965, og bad derfor sagen fremskyndet. Klagen suppleredes af A i skrivelse af 11. februar 1965, navnlig med en redegørelse for finansieringen af planernes gennemførelse.

Boligministeriet indhentede udtalelser fra Farum Kommunalbestyrelse og byudviklingsudvalget. Kommunalbestyrelsen var af den opfattelse, at A i hvert fald oprindeligt havde påregnet kun at rejse en ret luksusbetonet bebyggelse på ejendommen. Byudviklingsudvalget udtalte, at det efter de oprindelige ansøgninger måtte gå ud fra, at A's hovedformål var opførelse af en beboelse, og at der ikke var tale om oprettelse af et selvstændigt jordbrug, der ville kunne ernære en familie.

I skrivelse af 29. juni 1965 meddelte ministeriet herefter, at det ikke havde fundet tilstrækkelig anledning til at omgøre byudviklingsudvalgets afgørelse.

Til støtte for klagen til mig anførte advokaten, at det ikke var oplyst, hvordan byudviklingsudvalget begrundede den antagelse, at der ikke var tale om oprettelse af et selvstændigt jordbrug, der ville kunne ernære en familie. Navnlig syntes udvalget ikke at have forhørt sig om de økonomiske muligheder for virksomhed med frøavl. Til belysning af dette spørgsmål var vedlagt erklæringer fra bl. a. Foreningen af danske Havefrøeksportører, hvorefter ejendommen – forudsat fagkundskab hos dyrkeren – burde kunne ernære en familie ved dyrkning af blomsterfrø.

Byudviklingsudvalget indhentede i anledning af klagen til mig et responsum fra professor Asger Klougart, Den kgl. Veterinær- og Landbohøjskole, der udtalte, at det næsten er umuligt for ikke-faguddannede at skabe en levevej som gartner, at de oplysninger, A havde fremført om sine kvalifikationer, ikke var overbevisende, og at hans kalkulationer over avl af blomsterfrø nok var for optimistiske. Professoren ville dog ikke bestride, at der var mulighed for at ernære en familie ved egen arbejdsindsats på det omhandlede areal.

Efter at have beset arealerne tilføjede pro-

fessoren, at et frilandsgartneri med et mindre væksthøj og beboelse på dette areal efter hans opfattelse ikke kunne volde byudviklingsmæssige problemer. Mindre gartneribedrifter har netop hidtil været karakteristiske for området og vil vel være det, så længe det er yderzone. Det planlagte byggeri ville – uanset om man kunne være skeptisk overfor indtjeningsmulighederne – efter professorens opfattelse ikke være noget unaturligt for området.

Byudviklingsudvalget behandlede derefter sagen i et nyt møde, hvor man enstemmigt vedtog at fastholde den tidligere truffene beslutning om ikke at meddele dispensation, under hensyn til at der ikke i de sidst tilkomne oplysninger var indeholdt noget, der kunne motivere en ændret stilling i sagen. Udvalget lagde endvidere vægt på, at Boligministeriet i skrivelsen af 29. juli 1965 fuldt ud havde tiltrådt dets synspunkter, og at de senere tilkomne teoretiske talopstillinger ikke var overbevisende.

Ved sagens fremsendelse til mig udtalte Boligministeriet, at det, samtlige de i sagen foreliggende erklæringer taget i betragtning, mente at måtte stå fast på det tidligere indtagne standpunkt. Ministeriet lagde herved afgørende vægt på, at byudviklingsudvalgene – og Boligministeriet som ankeinstans – stedse må være på vagt overfor omgæelser, som kan udhule byreguleringsloven. Endvidere anførte ministeriet, at byudviklingsudvalgene så at sige daglig stilles overfor udstyknings- og byggeønsker, som alene har til hensigt at skaffe bygherren – ofte som her med et rent cityerhverv – en bolig i yderzone, og hvor adkomsten til at bygge i yderzone alene skulle være mere eller mindre hobbypræget gartneri, kaninavl el. lign.

Boligministeriet mente ikke i tilstrækkeligt omfang at kunne sikre sig mod sådanne omgæelser ved i forbindelse med tilladelser at kræve tinglysning af deklARATIONER på de berørte ejendomme.

I en skrivelse af 26. oktober 1966 til advokaten udtalte jeg følgende:

»Udgangspunktet for bedømmelsen af sagen må være, at byggeri til det af Deres klient opgivne formål uden videre er lovligt i henhold til byreguleringslovens § 9, stk. 1, jf. § 12.

Byudviklingsudvalgets og Boligministeriets afgørelser er da også alene begrundet med, at der formodes at foreligge et forsøg på omgåelse af loven, altså at Deres klient ikke mener gartneriplanerne alvorligt, men først og fremmest er interesseret i boligen.

Det er forståeligt, at byudviklingsudvalget og Boligministeriet, der efter det oplyste ofte er ude for omgælsforsøg, er på vagt overfor en udhuling af byreguleringslovens bestemmelser. Disse bestræbelser kan dog naturligvis ikke strækkes ud over, hvad der klart er hjemmel til i loven. Giver loven ikke de fornødne muligheder for at hindre uønsket bebyggelse, må den rette fremgangsmåde for ministeriet være at søge lovgivningen ændret.

Det må påhvile myndighederne at dokumentere eller dog sandsynliggøre, at der foreligger en omgælseshensigt. Til støtte for omgælsessynspunktet er det anført, at Deres klient ikke er faguddannet gartner, og at det derfor ikke antages, at han vil kunne leve af gartneriet, samt at han for tiden har andet erhverv, hvorved han kan forsørge sig og sin familie. Vurderinger af denne art kan vel få betydning for afgørelsen af spørgsmålet, om der foreligger omgælseshensigt, men det er klart, at der må udvises forsigtighed, når myndighederne skal vurdere sådanne forhold som enkeltpersoners indtjeningsmuligheder og indtjeningsbehov.

Efter de i sagen foreliggende udtalelser og oplysninger finder jeg det ikke godtgjort, at Deres klients ejendom med den af ham påtænkte bebyggelse ikke vil kunne brødføde en familie, når den bliver drevet som gartneri. Hertil kommer, at en gartnerivirksomhed hører naturligt hjemme i området og ikke vil ændre dets karakter. Byggeriet kan derfor ikke antages at ville fremme den bymæssige udvikling, som det er byreguleringslovens formål at modvirke.

Jeg finder efter det anførte ikke, at byudviklingsudvalget og Boligministeriet har haft fornødent grundlag for at antage omgælseshensigt og dermed anse det af Deres klient ønskede byggeri for ulovligt, og under henvisning hertil har jeg idag henstillet til Boligministeriet at tage sagen op til fornyet overvejelse.

Boligministeriet forelagde herefter påny sagen for Byudviklingsudvalget for Københavns-egnen, der med 28 stemmer mod 4 (4 undlod at stemme) vedtog at fastholde den tidligere trufne afgørelse. Som begrundelse for dette standpunkt henviste udvalget til, at afgørelsen beroede på et skøn, og at det på grundlag af det foreliggende materiale måtte skønne til ugunst for A. Professor Klougarts responsum kunne ikke ændre udvalgets opfattelse af, hvorvidt A ville kunne brødføde sig og sin familie på den pågældende ejendom på grundlag af det foreliggende projekt.

Herefter meddelte ministeriet mig, at det, medens sagen var til fornyet overvejelse, havde modtaget henvendelse vedrørende sagen fra A's advokat, der meddelte, at der ville

blive udtaget stævning i sagen, hvis der ikke blev meddelt byggetilladelse til A indenfor en frist på en måned.

Efter at sagen påny havde været nøje overvejet, herunder drøftet med kammeradvokaten, besluttede ministeriet at fastholde den trufne afgørelse.

Jeg meddelte herefter ministeriet, at det af byudviklingsudvalget og ministeriet anførte ikke havde givet mig grundlag for en ændret bedømmelse af sagen. Da der nu ville blive anlagt retssag, fandt jeg ikke grundlag for at foretage videre vedrørende spørgsmålet, der herefter ville finde sin afgørelse ved domstolene.

34. *Kirkeministeriets afslag på en ansøgning om tilladelse til flytning af urne og den af ministeriet på det pågældende område fulgte praksis gav ikke anledning til kritik. (J. nr. 816/65).*

A klagede over, at Kirkeministeriet havde nægtet ham tilladelse til flytning af hans afdøde hustrus urne til et familiegravsted på Ørum Kirkegård. Han gjorde herved gældende, at ministeriets afgørelse var udtryk for forskelsbehandling, idet han henviste til ministeriets afgørelser i to andre tilfælde.

Det fremgik af sagen, at A i 1964 ansøgte Kirkeministeriet om tilladelse til at lade sin hustrus urne overflytte til sit hjemmogs kirke, Ørum Kirke i Randers amt. Han oplyste herved, at hans hustru var død den 1. december 1960, og at hendes urne den 21. s. m. blev nedsat på Sct. Nicolai Kirkegård i Holbæk amt. Som begrundelse for ansøgningen anførte han, at han var fyldt 75 år og pensioneret, og at han agtede at flytte til Randers-egnen, hvor han havde sin familie.

Holbæk købstads begravelsesvæsen udtalte ved sagens fremsendelse til ministeriet, at asken var nedsat i jernurne, og at der fra begravelsesvæsenets side intet ville være til hinder for en overflytning.

Kirkeministeriet svarede A, at der af hensyn til gravfredens bevarelse kun i ganske særlige tilfælde ville kunne meddeles tilladelse til flytning af lig eller urner, f. eks. hvor gravstedet ikke kan fornys, eller hvor det skyldes en fejltagelse, at vedkommende er begravet i gravstedet. Omstændigheder, der vedrører de efterlevendes forhold, f. eks. æn-

dret bopæl, yderligere dødsfald eller andre forandringer i familien, vil derimod ikke kunne komme i betragtning. Ministeriet så sig herefter ikke på det foreliggende grundlag i stand til at imødekomme ansøgningen.

Nogen tid senere rettede A påny henvendelse til ministeriet om sagen. Han henviste nu bl. a. til, at han frygtede, at urnen ikke ville blive flyttet ved fredningstidens udløb, og at det gravsted, hvori den er anbragt, ville blive inddraget.

Ministeriet svarede, at det fremdeles ikke så sig i stand til at tillade flytning af urnen, men måtte henvise ham til at indgive fornyet andragende, når der var hengået 10 år efter urnens nedsættelse. Samtidig vejledede ministeriet ham om, at det ville være hensigtsmæssigt, om hans ønske om urnens flytning forelå i skriftlig form, eventuelt i testamentsform, og om, at der på hans anmodning ville kunne foretages notering i kirkegårdsprotokollen angående hans ønske om urnens flytning ved fredningstidens udløb.

Over for mig henviste Kirkeministeriet til, at det i § 24, stk. 2, i lov nr. 282 af 30. juni 1922 om vedligeholdelse af kirker og kirkegårde m. v. er fastsat, at enhver grav skal henligge urørt i et vist tidsrum efter begravelsen. Dette tidsrum – den såkaldte fredningstid – er for kistebegravelser mindst 20 år og for urnebegravelser mindst 10 år.

Der kan af Kirkeministeriet på derom indgivet andragende meddelelse tilladelse til, at kister og urner, som er nedsat i jorden på kirkegårde, opgraves og overflyttes til andet gravsted enten på samme eller anden kirkegård, jfr. for askeurners vedkommende bestemmelsen i § 20 i kgl. anordning nr. 143 af 20. april 1953 om kirkegårde.

Ministeriet oplyste dernæst, at antallet af andragender om tilladelse til opgravning og flytning af kister og askeurner efterhånden var taget betydeligt til, og at ministeriet derfor i 1949 fandt anledning til at underkaste spørgsmålet om, under hvilke omstændigheder sådanne andragender bør imødekommes, en fornyet prøvelse. På grundlag heraf udsendtes cirkulære nr. 109 af 30. april 1949 til stiftsøvrighederne angående flytning af lig og askeurner samt anlæg af private begravelsespladser. Som det fremgår af cirkulæret, fandt ministeriet at burde skærpe praksis, således at tilladelse kun meddeles i tilfælde, hvor særlige grunde taler derfor. Ud fra den betragtning, at respekten for gravfreden kræver, at jordfæstede kister og urner ikke sidestilles med almindeligt løvsøre, som medtages ved flytning, blev det særligt understreget, at ændret bopæl, yderligere dødsfald eller andre forandringer i familien ikke i sig selv ville kunne anses for tilstrækkelig motivering. Ved en gennem Ritzaus Bureau på ministeriets foranledning udsendt meddelelse blev der givet offentligheden meddelelse om de retningslinier, som ville blive fulgt ved behandling af andragender af den omhandlede art.

Uanset de således fastlagte hovedretningslinier må afgørelserne dog ifølge Kirkeministeriet som følge af de meget forskelligartede motiveringer, der påberåbes, bero på et – til tider meget vanskeligt – skøn over betimeligheden af at tilstede en ønsket flytning af en kiste eller en urne. Mere detaljerede retningslinier for udøvelse af dette skøn er fastlagt i et til internt brug udfærdiget kontorcirkulære senest af oktober 1965, hvorefter tilladelse sædvanligvis ikke meddeles. Undtagelse herfra gælder i tilfælde, hvor det drejer sig om flytning fra enkeltgrav til fællesgrav på samme kirkegård eller anden kirkegård indenfor samme sogn eller kommune samt i tilfælde, hvor urnen ved en fejltagelse er nedsat i et forkert gravsted, og under andre ganske særlige omstændigheder, herunder tilfælde, hvor den nærmeste pårørende på grund af ophold

i udlandet eller på hospital el. lign. har været afskåret fra at træffe bestemmelse om stedet for askens nedsættelse. At en underindflydelse af almindelig depression i anledning af dødsfaldet truffet beslutning senere fortrydes, er i almindelighed ikke tilstrækkelig anledning til at fravige kravet om, at fredningstiden skal være udløbet.

Vedrørende A's sag udtalte ministeriet, at hans første ansøgning alene var motiveret med hans forestående flytning til Jylland, og at ministeriet efter det foreliggende måtte gå ud fra, at dette var den egentlige begrundelse for ønsket om urnens flytning.

Ministeriet henviste dernæst til, at A under sine gentagne henvendelser i ministeriet havde haft lejlighed til mundtlige forhandlinger om sagen med kirkeministeren og med ministeriets embedsmænd, og at der herunder var givet ham oplysning om de gældende bestemmelser og om den af ministeriet fulgte praksis.

Med hensyn til de to af A påberåbte tilfælde af urneflytning oplyste ministeriet, at det ene ikke havde været forelagt ministeriet. Flytningen var ifølge sognepræstens oplysning motiveret med, at de tyske besættelsesmyndigheder i sin tid havde modsat sig, at bisættelsen fandt sted i det af afdødes forældre udsete gravsted.

I det andet tilfælde var det af afdødes mor indgivne andragende motiveret med, at urnen var nedsat i et gravsted, som alene var undergivet den afdødes efterlevende ægtefælles dispositionsret, og at den dispositionsberettigede havde erklæret sig ude af stand til at drage omsorg for gravstedets vedligeholdelse.

Ministeriet fandt ikke, at den påberåbte sag kunne anses for parallel med A's sag, idet A har dispositionsret over det gravsted, hvori hans hustrus urne efter hans ønske er nedsat.

Ministeriet mente således stadigvæk, at det af A anførte ikke gav tilstrækkeligt grundlag for at tillade, at der inden fredningstidens udløb blev foretaget den ønskede flytning af hustruens urne, og at den trufne afgørelse var i overensstemmelse med den af ministeriet på dette område fulgte praksis.

Efter at have gennemgået Kirkeministeriets akter i de sager, hvor ministeriet inden for de to sidste år havde nægtet tilladelse til flytning af urner inden fredningstidens ud-

løb, og de sager, hvor ministeriet inden for samme periode havde tilladt en sådan flytning, fandt jeg at burde tage ministeriets praksis på det omhandlede område op til nærmere undersøgelse. Jeg anmodede derfor Landsforeningen af Menighedsrådsmedlemmer, Danmarks Provsteforening, Foreningen af Amtmænd samt biskopperne om en udtalelse om, hvorvidt der er behov for en lempelse af ministeriets praksis, eller om hensynet til gravfreden nødvendiggør den nuværende praksis. Samtlige de adspurgte fandt imidlertid, at ministeriets nuværende praksis burde opretholdes.

Jeg udtalte herefter, at jeg ikke fandt at kunne kritisere det skøn, der lå til

grund for Kirkeministeriets afslag på A's ansøgning om tilladelse til flytning af hustruens urne. Efter det af ministeriet oplyste var der sådanne forskelle mellem A's sag og de to sager, han havde påberåbt sig som støtte for sin klage, at ministeriets afgørelse ikke var udtryk for en kritisabel forskelsbehandling.

Jeg tilføjede, at jeg efter at have modtaget de ovenfor omtalte udtalelser fra Landsforeningen af Menighedsrådsmedlemmer, Provsteforeningen, Foreningen af Amtmænd og biskopperne ikke havde fundet fornødent grundlag for at foretage videre vedrørende den af Kirkeministeriet fulgte praksis i sager om flytning af urner.

35. *Udtalt, at det havde været bedst stemmende med lønnings- og pensionsloven, at der blev ydet nogle assistenter under Statens Luftfartsvæsen godtgørelse for mistet ferie. Henstillet til Ministeriet for offentlige Arbejder at tage sagen op til fornyet overvejelse. (J. nr. 26/66).*

Seks assistenter under Statens Luftfartsvæsen klagede over, at Luftfartsdirektoratet og Ministeriet for offentlige Arbejder havde afslået deres andragender om ydelse af ekstra ferie eller erstatning for bortfaldet ferie i ferieåret 1963/64.

Af sagen fremgik det, at assistenterne blev ansat som elever under Luftfartsvæsenet den 15. juli 1959 og overgik til medhjælperstillinger den 1. august 1962, samt at de alle blev indkaldt til militærtjeneste fra 2. maj 1963 og hjemsendt med udgangen af juli måned 1964. Af tjenstlige grunde viste det sig ugørligt i det korte tidsrum fra 1. april 1963 til indkaldelsesdagen den 2. maj 1963 at imødekomme assistenternes ønske om at få tildelt den i ferieåret 1962/63 indtjente normale ferie (18 dage), inden aftjeningen af værnepligt påbegyndtes, og de fleste af dem fik herefter kun 6 dages ferie i løbet af april måned 1963.

Efter hjemsendelsen fra militærtjenesten fik assistenterne i ferieåret 1964/65 fuld normal årlig ferie i overensstemmelse med regelen i § 8, stk. 3, i Finansministeriets regulativ af 13. januar 1959 om de for statens tjenestemænd og aspiranter til tjenestemandstillinger gældende ferieregler. De mente imidlertid fortsat i medfør af regulativets § 5 at have krav på erstatning for den bortfaldne ferie i

ferieåret 1963/64, men andragender herom blev afslået af Luftfartsdirektoratet og Ministeriet for offentlige Arbejder.

Finansministeriet havde over for Ministeriet for offentlige Arbejder udtalt, at det intet fandt at bemærke til den af Luftfartsdirektoratet truffene afgørelse, der var i overensstemmelse med den inden for statsadministrationen med tilslutning fra tjenestemændenes centralorganisationer fulgte faste praksis på dette område.

Økonomiministeriet oplyste over for mig, at bestemmelsen i ferieregulativets § 5 af ministeriet med tilslutning fra statstjenestemændenes centralorganisationer fortolkes således, at der i tilfælde, hvor en tjenestemand på grund af egne forhold (sygdom, indkaldelse til militærtjeneste etc.) afskærer sig fra at holde ferie, ikke gives erstatning hverken i form af ferietillæg eller penge. I den foreliggende sag var militærtjenesten påbegyndt den 2. maj 1963, og da det således forsåvidt angår den overvejende del af ferieåret 1963/64 (2. maj 1963-31. marts 1964) skyldtes assistenternes egne forhold, at der ikke kunne tildeles dem ferie, var ministeriet af den opfattelse, at der efter hidtidig praksis ikke var grundlag for at yde kompensation for bortfaldet ferie i ferieåret 1963/64.

Udgangspunktet for bedømmelsen af sagen måtte efter min opfattelse være lønnings- og pensionslovens § 13, stk. 1, pkt. 3 og 4, jfr. ferieregulativets § 5, hvorefter en tjenstemands ferie, for så vidt ganske særlige tjenstlige forhold gør sig gældende, kan bortfalde et enkelt år, men der bør da i det følgende ferieår gives vedkommende tjenstemand et ferietillæg af samme længde som den bortfaldne ferie. For så vidt sådan ferieforlængelse ikke kan skaffes, ydes der efter ministerens nærmere bestemmelse et passende vederlag i penge.

Jeg var enig med Økonomiministeriet i, at der i de tilfælde, hvor det skyldes vedkommende tjenstemands *egne forhold*, at en indtjent ferie ikke har kunnet afholdes, ikke kan ydes kompensation for mistet ferie, og at militærtjeneste i denne forbindelse må henregnes til egne forhold. Dette ville have medført, at der ikke kunne stilles krav om kompensation, såfremt indkaldelsen var sket til den 1. april 1963 eller dog så tidligt, at den indtjente ferie af tidsmæssige grunde ikke fuldt ud ville have kunnet afholdes.

I de foreliggende tilfælde måtte jeg imidlertid lægge til grund, at de seks assistenter i god tid, inden de skulle møde til militærtjeneste den 2. maj 1963, havde anmodet om at få ferie i april måned samme år, og at det derfor alene skyldtes *tjenstlige forhold*, at de ikke fik lejlighed

til fuldt ud at afvikle den indtjente ferie inden indkaldelsesdagen.

Lønnings- og pensionslovens betingelser for udbetaling af vederlag for mistet ferie syntes herefter at være opfyldt i de foreliggende tilfælde. Den generelle bestemmelse i ferieregulativets § 8, stk. 3, hvorefter der for tjenstemænd, som indkaldes til militærtjeneste, ikke sker afbrydelse af de pågældendes ferieindtjening i staten, således at der ved genoptagelse af tjenesten vil kunne ydes dem normal ferie, kan efter ordlyden ikke fortolkes således, at denne særlige, gunstige ferieordning indeholder det vilkår, at eventuelle krav hidrørende fra en indtjent, men ikke afholdt, ferie inden indkaldelsen skal betragtes som bortfaldet. En sådan fortolkning forekommer iøvrigt vanskeligt forenelig med den nævnte bestemmelse i lønnings- og pensionslovens § 13.

Under hensyn hertil måtte jeg finde det bedst stemmende med indholdet af lønnings- og pensionsloven, at der blev ydet godtgørelse for den mistede ferie, og jeg henstillede derfor til Ministeriet for offentlige Arbejder at tage sagen op til fornyet overvejelse, ligesom jeg gjorde Økonomiministeriet bekendt med min opfattelse.

Ved udarbejdelsen af beretningen var overvejelserne endnu ikke tilendebragt.

36. *En af Landsskatteretten truffet afgørelse gav ikke grundlag for kritik. Behandlingstiden kritiseret. Henstillet til Statens Ligningsdirektorat at overveje udarbejdelse af vejledning om kørselsregnskaber. (J. nr. 666/66).*

Toldkontrollør A klagede over en af Landsskatteretten afsagt kendelse vedrørende ansættelsen af hans skattepligtige indkomst for skatteåret 1964/65. Han gjorde herved gældende, at afgørelsen var udtryk for forskelsbehandling i forhold til en af hans kolleger, toldkontrollør B. Han klagede endvidere over langsomt og uregelmæssig behandling af sagen i Landsskatteretten.

Om behandlingstiden var det oplyst, at klagen over skatteansættelsen blev indgivet den 9. juni 1964, og at Landsskatteretten kort efter havde anmodet de lokale ligningsmyndigheder og Statens Ligningsdirektorat

om udtalelser. Den 26. s. m. modtog Landsskatteretten sagen tilbage, og den 14. august 1964 blev der udarbejdet referat, hvori det blev indstillet, at A's kørselsregnskab skulle indfordres. Indstillingen blev tiltrådt af overreferenten den 15. oktober 1964, og samme dag afgik en skrivelse til A.

Kørselsregnskabet blev modtaget den 4. november 1964, og i skrivelse af 30. januar 1965 fremsatte A nogle supplerende bemærkninger vedrørende sagen. Den 6. juli 1965 var der udarbejdet nyt referat. Landsskatteretten oplyste, at den medarbejder, hos hvem sagen beroede i tiden 4. november 1964-6.

juli 1965, ikke længere var beskæftiget i Landsskatteretten. Sagen havde i denne periode været optaget på listen over uekspererede sager, og den manglende ekspedition havde været foreholdt og påtalt over for den pågældende medarbejder.

Den 27. oktober 1965 blev sagen forhandlet med A i overværelse af medlemmer af ligningskommissionen. I begyndelsen af november udarbejdedes supplerende referat med indstilling, som efter at være tiltrådt af overreferenten den 26. november 1965 blev sendt til udtalelse i Statens Ligningsdirektorat. Herfra blev sagen modtaget tilbage den 1. december 1965, og samme dag blev den sendt til votering blandt rettens medlemmer.

Voteringen var tilendebragt den 12. januar 1966, og sagen blev straks efter fordelt til koncipering af kendelse, og efter udarbejdelse af koncept, maskinskrivning af dette og forelæggelse til parafering og underskrift afgik kendelsen fra Landsskatterettens kontor den 22. februar 1966.

A's begæring om genoptagelse af sagen blev modtaget den 4. marts 1966. Sagen blev den 10. s. m. fordelt til den tidligere nævnte medarbejder, men atter frataget ham den 23. maj 1966. Kort tid efter blev der truffet aftale med den pågældende om, at hans ansættelse i Landsskatteretten skulle bringes til ophør. Sagen blev derefter fordelt til en anden medarbejder, som den 9. juni 1966 havde udarbejdet referat med indstilling. Efter at indstillingen var tiltrådt af overreferent og kontorchef, afgik Landsskatterettens afslagsskrivelse til A den 20. juli 1966.

Efter det således oplyste udtalte jeg, at jeg fandt, at der alt i alt var medgået for lang tid til sagens behandling.

Af sagen fremgik det, at ligningskommissionen og skatterådet havde forhøjet A's selvangivne indkomst, idet et befodringsfradrag ikke blev godkendt. Under sagens behandling blev det oplyst, at A var beskæftiget som tjenstgørende ved kontrollen med den almindelige omsætningsafgift. Hans daglige arbejde bestod i besøg i afgiftsregistrerede virksomheder under hele det københavnske tolddistrikt.

Til befodrningen benyttede A eget automobil, og han fik udbetalt godtgørelse for kørsel uden for det københavnske sporvejsområde

efter de for statens tjenestemænd gældende regler med 47 øre pr. kilometer, hvilken godtgørelse var holdt uden for den skattepligtige indkomst.

For kørsel inden for sporvejsområdet var der i det her omhandlede år udbetalt A 660 kr., svarende til udgiften til 12 månedskort til sporvogn. A havde beregnet gennemsnitsudgiften til kørsel til 30 øre pr. kilometer, og på grundlag af denne takst og antallet af kørte kilometer inden for sporvejsområdet, 7.381 km, udregnet den totale kørselsudgift hertil til 2.215 kr. Dette beløb med fradrag af godtgørelsen på 660 kr. eller ialt 1.555 kr. havde A fratrukket i sin indkomstopgørelse.

Landsskatteretten fandt, at det af A fremlagte kilometerregnskab på grund af manglende specifikation af erhvervskørselen ikke kunne anses som fyldestgørende dokumentation for omfanget af kørsel inden for sporvejsområdet. Da retten dernæst ikke fandt tilstrækkeligt grundlag for at antage, at A's udgifter til tjenstekørsel inden for sporvejsområdet havde oversteg det ved ansættelsen indrømmede fradrag på 660 kr., stadfæstedes skatterådets ansættelse.

A anmodede om, at sagen måtte blive optaget til fornyet prøvelse og ændring. Han henviste herved bl. a. til, at kilometerregnskabet efter hans opfattelse indeholdt fornøden specifikation af tjenstekørselen, og at en af hans kolleger, toldkontrollør B, som havde ført regnskab på samme måde som han, havde fået godkendt det beregnede fradrag.

Landsskatteretten fandt ikke tilstrækkeligt grundlag for en genoptagelse af sagen.

I anledning af klagen til mig udtalte Landsskatteretten, at den efter praksis havde anset A og B for berettiget til at fradrage merudgifterne ved kørsel i eget automobil, såfremt merudgifterne var dokumenteret ved et fyldestgørende kørselsregnskab.

Ved den for B truffne afgørelse havde Landsskatteretten lagt til grund, at de stedlige ligningsmyndigheder under sagens behandling for retten accepterede kørselsregnskabet, der udviste daglige kilometer-tæller-aflæsninger med angivelse af den erhvervs-mæssige kørsels bestemmelsessteder.

Kendelsen i A's sag byggede ifølge Landsskatteretten på, at de stedlige ligningsmyndigheder havde fastholdt det af dem udøvede

skøn over merudgiften ved den tjenstlige kørsel indenfor sporvejsområdet. Dette skøn havde Landsskatteretten ikke fundet grundlag for at tilsidesætte, idet det var lagt til grund, at kørselsregnskabet ikke indeholdt specifikation af den erhvervsmæssige kørsel med angivelse af bestemmelsessteder og derfor i overensstemmelse med praksis ikke var anset for fyldestgørende.

Det omhandlede kørselsregnskab bestod af en særlig regnskabsbog, hvoraf fremgik kilometertællerens stilling for hver dag samt antallet af kørte kilometer fordelt mellem privatkørsel (herunder tjenstekørsel udenfor det københavnske sporvejsområde) og tjenstekørsel indenfor sporvejsområdet, men ikke bestemmelsesstedet for den enkelte kørsel. I en lommebog havde A imidlertid for hver dag anført bestemmelsessteder for tjenstekørselen med angivelse af adresser og journalnumre, således at hans besøg de pågældende steder kunne dokumenteres ved sammenligning med de førte eftersynsskemaer.

Under henvisning til, at det som begrundelse for godkendelsen af B's kørselsregnskab var anført, at det udviste daglige kilometertælleraflæsninger med angivelse af den erhvervsmæssige kørsels bestemmelsessteder, og at det var godkendt af de stedlige ligningsmyndigheder, bad jeg Landsskatteretten oplyse, om dens afgørelse var baseret på de lokale ligningsmyndigheders bedømmelse af regnskaberne, eller om den selvstændigt havde taget stilling til, om regnskabet opfyldte betingelserne for godkendelse.

Hvis Landsskatteretten selvstændigt havde bedømt regnskaberne, bad jeg oplyst, på hvilke punkter A's regnskab, der ligeledes udviste daglige kilometeraflæsninger og indeholdt oplysninger om tjenstekørselens bestemmelsessteder, adskilte sig fra B's regnskaber, samt på hvilke punkter det ikke fandtes at opfylde betingelserne for godkendelse. Jeg henviste herved til et af Statens Ligningsdirektorat meddelt svar på et spørgsmål fra en skatteyder om, hvilke krav der kan stilles til kørselsregnskaber. Det udtales heri, at der må føres en kørebog, hvor hver enkelt kørsel er anført, med angivelse af dato for kørselen, antal kørte kilometer og kørselens fordeling mellem privat og erhvervsmæssig kørsel. Vedrørende den erhvervsmæssige kørsel må der endvidere være angivet bestemmelsessteder og lignende notater, der kan sand-

synliggøre og eventuelt dokumentere regnskabet's rigtighed. Regnskabet med antallet af kørte kilometer må være ført således, at kørebogens udvisende på ethvert tidspunkt kan afstemmes med automobilens kilometertæller.

Landsskatteretten udtalte, at den i afgørelsen vedrørende B ikke havde taget selvstændig stilling til kørselsregnskabet's kvalitet, men lagt til grund, at B i princippet måtte anses for berettiget til at fradrage udgifterne ved automobilkørselen. Da de stedlige ligningsmyndigheder dernæst ikke anfægtede kørselsregnskabet, blev der givet B medhold i hans påstand.

Af A's regnskab var der derimod foretaget en selvstændig bedømmelse. Da det efter Landsskatterettens opfattelse ikke gav fyldestgørende dokumentation for antallet af kørte kilometer under hver enkelt kørsel foretaget i erhvervsmæssigt øjemed, anså retten ikke de af Statens Ligningsdirektorat givne retningslinier for opfyldt, og kørselsregnskabet var efter rettens opfattelse herefter ikke ført på fyldestgørende måde.

Jeg udtalte, at både i A's og i B's sag var årsagen til sagens indbringelse for Landsskatteretten den, at den selvangivne indkomst var blevet forhøjet af de stedlige ligningsmyndigheder, fordi disse ikke havde kunnet godkende fradrag for tjenstekørsel med eget automobil indenfor det københavnske sporvejsområde. Under sagens behandling ved Landsskatteretten havde den stedlige ligningsmyndighed i B's tilfælde godkendt kørselsregnskabet, hvorimod den stedlige ligningsmyndighed i A's tilfælde ikke havde kunnet anse kørselsregnskabet for fyldestgørende.

I begge tilfælde godkendte Landsskatteretten i princippet, at de faktisk afholdte kørselsudgifter var fradragsberettigede ved indkomstopgørelsen. Landsskatteretten havde ikke selvstændigt bedømt B's kørselsregnskab, idet dette som nævnt var godkendt af de stedlige ligningsmyndigheder. A's kørselsregnskab, som de stedlige ligningsmyndigheder havde forkastet, fandt Landsskatteretten ikke opfyldte betingelserne for et fyldestgørende kørselsregnskab.

Efter alt foreliggende fandt jeg ikke fuldt tilstrækkeligt grundlag for at kritisere det af Landsskatteretten indtagne

standpunkt, hvorefter bedømmelsen af A's kørselsregnskab var i overensstemmelse med praksis og med de af Statens Ligningsdirektorat givne retningslinier. Ensartethed i afgørelserne kunne herefter kun have været opnået, ved at Landsskatte retten havde forkastet B's kørselsregnskab, men dette regnskab, der var godkendt af de stedlige ligningsmyndigheder, havde ikke været undergivet særskilt bedømmelse af Landsskatte retten.

Ifølge skatte Lovgivningen påhviler det Statens Ligningsdirektorat at varetage tilsynet med, at ansættelsen af indkomst og formue til skatteberegningen sker på behørig og ensartet måde over hele landet. Da det ikke kunne udelukkes, at de uens afgørelser i det væsentlige var begrundet i forskellig opfattelse hos de to stedlige ligningsmyndigheder vedrørende spørgsmålet om, hvilke krav der kan stilles, for at et kørselsregnskab kan anses for fyldestgørende, fandt jeg det rigtigst at gøre Ligningsdirektoratet bekendt med min skrivelse.

Endvidere anmodede jeg Ligningsdirektoratet om at overveje, om der var anledning til at udarbejde vejledende regler vedrørende spørgsmålet om kørselsregnskaber til brug for ligningsmyndighederne.

Statens Ligningsdirektorat meddelte mig, at det i forbindelse med gennemgangen af Ligningsrådets anvisninger til ligningsmyndighederne med henblik på udsendelse i januar 1968 af den årlige publikation »Meddelelser fra Statens Ligningsdirektorat og Ligningsrådet« ville foreslå den under afsnittet »Automobiler og Motorcykler« givne vejledning angående kørselsregnskab og kørebog suppleret med en redegørelse for, hvilke krav kørselsregnskabet i hvert fald må opfylde, for at det skal kunne lægges til grund ved ligningsmyndighedernes bedømmelse af udgifterne til privat og erhvervsmæssig kørsel.

Jeg tog det af Ligningsdirektoratet udtalte til efterretning.

37. *Henstillet til Justitsministeriet at overveje, om der bør indføres almindelige retningslinier for politiets brug af tilsigelser og herunder anvendelse af lukkede tilsigelser. (J. nr. 589/66).*

En advokat klagede for sin klient A over, at kriminalpolitiet havde tilsagt denne til afhøring i en drabssag ved anvendelse af en åben tilsigelsesblanket, der blev kastet ind gennem entredøren på bopælen.

Det var oplyst, at to kriminalbetjente fra en anden politikreds var blevet beordret til assistenttjeneste i anledning af den nævnte drabssag. Efter at deres opmærksomhed var blevet henledt på, at A muligvis kunne sidde inde med oplysninger af interesse for opklaringen af sagen, rettede de flere gange henvendelse til ham på hans bopæl uden at træffe ham hjemme. Den ene af dem udfærdigede derefter en sålydende tilsigelse:

»... De bedes venligst give møde den 23. marts 1966 på ... kriminalpolitistation ml. kl. 08,00-09,00 vedr. drabssagen ...«

Tilsigelsen blev i åben stand kastet ind gennem entredøren til A's lejlighed, hvor han boede sammen med sin forlovede.

Advokaten klagede til Justitsministeriet

over politiets fremgangsmåde, som han betegnede som groft hensynsløs, særlig når hensås til, at A led af dårlige nerver, hvilket politiet efter hans opfattelse måtte være bekendt med.

Justitsministeriet fandt ikke, at der var givet A berettiget grundlag for klage, ved at tilsigelsen var sket ved afgivelse af et tilsigelseskort gennem entredøren. Derimod fandt ministeriet, at tilsigelsen, som indeholdt oplysning om, hvad henvendelsen drejede sig om, burde være afgivet ved anvendelse af en lukket blanket. Ministeriet fandt dog ikke fuldt tilstrækkeligt grundlag for at udtale kritik af den anvendte fremgangsmåde.

I anledning af klagen til mig udtalte de to kriminalbetjente, at de kunne tiltræde, at tilsigelsen burde have været afgivet i lukket form. Når dette ikke skete, skyldtes det, at de hverken medførte kuverter eller lukkede tilsigelser. Endvidere fremhævede de, at de forinden havde konstateret A's bopæl gennem

folkeregisteret, og at de efter navneskiltet på døren var gået ud fra, at der ikke boede andre i lejligheden end A og hans forlovede. Endelig anførte de, at tilsigelsen iøvrigt var holdt i så venlige vendinger, at A ingen grund havde til at fremkomme med klagen over politiets handlemåde i en så alvorlig sag, som det her drejede sig om.

Politimesteren udtalte, at der efter hans skøn ikke var berettiget grundlag for klage i anledning af, at tilsigelsen var sket på kort i et enkeltstående tilfælde og under de særlige vilkår, som efterforskningen i en yderst vanskelig drabssag betingede.

Statsadvokaten og rigsadvokaten henholdt sig til politimesterens udtalelse, og Justitsministeriet henholdt sig til den trufne afgørelse.

I en sag, som jeg tidligere havde behandlet, blev det oplyst, at der ikke er givet generelle retningslinier for, hvornår tilsigelser bør være lukkede. Under hensyn hertil samt til, at de to polititjenestemænd, der var udlånt fra en anden politikreds, ikke havde kendskab til A's psykiske til-

stand, og til, at de ikke var i besiddelse af lukkede tilsigelser, fandt jeg ligesom Justitsministeriet, at der ikke var fuldt tilstrækkeligt grundlag for at kritisere, at de under de foreliggende omstændigheder anvendte en åben tilsigelse.

Sagen gav mig imidlertid anledning til at anmode Justitsministeriet om at overveje, om der bør udfærdiges almindelige retningslinier for afgivelse af tilsigelser, og om der bør foretages en ændring af de anvendte blanketter, således at disse i givet fald vil kunne lukkes.

Justitsministeriet har nu udsendt en cirkulærskrivelse til politiet med anmodning om, at tilsigelser, der udsendes eller afleveres på bopæl, arbejdsplads eller andre steder til personer, der anmodes om at give møde hos politiet til afhøring m. v., må blive afgivet ved hjælp af en lukket meddelelse.

Jeg meddelte herefter Justitsministeriet, at jeg ikke fandt grundlag for at foretage videre i sagen.

38. Inddrivelse af amtstueskatter. (J. nr. 539/66).

En advokat klagede over en af Finansministeriet, Skattedepartementet, truffet afgørelse, hvorefter Frederiksborg Amtstue havde handlet korrekt ved at overgive en skatte-
restance på A's sommerejendom i Hellebæk til inddrivelse gennem fogeden efter at have erindret A om betalingen ved henvendelse udelukkende til sommeradressen. Advokaten anførte herved, at amtstuen burde have sendt opkrævningen vedrørende ejendoms-
skatten til A's bopæl i København i stedet for til sommeradressen, idet det såvel af skødet som af den til amtstuen indleverede salg-
indberetning fremgik, at A's bopæl er i København, hvilket også fremgår af telefonbo-
gen. I denne forbindelse gjorde advokaten gældende, at amtstuens antagelse om, at A's
ejendom i Hellebæk blev benyttet til helårs-
beboelse, kun bygger på købesummens stør-
relse og på den omstændighed, at ejendommen ikke er beliggende i et udpræget som-
merhusområde – en antagelse, som amtstuen
efter advokatens mening burde have søgt ve-

rificeret, hvilket kunne være sket ved en tele-
fonopringning eller ved syn i telefonbogen.

Det var oplyst, at A købte den omhandlede
ejendom i juni 1965, og at skødet blev for-
synet med amtstuepåtegning den 21. juni
1965.

Den 3. december 1965 sendte Frederiks-
borg Amtstue giroopkrævningskort vedrø-
rende amtstueskatten for oktober termin til
ejendommens adresse. Da skatterne ikke blev
betalt, sendte amtstuen senere en erindings-
skrivelse til samme adresse. Da skatterne stadi-
g ikke betaltes, overgav amtstuen efter den
almindelige fremgangsmåde restancen til
dommerkontoret i Helsingør til inddrivelse.

Dommerkontoret behandlede restancen på
sædvanlig måde, således at sagen først blev
overgivet til den pågældende sognefoged, og
da dette ikke førte til noget resultat, sendte
dommerkontoret to anbefalede skrivelser,
hvoraf den første var en almindelig rykker-
skrivelse, mens den sidste var en indkaldelse
til et forberedende auktionsmøde, hvortil dog

kun A var tilsagt. Efter at det anbefalede brev nr. 2 var returneret af postvæsenet, fandt dommerkontoret frem til A's bopæl i København, hvilket medførte sagens afslutning gennem indbetaling fra A.

Som svar på advokatens klage over inddrivelsen af amtstueskatten på A's sommeradresse meddelte Skattedepartementet, at det i § 1 i lov nr. 124 af 20. april 1926 om opkrævning m. v. af skatter og afgifter af fast ejendom, jfr. Finansministeriets bekendtgørelse nr. 62 af 23. februar 1966, er fastsat, at det forhold, at skatteyderen ikke har modtaget opkrævning vedrørende skatter og afgifter af fast ejendom, ikke fritager ham for rettidigt at indbetale det ham påhvilende beløb. Han må i så fald selv skaffe sig underretning om beløbets størrelse. Efter det oplyste fandt Skattedepartementet, at de implicerede myndigheder havde handlet korrekt og foretaget en række skridt, der i almindelighed ville forhindre, at A blev bragt i en uheldig situation.

Over for mig beklagede Frederiksborg Amtstue den ulejlighed, A havde været udsat for, og anførte, at man bestræbte sig på til enhver tid at have så nøjagtige opkrævningsadresser som muligt, men i betragtning af at der findes ca. 55.000 ejendomme under amtstuedistriktet, og at der årlig indgår over 7.000 nye skøder, må der være en grænse for det arbejde, amtstuen kan lægge i enkelte opsporingsager, hvor f. eks. en køber undlader at oplyse amtstuen om, hvilken af flere mulige adresser der er opkrævningsadressen.

Amtstuen har ikke skødet liggende på inddrivelsestidspunktet, men har det kun inde et par dage lige efter udstedelsen til skødepåtegning, ved hvilken lejlighed amtstuens ejendomskartotek påføres opkrævningsadressen. Derimod har dommerkontorerne på stedet adgang til tingbøger og skødegenparter.

Det var amtstuens opfattelse, at A ikke – som det vist er normalt – har underrettet sommerhuspostkontoret om, hvor breve adresseret til sommerhuset skal omdirigeres til. Amtstuen har hver termin over 3000 ikkebetalere, hvortil der sendes rykkere. Hvis amtstuen får brevene retur, sættes efterforskning i gang, men dette er netop ikke sket i nærværende tilfælde, idet A formentlig ikke har meddelt sin bopælsadresse til sommerhuspostkontoret, der så vel har afleveret brevet i sommerhuset.

Yderligere anførte amtstuen, at der ikke var skredet til udpankning overfor A's ejendom, idet dommerkontoret havde fundet frem til hans københavnerbopæl. Om dette er sket ved amtstuens eller dommerkontorets foranstaltning fandt amtstuen ikke afgørende, idet inddrivelsessystemet må ses som en helhed. Efter amtstuens udsendelse af rykkerskrivelser til de ca. 3000 restanter, vil antallet af restanter ved betalinger og ved amtstuens efterforskning i de tilfælde, hvor brevene kommer retur som uafleverede el. lign., nedbringes til 13–1400, som amtstuen intet hører fra, og som man derfor må gå ud fra har modtaget rykkerne, men ikke reageret. Disse 13–1400 sendes til inddrivelse til dommerkontorerne, som i første omgang lader de lokale sognefogder tage sig af restanterne. Sognefogderne reducerer de 13–1400 restanter til ca. 500, der så sendes til de 4 dommerkontorer – d. v. s. ca. 125 til hver – til videre foranstaltning, herunder eventuelt videre efterforskning efter restanten. Amtstuen anførte sluttelig, at der er en betydelig besparelse ved denne fremgangsmåde, fremfor at amtstuen på et tidligere tidspunkt skulle underkaste 13–1400 restanter en nærmere efterforskning.

Endelig oplyste amtstuen på min forespørgsel, at en skatteyder, der ønsker skatteopkrævning sendt til en bestemt adresse, ved henvendelse eventuelt telefonisk til amtstuen kan få en sådan adresse noteret.

Skattedepartementet henholdt sig til udtalelsen fra amtstuen samt til sin afgørelse, hvorefter inddrivelsessagen var behandlet korrekt.

Ved bedømmelsen af sagen måtte jeg lægge til grund, at amtstuens og dommerkontorets inddrivelse af amtstueskatter må betragtes som en helhed. Efter det oplyste foretager disse myndigheder efter den sædvanligt fulgte fremgangsmåde en række skridt, der i almindelighed vil bewirke, at meddelelse om amtstueskatte-restancer og den påbegyndte inddrivelse vil komme til restanternes kundskab, forinden der af dommerkontoret skrives til tvangsauktion.

Jeg fandt herefter ikke grundlag for at kritisere Skattedepartementets afgørelse.

39. Fundet det tvivlsomt, om et af Landbrugsministeriet udstedt forbud mod konsumsalg af industrifrugt havde fornøden lovhjemmel. (J. nr. 397/66).

En frugtavlser A klagede over, at Landbrugsministeriet i medfør af ministeriets bekendtgørelse nr. 246 af 30. juli 1964, § 2 II C, havde bestemt, at æbler og pærer af »industriekvalitet« kun må sælges til industriel anvendelse og således ikke må indføres på konsummarkedet. Han gjorde i denne forbindelse gældende, at § 2 II C i bekendtgørelsen ikke har fornøden hjemmel i § 5 i lov nr. 168 af 16. maj 1962 om afsætning af frisk dansk frugt og danske gartneriprodukter (som ændret ved lov nr. 233 af 9. juni 1965), idet lovens § 5 kun omhandler en kvalitetsortering.

Landbrugsministeriet udtalte over for mig, at den i § 5 i loven af 9. juni 1965 anførte bestemmelse, hvorefter landbrugsministeren kan fastsætte forskrifter med hensyn til sortering efter kvalitet og størrelse, pakning og mærkning af æbler og pærer, der sælges på det danske marked, har til formål at højne kvaliteten af æbler og pærer af dansk produktion, der omsættes til forbrug her i landet. Landbrugsministeriet er af den opfattelse, at det må være en logisk konsekvens af denne bestemmelse, at man kan udelukke salget af industriekvalitet. Ministeriet oplyste herved, at det under forhandlingerne om en hjemmemarkedsordning fra erhvervets side blev anført, at det var en væsentlig forudsætning, at kun kvalitetsorteret frugt (ekstra, 1., 2. og 3. kvalitet, husholdningskvalitet) blev tilladt markedsført på konsummarkedet.

Endvidere anførte ministeriet, at spørgsmålet om hjemmelen har været genstand for undersøgelse og af ministeriet har været forelagt telefonisk for kammeradvokaten, der meddelte, at han fandt, at der var tilstrækkelig hjemmel for det omtalte forbud.

Endelig udtalte ministeriet, at det ved lovens revision i Folketingets samling i 1966/67 eventuelt ville kunne søge § 5 formuleret således, at der ikke længere kan rejses tvivl om hjemmelen for forbud mod salg af industrifrugt på konsummarkedet.

Ifølge § 5, stk. 1, 1. pkt., i loven af 16. maj 1962 kan landbrugsministeren fastsætte forskrifter med hensyn til sortering efter kvalitet og størrelse, pakning og mærkning af æbler og pærer, der sælges på det danske marked.

I medfør heraf er det i § 1 i Landbrugsministeriets bekendtgørelse nr. 246 af 30. juli 1964 bestemt, at friske danske æbler og pærer senest ved udbud i detailsalg skal opfylde de i § 2 i bekendtgørelsen fastsatte bestemmelser om kvalitet, størrelse, pakning og mærkning. I klassificeringsbestemmelsen i § 2 II C bestemmes det angående industriekvalitet:

»Æbler og pærer af industriekvalitet må kun sælges til industriel anvendelse og må således ikke indføres på konsummarkedet.«

Det fremgår af de i lovforslaget til § 5 anførte bemærkninger og af de af landbrugsministeren den 11. januar 1962 i Folketinget fremsatte udtalelser (FT 1961/62, sp. 2064), at formålet med at indføre kvalitetsforskrifter var at lette omsætningen af frugt og øge tilliden hos forbrugerne til kvaliteten af dansk frugt.

Spørgsmålet om, hvorvidt lovens § 5 giver adgang til at udelukke konsumsalg af en vis kvalitet frisk frugt, ses derimod ikke berørt i lovforslagets bemærkninger eller under Folketingets forhandlinger vedrørende den pågældende lov.

Jeg udtalte herefter, at jeg fandt det tvivlsomt, om det i bekendtgørelsen af 30. juli 1964, § 2 II C, indeholdte forbud mod konsumsalg af industrifrugt har fornøden hjemmel i den gældende lovs § 5, idet denne lovbestemmelse efter sin ordlyd kun omhandler en kvalitetsortering, som ikke nødvendigvis indebærer, at en vis kvalitet udelukkes fra salg på konsummarkedet.

Jeg gjorde samtidig Folketingets Ombudsmandsudvalg bekendt med sagen. Da loven, som af Landbrugsministeriet fremhævet, skulle til revision i Folketingssamlingen 1966/67, fandt jeg ikke grundlag for at foretage videre vedrørende henvendelsen.

A anmodede herefter Landbrugsministeriet om bl. a. at udsende meddelelse om, at det omhandlede forbud ikke var gyldigt. Da ministeriet afslog dette under henvisning til, at forslaget til revision af loven ville blive forelagt Folketinget, så snart det var gørligt, rettede han påny henvendelse til mig.

Jeg udtalte, at jeg ikke fandt at kunne kritisere ministeriets afgørelse, hvorefter spørgsmålet om, hvorvidt der fremtidig skulle være et forbud som det omhandlede, ville blive afgjort af Folketinget.

Den 18. maj 1967 fremsatte landbrugsministeren i Folketinget forslag til lov om afsætning af frisk dansk frugt og danske gartneriprodukter.

Ifølge forslaget § 5, stk. 1, kan landbrugsministeren fastsætte forskrifter med hensyn til sortering efter kvalitet og størrelse, pak-

ning og mærkning af æbler og pærer, der udbydes til salg på det danske marked, samt fastsætte bestemmelser om, hvilke kvaliteter, der må udbydes til salg på konsummarkedet.

I bemærkningerne til lovforslaget er det anført, at der har været rejst tvivl om, hvorvidt der i den tidligere gældende bestemmelse var tilstrækkelig hjemmel til at forbyde salg af frugt af industrikvalitet til konsum, og at hjemmelen derfor ønskedes tydeliggjort ved en udtrykkelig bestemmelse herom.

Forslaget blev vedtaget, og loven er bekendtgjort som lov nr. 258 af 9. juni 1967.

40. *Henstillet til Socialministeriet at overveje, om der burde foretages noget til sikring af, at arbejdsgivere overholder pligten til at anmelde ulykkestilfælde. (J. nr. 614/64).*

Under behandlingen af en klage blev det overfor mig oplyst, at ekspeditionen af en sag i Direktoratet for Ulykkesforsikringen afventede indsendelse af et anmeldelseskema fra den tilskadekomne arbejdsgiver. Direktoratet havde flere gange rykket arbejdsgiveren uden resultat.

Direktoratet oplyste, at det normalt ikke anvender beføjelsen i ulykkesforsikringslovens § 81, stk. 2, hvorefter en arbejdsgiver, der forsømmer sin pligt til at anmelde ulykkestilfælde, kan idømmes bøde.

Jeg fandt at burde gøre Socialministeriet bekendt med sagen, idet jeg bad ministeriet overveje, om det fandt grundlag for at foretage noget til sikring af, at en arbejdsgiver overholder anmeldelsespligten indenfor en rimelig tid.

Overfor Socialministeriet oplyste direktoratet, at det på den givne foranledning havde udfærdiget et kontorcirkulære vedrørende sager, hvor arbejdsgiverne ikke har anmeldt ulykkestilfældet indenfor en rimelig frist.

Det omhandlede cirkulære tilsigter at fremskynde sådanne sager mest muligt samtidig med, at det pålægges direktoratets medarbejdere at have opmærksomheden specielt rettet på spørgsmålet om anvendelsen af bestemmelsen i ulykkesforsikringslovens § 81, stk. 2. Hertil knytter sig bestemmelser i cirkulæret, der skal sikre, at det sidstnævnte spørgsmål undergives en ensartet bedømmelse. Det understreges herved, at hver enkelt sag må

overvejes nøje, idet der kan være enkelte tilfælde, hvor politirapport vil være mindre egnet og et besøg af direktoratets rejsende medarbejder at foretrække.

Til nærmere forklaring af cirkulærets indhold på dette punkt anførte ministeriet, at det efter direktoratets erfaringer i mange tilfælde er således, at arbejdsgiveren undlader at anmelde, fordi der hos ham hersker undskyldelig tvivl om, hvorvidt der foreligger et arbejdsforhold, f. eks. fordi den tilskadekomne af arbejdsgiveren snarere opfattes som selvstændig end som antaget til arbejde. I de fleste tilfælde er de personer, der forsømmer at anmelde, arbejdsgivere i beskeden format, som kun lejlighedsvis beskæftiger andre og ikke har fuld oversigt over de forpligtelser, der påhviler dem som arbejdsgivere. Det forekommer ifølge direktoratet kun meget sjældent, at den arbejdsgiver, der har undladt at anmelde et ulykkestilfælde, har været i bevislig ond tro.

Direktoratet foretrækker derfor i almindelighed – i stedet for at indstille til politiet at foranledige rejst sag om idømmelse af bøde i medfør af § 81, stk. 2 – at vejlede de pågældende om de forpligtelser, de har i medfør af ulykkesforsikringsloven.

Ministeriet havde yderligere forhandlet sagen mundtligt med direktoratet og anmodet dette om at pålægge de anerkendte ulykkesforsikringsselskaber at henlede de forsikringspligtige arbejdsgiveres opmærksomhed på vigtigheden af, at disse rettidigt indgiver anmeldelser om indtrufne ulykkestilfælde og om at

orientere de forsikringspligtige om bestemmelsen i lovens § 81, stk. 2, hvorefter en arbejdsgiver, som forsømmer anmeldelsespligten efter § 45, kan ikendes bøde.

Endelig havde Socialministeriet anmodet direktoratet om efter forløbet af et tidsrum af 6 måneder at ville underrette ministeriet om antallet af tilfælde, hvor arbejdsgivere i

det omhandlede tidsrum ikke har anmeldt ulykkestilfælde indenfor en rimelig tid, samt om, hvilke skridt direktoratet måtte have taget i den anledning.

| Jeg meddelte, at jeg havde taget det af ministeriet oplyste til efterretning.

41. *En af Landsskatteretten truffet afgørelse gav ikke anledning til kritik, men kendelsen formulering blev fundet uheldig. (J. nr. 924/66).*

A klagede over en af Landsskatteretten afsagt kendelse vedrørende ansættelsen af hans skattepligtige indkomst for skatteåret 1965/66 og over, at Landsskatteretten havde afslået at genoptage sagen. Han anførte, at han fandt det urimeligt, at spørgsmålet om, hvorvidt han er berettiget til befordringsfradrag efter de særlige regler for invalider og kronisk syge, var afgjort, uden at der var foretaget lægeundersøgelse.

Det fremgik af de foreliggende oplysninger, at A havde påklaget skatterådets ansættelse af hans skattepligtige indkomst til Landsskatteretten, fordi et af ham foretaget fradrag for kørselsudgifter på 2.287 kr. kun var blevet anerkendt med 1.400 kr. Under sagens behandling oplyste A, at han i 1952 blev ramt af børnelammelse, og at han derefter ikke kunne tåle at stå op i længere tid ad gangen. Han kunne derfor ikke benytte busforbindelsen mellem hjem og arbejdsplads, men måtte benytte eget automobil.

Udgifterne til befordring mellem hjem og arbejdsplads havde A opgjort til 2.287 kr., som han havde ment sig berettiget til at trække fra i henhold til ligningslovens § 9, stk. 2, 7. pkt. Ifølge denne bestemmelse kan en skattepligtig, såfremt han dokumenterer, at han som følge af invaliditet eller kronisk sygdom har særlige udgifter til befordring mellem hjem og arbejdsplads, som er nødvendige for at opretholde indtægts erhvervelsen, fradrage den del af befordringsudgiften, der overstiger, hvad der må anses for normal befordringsudgift i det pågældende tilfælde.

Ligningsmyndighederne fastholdt den foretagne ansættelse, idet man alene anså A for berettiget til fradrag for befordringsudgifter med det for ikke-invalider gældende maksimum 1800 kr. minus 400 kr. = 1400 kr.

Ifølge Landsskatterettens kendelse kunne

det efter de under sagens behandling fremkomne oplysninger ikke antages, at A's fradragsberettigede befordringsudgifter havde oversteget det af skatterådet ved ansættelsen indrømmede fradrag, og under hensyn hertil stadfæstede Landsskatteretten skatterådets ansættelse.

Mod denne afgørelse protesterede A i skrivelse af 1. juni 1966, idet han anførte, at der på intet tidspunkt under den forhandling, der havde fundet sted, blev fremført påstand om, at hans opgørelse af fradraget var ukorrekt. Han fremhævede endvidere, at han fandt det selvmodsigende, at Landsskatteretten på den ene side betragtede befordringsfradraget som berettiget som følge af hans invaliditet og på den anden side alligevel godkendte, at skatterådet havde afgjort spørgsmålet efter reglerne om begrænset fradragsret og ikke efter reglerne om videregående fradragsret for invalider.

Landsskatteretten meddelte, at den ikke i det af A anførte fandt grundlag for at genoptage sagen, og tilføjede, at det ved kendelsen var lagt til grund, at A ikke kunne anses for berettiget til fradrag for befordringsudgifter efter de særlige for invalider gældende regler, og at fradraget derfor maksimalt kunne indrømmes med et beløb af 1400 kr.

I anledning af A's klage til mig udtalte Landsskatteretten, at bemærkningen i kendelsen om, at A's befordringsudgifter ikke kan antages at have oversteget det indrømmede fradrag, udgør et led i sagsfremstillingen og ikke er udtryk for, at Landsskatteretten har anset A for berettiget til det særlige befordringsfradrag for invalider og kronisk syge.

Landsskatteretten tilføjede, at det på forhånd må være usikkert, hvilken betydning den vil tillægge en skønserklæring fra en sag-

kyndig, og at den er tilbageholdende med at opfordre klagere til at indhente sagkyndiges erklæringer, der kan påføre dem udgifter.

Jeg bad Landsskatteretten overveje, om ikke det ville være rimeligt i et tilfælde som det foreliggende, i hvert fald når der afholdes mundtlig forhandling med klageren, at gøre denne opmærksom på, at man ikke kan anse hans påstand for dokumenteret på det foreliggende grundlag, således at det bliver klageren, der kommer til at træffe afgørelse om, hvorvidt han vil ofre udgifter på fremskaffelse af dokumentation.

Landsskatteretten svarede, at det er vanskeligt for en rejsereferent at give udtryk for andet end sin personlige vurdering, idet afgørelsen af, om en påstand er tilstrækkelig dokumenteret, ligger hos selve retten. Uanset den virksomhed, Landsskatteretten udfolder for at få en sag oplyst, må sagsoplysningen dog ikke mindst påhvile klageren selv, og det må efter Landsskatterettens opfattelse være overladt til den enkelte sagsbehandlers skøn, i hvilket omfang der findes anledning til at give udtryk overfor klagere for en bedømmelse af det eksisterende bevismateriale, ikke mindst i et tilfælde som det foreliggende, hvor det ifølge Landsskatteretten er højst usikkert, hvorvidt en lægeerklæring ville have medført et andet resultat.

Efter de foreliggende oplysninger fandt jeg ikke at kunne kritisere det skøn, der lå til grund for Landsskatterettens afgørelse, hvorefter A ikke opfyldte betingelserne for det af ham ønskede fradrag for befordringsudgifter.

Det fremgår af ligningslovens § 9, stk. 2, at det er den skattepligtige, der må dokumentere, at han som følge af invaliditet har særlige udgifter til befordring mellem hjem og arbejdsplads, såfremt han ønsker det omhandlede særlige fradrag. Det kunne derfor heller ikke give mig grundlag for kritik, at Landsskatteretten ikke tog initiativ til, at der blev foretaget en læge-

undersøgelse af A, før kendelsen blev afsagt.

Dernæst fandt jeg ikke at kunne kritisere Landsskatterettens opfattelse, hvorefter det må bero på et skøn, i hvilket omfang der af den enkelte sagsbehandler overfor klagere bør gives udtryk for en bedømmelse af det foreliggende bevismateriale, og det kunne herefter ikke give mig tilstrækkeligt grundlag for kritik, at A ikke, inden afgørelsen blev truffet, blev gjort bekendt med, at han ikke ansås for at opfylde betingelserne for at opnå fradraget. Jeg lagde herved vægt på, at der i henhold til § 14 i forretningsordenen for Landsskatteretten af 7. juli 1942 er hjemmel til at genoptage en sag, hvori der er afsagt kendelse, når der er tilvejebragt en meget stor sandsynlighed for, at sagen uden den skattepligtiges fejl på et væsentligt punkt har foreligget urigtigt eller mangelfuldt oplyst.

I kendelsen udtales det, at det efter de under sagens behandling fremkomne oplysninger ikke kunne antages, at A's fradragsberettigede befordringsudgifter havde oversteget det af skatterådet indrømmede fradrag. Da fradraget imidlertid var indrømmet med det maksimale beløb for ikke-invalidider, opfattede A, som det fremgår af hans skrivelse til Landsskatteretten, kendelsen således, at Landsskatteretten havde anerkendt, at han opfyldte betingelserne for at opnå fradraget, men blot ikke mente, at hans faktiske udgifter oversteg det fradrag, der var indrømmet ham. Han havde derfor ikke ved begæringen om genoptagelse nogen anledning til at søge at dokumentere sin invaliditet.

I den anledning udtalte jeg, at jeg måtte finde det uheldigt, at Landsskatterettens kendelse var formuleret således, at den med rette havde givet anledning til tvivl om, hvad der var begrundelsen for den trufne afgørelse.

42. *Henstillet til Justitsministeriet at tage en sag om tilladelse til afmærkning af et køretøj med gule blinklys op til fornyet overvejelse. (J. nr. 1100/65).*

A klagede over, at Justitsministeriet havde afslået hans ansøgning om tilladelse til at benytte gule blinklys på sin varemotorvogn, der

anvendes som servicevogn. Han anførte i denne forbindelse, at hans arbejde som distriktsvagt for NESA medfører udrykninger

i tilfælde, hvor ledninger er blevet beskadiget eller er faldet ned over vejen på grund af ulykkestilfælde. Dette arbejde indebærer, at han ofte må parkere på steder, hvor parkering normalt er forbudt, hvilket efter hans opfattelse er til fare såvel for den kørende trafik som for den arbejdende montør.

Det fremgik af de foreliggende oplysninger, at NESA havde anbefalet ansøgningen og oplyst, at A's distrikt omfattede 40 transformerstationer, ca. 100 lavspændingsluftledninger langs gader og veje og ca. 1650 vejlygter, trafikskilte m. v. Det påhviler en distriktsvagt at passe vejbelysningen, hvilket kræver et ugentligt eftersyn af samtlige lygter, skilte m. m. og udskiftning af overbrændte lamper. Videre havde NESA anført, at det af hensyn til arbejdets udførelse ofte ville være nødvendigt at standse udrykningsvognen på steder, hvor andre trafikanter ikke venter at finde en parkeret vogn. Herudover påhviler det distriktsvagten at rykke ud til nedfaldne lavspændingsledninger, knækkede master m. m. Også ved disse udrykninger, som tillige foretages om natten, ville det ifølge NESA af hensyn til andre trafikanter være formålstjenligt, at udrykningsvognen ved sit gule blinklys kan markere sin position på skadestedet.

Det var videre oplyst, at den anvendte vogn, en VW-bus, er indrettet som ambulans værksted med særligt henblik på udrykninger ved ledningsnedfald over veje og andre ulykker, som kan forvolde den kørende trafik skade. Vognen er endvidere udstyret med speciel indretning til anbringelse af skydestiger, taljer, stænger og træk samt alt værktøj til luftledningsarbejde. Ved udskiftning af lamper og reparation af vejbelysningen på Kongevejen, hvor der er 3 kørebaner, må vognen ifølge oplysning fra NESA holde i midterkørebanen (overhalingsbanen).

Justitsministeriet henviste over for mig til bekendtgørelse nr. 270 af 28. august 1964 om afmærkning af visse køretøjer med gult blinklys, hvilken bekendtgørelse er udfærdiget i medfør af færdselslovens § 10. Ifølge bekendtgørelsen må lyset kun anvendes til snerydningskøretøjer, grusspredningskøretøjer, slamsugningskøretøjer, vejafstribningskøretøjer, kabelvogne, sporvejenes specialkøretøjer og andre køretøjer, der er særligt indrettet til at udføre arbejde på vej, og kun,

hvor køretøjets »unormale« placering på vejbanen forvolder fare for andre vejfarende.

Efter Justitsministeriets opfattelse var A's køretøj imidlertid ikke særligt indrettet til at udføre arbejde på vej, idet der efter det for ministeriet oplyste er tale om en almindelig varemotorvogn, som vel medbringer en stige på taget, men stigen anvendes kun under arbejdet uafhængigt af vognen, som ikke nødvendigvis må placeres på en måde, som kan medføre fare for andre vejfarende. Ministeriet anså det for påkrævet at begrænse anvendelsen af de nævnte fast monterede blinklygter til køretøjer, der er særligt indrettet til at udføre arbejde på vej, idet blinklygterne i modsat fald må forventes anvendt i et sådant omfang, at det må befrygtes, at de ikke vil blive respekteret af andre vejfarende. Siden bekendtgørelsens ikrafttræden har ministeriet afslået talrige andragender om tilladelse til påmontering af roterende gule blinklygter på servicevogne, renovationsvogne, vogne, der er beregnet til blokvognskørsel, og vogne, der iøvrigt på grund af deres længde eller bredde adskiller sig fra andre køretøjer.

Endelig oplyste Justitsministeriet, at det havde taget spørgsmålet om afmærkning af køretøjer, som på grund af motorstop el. lign. har måttet standse på steder, hvor de er til fare for færdselssikkerheden, op til drøftelse med Vejdirektoratet, Biltilsynet og politiet. I disse overvejelser, der bl. a. vil omfatte spørgsmålet om anvendelse af løse blinklygter, vil tillige indgå spørgsmålet om afmærkning af arbejde på f. eks. elektricitetsnettet, som nødvendiggør, at personer, værktøj eller materiel befinder sig på vejbanen.

I en supplerende udtalelse oplyste Justitsministeriet, at det efter udsendelsen af bekendtgørelsen af 28. august 1964 kun i et tilfælde havde meddelt tilladelse til anvendelse af gult blinklys, nemlig til Forenede danske Motorejere til anvendelse på de af foreningen sammen med De danske Redningskorps, Falck-Zonen, benyttede vejpatruljevogne. Denne tilladelse var begrundet i, at disse køretøjer jævnlig yder førstehjælp efter færdselsuheld, og at de under sådant arbejde ofte må holde stille, hvor standsning eller parkering ikke er tilladt, eller benytte vejen i strid med færdselsreglerne, hvorved de kan være til fare for andre vejfarende.

Endelig udtalte ministeriet, at det ikke så sig i stand til at anvise A en midlertidig form

for afmærkning, indtil nye bestemmelser foreligger. Ministeriet måtte derfor henvise A til at gå frem som foreskrevet i færdselslovens § 61, jfr. vejafmærkningsbekendtgørelsens §§ 69-74, jfr. dog § 60.

Jeg henviste til, at ifølge betænkning nr. 387/1965 vedrørende køretøjers lygteføring m. v. har et af Justitsministeriet nedsat udvalg afgivet en særudtalelse af december 1962 om afmærkning af udrykningskøretøjer m. v. I udtalelsen, der ligger til grund for bekendtgørelsen af 28. august 1964, peges der (side 97) på, at der udover de egentlige udrykningskøretøjer efterhånden er opstået en trang til en videre anvendelse af blinkende afmærkningslys på køretøjer, der udfører visse specielle funktioner og benytter vejene på en måde, der strider mod færdselsreglerne, og som derfor har særligt behov for en afmærkning, der effektivt fanger trafikanternes opmærksomhed. I overensstemmelse hermed foreslog udvalget i et udkast til en bekendtgørelse om afmærkning af udrykningskøretøjer m. v., at snefydningskøretøjer og en række nærmere opregnede specialkøretøjer samt »andre køretøjer, der er beregnet til at udføre arbejde på veje,« under arbejdet skulle være forsynet med lygter, der viser brandgult blinkende lys i visse situationer, når anvendelsen var påkrævet af hensyn til færdselssikkerheden. I bemærkningerne til forslaget anføres det, at bestemmelsen kun kræver, at det gule blinklys bruges, når der arbejdes på vej under sådanne forhold, at anvendelsen af blinklys må antages at ville fremme færdselssikkerheden. I bekendtgørelsen af 28. august 1964 har ministeriet indsnævret kredsen af køretøjer, der kan benytte det gule blinkende lys, til »andre køretøjer, der er særligt indrettet til at udføre arbejde på vej«.

Ved bekendtgørelsen er der vel tilvejebragt en klar afgrænsning af kredsen af køretøjer, der uden særlig tilladelse kan anvende gule blinklys, men sagen har samtidig rejst det spørgsmål, om afgrænsningen i bekendtgørelsen er for snæver. Det forekom mig således tvivlsomt, om man ved afgrænsningen bør lægge hovedvægten på, om køretøjet er »særligt indrettet til at udføre arbejde på vej«, eller om

man ikke snarere bør lægge hovedvægten på, om køretøjet udfører sådanne specielle funktioner, at dets tilstedeværelse på vejen typisk rummer en fare for trafikikkerheden. Dette vil vel nok medføre en udvidelse af antallet af køretøjer, der kan bruge gule blinklys, men der kan næppe blive tale om tilladelser i et sådant omfang, at blinklysene ikke vil blive respekteret af de vejfarende.

I den foreliggende sag, hvor det såvel af A som af NESA var oplyst, at A's køretøj under udskiftning af pærer og reparation af vebelysningen på Kongevejen ofte må holde i midterbanen, kunne placeringen af vognen under sådant arbejde være så farlig såvel for A som for andre vejfarende, at det, uanset at vognen efter ministeriets opfattelse ikke er særligt indrettet til arbejde på vej, syntes rimeligt begrundet, at andragendet blev imødekommet.

Under hensyn hertil henstillede jeg til Justitsministeriet at optage sagen til fornyet overvejelse med henblik på, om der under en eller anden form kunne gives A tilladelse til en effektiv afmærkning af køretøjet, eventuelt ved hjælp af gule blinklys, indtil de af Justitsministeriet omtalte overvejelser var afsluttet.

Justitsministeriet meddelte, at min henstilling var blevet drøftet i ministeriets færdselsudvalg i forbindelse med spørgsmålet om afmærkning af holdende køretøjer. I dette udvalg er politidirektøren, Politimesterforeningen, rigspolitichefen, Statens Biltilsyn, Vejdirektoratet, Forenede danske Motorejere og Justitsministeriet repræsenteret. Der var endvidere indhentet oplysninger om afmærkning af holdende køretøjer i Sverige og Tyskland. Efter afslutningen af disse drøftelser havde Justitsministeriet udfærdiget nye regler, der er indeholdt i bekendtgørelse nr. 30 af 17. februar 1967 om afmærkning af køretøjer med gule blinklys m. v. A ville herefter kunne gå frem efter reglerne i bekendtgørelsens § 2, hvorefter køretøjet, hvis det anses for nødvendigt til advarsel for andre vejfarende, under henstilling ved arbejdsstedet, kan være afmærket med en eller flere ikke fastmonterede lygter, der viser gult blinkende lys.

Ministeriet bemærkede endvidere, at det måtte bero på en misforståelse, når det i min udtalelse var anført, at det af A og NESA

var oplyst, at A's køretøj under udskiftning af pærer ofte må holde i midterbanen. I denne forbindelse oplyste ministeriet, at det, foranlediget af bemærkningerne i min skrivelse, havde ladet optage politirapporter, hvoraf det fremgår, at køretøjets placering i den midterste af 3 vognbaner under udskiftning af lamper m. v. intet har at gøre med udskiftningen eller reparationen som sådan, og at køretøjets placering i den midterste vognbane således ikke er nødvendig for arbejdets udførelse.

Bemærkningerne i min skrivelse om, at A's køretøj ofte må holde i midterbanen, byggede, som det også fremgår af skrivelsen, på oplysninger fra A og fra NESA. I klageskrivelsen anførtes således, at arbejdet medfører, at han ofte må parkere på steder, hvor parkering normalt er forbudt. Ligeledes må han nedhejse lamper over den tresporede Kongevej, hvilket er til stor fare for den kørende trafik så vel som for den montør, der stående midt på vejen skal udskifte pærerne.

Af en skrivelse fra NESA til Justitsministeriet fremgik det, at det af hensyn til arbejdets udførelse ofte vil være nødvendigt at standse vognen på steder, hvor andre trafikanter ikke venter at finde en parkeret vogn. Også ved udrykning til nedfaldne lavspændingsledninger, knækkede master m. m., som tillige foretages om natten, vil det ifølge NESA af hensyn til andre trafikanter være formålstjenligt, at udrykningsvognen ved sit gule blinklys kan markere sin position på skadestedet. Ved udskiftning af lamper og reparation af vejbelysningen på Kongevejen, hvor der er 3 kørebaner, må vognen ifølge NESA holde i midterkørebanelen.

Af de af Justitsministeriet omtalte politirapporter fremgik det, at arbejdet med udskiftning af lamper foregår på midterkørebanelen, idet lampen hejses ned, så at installatøren kan nå den. Dette medfører, at vejen ikke kan befærdes af den kørende trafik. Alene lampens tilstedeværelse i en højde af 1-2 m over kørebanelen medfører en risiko for trafikanterne, men også installatørens ophold på kørebanelen er forbundet med fare for ham og for trafikken. Arbejdet med opstilling og nedtagning af det nødvendige antal advarselstavler - i overensstemmelse med vejafmærkningsbekendtgørelsens §§ 69-74 - ville ifølge NESA være et så omfattende og tidkrævende arbejde, at det ikke ville stå i rimeligt forhold

til det lette og kortvarige arbejde med lampen. NESA ville derfor stærkt anbefale, at der blev givet tilladelse til påmontering af gult blinklys, bl. a. fordi køretøjets placering på selve arbejdsstedet yder beskyttelse for den person eller de personer, der er beskæftiget med reparationen. Ved dette arbejde benyttes vognens stige ikke.

A havde til rapporten forklaret, at det under reparation af lamper ville være påkrævet at anbringe køretøjet i midterkørebanelen med gult blinklys til advarsel for trafikanterne og for at gøre arbejdet betryggende for ham selv og hans eventuelle medhjælpere. Også på andre veje end Kongevejen er det påkrævet at anvende gult blinklys på grund af mørklægningen ved opstået skade, dårlige oversigtforhold m. v.

Endelig havde A bemærket, at reparationerne ofte udføres af ham alene, især om natten, hvor det er vigtigt, at arbejdet udføres hurtigt. Det er i så fald upraktisk at være henvist til at skulle foretage en større afmærkning af arbejdsstedet i henhold til afmærkningsbekendtgørelsen, fordi det er så omfattende et arbejde, mens selve reparationen kan være ganske kortvarig og ville blive forlænget af det nævnte arbejde.

Det af Justitsministeriet anførte og det til politirapporten oplyste gav mig ikke grundlag for at ændre min opfattelse, hvorefter placeringen af A's vogn under arbejdet kan være så farlig såvel for A som for andre vejfarende, at det, uanset at vognen efter ministeriets opfattelse ikke er særligt indrettet til at arbejde på vej, synes rimeligt begrundet, om hans andragende var blevet imødekommet.

Jeg bemærkede herved, at jeg stadig måtte anse det for tvivlsomt, om man - således som det fortsat gøres i bekendtgørelsen af 17. februar 1967 - ved afgrænsningen bør lægge hovedvægten på, om køretøjet er »særligt indrettet til at udføre arbejde på vej«, eller om man ikke snarere burde lægge hovedvægten på, om køretøjet udfører sådanne specielle funktioner, at dets tilstedeværelse på veje typisk rummer en fare for trafikikkerheden.

Folketingets Ombudsmandsudvalg blev gjort bekendt med sagen.

43. *Indenrigsministeriet beføjet til at omgøre en sundhedskommissions skønsmæssige afgørelse. Forholdet mellem sundhedsvedtægter og vandforsyningslov. (J. nr. 999/65).*

Sundhedskommissionen i Ho-Oksby Kommune klagede over to af Indenrigsministeriet i skrivelser af 11. marts og 1. oktober 1965 afgivne udtalelser i nogle sager om tilladelse til i sommerhuse at indlægge wc med afløb gennem septictank til sivebrønd.

Om sagens forhistorie var det oplyst, at en landinspektør i marts 1964 spurgte kreds-lægen i Varde lægekreds, om der kunne gives tilladelse til anlæg af sivebrønde med tilløb fra wc'er ved en række sommerhuse, der agtedes opført i overensstemmelse med en udstykningsplan for en del af ejendommen matr. nr. 44 a af Vandflod, Oksby sogn. Landinspektøren oplyste, at udstykningsarealet lå ca. 2¹/₂ km fra Vesterhavet, at det var tanken, at sommerhusene med tiden skulle have deres vandforsyning fra et vandværk beliggende ca. 1,3 km vest for udstykningen, at en sådan vandforsyning dog ikke var umiddelbart forestående, og at de enkelte sommerhusgrunde ville blive på mindst 2500 m².

Kredslægen videresendte landinspektørens andragende til sundhedskommissionen, idet han bemærkede, at den påtænkte udstykning lå udenfor Oksby Vandværks »forsyningsområde« og efter det oplyste ikke tænktes udvidet i denne retning. Da afstanden mellem sivebrøndene med den påtænkte grundstørrelse ikke kunne blive de i Sundhedsstyrelsens cirkulære af 10. maj 1960 foreskrevne 75 m, kunne der efter kredslægens opfattelse kun gives tilladelse til indretningen, såfremt der kunne opnås approbation herpå fra Sundhedsstyrelsen.

I den anledning udtalte sundhedskommissionen i en skrivelse til kredslægen, at den ikke fandt det betænkeligt at stille i udsigt, at man kunne forvente tilladelse til sivebrønde med wc-tilløb i så lang indbyrdes afstand som muligt, d. v. s. omkring 50 m, når alle kommende sommerhuse i området engang var blevet tilsluttet et offentligt vandværk. Den pågældende udstykning lå ganske vist mere end ³/₄ km fra havet, men det var ganske sikkert, at det drejede sig om en typisk sommerhusbebyggelse med begrænset spildevandsafledning. Sundhedskommissionen fandt det derfor ikke nødvendigt at indhente approbation for at tillade sivebrønde med wc-

tilløb, selvom afstanden mellem brøndene ville blive mindre end 75 m.

Denne skrivelse blev af kredslægen gennem Sundhedsstyrelsen forelagt for Indenrigsministeriet, der i den forannævnte skrivelse af 11. marts 1965 meddelte sundhedskommissionen, at det var enig med den i, at den – under forudsætning af at udstykningsområdet ved tilladelsernes ikrafttræden var blevet forsynet med vand fra et godkendt vandværk, og under forudsætning af at betingelserne i sundhedsvedtægtens § 15, stk. 5, også iøvrigt var opfyldt, herunder at der forelå embedslægens samtykke til indretning i området af sivebrønde uden tilløb fra wc – efter den nævnte bestemmelse havde myndighed til at tillade sivebrønde med tilløb fra wc, uanset at den i Sundhedsstyrelsens vejledning forlangte afstand på 75 m mellem sivebrøndene ikke kunne overholdes, og uanset om embedslægen havde tiltrådt ordningen.

Indenrigsministeriet fremhævede imidlertid, at der af hensyn til beskyttelsen af grundvandet burde udvises stor forsigtighed med at meddele tilladelse til afledning af spildevand fra wc til sivebrønde, hvilket efter ministeriets opfattelse normalt måtte føre til, at sundhedskommissionen fulgte retningslinierne i Sundhedsstyrelsens vejledning, således at man kun fraveg disse retningslinier, når den hygiejniske sagkundskab havde anset det for forsvarligt. Ministeriet henledte endelig opmærksomheden på, at sundhedskommissionens afgørelse af kredslægen ville kunne indankes for højere sundhedsmyndighed i medfør af sundhedsvedtægtens § 61, stk. 2.

I skrivelsen af 1. oktober 1965 tog ministeriet stilling til to af sundhedskommissionens afgørelser, der af kredslægen var indanket for ministeriet, og afgav samtidig en udtalelse i en sag, som Ribe Amtsråd havde forelagt for ministeriet.

Sundhedskommissionen havde udtalt, at den ville være indstillet på at tillade indretning af wc med septictank og sivebrønd på 17 sommerhusgrunde à 2500 m², der agtedes udstykket fra ejendommene matr. nr. 5 c og 5 f af Vandflod, Oksby sogn, og på 21 sommerhusgrunde af tilsvarende størrelse, der skulle udstykkes fra matr. nr. 1 a.

Den af Ribe Amtsråd forelagte sag drejede sig om indretning af tilsvarende anlæg på nogle sommerhusgrunde à 1500 m², der påtænkte udstykket fra matr. nr. 43 l og 52 q. I forbindelse med sin behandling af denne sag havde amtsrådet i skrivelse af 22. april 1965 anmodet Indenrigsministeriet om en vejledende udtalelse vedrørende spørgsmålet om den indbyrdes afstand mellem sivebrøndene.

Alle de nævnte ejendomme lå mellem ca. 1 km og ca. 2¹/₂ km fra havet. Der var tale om områder med en sandet jordbund og med en grundvandstand, der efter det oplyste næsten overalt kun var ca. 2 m under jordoverfladen. Ejendommene lå ret nær ved Oksby Vandværk, men dog udenfor dettes anslåede indvindingsopland (350 m). Matr. nr. 5 c og 5 f lå nord for vandværksboringen, ved udkanten af det anslåede indvindingsopland, og matr. nr. 1 a lå 1–1¹/₂ km nordvest for boringen, mens matr. nr. 43 l og 52 q lå ca. 800 m øst for boringen. Det var endvidere oplyst, at grundvandet på det pågældende sted har bevægelsesretning mod syd.

Som begrundelse for sin beslutning om at give tilsagn om tilladelse til indretning af anlæggene havde sundhedskommissionen overfor Indenrigsministeriet anført, at ejendommene matr. nr. 5 c, 5 f og 1 a lå udenfor vandværkets indvindingsopland, at det drejede sig om sommerhusbebyggelser med begrænset spildevandsmængde, og at det efter Sundhedsstyrelsens cirkulære af 10. maj 1960 efter omstændighederne kan være forsvarligt indenfor en afstand af ³/₄ km fra havet at tillade, at sommerhusbebyggelser har wc med afløb til sivebrønd, når afstanden mellem sivebrøndene er mindst 25 m. Det var efter sundhedskommissionens opfattelse urimeligt, om man straks på den anden side af dette ³/₄ km bælte skulle gå over til at forlange en afstand på 75 m mellem sivebrøndene. Det måtte anses for rimeligt i nogen nærhed af havet at indskyde et mellem-område, hvor man kun krævede en indbyrdes afstand på 50 m, hvilket ville kunne overholdes for de omhandlede udstykninger.

Kredslægen anførte som begrundelse for sin anke, at det med de forhåndenværende jordbunds- og grundvandsforhold næppe ville kunne udelukkes, at de sivebrønde, der var søgt om tilladelse til at anlægge, ville forurene Oksby Vandværks vand, uanset at

sivebrøndene ville komme til at ligge udenfor det anslåede indvindingsopland.

Efter at have indhentet erklæringer fra Sundhedsstyrelsen udtalte ministeriet i skrivelsen af 1. oktober 1965, at det af hensyn til faren for forurening af vandværkets vand ville være betænkeligt at tillade wc med afløb til sivebrønd på udstykningerne fra matr. nr. 5 c, 5 f og 1 a. Af samme grund ville Indenrigsministeriet nære betænkelighed ved at tillade wc med afløb til sivebrønde på udstykningerne fra matr. nr. 43 l og 52 q. Med hensyn til spørgsmålet om en gradvis overgang mellem de i Sundhedsstyrelsens cirkulære nævnte afstande på 75 m og 25 m bemærkede ministeriet, at det måtte fastholde, at der, når ejendommene ligger mere end ³/₄ km fra havet, normalt højst kan tillades sivebrønde med tilløb fra wc, når sivebrøndene har en indbyrdes afstand på mindst 75 m. En eventuel graduering af dette afstandskrav måtte efter ministeriets opfattelse ske i ³/₄ km bæltet.

Ministeriet omgjorde derfor sundhedskommissionens afgørelser, således at det indtil videre ikke kunne tillades at føre spildevand fra wc'er gennem septictanke til sivebrønde på ejendommene matr. nr. 5 c, 5 f og 1 a, hvis ejendommene blev udstykket i grundstørrelser som anført. Ministeriet udtalte dernæst, at det ikke ville udelukke, at det kunne vise sig forsvarligt uanset forskrifterne i Sundhedsstyrelsens cirkulære af 10. maj 1960 at godkende, at der i sommerhusområder, som ligger mere end ³/₄ km fra havet, indrettes wc'er med afløb gennem septictanke til sivebrønde med mindre indbyrdes afstand end 75 m, idet det dog måtte være en forudsætning herfor, at egnens vandforsyning blev ordnet på en sådan måde, at det efter en nærmere undersøgelse, som ministeriet angav udførlige retningslinier for, måtte anses for udelukket, at sivebrøndene kunne forurene drikkevandet.

I klagen til mig anførte sundhedskommissionen, at den ikke kunne anerkende, at Indenrigsministeriets i sundhedsvedtægtens § 61, stk. 2, hjemlede adgang til at omgøre sundhedskommissionens beslutninger også omfatter tilfælde, hvor kommissionen har truffet en lovlige beslutning indenfor området af sit frie skøn.

Endvidere anførte kommissionen, at afgø-

relsen af 1. oktober 1965 ikke harmonerede med ministeriets udtalelse af 11. marts 1965, hvori ministeriet ikke havde haft bemærkninger til, at kommissionen havde godkendt si-vebrøndene på matr. nr. 44 a.

Indenrigsministeriet udtalte vedrørende spørgsmålet om omgørelsesadgangen, at sundhedsvedtægtens § 61, stk. 2, efter ministeriets opfattelse giver ministeriet kompetence til at ændre sundhedskommissionens afgørelser, også hvor de er truffet indenfor dens frie skønsmyndighed. Afgørelser indenfor det frie skøns område var efter Indenrigsministeriets opfattelse bestemmelsens vigtigste anvendelsesområde, idet indgreb overfor egentlig ulovlige sundhedskommissionsafgørelser altid vil kunne ske ved domstolene. Ministeriet havde da også til stadighed haft den praksis at omgøre beslutninger truffet af sundhedskommissioner indenfor det frie skøns område, hvis ministeriet havde fundet grundlag for at kritisere skønnet.

Med hensyn til sundhedskommissionens henvisning til skrivelsen af 11. marts 1965 anførte ministeriet, at det havde opfattet kommissionens forelæggelse af sagen vedrørende matr. nr. 44 a som alene vedrørende spørgsmålet om, hvorvidt kommissionen under de givne forhold havde kompetence til at afgøre sagen i første instans, og ikke som til-lige vedrørende spørgsmålet om, hvorvidt In-denrigsministeriet kunne godkende den på-tænkte afgørelse. I overensstemmelse hermed havde ministeriet i skrivelsen af 11. marts 1965 udtalt, at det anså kommissionen for kompetent til at fravige de vejledende retningslinier i Sundhedsstyrelsens cirkulære, idet ministeriet dog samtidig havde udtalt betænkelighed ved afgørelsen og peget på ankemuligheden. I sagerne vedrørende matr. nr. 5 c, 5 f og 1 a havde sundhedskommissionen imidlertid truffet afgørelser, der var blevet indbragt for Indenrigsministeriet i form af en anke fra kreds-lægens side.

Sundhedskommissionens formand gjorde heroverfor gældende, at det forekom beklage-ligt, at ministeriets skrivelse af 11. marts 1965 kun vedrørte spørgsmålet om, hvorvidt sundhedskommissionen var kompetent til at give tilladelsen, mens ministeriet ikke udtalte sig om, hvorvidt det kunne godkende sundheds-kommissionens beslutning, uanset at kommis-sionens indstilling til sagen klart var frem-

gået af den til ministeriet indsendte redegø-relse.

I den anledning anførte ministeriet, at det af sundhedskommissionens skrivelse til kreds-lægen ikke fremgik, at kommissionen samti-dig, eventuelt ved skrivelse til landinspektø-ren, skulle have meddelt tilladelse til den an-søgte spildevandsafledning, og såvel dette forhold som sundhedskommissionens drøftel-se i skrivelsen af formalitetsspørgsmålet måtte efter ministeriets opfattelse nærmest tyde på, at der endnu ikke var givet tilladelse, men at kommissionen foreløbig ønskede formalitets-spørgsmålet afgjort. Selvom sundhedskom-missionen allerede havde meddelt tilladelse til afledningen, ville ministeriet imidlertid ikke have haft mulighed for at ændre dens afgørelse, forinden sagen var blevet indanket for ministeriet i medfør af sundhedsvedtæg-tens § 61, stk. 2. Ministeriet ville næppe selv kunne have fremkaldt en sådan anke. Mini-steriet havde derfor anset det for rigtigt i skrivelsen af 11. marts 1965 hovedsagelig at udtale sig om formaliteten, men havde dog fundet anledning til samtidig at mane til forsigtighed samt at henlede opmærksomheden på ankemuligheden.

Indenrigsministeriet mente således ikke at have givet sundhedskommissionen noget ind-tryk af, at det, hvis sagen blev indbragt for ministeriet som klageinstans, ville tiltræde den afgørelse, som sundhedskommissionen var gået ind for at ville træffe.

Jeg udtalte, at jeg ikke fandt at kunne kritisere Indenrigsministeriets fortolkning af sundhedsvedtægten, hvorefter ministe-riet også indenfor det frie skøns område er beføjet til i givet fald at omgøre sund-hedskommissionernes afgørelser.

Jeg fandt dernæst ikke at kunne kriti-sere, at ministeriet i skrivelsen af 11. marts 1965 alene traf afgørelse vedrørende det formelle spørgsmål om sundhedskommis-sionens kompetence til at fravige retnings-linierne i Sundhedsstyrelsens cirkulære af 10. maj 1960. Da skrivelsen dernæst ikke sås at kunne have givet grundlag for en antagelse om, at ministeriet ville tiltræde en afgørelse af det omhandlede indhold, finder jeg ikke, at den med rette kunne påberåbes til støtte for sundhedskommis-sionens påstand om forskelsbehandling.

Sundhedskommissionen gjorde endvidere gældende, at de foranstaltninger, der kan træffes til beskyttelse af vandforsyningsanlæg, må antages at være angivet udtømmende i vandforsyningsloven. Det var derfor kommissionens opfattelse, at Indenrigsministeriet ikke havde været berettiget til i medfør af de almindelige sundhedsmæssige bestemmelser at træffe afgørelser, der rækker langt ud over, hvad landvæsenskommissionerne plejer at fastsætte. Såfremt ministeriet finder, at landvæsenskommissionernes afgørelser ikke yder tilstrækkelig beskyttelse, må det efter sundhedskommissionens opfattelse være henvist til at indbringe afgørelserne for en overlandvæsenskommission.

Vedrørende disse spørgsmål udtalte Indenrigsministeriet, at vandforsyningslovens hovedregel om beskyttelse af grundvandet mod forurening findes i lovens § 11, stk. 2, der hjemler beskyttelse for et hvilket som helst vandforsyningsanlæg. Efter denne bestemmelse må der ikke indenfor områder, hvor grundvandet benyttes af vandforsyningsanlæg, afledes spildevand gennem sivebrønde el. lign. til grundvandet på en måde, hvorved der kan opstå fare for forurening af grundvandet, medmindre forholdet er tilladt af en landvæsenskommission. Ministeriet pegede på, at denne bestemmelse er affattet på et tidspunkt, hvor man ikke kunne overse den store praktiske betydning, som afledningen til undergrunden af spildevand fra wc'er og andet grovere forurenede spildevand efterhånden ville få, og bestemmelsen har under den skete udvikling vist sig mindre praktisk, dels fordi den i første omgang overlader til grundejernes egen bestemmelse, om sagen skal forelægges for en landvæsenskommission, dels fordi landvæsenskommissionerne næppe har kapacitet til at påtage sig et betydeligt antal sivebrøndssager, som deres ekspeditionsform heller ikke gør dem særlig velegnede til.

Det har derfor efter ministeriets opfattelse været velbegrunderet, at der gennem sundhedsvedtægterne er blevet tilvejebragt et sideløbende sæt bestemmelser, hvorefter samtlige sivebrønde uanset grundvandets aktuelle benyttelse og forureningsfaren ved spildevandet skal godkendes af sundhedskommissionen, og at man efterhånden i praksis i meget ringe omfang har anvendt vandforsyningslovens

§ 11, stk. 2, som nu næsten helt er fortrængt af sundhedsvedtægterne.

Bestemmelsen i vandforsyningslovens § 11, stk. 2, suppleres af bestemmelserne i lovens § 11, stk. 3 ff, om fastsættelse af beskyttelsesområde omkring et vandforsyningsanlæg, der har fået tildelt vandindvindingsret. Før Sundhedsstyrelsen i en cirkulærskrivelse af 5. marts 1962 til embedslægerne indskærpede, at der burde nedlægges påstand om fastsættelse af beskyttelsesområder efter § 11, stk. 3, blev der i praksis ikke i ret vidt omfang fremsat begæring om fastsættelse af sådanne beskyttelsesområder. Dette skete heller ikke i forbindelse med kendelse af 16. marts 1961 om vandforsyningsret for Oksby Vandværk. Siden cirkulærskrivelsen af 5. marts 1962 er der imidlertid i betydeligt omfang fastsat beskyttelsesområder for vandværker.

Landvæsenskommissionerne har hidtil hyppigt fastlagt beskyttelsesområderne efter en beregningsmetode, der medfører, at de kun omfatter de nærmeste områder omkring vandværkerne, men ikke hele det område, hvorfra forurenede grundvand kan tænkes at strømme mod vandværket og udsætte dets vand for forurening. Disse beskyttelsesområder er efter ministeriets opfattelse utvivlsomt ofte for små, hvis de fuldt ud skulle dække de områder, indenfor hvilke det pågældende vandværk burde beskyttes, ligesom de ikke giver nogen beskyttelse for vandforsyningsanlæg udenfor det pågældende vandværk. Imidlertid har ministeriet ikke hidtil fundet tilstrækkelig grund til at søge den gængse beregningsmetode ændret, dels fordi håndhævelse af forbudsreglen mod eksisterende anlæg i beskyttelsesområdet forudsætter en kontrol med området, som mange sundhedskommissioner med deres nuværende organisation ikke vil kunne overkomme for et større områdes vedkommende, dels fordi det udenfor de nærmeste områder ofte kun vil være de mere kompakte forureningsmuligheder, som det vil være af afgørende betydning at undgå. Indskriden overfor sådanne forureninger af hensyn til såvel kommende vandværker som til anden vandforsyning vil som regel kunne ske i tilstrækkeligt omfang efter sundhedsvedtægten.

Videre anførte Indenrigsministeriet, at der i en betænkning afgivet i 1922 af det af ministeriet nedsatte udvalg angående vand-

forsyningsanlæg foresloges en ordning, der i vid udstrækning skulle gøre nedsivningsanlæg ulovlige, medmindre der var givet tilladelse. Efter udvalgsforslaget måtte således ingen fremtidig aflede overfladevand, drænvand, husspildevand eller andre forurenende væsker til grundvandet gennem brønde eller boringer eller på nogen anden måde, hvorved der kunne opstå fare for forurening af grundvandet, uden at forholdet var blevet tilladt af en landvæsenskommission. Det var meningen, at alle ved de foreslåede bestemmelser ikrafttræden eksisterende anlæg af denne art skulle anmeldes for en permanent vandforsyningskommission, som da kunne rejse sag for en landvæsenskommission om nedlæggelse eller ændring af anlægget. Under Landstingets behandling af forslaget til vandforsyningsloven, der byggede på udvalgsbetænkningen, opgav man imidlertid oprettelsen af den permanente vandforsyningskommission og gav i forbindelse hermed lovens § 11 dens nuværende affattelse. Denne ændring skete dog efter ministeriets opfattelse alene for at begrænse landvæsenskommissionernes arbejdsbyrde og kan ikke antages at have haft til hensigt at udelukke, at der på basis af anden lovgivning blev etableret yderligere beskyttelse af grundvandet.

Da udvalgsbetænkningen af 1922 blev afgivet, indeholdt sundhedsvedtægterne, der har hjemmel i lov af 12. januar 1858 om tilvejebringelse af sundhedsvedtægter som ændret ved lov af 28. marts 1868, ingen almindelige regler om nedsivningsanlæg. I den første normalsundhedsvedtægt, af 1923, for landkommuner uden bymæssig bebyggelse blev der imidlertid i § 14 optaget en bestemmelse om, at ingen sivebrønd måtte anlægges uden sundhedskommissionens tilladelse. I § 14 i normalsundhedsvedtægten af 1925 for landkommuner med bymæssig bebyggelse indeholdtes en tilsvarende regel suppleret med en bestemmelse om, at der ikke uden dispensation måtte føres latrin til sivebrønde, og i 1926 optoges denne bestemmelse også i normalsundhedsvedtægten for landkommuner uden bymæssig bebyggelse.

I § 15 i normalsundhedsvedtægten af 1948 for alle landkommuner blev det bestemt, at sundhedskommissionernes tilladelse kun kunne gives midlertidigt, og det blev bestemt, at der ikke uden dispensation måtte føres afløb fra vandkloset eller latrin til sivebrønde

og samlebrønde. Denne bestemmelse gik uændret over i den seneste normalsundhedsvedtægt, af 1960, for landkommuner og blev ikke i princippet ændret ved Sundhedsstyrelsens cirkulære af 10. maj 1960, der imidlertid henlagde en større del af tilladelsesmyndigheden til sundhedskommissionerne. I de efter udsendelsen af normalsundhedsvedtægterne følgende år blev sundhedsvedtægterne i vidt omfang affattet i overensstemmelse med disse.

Forholdet har således været det, at der siden midten af 1920'erne har eksisteret to regelkomplekser, som har arbejdet med forskellige myndigheder og haft forskellig afgrænsning, men som dog i det væsentlige har dækket det samme område, og som begge har skullet sikre grundvandet mod forurenende nedsivning.

Indenrigsministeriet mener således ikke, at der efter forarbejderne til vandforsyningsloven i denne lov er indeholdt nogen forudsætning, der taler imod den stedfundne udvikling af praksis.

Ministeriet udtalte dernæst, at det i de i skrivelsen af 1. oktober 1965 omhandlede sager under hensyn til omfanget af den mulige forurening og til grundvandets højde og forløb skønnede, at det var nødvendigt at beskytte grundvandet mod nedsivning også udenfor det område, som efter gældende landvæsenskommissionspraksis kunne tænkes fastlagt for Oksby Vandværk. Ministeriet anser derfor sine afgørelser for lovhjemlede og rigtige.

Endelig oplyste ministeriet, at det regnede med i løbet af 1967 at fremsætte forslag til en ny vandforsyningslov, hvorved man vil sammenarbejde vandforsyningslovens og sundhedsvedtægternes beskyttelsesregler til en enhed.

Jeg fandt ikke at kunne kritisere den af ministeriet fulgte praksis, hvorefter der ved anvendelse af sundhedsvedtægternes bestemmelser om dispensation til anlæg af sivebrønde tages hensyn til faren for forurening af vandforsyningen også for så vidt angår anlæg af sivebrønde udenfor det område, som en landvæsenskommission ifølge praksis kunne formodes at ville have beskyttet i medfør af vandforsyningslovens § 11, stk. 3. Jeg lagde herved bl. a. vægt på, at der lige siden vandforsyningslovens vedtagelse i 1926 har eksisteret to sæt reg-

ler om beskyttelse af grundvandet mod forurening, idet det allerede i de forskellige normalsundhedsvedtægter i årene fra 1923 til 1926 blev forbudt at anlægge sivebrønde uden sundhedskommissionens tilladelse og at lede latrin til sådanne brønde uden dispensation.

Det måtte erkendes, at denne ordning kan forekomme uhensigtsmæssig, men da ministeriet nu agtede at fremsætte forslag

til en ny lov, hvorved man vil sammenarbejde de to sæt beskyttelsesregler til en enhed, fandt jeg ikke at burde foretage videre i den anledning.

Da jeg dernæst ikke fandt at kunne kritisere det af ministeriet udøvede skøn i de foreliggende sager, kunne ministeriets afgørelse af 1. oktober 1965 ikke give mig anledning til kritik.

44. Redegørelse vedrørende opførelsen af P. O. Pedersen Kollegiet i Gladsaxe. (J. nr. 772/64).

Den 18. maj 1967 afgav jeg nedenstående redegørelse og gjorde samtidig Folketingets Ombudsmandsudvalg bekendt med den:

»Den 15. juli 1964 modtog jeg fra grundejerforeningen Haraldslund, ved formanden, overværkfører O. Flindt, Haraldslundvej 54, Kongens Lyngby, en klage over, at Gladsaxe Kommunalbestyrelse i strid med partiel byplanvedtægt nr. 16 havde tilladt, at der på ejendommen matr.nr. 7 æ m. fl. af Bagsværd blev opført en kollegiebebyggelse af Kollegieselskabet af 1960, samt over, at Københavns Amtsråd ikke havde grebet ind heroverfor.

Under hensyn til sagens karakter anmodede jeg i skrivelse af 21. august 1964 rigsadvokaten om at overveje, om der kunne være grundlag for at drage nogen af de implicerede myndigheder til ansvar efter straffelovens kap. 16 eller efter byplanlovens § 25. Rigsadvokaten foranledigede en politimæssig undersøgelse foretaget og resolve-rede den 7. juli 1965, at der ikke fra anklagemyndighedens side ville blive foretaget videre i sagen.

På grundlag af det materiale, der var fremkommet ved den politimæssige undersøgelse, besluttede jeg den 7. september 1965 i medfør af ombudsmandslovens § 6, stk. 5, at tage sagen op til undersøgelse af egen drift overfor Gladsaxe Kommunalbestyrelse, Københavns Amtsråd og Boligministeriet og anmodede de tre myndigheder om udtalelser. Fra Gladsaxe Kommunalbestyrelse modtog jeg en udtalelse af 14. oktober 1965 og fra Københavns Amtsråd og Boligministeriet udtalelser af henholdsvis 29. november 1965 og 11. februar 1966. Med skrivelse af 16. fe-

bruar 1966 forelagde jeg amtsrådets udtalelse for Indenrigsministeriet, der den 14. juni 1966 afgav en udtalelse. Den 26. november 1966 udvidede jeg undersøgelsen til at angå, om der eventuelt ville kunne rettes kritik mod daværende kontorchef i Boligministeriets 6. kontor, nuværende direktør for Kongeriget Danmarks Hypotekbank P. T. Terkelsen, for hans holdning under sagen. Fra direktør Terkelsen modtog jeg en udtalelse af 22. december 1966. Endelig har Boligministeriet den 18. april 1967 afgivet en supplerende udtalelse.

Sagens forhistorie.

I henhold til lov nr. 216 af 16. juni 1958 havde staten erhvervet et betydeligt areal i Lyngby-Tårnbæk kommune, Lundtoftesletten, med henblik på opførelse af nye undervisningsbygninger til Den polytekniske Lærestanstalt, Danmarks tekniske Højskole og Danmarks Ingeniørakademi. Med den opgave nærmere at planlægge og forestå gennemførelsen af byggeriet blev der af Undervisningsministeriet nedsat et udvalg kaldt »Planlægningsudvalget for Danmarks tekniske Højskole og Danmarks Ingeniørakademi«.

Man var i Planlægningsudvalget opmærksom på, at der i forbindelse med overflytningen af undervisningsvirksomheden fra det centrale København til Lundtoftesletten ville opstå vidtrækkende problemer af boligmæssig og trafikmæssig karakter, også fordi antallet af studerende ved Lærestalten og Ingeniørakademiet måtte forventes at blive forøget fra ca. 3000 til ca. 8000. Disse problemer ville i nogen grad kunne afhjælpes ved opførelsen af en række kollegier, og Plan-

lægningsudvalget nedsatte til forberedelse af løsningen af denne særlige opgave et underudvalg kaldt Kollegieudvalget. Efter dette udvalgs opfattelse burde der tilvejebringes kollegieplads for ca. 3000 ingeniørstuderende, og da man fandt, at det var af væsentlig værdi, at kollegierne ikke udelukkende blev belagt med ingeniørstuderende, mente man, at det burde tilstræbes at tilvejebringe mindst 4000 kollegiepladser, der fortrinsvis burde placeres så nær Lundtofte-arealet som muligt.

Til at forestå etableringen af de omhandlede kollegiepladser oprettede Undervisningsministeriet efter indstilling fra Planlægningsudvalget en selvejende institution kaldt Kollegieselskabet af 1960, hvis fundats blev fastsat af ministeriet den 23. januar 1961. Kollegieselskabet skulle ledes af en bestyrelse på højst 15 medlemmer, hvoraf undervisnings-, finans- og boligministrene hver skulle udnævne 1, mens 4 andre blev udpeget af rektor for Den polytekniske Lærestanstalt, Polyteknisk Forening, Danske Ingeniørforening og Industrirådet. Disse 7 medlemmer kunne selv supplere sig med yderligere 8 medlemmer.

Kollegieselskabets formål: at søge tilvejebragt de ønskede kollegiepladser, skulle gennemføres, ved at selskabet drog omsorg for tilvejebringelsen af det finansielle grundlag og sørgede for erhvervelse af egnede grundarealer samt bebyggelse af disse. De fornødne byggeføretagender kunne Kollegieselskabet gennemføre enten alene eller i samarbejde med andre, og der kunne, når de enkelte kollegier blev etableret, finde en overførelse sted til særlige selvejende institutioner, for hvilke der skulle udfærdiges særlige fundats.

Ved skøde tinglyst den 29. december 1962 erhvervede Kollegieselskabet grunden matr. nr. 7 æ m. fl. af Bagsværd, der er beliggende ved Bagsværdvej i Gladsaxe Kommune ca. 3 km fra Højskolen i Lundtofte. Grunden var omfattet af partiel byplan nr. 16, der var vedtaget af Gladsaxe Sogneråd den 2. november 1949 og godkendt af Boligministeriet den 15. februar 1952. Indenfor byplanens område måtte der kun opføres villamæssig boligbebyggelse, og bygningshøjden måtte maksimalt være 1½ etage + kælder for dobbelt-, kæde- og rækkehuse og iøvrigt 2 etager + kælder. I det til byplanen hørende kort var 3 af de af Kollegieselskabet

erhvervede matrikelnumre, der tidligere havde været benyttet som grusgrav, anført uden særlig signatur, hvilket tilkendegav, at der ikke var fastsat nærmere bestemmelse om, hvad dette areal skulle bruges til.

I februar 1963 afholdtes der et møde i Kollegieselskabet, hvori bl. a. deltog professor L. A. Hyldgaard-Jensen, Danmarks tekniske Højskole, der var medlem af Kollegieselskabets bestyrelse. På mødet oplyste den daværende formand, at der ville kunne iværksættes kollegiebyggeri for Højskolen, hvis der kunne skaffes ca. 1 mill. kr. som startkapital ad privat vej. Med professor Hyldgaard-Jensen som sekretær dannede en kreds af elektroingeniører sammen med Højskolens rektor derefter den 19. april 1963 en komité, der gennem henvendelse til forskellige elektrotekniske kredse i Danmark søgte at opnå tilsagn om støtte på ca. 1 mill. kr., således at der kunne opføres et kollegium for de polyteknisk studerende på grunden i Bagsværd.

Sammen med henvendelserne om støtte udsendte komiteen et skitseprojekt til et kollegium i 2 etager, udarbejdet af arkitekt Ole Haslund, Boligministeriet. Professor Hyldgaard-Jensen har under den politimæssige undersøgelse oplyst, at det allerede ved projektets udarbejdelse i begyndelsen af maj 1963 blev berørt, at en byplanændring var nødvendig. Professoren har samtidig oplyst, at Boligministeriets kommitterede i byplansager dengang gav udtryk for, at han ville være imødekommende, også hvis projektet blev udvidet til opførelse af et kollegium i 3 etager, men den kommitterede har heroverfor forklaret, at han ikke erindrer at have drøftet spørgsmålet med nogen på daværende tidspunkt, og at han ikke på nogen måde kan anerkende, at der skulle være givet et forhåndstilsagn om en godkendelse af byplanændringen. Arkitekt Ole Haslund har ligeledes erklæret, at han på intet tidspunkt har hørt tale om, at der skulle være givet forhåndstilsagn om godkendelse af en ny byplan.

Byggeriets gennemførelse.

Den 23. oktober 1963 var det lykkedes for komiteen at skaffe tilsagn om støtte på 1 mill. kr., og Kollegieselskabet nedsatte kort efter et byggeudvalg, der skulle tilrettelægge byggeriet på grunden i Bagsværd. Byggeud-

valget modtog fra Kollegieselskabet en del planer og prospekter vedrørende kollegiebyggeriet og besluttede den 11. november 1963 at acceptere et af firmaet Højgaard & Schultz indgivet forslag, som man fandt var det mest fordelagtige.

Højgaard & Schultz' projekt, der forelå færdigt den 15. oktober 1963, omfattede to kollegiebygninger i 3 etager med 150 værelser i hver bygning. Det anførtes i projektets omtale af bebyggelsens udformning, at byggegrunden, der var opgivet til ca. 25.000 m², ligger indenfor det område, der dækkes af partiel byplan nr. 16, men at selve grusgravsarealet er undtaget fra de bestemmelser om bebyggelse m. m., som denne plan indeholder. Man regnede derfor i projektet med, at der i kommunalbestyrelsen skulle vedtages en særlig bebyggelsesplan for dette areal, og oplyste, at forhandlingerne herom var i gang mellem kommunen og Kollegieselskabet.

Den 12. november 1963 afholdt byggeudvalget, der var repræsenteret ved professor Hyldgaard-Jensen og direktørerne Finnich og Kyrsting, et møde med repræsentanter for Kollegieselskabets bestyrelse, heriblandt administrationschef Vagn Jensen, Undervisningsministeriet, der da var blevet formand, og en af viceformændene, kontorchef i Boligministeriets 6. kontor P. T. Terkelsen. På dette møde, hvorunder bestyrelsen gav sin tilslutning til antagelsen af Højgaard & Schultz' projekt, der blev gjort opmærksom på, at der måtte tilvejebringes en byplan for grusgravsområdet, inden byggeriet blev påbegyndt, og at den formelle fremgangsmåde i forbindelse hermed ville kunne forsinke byggeriet.

På et møde den 13. november 1963, hvori deltog byggeudvalget samt repræsentanter for Højgaard & Schultz og Gladsaxe Kommunes kommunaldirektør, stadsbygmester og stadsingeniør m. fl., blev det ligeledes gjort klart, at et tillæg til byplanen måtte udarbejdes og godkendes af Boligministeriet, og at der skulle gives grundejerne 6 ugers frist til at fremkomme med indsigelser, således at Boligministeriet næppe kunne tage stilling til sagen før omkring 1. februar 1964. Inden dette spørgsmål var løst, kunne man imidlertid godt påbegynde de forberedende jordarbejder, men der blev fra kommunens side advaret mod konsekvenserne af at påbegynde det egentlige byggeri, forinden de formelle

betingelser, herunder også den fornødne byggetilladelse, forelå.

Undervisningsministeriet meddelte i skrivelse af 28. november 1963, hvoraf en kopi blev tilstillet Gladsaxe Kommunalbestyrelse, Kollegieselskabet tilsagn om støtte i medfør af loven af 7. juni 1963 om støtte til tilvejebringelse af kollegier for unge under uddannelse. I skrivelsen fremhævede Undervisningsministeriet bl. a., at byggeriet ikke måtte påbegyndes før igangsætningstilladelse forelå, men at det derefter skulle påbegyndes snarest muligt og fuldføres til rimelig tid uden unødigt opsættelse.

Den 2. december 1963 vedtog Gladsaxe Kommunalbestyrelse et tillæg til byplanen, hvorefter matr.nr. 7 aæ m. fl. blev tilladt anvendt til boligformål, kollegier o. lign. med en bygningshøjde på maksimalt 3 etager. Tillægget blev offentligt bekendtgjort den 5. og den 6. december 1963 og fremlagt til eftersyn i tiden 6.-27. december 1963. Fristen for indsendelse af protester udløb den 17. januar 1964.

Med deltagelse af repræsentanter for Kollegieselskabet og for den under dannelse værende selvejende institution P. O. Pedersen Kollegiet samt for Højgaard & Schultz blev der den 10. december 1963 hos administrationschef Vagn Jensen, Undervisningsministeriet, afholdt et møde med henblik på at få fastlagt, hvorledes den økonomiske risiko skulle fordeles, såfremt forslaget til byplanvedtægten ikke kunne godkendes og grundens anvendelse til kollegieformål således måtte opgives. Det blev oplyst på mødet, at man havde lagt megen vægt på, at den ene af kollegiebygningerne kunne være klar til indflytning ved semesterets begyndelse i september 1964, og man måtte derfor regne med, at der i tiden indtil byplanspørgsmålet kunne forventes at være løst, omkring 1. februar 1964, måtte afholdes udgifter til grundforbedring, kloakering, fremstilling af byggelementer og projektering på ialt ca. 1.350.000 kr. På mødet enedes man om, at risikoen ved grundforbedringsudgifterne skulle bæres af Kollegieselskabet og af det under dannelse værende P. O. Pedersen Kollegiet med hver halvdelen, således at Kollegieselskabet, såfremt grunden ikke kunne benyttes til byggeriet, skulle sælge denne, hvorefter et eventuelt tab eller fortjeneste skulle deles lige mellem selskabet og kollegiet. Risikoen ved

udgifterne i forbindelse med elementfremstillingen skulle bæres af Højgaard & Schultz mod tilsagn om, at der ville blive sat kraftigt ind på, at den projekterede kollegiebygning kunne komme til opførelse på en anden grund. Endelig skulle risikoen ved projekteringsudgifterne bæres af Kollegieselskabet og eventuelt af P. O. Pedersen Kollegiet, idet Undervisningsministeriet havde til hensigt at bevilge lån hertil efter kollegielovens § 3, hvilket ville give ministeriet mulighed for eventuelt at eftergive lånet, såfremt projektet ikke skulle komme til udførelse.

Denne aftale blev forelagt på et møde i Kollegieselskabets formandskab den 18. december 1963 og toges til efterretning. Det skal i denne forbindelse anføres, at det i referatet af dette møde hedder, at formanden, administrationschef Vagn Jensen, oplyste, at der ikke forelå endeligt godkendt byplan for grunden, »men enstemmig vedtagelse af denne i kommunalbestyrelsen og forhåndsdrøftelse med den kommitterede i byplansager, der også er positiv«.

I skrivelse af 20. december 1963, hvoraf kopi blev tilstillet Gladsaxe Kommunalbestyrelse, meddelte Boligministeriet (6. kontor) Kollegieselskabet igangsættningstilladelse. Ministeriet præciserede i denne forbindelse, at det var et vilkår for tilladelsen, at arbejdet i videst muligt omfang blev udført som vinterbyggeri.

Byplantillægget, for hvilket indsigelsesfristen som nævnt udløb den 17. januar 1964, blev med skrivelse af 6. januar 1964 indsendt til Boligministeriet af Gladsaxe Kommunalbestyrelse, der anførte, at det havde stor betydning for Kollegieselskabet at komme i gang med byggeriet så snart som muligt. Der var ifølge skrivelsen ikke fremkommet indsigelser mod forslaget, men såfremt indsigelser fremkom, ville kommunalbestyrelsen indsende dem til Boligministeriet med sine bemærkninger.

På dette tidspunkt var arbejdet på byggepladsen i gang, idet de forberedende terrænarbejder var blevet påbegyndt den 23. november 1963, kloak- og drænarbejdet omkring nytår 1964 og støbningen af fundamenterne i midten af januar 1964.

Med skrivelse af 6. februar 1964 indsendte Gladsaxe Kommunalbestyrelse til Boligministeriet 7 indsigelser mod byplanforslaget, herunder en protestskrivelse af 14. januar 1964

fra grundejerforeningen. Indsigelserne var særlig rettet imod, at man ville tillade bebyggelsen opført i 3 etager. Heroverfor anførte kommunalbestyrelsen, at grusgravsarealerne lå lavere end villabebyggelsen udenom, og at bebyggelsen blev trukket så langt væk fra skel, at der ikke skulle blive gener for villabeboerne. Endvidere var der blevet protesteret mod, at kollegiebebyggelsen skulle have adgang ad Haraldslundvej. Herom bemærkede kommunalbestyrelsen, at det af færdselsmæssige grunde måtte foretrækkes, at der ikke blev kørende adgang til kollegiet ad en indkørsel fra Bagsværdvej. Endvidere ville kommunen ved forhandling med Kollegieselskabet søge at løse et af grundejerforeningen rejst spørgsmål om eventuelt bidrag til vejen fra Kollegieselskabet. Kommunalbestyrelsen kunne herefter fastholde sin indstilling og anmodede Boligministeriet om at godkende det indsendte forslag.

Den 25. februar 1964 afgav Boligministeriets kommitterede i byplansager en udtalelse over byplanforslaget og de modtagne indsigelser. En bebyggelse i 3 etager på det pågældende sted ville efter den kommitteredes opfattelse være et brud med kvarterets præg, som for de omliggende ejendomme var sikret gennem byplanbestemmelser, uanset at den projekterede bebyggelse agtedes opført i bunden af en eksisterende grusgrav, hvorved taghøjden ikke i væsentlig grad ville overstige taghøjden for parcelhuse i to etager på de omliggende grunde. Indbliksgener ville under disse særlige omstændigheder blive af begrænset omfang, men bygningen ville alene ved sit volumen blive et fremmedelement i et udbygget villaområde. Endvidere ville adgangsbegrænsningen mod Bagsværdvej medføre visse gener for de omliggende villagrunde, fordi færdsel frem og tilbage til kollegiet måtte ske ad de eksisterende villaveje. Da den kommitterede iøvrigt kunne tilslutte sig den opfattelse, at der ikke burde være adgang til kollegiet fra Bagsværdvej, fandt han, at ejendommen var mindre egnet til formålet. Den kommitterede fandt således de mod forslaget fremkomne indsigelser berettigede og mente, at kollegiebebyggelsen burde have været udformet med større hensyntagen til kvarterets villamæssige præg, og at tillægget derfor ikke burde stadfæstes.

Den kommitterede anførte endelig, at fremlæggelse af tillægsforslaget til byplanvedtæg-

ten først havde fundet sted, efter at byggeriet var igangsat, hvilket han fandt anledning til at beklage. Da det endvidere ved besigtigelse var konstateret, at byggeriet blev fortsat, og at det derfor ikke syntes muligt at foretage ændringer i projektet, henstillede den kommitterede til Boligministeriets overvejelse, hvorvidt vedtægtsforslaget burde stadfæstes.

Den 28. februar 1964 anmodede Boligministeriet Gladsaxe Kommunalbestyrelse om en udtalelse i anledning af den kommitteredes erklæring og meddelte samtidig, at hvis kommunalbestyrelsen ønskede det, var man villig til at afholde et møde om sagen. Den 11. marts 1964 afholdtes et møde i Boligministeriet med repræsentanter for kommunen. Mødet, der lededes af kontorchefen i ministeriets 2. kontor, resulterede i, at kommunen skulle tage en forhandling med grundejerne, hvilket skete den 20. s. m.

I skrivelse af 30. april 1964 til kommunalbestyrelsen gav grundejerforeningens bestyrelse udtryk for, at den ville anbefale medlemmerne at gå ind på en forligsmæssig ordning vedrørende Kollegieselskabets bidrag til afskrivning af udgifterne til vejanlægget. Det blev dernæst bl. a. bemærket, at *bestyrelsen* ikke ville protestere mod kollegiebyggeriet, såfremt det blev holdt indenfor de almindelige villaservitutter, hvilket vil sige, at den tredje etage på den opførte blok måtte fjernes.

Kommunalbestyrelsen svarede den 16. maj 1964 Boligministeriet, at adgangen til Haraldslundvej ville blive en slags hulvej, og at arealerne mellem vejen og de to villagrunde på begge sider af denne ville blive beplantet efter grundejernes ønske, ligesom al beplantning iøvrigt på kollegiegrunden mod de omgrænsende villagrunde ville blive udformet efter grundejernes ønsker. Kommunalbestyrelsen oplyste, at grundejerforeningens formand på mødet den 20. marts 1964 havde været af den opfattelse, at kollegiegrunden med en passende beplantning ville være at foretrække som nabo i stedet for villagrunde. Formanden var derimod ked af, at Haraldslundvej skulle belastes med kørsel fra kollegiet. Kommunalbestyrelsen havde for at løse dette spørgsmål besluttet at påligne kollegiegrunden et vejbidrag på ca. 33.000 kr., som ville komme grundejerforeningens medlemmer til gode, og med dette havde foreningen erklæret sig tilfreds.

Med hensyn til det af den kommitterede anførte bemærkede kommunalbestyrelsen, at den ikke anså det for anstødeligt, at der på et stort areal i et udstrakt villakvarter blev opført etagehuse, når der sikredes passende store beplantede friarealer ved disse huse, og når disse ikke fik en dominerende højde i forhold til bebyggelsen i villakvarteret, i hvilken forbindelse kommunalbestyrelsen henviste til den kommitteredes bemærkning om, at taghøjden ikke i væsentlig grad ville overstige taghøjden for parcelhuse i 2 etager på de omliggende grunde. Under henvisning hertil og til, at der ikke var blevet rejst indsigelse mod, at grusgravsarealerne blev anvendt til kollegiebebyggelse, samt til, at disse arealer ville være mindre egnede til villa-bebyggelse, idet der nødvendigvis måtte udføres funderingsarbejder, der på hver villa ville komme på en størrelsesorden af 20.000 kr., anmodede kommunalbestyrelsen fortsat Boligministeriet om at godkende tillægget.

På foranledning af kontorchefen i ministeriets 2. kontor blev der den 3. juni 1964 afholdt et møde i Boligministeriet med repræsentanter for Gladsaxe Kommune. På mødet blev det besluttet, at kommunalbestyrelsen skulle tage en ny forhandling med grundejerforeningen. Denne forhandling fandt sted den 9. s. m. I mødet deltog bl. a. borgmester Erhard Jacobsen, repræsentanter for grundejerne og for Kollegieselskabet.

Grundejerforeningen rettede i skrivelse af 12. juni 1964 henvendelse til Københavns Amtsråd, idet foreningen anmodede amtsrådet om uopholdeligt at pålægge Gladsaxe Kommune at stoppe det igangværende byggeri. Foreningen gjorde herved gældende, at byggeriet efter den eksisterende byplan var ulovligt, og at man ikke ønskede, at Boligministeriets afgørelse i sagen vedrørende godkendelse af tillægget til byplanen skulle blive påvirket af et fuldført ulovligt byggeri.

Amtsrådet forelagde foreningens skrivelse for Gladsaxe Kommunalbestyrelse, der i skrivelse af 23. juni 1964 udtalte, at den fortsat ønskede at fastholde sin stilling. I denne forbindelse gjorde kommunalbestyrelsen gældende, at der ikke var tale om at ændre en eksisterende byplan med bestemmelser om villabebyggelse, da der ikke i den partielle byplan nr. 16 var truffet nogen bestemmelse om bebyggelse på det omhandlede areal.

Ifølge foreningens oplysninger til mig orien-

terede amtsrådet mundtligt foreningen om, at det ikke så sig i stand til at gøre noget i sagen, men måtte henvise grundejerne til at få nedlagt et fagedforbud mod byggeriets videreførelse.

I skrivelse af 16. juni 1964 orienterede kommunalbestyrelsen Boligministeriet om mødet den 9. s. m. med Kollegieselskabet og de protesterende grundejere, hvorunder man bl. a. havde påvist, at man ved en 3 m høj beplantning kunne dække villahaverne mod indblik fra vinduerne i 3. etage i den nordre kollegiebygning. Den søndre bygning ville komme til at ligge ca. 1½ m lavere end den nordre, og iøvrigt var Kollegieselskabet villig til at etablere en høj og hurtigtvoksende beplantning mellem kollegiebygningerne og villagrundene efter nærmere aftale med grundejerne. Den ved kollegiet nærmest liggende villa ville dog, selvom de mod villaen vendende vinduer i kollegiebygningens midterkorridorer blev forsynet med mat glas, blive en del generet af kollegiebygningernes nærhed, men kommunalbestyrelsen forhandlede med ejeren af ejendommen om at købe denne, ligesom kommunalbestyrelsen under mødet havde orienteret de protesterende om, at kommunen var villig til at købe alle de ejendomme, hvis ejere følte sig generet af kollegiebyggeriet. På mødet havde formanden for grundejerforeningen fastholdt ønsket om, at kollegiebygningerne kun måtte være på 2 etager, mens nogle andre grundejere, der ikke var medlemmer af grundejerforeningen, havde ønsket, at der blev opført villabebyggelse i stedet for kollegier. Kommunalbestyrelsen havde efter dette møde påny overvejet sagen og havde igen vedtaget indtrængende at anmode Boligministeriet om at godkende tillægget.

Grundejerforeningen rettede i skrivelse af 29. juni 1964 påny henvendelse til Københavns Amtsråd og anførte, at der i det foreliggende tilfælde efter foreningens opfattelse ikke kunne være tvivl om, at det igangværende byggeri var ulovligt. Dette var ifølge skrivelsen også blevet indrømmet af de ansvarlige i Gladsaxe Kommune. Grundejerforeningen måtte derfor forlange, at amtsrådet skred ind for at håndhæve de gældende regler.

I skrivelse af 3. juli 1964 meddelte Boligministeriet Gladsaxe Kommunalbestyrelse, at ministeriet samme dag havde godkendt det

vedtagne forslag til tillægget til byplanen. Ministeriet refererede samtidig den kommitteredes oplysning i erklæringen af 25. februar 1964 om, at byggeriet var blevet igangsat, forinden tillægsforslaget var blevet fremlagt, og at det var blevet fortsat. Ministeriet konstaterede, at den ene kollegiebygning allerede var opført i 3 etager, og udtrykte overfor kommunalbestyrelsen sin beklagelse af, at de kommunale myndigheder havde godkendt, at kollegiebygningens opførelse blev påbegyndt, førend byplantillægget var blevet en realitet, i hvilken forbindelse ministeriet især henviste til bestemmelserne i byplanlovens § 7 om offentlig fremlæggelse af et byplanforslag og den tilsikrede adgang for grundejerne til indenfor en vis frist at fremkomme med indsigelser mod forslaget. Ved at handle som sket i sagen havde kommunalbestyrelsen stillet ministeriet overfor en fuldbyrdet kendsgerning, og ministeriet anmodede kommunalbestyrelsen om fremtidig nøje at iagttage de i byplanloven fastsatte regler for tilblivelse af nye byplanvedtægter.

Dagen efter, den 4. juli 1964, havde Gladsaxe Kommunes bygningsforvaltning rettet henvendelse til kommunalbestyrelsen, idet bygningsforvaltningen havde gjort opmærksom på, at der hidtil ikke havde kunnet udstedes byggetilladelse vedrørende byggeriet på kollegiegrunden, idet byplantillægget endnu ikke var blevet stadfæstet af Boligministeriet. Bygningsforvaltningen anmodede derfor kommunalbestyrelsen om at tage stilling til spørgsmålet, om man fra forvaltningens side skulle stoppe byggearbejderne vedrørende opførelsen af blok II, idet det samtidig blev oplyst, at blok I var fuldt opført, mens blok II var rejst i én etage. Dette spørgsmål mistede imidlertid sin aktualitet, efter at Boligministeriet havde givet godkendelsen i skrivelsen af 3. juli 1964 og kommunalbestyrelsen derefter den 14. juli 1964 havde udstedt byggetilladelse.

Den selvejende institution P. O. Pedersen Kollegiet udtrykte i skrivelse af 15. juli 1964 overfor Gladsaxe Kommunalbestyrelse sin beklagelse i anledning af de bebrejdelser, som kommunalbestyrelsen havde modtaget fra Boligministeriet. Institutionen gjorde i denne forbindelse opmærksom på, at byplanforslaget var blevet vedtaget i kommunalbestyrelsen den 2. december og fremlagt den 6. december 1963, og at der på det tidspunkt (i

perioden fra 23. november 1963) kun var blevet udført terrænarbejder på grunden, mens det egentlige byggeri ikke kunne siges at være påbegyndt. Boligministeriets igangsætningstilladelse forelå den 20. december 1963; byggearbejdet var ganske vist blevet igangsat og tildels afsluttet, inden kommunens byggetilladelse forelå, men denne tilladelse kunne først udstedes, efter at Boligministeriets formelle godkendelse af byplantillægget var blevet givet. Institutionen var ked af, at den på denne måde i sin iver efter at løse kollegie-opgaven så hurtigt, rationelt og økonomisk som muligt, var blevet skyld i en udvikling, som havde resulteret i de bebrejdelser, som kommunen havde modtaget fra ministeriet.

I skrivelse af 20. juli 1964 til grundejerforeningen meddelte amtsrådet, at det ikke så sig i stand til at foretage videre, under hensyn til at påtaleretten vedrørende overholdelse af bestemmelserne i den oprindelige byplanvedtægt tilkom Gladsaxe Kommunalbestyrelse, og at Boligministeriet nu havde godkendt tillægget til byplanen, hvorefter den påklagede bebyggelse var tilladelig. Amtsrådet udtalte endvidere, at det var bekendt med Boligministeriets beklagelse overfor kommunalbestyrelsen, og at amtsrådet for sit vedkommende ganske kunne tiltræde det af Boligministeriet udtalte.

I skrivelse af 25. juli 1964 anførte Gladsaxe Kommunalbestyrelse overfor Boligministeriet, at der i de senere år såvel fra statsmagtens side som fra de højere læreanstalter, De studerendes Råd m. fl. var blevet rettet kraftige henstillinger til de kommunale myndigheder om at medvirke til opførelse af kollegier, for hvilke der er et meget stort behov. Kommunalbestyrelsen havde for sit vedkommende været indstillet på at støtte tanken om opførelse af kollegier i videst muligt omfang, og en enig kommunalbestyrelse havde derfor straks været beredt til at søge byggeriet på grusgravsgrunden fremmet. Da Kollegieselskabet stærkt havde fremhævet, at en omgående igangsættelse af byggeriet var nødvendig, for at det kunne være færdig i løbet af sommeren 1964, havde kommunalbestyrelsen erklæret sig rede til at søge byplantillægget udarbejdet og godkendt så hurtigt som muligt, men havde samtidig meddelt, at man ikke så sig i stand til at give bygge-

tilladelse, før Boligministeriets godkendelse af byplantillægget forelå.

Endvidere anførtes det, at Kollegieselskabet havde modtaget igangsætningstilladelse fra Boligministeriet den 20. december 1963, og at selskabets bestyrelse på grundlag af forhandlinger med embedsmænd i Boligministeriet havde følt sig overbevist om, at ministeriets godkendelse af byplantillægget var sikret. Kommunalbestyrelsen havde, som det fremgår af sagen, erklæret, at der ikke var noget til hinder for, at de forberedende jordarbejder og funderingen blev påbegyndt, og da selve byggeriet i fortsættelse heraf var blevet igangsat, undlod kommunalbestyrelsen at kræve byggeriet standset, under hensyn til at dette ville resultere i, at bygningerne ikke kunne stå færdige til at modtage de studerende ved efterårssemesterets begyndelse.

Boligministeriet var gennem sine repræsentanter i Kollegieselskabet til stadighed blevet orienteret om byggeriets gang, og da ministeriet ikke under behandlingen af det den 6. januar 1964 indsendte forslag til byplantillægget havde fundet anledning til at henvende sig til kommunen at kræve byggeriet standset, var det med den største forbavselse, kommunalbestyrelsen havde modtaget ministeriets skrivelse af 3. juli 1964 med den deri indeholdte kritik.

I anledning af nogle tilsvarende udtalelser, som borgmesteren fremsatte i en tale ved kollegiets indvielse, udsendte boligministeren den 3. september 1964 en pressemeddelelse, hvori ministeren anførte, at den omstændighed, at man ønskede kollegiebyggeriet fuldført til et nyt semesters begyndelse, ikke kunne begrunde, at alle forskrifter eller lovfæstede procedurebestemmelser blev tilsidesat i forventning om, at »det går nok«. Det var ikke rigtigt, at Boligministeriet på forhånd havde godkendt tillægget til byplanvedtægten. Det oprindelige projekt, hvorefter der skulle opføres blokke i 2 etager, ville efter boligministerens mening ikke have nødvendiggjort et tillæg til byplanen, men da man ændrede projektet, således at der skulle opføres to meget lange 3-etagers blokke, måtte byplanen nødvendigvis ændres, og denne ændring kunne kun ske under iagttagelse af den i byplanloven fastsatte procedure, der sikrede grundejerne adgang til at fremkomme med indsigelser, forinden forslaget på ny blev be-

handlet i kommunalbestyrelsen og indsendt til godkendelse i ministeriet, til hvis bedømmelse de ikke imødekomne protester skal medfølge. Boligministeriets repræsentant i Kollegieselskabet (kontorchef P. T. Terkelsen) havde gentagne gange fremhævet dette overfor repræsentanterne for P. O. Pedersen Kollegiet, ligesom det var blevet udtalt, at byggeriet ikke burde startes, før en endelig godkendelse af den nye byplan forelå. At der kort efter den første vedtagelse i kommunen blev udstedt igangsættningstilladelse fra ministeriet, skyldtes alene ønsket om ikke senere at forsinke sagen med denne ekspedition, men en igangsættningstilladelse forudsætter altid, at alle andre forhold er bragt i orden, og kommunen havde da heller ikke udstedt den ligeledes nødvendige byggetilladelse. Endelig pegede boligministeren på, at kommunalbestyrelsen ved at undlade at skride ind mod byggeriet havde stillet ministeriet i en vanskelig situation med hensyn til spørgsmålet om byplanændringernes godkendelse, idet en nægtelse af at godkende ændringerne på et tidspunkt, hvor byggeriet var så vidt fremskredet, ville have fået meget betydelige økonomiske konsekvenser for Kollegieselskabet.

I skrivelse af 14. juli 1964 klagede grundejerforeningen til mig over den måde, hvorpå sagen var blevet behandlet, i hvilken forbindelse foreningen gav udtryk for, at Boligministeriet var blevet tvunget til at acceptere det indsendte forslag til en ændring af byplanen.

I den anledning anmodede jeg som nævnt foran den 21. august 1964 rigsadvokaten om at overveje, om nogen af de implicerede parter kunne drages strafferetligt til ansvar.

Ved de undersøgelser, som politiet på rigsadvokatens foranledning foretog, fremkom der bl. a. udtalelser om, at kontorchef Terkelsen, der som nævnt var viceformand i Kollegieselskabet, skulle have givet tilsagn om, at Boligministeriet ville godkende tillægget til byplanvedtægten. Det blev navnlig hævdet, at et sådant tilsagn skulle være blevet givet på mødet den 12. november 1963, og der blev derfor foretaget afhøring af nogle af deltagerne i mødet. 3 af deltagerne, direktør Kyrsting, direktør Finnich og professor Hyldgaard-Jensen, der repræsenterede byggeudvalget, forklarede næsten samstemmende, at kontorchefen på mødet havde givet udtryk for, at Boligministeriets godken-

delse kunne forventes givet uden nogen vanskeligheder, og at man kunne regne med, at Boligministeriet ville godkende ændringen, såfremt Gladsaxe Kommunalbestyrelse fastholdt sin indstilling.

Kontorchefen forklarede imidlertid heroverfor, at spørgsmål om byplaner henhører under Boligministeriets 2. kontor og derfor ikke havde relation til det sæde i Kollegieselskabet, som han havde i kraft af sin stilling som chef for ministeriets 6. kontor, hvorfor han ikke havde været i stand til at udtale sig om kollegiebyggeriets forhold til byplanloven. Kontorchefen havde ikke kendskab til, at der skulle være givet forhåndstilsagn om en godkendelse af byplanændringen, og han havde ikke selv talt med ministeriets 2. kontor eller den kommitterede derom, ligesom han ikke havde givet udtryk for, at byplanændringerne ville blive godkendt. Han kunne heller ikke henvise til nogen, der måtte have givet udtryk for noget sådant. Med hensyn til det i referatet af mødet den 18. december 1963 oplyste om, at der skulle have været forhåndsforhandlinger med den kommitterede i byplansager, gav kontorchefen udtryk for, at man ikke kunne lægge større vægt på de referater, der var udarbejdet i byggesagen.

Den kommitterede forklarede til politiet, at han ikke kendte noget til et sådant tilsagn. Han havde ikke set sagen eller talt med nogen om den, før han fik den fra Boligministeriet til udtalelse i januar 1964, og var ikke i stand til at udtale sig om, hvorfra rygten om hans velvillige indstilling kunne stamme.

Administrationschef Vagn Jensen, Undervisningsministeriet, der ifølge referatet af mødet den 18. december 1963 var fremkommet med bemærkningen om, at der havde været forhåndsdrøftelser med den kommitterede, fik dernæst forelagt dennes forklaring, men udtalte, at han ikke kunne uddybe den i referatet givne oplysning, som han havde fået meddelt, og han var ikke i stand til at udtale sig om, hvem der havde haft drøftelser med den kommitterede, eller hvornår de havde fundet sted.

Endelig forklarede borgmester Erhard Jacobsen om spørgsmålet vedrørende godkendelse af byplantillægget, at han ikke personlig havde modtaget noget tilsagn om godkendelse, og at han ikke havde talt med nogen

derom, men kunne tilslutte sig de fremsatte udtalelser, for så vidt som han var enig i, at det »havde ligget i luften«, at Boligministeriet ville godkende forslaget til byplantillægget. Iøvrigt anførte borgmesteren, at han på et vist tidspunkt havde givet besked om at standse kollegiebyggeriet, forinden 3. etage blev opført, men at han havde trukket denne ordre tilbage, efter at han på mødet med grundejerne den 9. juni 1964 havde fået den opfattelse, at stemningen blandt flertallet af de protesterende var for at forhindre, at der overhovedet blev opført et kollegium i grusgraven.

Den af direktør Terkelsen afgivne forklaring blev foreholdt direktør Kyrsting, der forklarede, at han godt kunne erindre det møde (men ikke datoen derfor), der blev afholdt i forbindelse med byggeriet i grusgraven, hvor det fra Boligministeriet blev tilkendegivet, at hvis Gladsaxe Kommune fastholdt sin indstilling til byplanændringen, havde Boligministeriet blot at ekspedere sagen, da kommunen var byplanmyndigheden. Direktør Kyrsting fandt herefter, at der ikke var grund til at bekymre sig om dette emne, navnlig da det blev udtalt, at godkendelsen ville foreligge straks efter udløbet af de i loven foreskrevne frister. På forespørgsel om, fra hvem i Boligministeriet denne udtalelse hidrørte, oplyste direktøren, at det var daværende kontorchef Terkelsen, der fremkom med udtalelsen, men han var ikke klar over, om Terkelsen udtalte sig i sin egenskab af embedsmand i Boligministeriet, som chef for dettes 6. kontor eller som medlem af Kollegieselskabet af 1960, men for direktøren var der ikke tvivl om, at der herefter ikke kunne blive vanskeligheder med hensyn til byplanlovgivningens bestemmelser.

Direktør Finnich forklarede, at han var blevet overrasket, da han ved et møde i november 1963 havde hørt, at der skulle tilvejringses et tillæg til byplanen, før man kunne gå i gang med kollegiebyggeriet. Direktør Finnichs videre forklaring er i rapporten gengivet således:

»Han er ikke klar over, om det drejede sig om en ændring af eller et tillæg til byplanen, men han fik forklaringen på proceduren, der nødvendigvis måtte iagttages, og han erindrer, at det helt klart blev udtalt af kontorchef Terkelsen fra Boligministeriet, at hvis Gladsaxe Kommunalbestyrelse fastholdt by-

planændringen (kollegiebebyggelsen i grusgraven), ville Boligministeriet godkende, og der var ikke vanskeligheder at vente fra Boligministeriets side.«

I forbindelse med politiets undersøgelser blev der også afgivet forklaring af fuldmægtig Erik Hansen, Undervisningsministeriet, der oplyste, at han havde deltaget i mødet den 12. november 1963, og at han, »hvis det skulle blive nødvendigt, vil være rede til at bekræfte, hvad Kyrsting, Finnich og Hyldgaard-Jensen har forklaret om kontorchef Terkelsens udtalelser med hensyn til byplanen på mødet den 12. november 1963, idet han specielt hæftede sig ved udtalelserne om Boligministeriets stilling, hvis der var en enig kommunalbestyrelse bag forslaget. Han har sin særlige grund til at huske denne udtalelse, idet han undrede sig over, at Boligministeriets godkendelse kunne være en formalitet«.

Disse forklaringer blev forelagt for direktør Terkelsen, der erklærede, at han ikke havde nogen erindring om, at han havde udtalt sig som oplyst af professor Hyldgaard-Jensen og direktørerne Kyrsting og Finnich.

Endelig blev der foretaget en ny afhøring af professoren og de to direktører, hvis forklaringer er gengivet således i politiets rapport:

»Direktørerne Kyrsting og Finnich og professor Hyldgaard-Jensen fastholder deres tidligere forklaring med hensyn til spørgsmålet om byplanen og har ikke yderligere forklaring dertil uanset kontorchef Terkelsens holdning til spørgsmålet, og de tilføjer, at det på mødet den 12. november 1963 opnåede da også har været helt afgørende for de efterfølgende forhandlinger.

Som et eksempel herpå oplæser direktør Kyrsting et notat fra sin dagbog, hvor det den 12. februar 1964 hedder, at:

»Hyldgaard, Finnich og Kyrsting hos Terkelsen i Stormgade for at søge råd hos Terkelsen, da byplanen ikke var kommet trods løfte om pr. 1. februar 1964. Terkelsen rådede til at fortsætte, da der ikke ville blive tale om en gentagelse af »Gl. Kongevej« sagen, og Terkelsen regnede med, at godkendelsen ville komme i løbet af ca. 1 uge (forhåbentlig færdig hos den kommitterede i næste uge).«

I tilslutning til den politimæssige undersøgelse lod Gladsaxe Kommunalbestyrelse kom-

munens advokat udarbejde en redegørelse af 23. oktober 1964, hvori det bl. a. omtales, at kommunalbestyrelsen, forinden den i skrivelsen af 16. maj 1964 tog stilling til den kommitteredes indstilling af 25. februar 1964 til Boligministeriet, havde drøftet sagen med embedsmænd fra ministeriet på mødet den 11. marts 1964, hvor kontorchefen for ministeriets 2. kontor havde foreslået, at kommunen skulle forsøge at få de protesterende grundejere til at trække deres klager tilbage, og udtalt, at det var rigtigst at udsætte sagen, indtil man hørte om resultatet af en forhandling, som stadsingeniøren lovede at ville føre med grundejerne. Kommunens advokat har i denne forbindelse understreget, at kontorchefen ikke på mødet gav udtryk for, at tillægget til byplanen ikke kunne godkendes, og ej heller fremkom med udtalelser om, at man måtte standse det påbegyndte byggeri, som kontorchefen var fuldt vidende om var i gang.

Efter kommunalbestyrelsens skrivelse af 16. maj 1964 havde kontorchefen rettet henvendelse til kommunalbestyrelsen om et nyt møde den 3. juni 1964, hvor der blev redegjort for, hvorledes man ved udnyttelse af terrænforskellen og ved en passende beplantning kunne mildne forholdene for de til kollegiegrunden grænsende villagrunde. Under mødet udtalte kontorchefen bl. a., at det ville blive nødvendigt at forelægge sagen for boligministeren, og at byplantillægget så nok ville blive godkendt.

Kommunens advokat gjorde dernæst gældende, at grusgraven ikke var omfattet af den oprindelige partielle byplan nr. 16. Grunden var vel omtalt i byplanen – nemlig i § 8, stk. 4 –, men da grusgraven ikke på tidspunktet for byplanens udarbejdelse kunne anvendes normalt, var der ikke truffet nogen bestemmelse om bebyggelse på dette område. Efter advokatens opfattelse var byplanen ikke direkte gældende for grusgraven, og det stedfundne byggeri havde derfor ikke været i strid med byplanen, men det havde været fuldt lovmedholdeligt, i hvert fald indtil det nåede 2 etager, i hvilken forbindelse advokaten har anført, at 3. etage så vidt ses af Højgaard & Schultz' arbejdsprogram først er blevet påbegyndt henimod slutningen af april 1964.

Ved tilvejebringelsen af tillægget til byplanvedtægten var der ifølge advokatens re-

degørelse forholdt i overensstemmelse med byplanlovens forskrifter herom, idet man havde givet grundejerne den i loven foreskrevne frist på 6 uger til at fremkomme med indsigelser.

Det blev endvidere af advokaten fremhævet, at kommunalbestyrelsen ikke direkte havde givet tilladelse til byggeriet, som i det hele var foregået på Kollegieselskabets bestyrelses ansvar, hvilket bestyrelsen også selv havde været fuldstændig klar over.

Endelig præciserede advokaten, at Boligministeriet ikke på noget tidspunkt havde grebet ind i sagen med krav om byggeriets standsning. På det tidspunkt, da den kommitterede fremkom med sin indstilling af 25. februar 1964, var kollegiebyggeriet endnu ikke kommet over jordhøjde, og den kommitteredes skrivelse havde ikke givet Boligministeriet anledning til at henstille til kommunalbestyrelsen at forbyde byggeriet, ligesom der ikke på noget senere tidspunkt fremkom en sådan henstilling fra Boligministeriets side, til trods for at ministeriet både gennem sin kontorchef i 2. kontor og ved sin repræsentation i kollegiebestyrelsen til enhver tid havde været ganske nøje orienteret om byggeriets gang.

Rigsadvokaten resolverede som tidligere nævnt den 7. juli 1965, at der ikke ville være videre at foretage fra anklagemyndighedens side i sagen. I en redegørelse af samme dato udtalte han, at det efter de foreliggende oplysninger måtte ligge klart, at kollegiet var påbegyndt opført og bragt ret nær til sin fuldførelse, til trods for at spørgsmålet om den for byggeriets gennemførelse *nødvendige* ændring af byplanen ikke havde fundet sin afgørelse, og uden at der derfor forelå den fornødne byggetilladelse fra kommunen. Der var herved efter rigsadvokatens opfattelse handlet i strid med byplanlovens § 11 og med landbyggeovens § 28.

Med hensyn til Gladsaxe Kommunes forhold bemærkede rigsadvokaten, at der ikke forelå nogen kommunalbestyrelsesbeslutning, der tog stilling til byggeriets påbegyndelse eller fortsættelse, og at der ikke ved den politimæssige undersøgelse var fremkommet holdepunkter for at antage, at borgmesteren eller tjenestemænd i Boligministeriet havde tilskyndet til eller udtrykkelig sanktioneret, at byggeriet påbegyndtes og videreførtes, uden at der forelå byggetilladelse. Der kunne

således ikke antages at foreligge ansvar for nogen overtrædelse af straffelovens § 155, hvorefter den, som virker i offentlig tjeneste eller hverv, og som misbruger sin stilling til at krænke privates eller det offentliges ret, kan straffes, eller for medvirken til overtrædelse af landsbyggeloven eller byplanloven.

Forsåvidt angår kommunens styrelse, hvis pligt det havde været at føre tilsyn med overholdelsen af bygningslovgivningen, herunder byplanlovgivningen, blev der efter rigsadvokatens opfattelse alene spørgsmål om strafferetligt ansvar efter reglerne i straffelovens §§ 156 og 157 om nægtelse af eller undladelse af at opfylde en tjenstlig pligt eller grov eller oftere gentaget forsømmelse eller skødesløshed i offentlig tjeneste, men disse bestemmelser finder efter deres ordlyd ikke anvendelse på personer, der beklæder stillinger eller hverv, hvis udførelse hviler på offentlige valg, og allerede af denne grund ville der ikke kunne pålægges borgmesteren strafansvar efter disse bestemmelser.

Rigsadvokaten fandt heller ikke, at der var tilstrækkeligt grundlag for at gøre tjenestemænd i kommunens byggeadministration strafferetligt ansvarlige. Han tog herved den holdning i betragtning, som kommunens ledelse havde indtaget overfor kollegiebyggeriet og vist bl. a. ved den velvillige behandling af spørgsmålet om byplanændringen, ligesom han tog i betragtning, at heller ikke Boligministeriet, som ligeledes var bekendt med, at byggeriet var påbegyndt, havde foranlediget det standset.

Ombudsmandens kompetence til at behandle sagen.

Gladsaxe Kommunalbestyrelse har udtalt, at private grundejere, der anser deres rettigheder for krænket som følge af påståede overtrædelser af byplanen eller bygningslovgivningen, efter gældende retspraksis kan anlægge sag mod vedkommende offentlige myndighed, der skal påse overholdelsen af bestemmelserne, og eventuelt få myndigheden dømt til at kræve de omhandlede forskrifter respekteret samt til at betale erstatning, for så vidt der kan påvises et økonomisk tab. Kommunalbestyrelsen har i denne forbindelse henvist til en i min beretning for året 1964, side 124, refereret sag, hvori der var spørgsmål om, hvorvidt en byggetilladelse var

lovligt meddelt. Afgørelsen heraf beroede på en fortolkning af en bestemmelse i bygningsreglementet; ved min afslutning af sagen udtalte jeg, at jeg måtte være af den opfattelse, at byggetilladelsen ikke burde være meddelt, men tilføjede, at den endelige afgørelse af dette spørgsmål henhørte under domstolene, ligesom jeg anbefalede, at der blev givet klageren fri proces til anlæg af en retssag. Kommunalbestyrelsen har taget denne udtalelse som udtryk for, at jeg deler kommunalbestyrelsens synspunkt, hvorefter sager, der som den foreliggende efter deres art skulle være domstolsanliggender, ikke kan give ombudsmanden retligt grundlag for at udtale sig om, hvorvidt kommunen ved sin undladelse har krænket den private ejendomsret eller bestemmelser, der tjener til beskyttelse af denne.

Kommunalbestyrelsen har endvidere anført, at det må tages i betragtning, at en kommunalbestyrelse er et offentligt, folkevalgt organ, som man må indrømme en passende handlefrihed, hvorved kommunalbestyrelsen har henvist til, at kommunalbestyrelsers virksomhed i almindelighed ikke er undergivet ombudsmandens kompetence.

Selvom kommunalbestyrelsen således i princippet ikke kunne anerkende min kompetence i den foreliggende sag, havde den efter omstændighederne intet imod at fremkomme med en udtalelse om sagen.

Ifølge ombudsmandslovens § 1 og § 4, stk. 2, henhører kommunernes forvaltning og de personer, der virker i kommunernes tjeneste, forsåvidt angår de sagsområder, hvor der er hjemmel for rekurs til en administrativ statsmyndighed, under ombudsmandens virksomhed. Såvel efter byplanloven som efter landsbyggeloven er der hjemmel for rekurs til Boligministeriet.

Den omstændighed, at et administrativt spørgsmål, der efter disse kompetencebestemmelser henhører under ombudsmandens virksomhedsområde, tillige kan forelægges for domstolene, indebærer ikke, at ombudsmanden skal henvise spørgsmålet til afgørelse ved domstolene, og at han er afskåret fra at udtale sig om det. Dette fremgår iøvrigt også af den refererede sag, hvor jeg tog stilling til sagens realitet, idet jeg udtalte, at det var beklageligt, at den omhandlede byggetilladelse var blevet givet.

Som anført af Gladsaxe Kommunalbestyrelse er den samlede kommunalbestyrelsens virksomhed ikke undergivet ombudsmanden, jfr. ombudsmandslovens § 4, stk. 2, 2. pkt. Når ombudsmanden optager en sag til undersøgelse af egen drift i henhold til ombudsmandslovens § 6, stk. 5, gælder såvel denne begrænsning som begrænsningen af ombudsmandens kompetence til sagsområder, hvor der er hjemmel for rekurs til en administrativ statsmyndighed, imidlertid ikke, for så vidt der er tale om krænkelse af væsentlige retlige interesser. I den foreliggende sag skønnede jeg, at betingelserne for at optage sagen til undersøgelse af egen drift var til stede.

Jeg må derfor afvise de af kommunalbestyrelsen fremsatte synspunkter, hvorefter en undersøgelse af og stillingtagen til kommunalbestyrelsens og de kommunale myndigheders forhold i den foreliggende sag skulle falde udenfor mit kompetenceområde.

Byggeriets forhold til gældende retsregler.

1. Ifølge landsbyggeovens § 13, stk. 1, må i områder, hvor bygningsmyndigheden udøves af kommunalbestyrelsen, intet af lovens bestemmelser omfattet byggearbejde (bortset fra opførelse af de i § 19, stk. 1, nævnte avls- og driftsbygninger) påbegyndes uden kommunalbestyrelsens tilladelse. I Boligministeriets bekendtgørelse om regulering af byggevirksomheden m. v. nr. 108 af 10. april 1964 er det i § 10, stk. 1, bestemt, at et arbejde anses for påbegyndt, når støbeforskalling opstilles eller støbning iværksættes.

Det må herefter lægges til grund, at landsbyggeovens § 13, stk. 1, er overtrådt i det foreliggende tilfælde, idet byggetilladelsen som nævnt først blev udstedt den 14. juli 1964, mens støbningen af fundamenter var blevet påbegyndt i midten af januar 1964, hvilket tidspunkt i medfør af den ovenfor citerede bekendtgørelses § 10, stk. 1, må være det relevante for afgørelsen af spørgsmålet om, hvornår byggeriet er påbegyndt.

2. Ifølge landsbyggeovens § 28 må byggebyggerier ikke opføres med mere end 2 etager, medmindre der er truffet anden bestemmelse i bygningsvedtægt, byplan eller byreguleringsplan.

Mens det muligvis kan diskuteres, om denne bestemmelse blev overtrådt, allerede da man påbegyndte byggeriet efter det projekt, der forudsatte, at bygningen skulle opføres i 3 etager, er bestemmelsen i hvert fald overtrådt, da den tredje etage blev påbegyndt, hvilket ifølge kommunens advokats redegørelse skete i april 1964, mens byplanen som nævnt først blev godkendt af Boligministeriet den 3. juli 1964.

3. Ifølge byplanlovens § 11 må indenfor et område, som omfattes af en godkendt byplan, intet areal bygges eller på anden måde anvendes i strid med planen. Boligministeriet har udtalt, at § 11 efter ministeriets opfattelse næppe finder anvendelse i relation til nærværende sag, idet den partielle byplan nr. 16 for Gladsaxe Kommune alene angiver de ejendomme, hvorpå kollegiet er opført, som »hvidt«, d. v. s. uplanlagt område, og det i byplanens § 8, stk. 4, omtales, at området ikke havde afvandingsret, og at det ikke måtte benyttes til losseplads eller andet, der efter sognerådets skøn ville være til gene for kvarteret.

Byplanen indeholder i § 1 en afgrænsning af det område, der omfattes af byplanen. Det er udtrykkelig opregnet i § 1, hvilke matrikelnumre byplanen omfatter, og blandt disse nævnes de matrikelnumre, hvoraf grusgraven består, herunder matr.nr. 7 aæ af Bagsværd.

I byplanens § 6 hedder det:

»Indenfor byplanområdet må der med de i § 8 nævnte undtagelser kun opføres villamæssig boligbebyggelse med sædvanligt tilhørende udhuse og garager...«

I § 7 er det som tidligere nævnt bestemt, at bygningshøjden maksimalt må udgøre 2 etager + kælder. Byplanens § 8, der bærer overskriften »Særlige bestemmelser for enkelte områder«, indeholder i stk. 1 og stk. 2 bestemmelser om, at visse nærmere anførte matrikelnumre kan anvendes til opførelse af udlejningsejendomme, og i stk. 3 tillades et bestemt angivet matrikelnummer anvendt efter en af sognerådet godkendt bebyggelsesplan. I § 8, stk. 4, anføres det dernæst:

»Grusgravene på dele af matr.nr. 3 q, cp, 7 aæ Bagsværd fik i landvæsenskommissionskendelserne af 26. november 1935, 23. februar 1938, 13. juni 1941, 30. januar

1942 og 26. juni 1944 ikke ret til afvanding til de kloakker, der blev lagt i henhold til disse kendelser, og kan følgelig ikke afvandes normalt. Grusgravene må ikke benyttes til losseplads eller andet, der efter sognerådets skøn er til gene for kvarteret.«

Efter indholdet af de anførte bestemmelser må det lægges til grund, at grusgravsgrunden, selvom dens anvendelse ikke var kortlagt, var omfattet af partiel byplan nr. 16 og af dennes almindelige bestemmelser om, at der – medmindre særlig undtagelse er gjort for bestemte områder – indenfor byplanens område kun måtte opføres villamæssig boligbebyggelse med en maksimal bygningshøjde på 2 etager + kælder. Jeg kan derfor ikke være enig i det af kommunalbestyrelsens advokat og af Boligministeriet udtalte, hvorefter byggeriet formentlig ikke har været i strid med den oprindelige byplan.

Som følge af det ovenfor anførte finder jeg, at det ved bedømmelsen af myndighedernes forhold må lægges til grund, at der ved opførelsen af kollegiet, forinden byplanændringen var blevet godkendt, er sket en overtrædelse af byplanlovens § 11, hvilket rigsadvokaten som tidligere nævnt også antog i sin redegørelse af 7. juli 1965. 4. Endelig kan jeg tiltræde Boligministeriets udtalelse i skrivelsen af 3. juli 1964 til Gladsaxe Kommunalbestyrelse, hvorefter byplanlovens § 7 er blevet tilsidesat, ved at byggeriet er blevet påbegyndt, forinden Boligministeriet havde fået lejlighed til at tage stilling til forslaget til byplantillægget og til de fremkomne indsigelser.

Grundejerne har ved den fulgte fremgangsmåde måttet få den opfattelse, at Boligministeriet har følt sig nødsaget til at skele til de alvorlige konsekvenser, det ville få for Kollegieselskabet, såfremt ministeriet ikke godkendte byplanforslaget.

De implicerede myndigheders forhold.

Gladsaxe Kommunalbestyrelse har overfor mig fremhævet, at kommunalbestyrelsen ikke positivt har tilladt det omhandlede byggeri. Tværtimod har kommunalbestyrelsen i november 1963 udtrykkelig gjort kollegiebestyrelsen opmærksom på, at det egentlige byggeri ikke måtte påbegyndes, før der forelå

byggetilladelse, og at denne ikke kunne gives, før et tillæg til byplanvedtægten var vedtaget af kommunalbestyrelsen og stadfæstet af Boligministeriet. Desuagtet havde kollegiebestyrelsen påbegyndt byggeriet, efter at Boligministeriet den 20. december 1963 havde meddelt igangsættningstilladelse, hvorved det må erindres, at denne iøvrigt indeholdt et krav om, at byggeriet i videst muligt omfang blev foretaget i vintermånederne.

Kommunalbestyrelsen har dernæst henvist til, at både den og kollegiebestyrelsen under sagens forløb opretholdt nærmere kontakt med Boligministeriet, der hele tiden var bekendt med byggeriets gang. Når ministeriet, hvortil forslaget til det fornødne byplantillæg blev indsendt den 6. januar 1964, ikke fandt sig foranlediget til at kræve byggeriet standset, uanset at den kommitterede havde beklaget påbegyndelsen, kunne kommunalbestyrelsen kun tage dette som udtryk for, at ministeriet var sindet at medvirke til byggeriets lovliggørelse gennem stadfæstelse af tillægget. Kommunalbestyrelsen er derfor af den opfattelse, at den, såfremt den af egen drift skulle have krævet byggeriet stillet i bero, med betydelig ret ville kunne være blevet beskyldt for manglende konduite, i hvilken forbindelse kommunalbestyrelsen har fremhævet, at grundejerforeningens klage ikke vedrørte kollegiebyggeriet som sådant, men kun den på kollegieprojektet viste 3. etage.

Om sit forhold til sagen i det hele har kommunalbestyrelsen endelig anført, at det formentlig må være udenfor enhver diskussion, at kommunalbestyrelsen ikke har varetaget »kommunal-egoistiske interesser«, men ved sin oprædten udelukkende har haft væsentlige samfundsmæssige hensyn for øje, hvilke hensyn har fundet udtryk ikke blot i den offentlige debat om afhjælpning af mangelen på boliger for den studerende ungdom, men i det konkrete tilfælde også direkte i Undervisningsministeriets skrivelse af 28. november 1963, hvori det blev fremhævet, at Undervisningsministeriet lagde vægt på, at byggeriet blev påbegyndt snarest muligt og fuldført til rimelig tid uden unødigt opsættelse. Fra kollegiebestyrelsens side blev det som noget meget afgørende fremhævet, at byggeriet blev fremmet så stærkt, at i alt fald en del af bebyggelsen kunne tages i brug i eftersommeren 1964.

Overfor disse væsentlige samfundsmæssige

interesser stod naboejendommenes krav på respekt for deres private grundejerinteresser. Men også disse har kommunalbestyrelsen søgt at tilgodese, bl. a. derved at man lod afholde mødet den 9. juni 1964 med de protesterende grundejere og dér redegjorde for, hvorledes man under hensyn til kollegiebyggeriets beliggenhed i den tidligere grusgrav ved passende beplantning kunne mindske ulemperne ved etageforskellen i forhold til de tilstødende grunde. Det er iøvrigt kommunalbestyrelsens opfattelse, at der i dag stort set hersker tilfredshed hos de omboende med kollegiet i dets nuværende skikkelse, og kommunalbestyrelsen må, alle forhold taget i betragtning, fastholde, at dens dispositioner må anses for at have været i enhver henseende rimelige og forsvarlige.

Københavns Amtsråd har udtalt, at det ikke finder at have retsmidler ifølge byplanlovgivningen til standsning af et byggeri, som ikke er i overensstemmelse med de byplanmæssige bestemmelser, og at amtsrådet derfor måtte henvise foreningen til at indbringe spørgsmålet om forbud mod byggeriets fortsættelse for domstolene.

Forsåvidt angår det forhold, at kommunalbestyrelsen først den 14. juli 1964 udstedte byggetilladelse til kollegiebyggeriet, har amtsrådet udtalt, at det formentlig ikke havde retsmidler til at gribe direkte ind overfor et sådant byggeri, under hensyn til at påtale retten overfor et byggeri, som iværksættes uden fornøden tilladelse, ifølge bygningsreglementet tilkommer kommunalbestyrelsen.

Indenrigsministeriet har i skrivelsen af 14. juni 1966 udtalt, at det i henhold til § 31, stk. 1, i lov om landkommunernes styrelse, jfr. lovbekendtgørelse nr. 363 af 22. september 1965, påhviler amtsrådene at føre et almindeligt tilsyn med, at kommunalbestyrelserne i deres forvaltning holder sig de for dem givne lovbestemmelser efterrettelig. Efter Indenrigsministeriets opfattelse findes der i lovens § 31, stk. 3, fornøden hjemmel for et amtsråd til, når det er kommet til kundskab om, at en under dets tilsyn hørende kommunalbestyrelse undlader at opfylde sin forpligtelse til at hindre overtrædelser af gældende love og vedtægter, at søge forpligtelsen opfyldt ved anvendelsen af de i den anledning nødvendige foranstaltninger.

Under hensyn til at det af Gladsaxe Kommunalbestyrelses udtalelse af 23. juni 1964

til Københavns Amtsråd var fremgået, at spørgsmålet om byggeriets forhold til byplanvedtægten var til behandling i Boligministeriet, finder Indenrigsministeriet imidlertid, at Københavns Amtsråd i betragtning af det sene tidspunkt for fremkomsten af den til amtsrådet rettede henvendelse havde haft anledning til at afvente en tilkendegivelse fra Boligministeriet, forinden der kunne blive tale om foranstaltninger overfor de af Gladsaxe Kommunalbestyrelse truffne beslutninger.

I skrivelsen af 26. november 1966 anmodede jeg direktør Terkelsen om en nærmere redegørelse vedrørende den påstand, der var fremsat af professor Hyldgaard-Jensen og direktørerne Finnich og Kyrsting og støttet af fuldmægtig Erik Hansen, Undervisningsministeriet, om, at direktør Terkelsen i mødet den 12. november 1963 skulle have givet udtryk for, at Boligministeriet ville godkende ændringen af byplanen. Direktør Terkelsen har i den anledning den 22. december 1966 udtalt, at han må henholde sig til de forklaringer, han afgav til politiet.

Direktøren har nu ingen klar erindring om enkelthederne i sagen og er ikke i besiddelse af materiale, udfra hvilket han kan rekonstruere, hvad der passerede dengang.

Direktøren tvivler dog stærkt på, at han skulle have udtalt sig så »kontant« som hævdet vedrørende ressort-spørgsmålet, som henhørte under et af Boligministeriets andre kontorer. Det er direktørens opfattelse, støttet på lang erfaring vedrørende tilsvarende tilfælde, at hans eventuelle og i hvert fald meget forsigtige udtalelser muligvis kan være opfattet som værende betydelig mere positive end berettiget. Det eneste, direktøren klart erindrer, er, at han flere gange som medlem af Kollegieselskabet ved forhandlinger med den byggende bestyrelse meget tydeligt gjorde opmærksom på, at hvis der var byplanmæssige problemer, så var der i loven fastsat visse frister for selve proceduren, hvorfor en ansøgning om godkendelse af byplanændringer måtte ekspederes med hensyntagen til disse fristers overholdelse.

Boligministeriet har udtalt, at direktør Terkelsens erklæring ikke giver ministeriet anledning til bemærkninger.

I skrivelsen af 11. februar 1966 udtalte ministeriet, at det på baggrund af sagens omstændigheder, således som de forelå, da forslaget til byplanvedtægten var under be-

handling i kommunalbestyrelsen og i Boligministeriet, ikke fandt realistisk grundlag for at søge byggeriet stillet i bero ved at inddrage spørgsmålet om byggeriets påbegyndelse uden byggetilladelse i byplanvedtægts-sagen gennem en tilkendegivelse til kommunalbestyrelsen om, at byggeriet skulle standses.

I skrivelsen af 18. april 1967 har ministeriet til uddybning heraf henvist til, at det som tidligere anført var af den opfattelse, at der ikke ved påbegyndelsen af kollegiebyggeriet var sket nogen overtrædelse af byplanlovens § 11. Med hensyn til forholdet til landsbyggelovent har ministeriet anført, at Gladsaxe Kommune har valgt – og fået tilrådt af Boligministeriet –, at der i kommunens bygningsvedtægt ikke er optaget grundkreds- eller byggeområdeinddeling, jfr. landsbyggelovent § 16, men at de bebyggelsesregulerende bestemmelser i almindelighed gennemføres ved hjælp af partielle byplanvedtægter. Sådanne byplanvedtægter dækker praktisk talt hele kommunens område.

For de ikke dækkede områder gælder landsbyggelovent § 28, men byggeri, som ikke overholder disse bestemmelser – i det foreliggende tilfælde en bygning med mere end 2 etager –, vil normalt få sit formelle grundlag i orden ved en ny byplanvedtægt eller et tillæg til en eksisterende vedtægt, idet man sædvanligvis ikke vil søge sagen gennemført ved en dispensation fra § 28. En sådan dispensation skulle i givet fald meddeles af amtsrådet.

Efter Boligministeriets opfattelse vil overtrædelsen af § 28 i det foreliggende tilfælde være af formel karakter sammenlignet med tillægget til byplanvedtægten, der indbefatter den reale disposition. Hermed mener ministeriet, at der vel ved en overtrædelse i almindelighed bør ske en reaktion, men at overtrædelsen ikke i praksis giver baggrund for krav f. eks. om fjernelse af en bygning, der iøvrigt opfylder de materielle bestemmelser.

Boligministeriet har dernæst henvist til, at der bag byggeriet lå en almennyttig indsats, som stærkt blev bakket op af kommunen og af repræsentanter for Kollegieselskabet. Her til kom, at ministeriet i og for sig ikke var betænkelig ved selve dette, at der i det ikke-planlagte område (grusgraven) skulle opføres et kollegium. En kollegiebebyggelse i 3 etager på det pågældende sted ville nok være en

forskydning af kvarterets præg, som for de omliggende ejendomme er sikret gennem byplanvedtægten bestemmelser, men den omstændighed, at den projekterede bebyggelse skulle opføres i en grusgrav og på en ejendom med et betydeligt areal, ville medføre, at bygningen måtte antages at blive et acceptabelt element i et villaområde.

For ministeriet måtte det afgørende være, om kollegiebebyggelsen kunne udformes med en større hensyntagen til kvarterets villamæssige præg – eller sagt med andre ord: om kollegiebebyggelsen i stedet for i 3 etager burde opføres i 2 etager. De fremsendte indsigelser mod byplanvedtægten set som en helhed gav udtryk for en blanding af modstand mod at få beboerantallet i kvarteret forøget så betydeligt, som det må blive tilfældet ved et kollegium, og af frygt for gener ved indblik, forøget trafik, slid på veje m. v.

En væsentlig del af disse gener kunne afbødes helt eller delvis, og forhandlingerne med kommunen viste efter ministeriets opfattelse, at kommunen var indstillet på at medvirke hertil. Kommunen satte sig også i forbindelse med en del af grundejerne og søgte at forhandle sig til rette. Det lykkedes på nogle punkter, men dog ikke i et sådant omfang, at grundejerne frafaldt deres indsigelser. – Denne løbende kontakt med grundejerne fandt sted, mens byggeriet fortsattes, uden at man kunne kende det endelige resultat af forhandlingerne.

På den ene side pressede kommunen, på den anden side grundejerne på. Det drejede sig om store bygningsværdier, og en standsning af byggeriet ville betyde et meget alvorligt økonomisk afbræk for selskabet. En standsning af byggeriet, som ikke fandtes hjemlet eller rimelig, ville desuden indebære en risiko for et erstatningsansvar for det offentlige.

Boligministeriet har endelig udtalt, at disse mangeartede modstridende synspunkter førte til, at ministeriet ikke skred til det ekstraordinære skridt at medvirke til at få byggeriet standset.

Afsluttende bemærkninger.

Bestemmelserne i byplanlovens § 7 om fremgangsmåden ved ændringer i byplanvedtægter sammenholdt med det i § 11 indeholdte forbud mod byggeri i strid med en gældende vedtægt har bl. a. til formål

at sikre, at de, der berøres af vedtægtsændringer, får lejlighed til at gøre deres synspunkter gældende, inden forholdene på stedet ændres. Ved behandlingen af sager vedrørende byplanforslag kan myndighederne kun være fuldstændig frit stillet med hensyn til planens godkendelse eller eventuelle ændring, såfremt der ikke før sagens afgørelse er foretaget byggearbejder el. lign., der forudsætter, at forslaget bliver gennemført. Ganske vist blev der, før Boligministeriet godkendte den i nærværende sag omhandlede vedtægtsændring, optaget forhandlinger med grundejerne, men disse forhandlinger fandt først sted efter kollegiebyggeriets iværksættelse, nemlig den 20. marts og den 9. juni 1964. Selvom grundejerne ved disse forhandlinger opnåede indrømmelser, forelå der på dette tidspunkt ikke nogen reel mulighed for ændring af projektets hovedprincipper, herunder bygningshøjden.

Uanset at jeg fuldt ud kan anerkende de almennyttige hensyn, der har motiveret Boligministeriets og Gladsaxe Kommunalbestyrelses holdning i sagen, må jeg finde den udviste passivitet overfor det ulovligt igangsatte kollegiebyggeri meget beklagelig. Dette gælder i første række Gladsaxe Kommunalbestyrelse, der ifølge landsbyggeloven udøver bygningsmyndigheden i kommunen, og som er påtaleberettiget ifølge byplanloven. Kritikken gælder også Boligministeriet, der i hvert fald efter

modtagelsen af den kommitteredes redegørelse af 25. februar 1964 har været fuldt bekendt med, at der var byggeri i gang i strid med de gældende lovbestemmelser.

Københavns Amtsråds behandling af sagen har efter omstændighederne ikke givet mig tilstrækkeligt grundlag for kritik.

Endelig må jeg – uanset direktør Terkelsens udtalelse af 22. december 1966 – anse det for godt gjort, at direktøren i mødet den 12. november 1963 har udtalt sig i det væsentlige som forklaret af professor Hyldgaard-Jensen, direktørerne Finnich og Kyrsting og fuldmægtig Erik Hansen. Jeg må herefter finde det uheldigt, at direktør Terkelsen på et tidspunkt, da han var kontorchef i Boligministeriet, har fremsat udtalelser, der har været egnede til at bibringe Kollegieselskabets byggeudvalg den opfattelse, at ministeriet ikke ville fremkomme med indvendinger imod det foreslåede tillæg til den partielle byplan.

Jeg har samtidig hermed gjort Boligministeriet, Gladsaxe Kommunalbestyrelse og direktør Terkelsen bekendt med min opfattelse.

Sagen har endvidere givet mig anledning til overfor Boligministeriet og Gladsaxe Kommunalbestyrelse at fremhæve betydningen af overholdelsen af de gældende lovbestemmelser, også når der er tale om byggeforetagender med et almennyttigt formål.«

SAGREGISTER

til folketingets ombudsmands beretninger for årene 1955—66.

(Citeringsmåde: 56.131 betyder beretningen for året 1956, s. 131)

- Administration,*
af prøveløsladts formue, 58.229.
af ydelse i h. t. forsorgsloven, 58.58.
- Administrative bestemmelser,* se *Love* og —.
- Advarsel* inden afskedigelse, 57.164, jfr. 59.17.
- Advokatbistand* til møde i ministerium. 62.39.
- Afgift,*
af bomuldsbindegarn, 56.82.
for polititilsyn, 56.70.
fritagelse for — af brugt motorkøretøj, 66.61.
varsel, 56.182.
se også *Tjenestefritagelse.*
- Afsoning,*
af adm. fastsatte skattebøder, 61.94.
af bøde, 60.60; 62.35.
af bødeforvandlingsstraf af hæfte eller hæftestraf forud for — af fængselsstraf m. v., 56.122.
af straf i h. t. straffelovstillægget af 1945, 55.29.
afhentet trods Justitsministeriets tilsagn om udsættelse af —, 59.147.
tilsigelse til — ved anbefalet brev, 66.46.
- Afstemning* i h. t. menighedsrådslovens § 42, stk. 1, 65.116, jfr. 66.16.
- Afvandingskommissioner,* ankeregler, 59.203.
- Aktier,* udelukkelse fra børsnotering, 55.73.
- Aktindsigt,*
fangers — i klagesager, 62.68.
for tilskadekomnes advokat i erstatningssag, 57.194.
i antidumpingtoldsag, 62.39.
i h. t. monopollovens § 17, stk. 2, 61.115.
i h. t. ulykkesforsikringslovens § 9, 57.193.
i invalidepensionssager, 61.135, jfr. 62.15.
vedr. doktordisputats, 66.25.
- Ambassade,* bistand fra en —, 61.56.
- Amterne,*
forelæggelse for Justitsministeriet af sager om fri proces mod amt, 55.55.
overholdelse af begrundelsespligten i forsorgslovens § 50, stk. 3, 57.65, jfr. 58.33.
udnævnelse af »tillidsmand«, 58.58, jfr. 59.19.
- Amtsråd,* behandling af udstykningssag, 63.36.
- Amtstue,*
inddrivelse af amtstueskatter, 66.83.
påtegning på skøde, 56.151.
reduktion af amtstueskatter, 56.151.
- Afhøring,*
af børn i brandsag, 61.128, jfr. 66.15.
af børn i sædelighedssag, 56.131.
af nabo, 64.72.
af patienter, 60.167.
i bidragsager, 57.206.
i færdselsager, 61.152, jfr. 62.15 og 63.14.
i tyverisag, 64.76.
pr. telefon, 56.199.
tilsigelser til —, 57.206; 61.124.
uden iagttagelse af rpl. § 807, stk. 3, 57.157; 58.222, 229; 59.167.
varighed af —, 63.56.
- Aflysning* af tinglyst tilskudsdeklaration, 58.192.
- Afsenderadresse,*
på breve fra fanger, 55.102.
på politiets tilsigelser, 61.124.
- Afskedigelse,*
advarsel inden —, 57.164, jfr. 59.17.
af skoleinspektør med ventepenge, 60.95, jfr. 61.20.
af tobaksælgere på private øresundsbåde, 60.87.
formalitetsfejl ved — af kontraktansat, 60.83.
formalitetsfejl ved — af tjenestemand, 57.164, jfr. 59.17.
formulering af erklæring afgivet efter —, 55.92.
tilbud til afskediget kontraktansat officer om civil beskæftigelse, 55.18.

- skyldneres påvisningsret ved udpantning for amtstueskatter, 57.150, jfr. 58.35.
- Anerkendt trossamfund*, Islam Danmark, 61.84.
- Anholdelse*,
 adgang til omklædning ved -, 56.137.
 af beruset restaurationsgæst, 65.71.
 omsorg for en anholdts cykel, 62.85.
 polititjenestemandes fejlagtige meddelelse om -, 57.95.
 se også *Politi*.
- Anke*,
 anke i stedet for ny begæring om invalidepen-
 sion, 61.154; 62.85.
 ankeberettiget i h. t. naturfredningslovens § 19,
 61.51.
 ankefrist i h. t. ulykkesforsikringsloven, 56.179.
 ankemulighed i h. t. landvindings- og grund-
 forbedringslovene, 59.203.
 anketilladelse til prøvelse af husdyrvoldgiftssag
 ved overvoldgiftsret, 55.21.
 formulering af ankemeddelelser i straffesager,
 62.34.
 genoptagelse trods undladelse af -, 65.155.
 i h. t. byplanlovens § 26, 66.48.
 omgåelse af -, 61.48.
 vedr. afgørelse truffet af et automobilvurde-
 ringsnævn, 59.135.
 vedr. afgørelse truffet af Forsikringsrådet,
 61.125.
- Ankevejledning*,
 i h. t. militær retsplejelovs § 62, 56.159.
 m. h. t. Arbejdsdirektoratets afgørelser, 61.170,
 jfr. 62.16.
 m. h. t. Arbejdsnævnets afgørelser, 56.91.
 m. h. t. inddragelse af førerbevis på grund af
 manglende ædruelighed, 57.102.
 m. h. t. opgivelse af strafforfølgning, 55.99,
 jfr. 56.17.
 m. h. t. statsskattelovens § 24, 61.72.
 sygeforsikringslovens § 42, stk. 5, 64.125, jfr.
 65.19.
 udvalg m. h. t. -, 64.125, jfr. 65.19.
 ved afslag på erstatning i h. t. ulykkesforsik-
 ringsloven, 56.49, jfr. 57.23; 58.40, jfr. 59.18.
 ved forbud mod udstykning, 63.36.
 ved præmieforhøjelser for den lovpligtige ulyk-
 kesforsikring, 61.172, jfr. 62.18.
 ved nægtelse af førerbevis til erhvervsmæssig
 personbefordring, 57.209.
 ved nægtelse af udlevering af i bevaring tagne
 effekter, 56.150; 58.222.
- Anmeldelse*, se *Politi*.
- Anmeldere*, se *Politi*.
- Anordning*, en ved lov ophævet - opretholdt ved
 bekendtgørelse, 56.31.
- Ansættelseskontrakt*, fejl i -, 63.75.
- Antidumpingtold*, se *Told*.
- Apotekerfondens krav* iflg. ulykkesforsikringslovens
 § 42, stk. 2, 62.47, jfr. 64.13.
- Apotekere*,
 gebyr for særlig indpakning ved forsendelser,
 57.205.
 rabat til læger, 60.178.
- Approbat*ion, sogneråds anbefaling ikke nødvendig
 for en udstyknings -, 65.114.
- Arbejderbeskyttelse*, hotel- og restaurationsvirksom-
 hed, 56.164.
- Arbejdsdirektoratet*,
 behandling af sag vedr. understøttelse og med-
 lemskab af arbejdsløshedskasse, 58.48, jfr.
 60.30.
 ekspeditionsform, 56.122.
 henvisning til vedtægtsbestemmelser, 62.25.
 underretning om ankemulighed, 61.170, jfr.
 62.16.
- Arbejdsdirektøren*, formandskab i Arbejdsnævnet,
 57.90.
- Arbejdsløshedskasser*, se *Arbejdsdirektoratet* og *Arbejds-
 nævnet*.
- Arbejdsløshedsunderstøttelse*, se *Arbejdsdirektoratet* og
Arbejdsnævnet.
- Arbejdsnævnet*,
 behandling af andragende om statsanerken-
 delse af arbejdsløshedskasse, 60.105.
 understøttelse som forsørger nægtet uanset bi-
 dragspligt overfor det offentlige til frasepa-
 reret hustru, 56.76.
- Arbejdstilsyn*,
 dispensation fra arbejderbeskyttelseslovens § 31,
 61.117.
 indberetning om ulykkestilfælde, 58.63, jfr.
 59.19.
- Arrestanter*, se *Fængselsforhold*.
- Arresthusophold*,
 lægetilkaldelse under -, 62.31.
 udgifterne ved civile værnepligtiges -, 58.60.
- Arveafgiftsloven*, ajourføring af enkelte bestemmel-
 ser i -, 57.199, jfr. 63.13.

- Attest* i medfør af husdyrvoldgiftslovens § 9, 55.21.
- Automobilvurderingsnævn*, ikke anke af afgørelse truffet af –, 59.135.
- Autoradiolicens*, se *Danmarks radio*.
- Autorisation*,
af elektroinstallatører, 57.159.
af gas- og vandmestre, 58.168.
af laboratorier til undersøgelse af foder- og gødningsstoffer, 58.237, jfr. 61.18.
- Autorisationsordning*,
vedr. eksport af avlsdyr, 59.137; 64.16.
vedr. eksport af kartofler, 58.230; 59.133, jfr. 60.33 og 61.19.
vedr. eksport af ost, 56.33.
- Avlsdyreksport*, 64.16.
- Banktilsynets* virksomhed m. h. t. Københavns Kreditbank, 58.85.
- Beboerrepræsentanter*, valg af – i de sociale boligforetagender, 59.113, jfr. 60.32.
- Befordringsgodtgørelse* ved benyttelse af egen vogn, 55.43.
- Begravelse*, takst for – af udensognsboende, 58.68.
- Begravelseshjælp*,
bidragydende medlems ret til – gennem sygekassen, 56.72.
ikke udbetaling af genkøbsværdien ved udtræden af sygekassen, 56.72.
- Begrundelse*,
begrundelsespligten i lov om offentlig forsorg § 50, stk. 3, 57.65, jfr. 58.33.
de særlige patentkommissioner har ikke pligt til at begrunde deres afgørelser, 60.189.
manglende –, 63.77; 64.62.
specifikation af ekspropriationserstatning, 65.24.
urigtig –, 55.86; 58.48; 63.23; 64.107.
utilstrækkelig –, 56.218; 58.48; 65.36.
– ved Arbejdsdirektoratets afgørelser, 62.25.
- Behandlingstid*,
amter, 56.125; 58.158, 211; 62.89.
amtsligningsinspektorer, 55.96; 58.179, 194.
Ankenævnet for Invalideforsikringsretten, 65.31, 129.
Boligministeriet, 65.97.
Direktoratet for Folkeskolen og Seminarierne, 66.51.
Direktoratet for Statshospitalerne, 64.129.
Direktoratet for Sygekassevæsenet, 56.133; 59.201; 61.22.
Direktoratet for Ulykkesforsikringen, 57.137; 60.51; 62.83; 63.34, 79.
Fabrikinspektør, 61.117.
flyvevåbnet, 56.69.
Forsvarsministeriet, 55.75; 57.234.
Forsikringsrådet, 60.38.
Fredningsplanudvalg, 64.92.
Handelsministeriet, 57.119.
Invalideforsikringsretten, 57.184; 59.74, 201; 60.80, 104, 126; 61.23, 33, 115; 64.78; 65.129.
Justitsministeriet, 61.50.
kammeradvokaten, 55.75; 57.136.
Københavns Overpræsidium, 56.144, 156.
Københavns Skattevæsen, 63.42.
Landbrugsministeriet, 64.16; 65.55.
Landsskatteretten, 55.69; 56.173; 57.57, jfr. 59.17 og 63.13; 57.188; 58.73, 216, 241; 59.47; 60.47, 111, 187; 61.27; 63.100; 64.62; 65.143; 66.79.
ledende landinspektør, 59.127.
Luftfartsdirektoratet, 65.39.
Matrikeldirektoratet, 58.154, jfr. 62.14.
Ministeriet for Grønland, 62.70.
Ministeriet for offentlige arbejder, 57.233; 63.103.
politiet, 56.126, 190; 57.220; 58.158; 61.24, 42; 62.30; 66.30.
rektorer, 57.207.
Skattedepartementet, 58.221; 63.38, 100.
skatteråd, 57.178; 60.78; 61.44; 62.37.
Socialministeriet, 57.175; 59.34.
Statens Jordlovsudvalg, 58.46, jfr. 59.18; 59.190, jfr. 60.34.
Statens Ligningsdirektorat, 56.90; 57.213; 58.219, 241; 59.29; 61.27; 62.99; 63.65, 100.
Statens Åndssvageforsorg, 61.180, jfr. 62.19.
Statskontrollen med Mejeriprodukter og Æg m. m., 56.33.
Sundhedsstyrelsen, 56.215.
Undervisningsministeriet, 55.96; 58.189; 60.54; 63. 62.
se tillige *Sagsbehandling*.
- Bemandingsloven*, se *Bemandingsnævnets dispensationspraksis*.
- Bemandingsnævnets dispensationspraksis*, 65.100.
- Berostillelse af sager*, se *Sagsbehandling*.
- Beskæftigelsesforanstaltninger*, pligt til at overtage arbejde ved –, 58.48.

- Beslaglæggelse*,
forelæggelse for retten, 57.251, 254; 58.115, 222.
foregling af beslaglagte dokumenter, 57.250.
fortegnelse over det beslaglagte, 57.246; 58.222.
første gennemsyn af papirer, 60.160.
retskendelse til -, 60.160.
- Bestillingstillæg*, se *Løn*.
- Besøgstilladelse*, se *Fængselsforhold*.
- Bevaring*,
bevaringstagelse i henhold til toldlovens § 192, 62.103, jfr. 65.18; 66.27.
tilbageholdelse af aktiver efter konfiskations-sags afslutning, 55.27.
tilbagelevering af i - tagne effekter, 56.150; 58.115, 222; 62.30, 32.
- Bibeskæftigelse*, se *Tjenestemænd*.
- Bidragssager*, se *Underholdsbidrag*.
- Billighedsgodtgørelse* vedr. tilsidesat forkøbsret, 66.56.
- Bindende tilsagn*,
reparation af kirkespir, 55.81.
uddannelse af kystofficerer, 61.137.
ventetillæg til folkepension, 63.94.
- Biografteaterbevilling*, inddragelse af -, 58.161.
- Bisidder* ved møde for Invalideforsikringsretten, 65.125.
- Bistand*, gebyr ved - fra udenrigstjenesten, 62.21.
- Blanketter*, formulering af skattevæsens tilsigelses-blanketter, 59.185; 64.61.
- Blechingberg-sagen*, 59.76.
- Blinklys*, afmærkning af køretøj med gule -, 66.88.
- Boligstøttelovgivning*,
gebyrbegunstigelse i h. t. -, 57.35.
godkendelse af foreløbig lejeforhøjelse, 63.97.
mindrebemidlethed i h. t. boligstøtteleven af 1955, 60.78.
- Bortlodning*, spørgsmål om - var offentlig, 58.227.
se tillige *Lotteri*.
- Bortlovning* af tjenestemandstilling, 63.44, jfr. 64.14.
- Brevveksling*,
censur af observands -, 59.31.
forvaredes - med beskikket forsvarer, 61.171, jfr. 62.17.
varetægtsfangers -, 65.33.
se tillige *Fængselsforhold*.
- Byggetilladelse*,
fejl ved meddelelse af -, 64.123, jfr. 66.16.
undladelse af at søge dispensation ved meddelelse af -, 65.98.
- Bygningsreglement*, dispensation fra -'s højdebestemmelser, 66.23.
- Byplaner*,
dispensation fra byplanvedtægt, 66.48.
kollegiebyggeri i strid med -, 66.97.
pligt til at udfærdige -, 62.52.
se tillige *Dispositionsplaner*.
- Byplannævnet*, formandsposten i -, 64.116.
- Byreguleringsloven*,
betydningen af »sammenlægges« i -'s § 8, stk. 1, 65.66.
byggeri i yderzone, 66.74.
tilsidesættelse af -'s §§ 8 og 9, 65.52.
- Byudviklingsudvalg*, fritagelse for medlemshverv i -, 58.197.
- Bøder*,
afsoning af adm. fastsatte skattebøder, 61.94.
afsoning af bøde, 60.60; 62.35.
- Bødeforvandlingsstraf*, se *Afsoning*.
- Børn*,
afhøring af -, 56.131; 61.128, jfr. 66.15; 64.76.
anbringelse af - på Sundholm, 60.131.
- Børsnotering* af aktier, 55.73.
- Båndlæggelse*,
af ulykkesforsikringserstatning til efterladte, 58.150.
tilbagekaldelse af konfirmation på båndlæggelsesbestemmelse, 58.251.
- Censur*,
af forvaredes brevveksling, 61.171, jfr. 62.17.
af observands brevveksling, 59.31.
af skoleblade, 58.165.
- Chokbehandling*, se *Samtykke*.
- Civile værnepligtige*,
begyndelsestidspunktet for eftertjeneste, 58.61.
nægtelse af friheder for -, 57.72.
ordensreglement for -, 57.69.
skabseftersyn hos -, 57.186.
udgifterne ved -'s ophold i arresthus, 58.60.

Civilforsvarskorpset, overførsel fra – til civilt statsarbejde, 64.87.

Dagpenge, se *Sygekasseforhold* og *Ulykkesforsikring*.

Danmarks Nationalbank,

adgangsformening til –, 58.255; 59.202.

Finansministeriets foliokonto i –, 55.64.

godtgørelse af beskadigede eller bortkomne pengesedler, 57.146.

Danmarks Radio,

autoradiolicens, 61.122, jfr. 62.14 og 65.18.
honorering af og frist for antagelse af hørespil,
57.142.

oplysninger fra licenskontoret, 59.28.

radiomedarbejderes bibeskæftigelse, 59.140.

udbetaling af forfatterhonorarer, 66.33.

udsendelse af underholdningsfilm i fjernsyn,
58.218.

valgudsendelse ved folkeafstemning, 63.15.

Danske statsbaner,

erstatning for ulemper ved muldoplæg, 65.93.
erstatningsansvar for bortkommet kuffert,
65.77.

generaldirektørens udtalelser om pressen,
61.74.

håndhævelse af rygeforbud i statsbanernes
omnibusser, 55.55.

kontrakt om kiosksalg m. v. på –'s færger, 65.69.
mødetidskontrol ved Halsskov-Knudshoved-
ruten, 58.214.

lønoplysninger til skattevæsenet, 61.94.

overtagelse af rutebilruter, 57.74.

personligt tillæg til kontorassistenter af 2. grad,
60.145.

takstnedsættelser, 58.198.

udelukkelse af styrmand fra at fungere som
skibsfører, 58.248.

Delegation,

ulovhjemlet – af beføjelser, 56.162.

ved indsættelse af underudvalg, 55.117.

Den kgl. Ballet, 58.199.

Den kgl. Veterinær- og Landbohøjskole,

henstilling vedr. –'s organisation, 55.173.

regler om erhvervelse af doktorgraden ved –,
55.143.

tavshedspligt m. h. t. forhandlinger i under-
visningsråd og afdelinger, 55.173.

Wamberg-sagen m. v., 55.105, jfr. 56.18.

Den særlige Klagerets kompetence overfor dommer-
fuldmægtige, 56.155.

Det særlige Bygningssyn, departementschef i Un-
dervisningsministeriet medlem af –, 59.130.

Diger,

opførelse af –, 56.37.

skade på –, 57.215.

Direktøren for Ulykkesforsikringen, formandskab i
Ulykkesforsikrings-Rådet, 56.196, jfr. 58.31.

Disciplinærsager, se *Tjenestemandssager*.

Disciplinærstraf, varetægtsfangers udelukkelse fra
kirkegang, 65.147, jfr. 66.17.

Diskrimination, se *Forskelsbehandling*.

Dispensation,

byggetilladelse forudsatte –, 65.98.

for at kunne indstille sig for 4. gang til prøven
som kørelærer, 62.74.

fra aldersbetingelsen i førerbevisbekendtgørel-
sens § 28, 61.85.

fra bekg. om udførsel af avlsvæg, 64.16.

fra bygningsreglementets højdebestemmelser,
66.23.

fra byplanvedtægt, 66.48.

i h. t. bemandingslovens § 40, 65.100.

i h. t. byreguleringslovens § 17, stk. 3, 65.52.

Dispositionsplaner,

anvendelse af –, 62.52.

fravigelse fra –, 56.142.

se tillige *Byplaner*.

Disputatser, 55.143; 58.133; 66.25.

Dommerfuldmægtige,

afhentning af udlagte effekter, 57.135.

Den særlige Klagerets kompetence overfor –,
56.155.

lodtrækning, 57.121.

ombudsmandens kompetence overfor –, 56.10;
57.15; 58.9.

Domstolsprøvelse, se *Ankevejledning*, *Beslaglæggelse*,
Besøgstilladelse, *Frihedsberøvelse*, *Førerbeviser* og
Sindssyge.

Droit moral, se *Forfatter- og kunstnerret*.

Drosker,

etablering af holdeplads for –, 58.242, jfr.
59.21.

forbud mod hyresøgning fra holdeplads,
58.208.

meddelelse af droskebevilling, 57.169, jfr.
58.36.

Dyrplageri, politiets besigtigelse i anledning af
anmeldelse om –, 56.169; 66.30.

Efterretningstjeneste, Politiets, 55.93.

Eftertjeneste, begyndelsestidspunktet for civile værnepligtiges —, 58.60.

Egen drift,

afskedigelse af tjenestemand, 56.40.
 amtsråds sagsbehandling, 63.36.
 ankereglerne i landvindings- og grundforbedringsloven, 59.203.
 arbejdsdirektørens formandskab i Arbejdsnævnets to afdelinger, 57.90.
 arveafgiftsloven, 57.199, jfr. 63.13.
 behandlingstid i Invalidforsikringsretten, 64.78.
 beregning af afsoningstid, 56.122.
 besættelse af stillinger uden opslag, 57.198.
 byggetilladelse uden fornøden dispensation, 65.98.
 fangers adgang til at købe forskellige love, 61.174.
 fejl i eksamensopgaver, 63.29, 30, jfr. 65.19.
 feriebonssystemet, 55.51.
 formanden for Byplannævnet, 64.116.
 formanden for Elektricitetsrådet, 63.29.
 formanden for Ulykkesforsikrings-Rådet, 56.196.
 formuleringen af § 4, stk. 3, i bekg. nr. 58/1958, 59.22, jfr. 60.31.
 formuleringen af Ligningsdirektoratets skrivelser til skatterådene, 65.145.
 forretningsordenen for Ankenævnet vedr. Vareforsyningssager, 55.102.
 forretningsordenen for Invalidforsikringsretten, 55.93, jfr. 60.25.
 fristen i vurderingslovens § 41, 64.115.
 iagttagelse af rpl. § 807, stk. 3, ved afhøring af sigtede, 59.167.
 indberetningspligt for statsrepræsentanterne i SAS, 61.156.
 instruks for kloakmestre i strid med ny lov, 65.121.
 instruks vedr. hjælp fra Invalidforsikringsfonden, 55.93, jfr. 60.25.
 løntilbageholdelse til skat, 63.92; 64.64, 108, 117.
 modregning i løn for ægtefællens skatte-
 restance, 66.63.
 optagelsen af testosteron propionat i den danske farmakopé, 59.69.
 politiets behandling af anmeldelse, 64.68.
 politiets udtalelser til pressen, 60.65.
 P. O. Pedersen kollegiet i Gladsaxe, 66.97.
 rpl. § 807, stk. 3, overholdelse af —, 64.72.

samkvemsret i henh. til myndighedslovens § 27, 62.62.

skattevæsens behandling af sag om underholds-
 bidrag, 65.130.

skattevæsens tilsigelsesblanket, 64.61.

skriftlig besvarelse af ansøgninger, 63.39.

sogneråds behandling af udstykningssag,
 65.114.

sogneråds tilsidesættelse af byreguleringsloven,
 65.52.

sogneråds udflugt betalt af firma, 65.159.

Statens Åndssvageforsorgs køb af ejendom,
 61.180, jfr. 62.19.

tilskadekommen værnepligtig, 56.184.

tjenestemand, trusel om afsked, 63.89.

underretning om verserende straffesag, 61.148.

underskrifters læselighed, 57.186; 59.201.

vagtarrestanters læsning, 63.95, jfr. 64.14.

varetægtsfangers deltagelse i kirkegang, 65.147,
 jfr. 66.17.

varighed af politiafhøring, 63.56.

vederlagsfri retshjælp i h. t. rpl. § 135, 59.183,
 jfr. 60.33.

vilkårsforhandling, vejledning om enkepen-
 sionsreglerne, 64.79.

Ejendomsskatter, ejendomsskyldpromillen ved
 kommunesammenlægning, 66.22.
 se også *Amtstue*.

Eksamensopgaver, fejl i —, 63.29, 30, jfr. 65.19.

Ekspeditionsfejl, se *Sagsbehandling*.

Ekspeditionsform,

i De særlige Patentkommissioner, 60.189.

i Invalidforsikringsretten, 60.126; 61.33.

i Kongeriget Danmarks Hypotekbank m. h. t.
 notering af transporter, 60.121.

i Københavns Overpræsidium m. h. t. klager
 over bidragsfastsættelse, 56.197.

i Landsskatteretten m. h. t. vurderingssager,
 61.27.

i Matrikeldirektoratet, 58.154, jfr. 62.14.

i Naturfredningsrådet, 63.31, jfr. 64.14.

i Overfredningsnævnet, 61.77.

i Statens Ligningsdirektorat,
 m. h. t. skatteefterbetalingsager, 58.219.

m. h. t. vurderingssager, 61.27.

vedr. sager, der af arbejdsløshedskasserne fore-
 lægges Arbejdsdirektoratet og Arbejdsnæv-
 net, 56.122.

vedr. sager om dispensation fra arbejderbe-
 skyttelseslovens § 31, stk. 1, 61.117.

vedr. ægteskabs- og bidragsager, 59.122.

se også *Sagsbehandling*.

Ekspeditionstid, se *Behandlingstid*.

Eksport, se *Autorisationsordning*.

Ekspropriation,

- af areal til militære formål, 57.234.
- af ejendom ved vejudvidelse, 55.87.
- af jord til målepunkt, 55.24.
- erstatning for privat vej, 66.72.
- erstatning for ulempe ved muldoplæg, 65.93.
- planer om – til hinder for sommerhusbyggeri, 66.31.
- specifikation af erstatning, 57.134; 65.24.

Elektricitetsrådet,

- formandsposten i –, 58.178; 63.29.
- offentliggørelse af –'s forretningsorden, 58.178, jfr. 59.20.
- pålæg til installatør 62.87.

Elektroinstallatør, se *Autorisation*.

Enkepension i tilfælde af skilsmisse, 56.186.

Erklæring,

- fra overlæger om en ansøgers kvalifikationer, 65.150.
- undladelse af at indhente –, 56.48; 56.77.

Erklæringers meddelelse (lov af 2.2.1866),

- erklæringer til Direktoratet for Fængselsvæsenet, 62.68.
- erklæringer til ombudsmanden, 56.132.
- fremsendelsespåtegninger, 55.23.
- invaliddepensionssager, 61.135, jfr. 62.15.
- referater, 55.23.

Erstatning,

- for ulempe ved muldoplæg, 65.93.
- i h. t. naturfredningslovens § 22, 61.77.
- i h. t. ulykkesforsikringsloven for tab af forsørger, 56.149; 58.150.
- renter af – for tilskadekomst, 56.157.
- statsbanernes ansvar for bortkommet kuffert, 65.77.
- vedr. kontrakt om kiosksalg m. v. på statsbanernes færger, 65.69.
- se tillige *Ekspropriation*.

Fanger, se *Fængselsforhold*.

Fangetidsgodtgørelse, 63.71, jfr. 64.14; 65.155.

Farmakopékommisionen, optagelsen af testosteronpropionat i den danske farmakopé, 59.69.

Ferie, godtgørelse for bortfaldet –, 66.78.

Feriebansystemet, 55.51.

Feriepenge for arbejdstid i Grønland, 56.182.

Findeløn, se *Politi*.

Fingeraftryk,

- politiets fjernelse af – efter tiltalefrafald og frifindelse, 57.157.
- politiets optagelse af – af sigtede, 57.157.

Fjernsynet, se *Danmarks Radio*.

Flyverelever, manglende underretning til – om evt. afbrydelse af uddannelse, 56.69.

FN-tjeneste, tvungen – i udlandet, 66.64.

Fogedforretning, berømmelse og underretning om foretagelse af –, 57.135.

Folkeafstemning, se *Danmarks Radio*.

Folkepension,

- amtets forpligtelser i henh. til invalide- og folkepensionslovens § 25, stk. 2, 62.89.
- beregning af lømpepenge til folkepensionist på alderdomshjem, 62.76, jfr. 63.14.
- bopælsbetingelser, 63.98.
- fradrag ved beregning af –, 64.128, jfr. 65.21.
- indtægtsbestemt – til tjenestemænd, der som følge af strafbar handling afskediges uden pension, 58.188, jfr. 59.20 og 60.31.
- konkret skøn over begyndelsestidspunkt for pensionens udbetaling, 65.22.
- offentlighed vedr. afgørelser i henh. til invalide- og folkepensionslovens § 25, stk. 2, 62.89.
- tilbageholdelse i – til dækning af skatte- restance, 64.108.
- under ophold i udlandet, 66.58.
- ventetillæg, 63.94.

Folkeskolen,

- afskedigelse af skoleinspektør med ventepenge, 60.95, jfr. 61.20.
- læreres undervisning i religion og kristendoms- kundskab, 59.177.

Folketingets ombudsmand,

- loven om –, 56.9; 57.9; 58.9; 59.9; 60.7.
- instruks for –, 55.9; 61.7.
- klage til – har ikke opsættende virkning, 55.87.
- s kompetence overfor:
  - amtsskolekonsulent, 60.95.
  - bygningskonsulent for præstegårde, 57.221.
  - Danmarks Nationalbank, 57.146.
  - dommerfuldmægtige, 56.10; 57.15; 58.9.
  - Finansudvalget, 62.14.
  - folketingsudvalg, 61.75.
  - fredningsnævn, 61.98.
  - kommunalbestyrelse, 66.97.
  - kommuner, 56.9; 57.9; 58.10; 60.7.

- Landbrugets Afsætningsudvalg, 65.55.
 præst i egenskab af menighedsrådsmedlem,
 57.221.
 statsanerkendte skolehjem, 57.164.
 statsrepræsentanterne i SAS, 61.156.
 udvalg nedsat af ministerium, 60.75.
- Forbud,*
 i h. t. byplanlovens § 9, 65.36.
 i h. t. landsbyggelovent § 5, stk. 2, 65.135.
 undladelse af at kræve rygeforbud i bus overholdt, 55.55.
 se også *Påbud*.
- Fordeling af offentlige midler,* 62.77; 65.55; 66.33.
- Fordelingsloven,* fangetidsgodtgørelse i h. t. lov 242/1960, 63.71, jfr. 64.14; 65.155.
- Forfatter- og kunstnerret,* Droit moral udvalgets sagskundskab, 59.59.
- Forfatterhonorarer,* udbetaling af – fra Danmarks Radio, 66.33.
- Forfremmelsesbedømmelser,* se *Militærforhold*.
- Forholdsattester,* se *Militærforhold*.
- Forkøbsret,*
 til kutter tilsidesat, 66.56.
 se også *Statens Jordlovsudvalg*.
- Fornavn,*
 indførelse af – i ministerialbogen, 58.234.
 navnet Eg som –, 65.126.
- Forretningsordener,*
 Ankenævnet vedr. Vareforsyningsager, 55.102,
 jfr. 56.18.
 Arbejdsnævnet, 56.92, jfr. 57.24.
 Elektricitetsrådet, 58.178, jfr. 59.20.
 Invalideforsikringsretten, 55.93, jfr. 60.25.
 Udvalg under Handelsministeriet, 62.84.
 Ulykkesforsikrings-Rådet, 56.196.
- Forsegling,* se *Beslaglæggelse*.
- Forsikringsrådet,*
 anke af en afgørelse truffet af –, 61.125.
 anvendelsen af udtrædelsesgodtgørelser, 66.45.
- Forskelsbehandling,*
 aflønning i Grønland, 61.101.
 af strafafsonere, 55.29.
 disciplinære reaktioner overfor plejepersonale, 59.56.
 forbud mod udstykning, 65.135.
 læreres undervisning i religion og kristendoms-kundskab, 59.177.
 over for dybfrostbranchen, 65.55.
 postvæsenets krav om ekstrabetaling for omde-
 ling af visse blade, 59.162.
- ved ansættelse af værdien af fribolig, 59.46.
 ved dispensation fra strandbyggelinie, 61.98.
 ved fastsættelse af invaliditetsgrad, 55.89.
 ved radioens valgudsendelser, 63.15.
 ved statstilskud til krigsramte kirker, 55.81.
 ved udbetaling af udtrædelsesgodtgørelse,
 61.125.
- Forsorg,*
 administration af ydelse i h. t. forsorgsloven,
 58.58.
 begrundelsespligt i forsorgslovens § 50, stk. 3,
 57.63, jfr. 58.33.
 hjælp til værnepligtige, 57.65, 66.19.
 politiets bistand i h. t. forsorgslovens § 44,
 stk. 1, 59.156.
 udnævnelse af »tillidsmand«, 58.58; jfr. 59.10.
- Forsvarer,*
 indkaldelse af – til retsmøde, 61.123.
 underretning til forvaringsanstalt om beskik-
 kelse af –, 61.171, jfr. 62.17.
- Forsvarets Bygningstjeneste,* behandling af sag om
 indkøb af skumslukningsaggregater, 56.52.
- Fortovsbidrag,* pålæggelse af –, 65.133.
- Forvaring,*
 antallet af lægestillinger ved forvaringsanstal-
 ten i Horsens, 57.177.
 forvarede brevveksling med beskikket for-
 svarer, 61.171, jfr. 62.17.
 forvarede sygekasseforhold, 58.80.
 indberetningspligt ved hensættelse i isolations-
 celle, 58.80.
 speciallægeundersøgelse af forvaret, 66.21.
 underretning om tilsynsværgebeskikkelse,
 56.190.
 ventetid ved indsættelse i –, 56.93.
 se også *Fængselsforhold*.
- Forældremyndighed,* 56.209, jfr. 57.26; 62.62.
- Fotokopiers anvendelse,* 56.200; 62.83.
- Fotos,*
 politiets fjernelse af – efter tiltalefrafald og
 frifindelse, 57.157.
 politiets optagelse af – af sigtede, 57.157.
- Fredning,* se *Naturfredning* og *Strandbyggelinier*.
- Fredningsnævn,* se *Folketingets ombudsmand, Natur-
 fredning* og *Strandbyggelinier*.
- Fri proces,*
 ansøgning om – mod amt forelægges for Ju-
 stitsministeriet, 55.55.
 henstilling om –, 55.22; 56.161, 209; 57.256;
 58.230, 237; 59.17, 116; 61.166.

- retshjælp i h. t. rpl. § 135, 59.183, jfr. 60.33.
urigtig begrundelse for henlæggelse af ansøgning om -, 55.86.
- Fribolig*, forskelsbehandling ved ansættelse af værdien af -, 59.46.
- Frihedsberovelse*, 5-dages fristen i rpl. § 469, stk. 2, 58.235; 65.34.
- Frimærker*, trykvarianter eller makulatur, 59.37.
- Frister*,
- for 2. behandling af kommunes budget, 58.82.
  - for antagelse af hørespil, 57.144.
  - for anvendelse af retsmidlerne i inddrivelsesloven af 7. maj 1937, 58.146.
  - for skønsmæssig forhøjelse af skatteansættelser, 57.240; 58.179.
  - for udlevering af administrativt inddragne førerbeviser, 57.102, jfr. 58.33.
  - 5-dages fristen i rpl. § 469, stk. 2, 58.235; 65.34.
  - 5-års fristen i ulykkesforsikringslovens § 34, stk. 4, og § 37, 56.179.
  - 14-dages fristen i husdyrvoldgiftslovens § 8, stk. 1, pkt. 1, 55.21.
  - overskridelse af fristen i statshusmandslovens § 8, stk. 5, 55.76.
  - overskridelse af fristen i statsskattelovens § 30, stk. 5, 57.131; 58.241; 60.117.
  - overskridelse af fristen i vurderingslovens § 41, 64.115.
- Funktionær*,
- aflønning af - i Grønland, 61.101.
  - behandling af klage over -, 60.83.
- Fængselsforhold*,
- administration af prøveløsladts formue, 58.229.
  - afsenderadresse på breve, 55.102.
  - anskaffelse af eget radioapparat, 59.176.
  - anvendelse af håndjern overfor arrestanter, 57.195.
  - badeforhold, 59.183.
  - begunstigelse ved afsoning af straf i h. t. straffelovstillægget af 1945, 55.29.
  - begæring om fremstilling, 59.184.
  - besvarelse af henvendelse fra nu løsladt fange, 65.124.
  - besøg af privat antaget advokat, 57.30.
  - besøg hos fanges familie, 63.33.
  - besøgstilladelse m. h. t. varetægtsfanger, 56.114; 61.150.
  - breve til varetægtsfanger, 65.33.
  - brevpapir og kuvert må ikke forsynes med mærke, 58.39.
  - ekstraforplejning på sygeafd., 56.139.
  - fangers adgang til at bære ringe, 65.79.
  - fangers adgang til at holde fugle, 66.41.
  - fangers adgang til at købe forskellige love, 61.174.
  - fangers aktindsigt, 62.68.
  - fangers deltagelse i gudstjeneste, 57.176.
  - fanges beskæftigelse med recidivstatistik, 56.91.
  - frankering af varetægtsfanges breve, 63.19.
  - fremstilling for ortopædisk specialist, 59.160.
  - fængselsfunktionærs leverancer til fængslets butik, 58.76.
  - grupperådgivers tavshedspligt, 66.43.
  - hjemsendelse af manuskript, 60.199, jfr. 61.21.
  - hviletid i et statsfængsel, 60.183.
  - hæftefanges adgang til at skrive til dagblade, 59.44.
  - indkaldelse til særfængsel, 62.45.
  - indstilling til svendeprov, 57.233.
  - kaffeindkøb, 57.73.
  - kollektive henvendelser, 63.70.
  - køb af pulverkaffe, 60.42.
  - lægetilkaldelse i arresthus, 62.31.
  - magtanvendelse over for indsat, 65.32.
  - meddelelse om tilbageholdelse af brev, 60.40.
  - trysag indlagt i fangers breve af fængslet, 55.102; 58.39.
  - udlevering af reglement, 57.200; 58.225.
  - valgretsudøvelse, 62.23.
  - varetægtsfangers kirkegang, 65.147, jfr. 66.17. se også *Forvaring*.
- Færdselssager*,
- behandlingstid, 56.175; 61.24.
  - forelæggelse for sigtede af anmeldelse for færdselsforseelse, 57.172.
  - motorkørsel på stranden, 66.70.
  - oplæsning af forklaring og forevisning af rids, 61.152, jfr. 62.15 og 63.14.
- Færger*,
- mødetidskontrol ved -, 58.214.
  - undersøgelse ved sammenstød af 2 automobiler på en -, 59.75.
- Føjetilladelse*, behandling af ansøgning om -, 56.218; 58.63.
- Førerbevis*,
- dispensation fra aldersbetingelsen i førerbevisbekendtgørelsens § 28, 61.85.
  - erhvervsmæssig personbefordring, 57.209.
  - inddragelse af fradømt -, 58.226.
  - nægtelse af - med ret til erhvervsmæssig personbefordring indbringes for retten på begæring af anklagemyndigheden, 59.22, jfr. 60.31.

- procesmåden ved prøvelse af ærdeligheds-
spørgsmål, 57.102, jfr. 58.33.
rutinetimer ved fornyelse af -, 59.24.
udlevering af administrativt inddraget -,
56.192.
vilkår ved udlevering af - inddraget på
grund af manglende ærdelighed, 57.102,
jfr. 58.33.
- Gas- og vandmestre, se Autorisation.*
- Gaver, undervisningsassistents modtagelse af ciga-
retter fra studerende, 55.150.*
- Gebyr,*
begunstigelse i h. t. boligstøttelovgivningen,
57.35.
for navnebevilling, 57.210.
ved bistand fra udenrigstjenesten, 62.21.
- Genindsættelse, forkyndelse af resolution om -
efter prøvetidens udløb, 59.25.*
- Giro, se Postvæsenet.*
- Gl. Bakkehus-sagen, 59.56.*
- Goodwill,*
beskatning af - ved salg af ejendom med virk-
somhed, 58.73.
betaling for - ved overtagelse af bilruiter,
57.74.
ved overdragelse af biografteaterbevillinger,
58.161.
- Graufred,*
flytning af lig, 60.184, jfr. 65.16.
flytning af urne, 66.76.
- Grundforbedringsloven, manglende ankemulighed,
59.203.*
- Grundloven,*
lighedsgrundsætningen i § 70, 59.177.
religionsfrihed i § 67, 61.84.
- Grundstigningsskyld, fritagelse for - i h. t. lov
265/1950, 57.180.*
- Grundværdiansættelse, revision af - ved 10. alm.
vurdering, 58.173.*
- Grønland,*
afønning af funktionær i -, 61.101.
afregning efter hjemkomst, 62.70.
feriepenge for arbejdstid i -, 56.182.
formulering af ansættelsesskrivelse, 63.20.
udgifter ved hjemrejse fra -, 59.155; 61.132.
- Habilitet,*
arbejdsdirektøren, 57.90.
Boligministeriets - i byplansager i forbindelse
med statsbyggeri, 62.52.
- departementschef i Undervisningsministeriet
medlem af Det særlige Bygningssyn, 59.130.
direktøren for ulykkesforsikringen, 56.196.
direktøren for Københavns Vandforsyning,
60.102.
formanden for Byplannævnet, 64.116.
formanden for Elektricitetsrådet, 58.178; 63.29.
formanden for Landsnævnet for omnibus- og
fragtmandskørsel, 64.93.
politifuldmægtigs -, 63.61.
ved andragende om fri proces mod amt, 55.55.
ved bedømmelse af videnskabeligt arbejde,
55.119, 144, 159, 161; 58.116.
vedr. det i h. t. loven om forbrugsbegrænsende
foranstaltninger nedsatte nævn, 56.82.
- Habilitetsregler,*
for skyldrådsmedlemmer, 57.63, jfr. 58.33.
for universitetslærere, 58.144.
for lægerne i Direktoratet for Ulykkesforsik-
ringen, 59.49.
- Halsskov-Knudshoved-ruten, se Danske Statsbaner.*
- Handelsskoletilsynet, 57.109.*
- Hastesager, se Sagsbehandling.*
- Havneareal, strandbyggelinie, 61.77, 98.*
- Henlæggelse af sager, se Sagsbehandling.*
- Hittegods, se Politi.*
- Hjemmeværnet, klager over afslag på optagelse i -,
59.66, jfr. 60.31.*
- Hjemsendelse, se Militærforhold.*
- Hjemsendelsespenge, se Militærforhold.*
- Holdeplads, se Drosker.*
- Honorarlønnede stillinger, besættelsen af opslæde -,
57.123; 60.115.*
- Hovedrevisorater, se Revisionsdepartementer.*
- Hundeloven,*
affiningsret i anledning af tidligere ejers
manglende betaling af hundeaftgift, 57.93.
pålæg i h. t. - s § 13, stk. 2, 58.176.
- Hunderegistre, oplysninger fra -, 59.27.*
- Husdyrvoldgift, anketilladelse i medfør af husdyr-
voldgiftslovens § 9, 55.21.*
- Husundersøgelse udenfor strafferetsplejen, 57.186.*
- Hørespil, se Danmarks Radio.*
- Høring,*
andragende til skatteråd om lempelse i lig-
ningen, 59.63.
mangelfuld -, 63.38.

- oversendelse i stedet for -, 56.124.
 undladelse af -, 55.121; 56.51; 57.131, 138;
 58.56, 161, 241; 64.93.
 unødvendig -, 58.211.
 ved dispensation fra arbejderbeskyttelseslovens
 § 31, stk. 1, 61.117.
 ved dispensation fra overfredningsnævnsken-
 delse, 61.51.
- Håndjern*, anvendelse af - overfor arrester, 57.195.
- Ikke-juridisk personale*, ekspedition i statslånssag, 56.213.
- Indberetningspligt*,
 forvaringsanstaltens - om hensættelse i iso-
 lationscelle, 58.80.
 statsrepræsentanterne i SAS, 61.156.
- Inkompetence*, se *Kompetence*.
- Indkøbstilladelse*, behandling af ansøgning om -, 55.50.
- Indlemmelse*, se *Kommuner*.
- Instansfølge*, se *Kompetence*.
- Intertemporale spørgsmål*,
 beregning af bevillingstilsagnskursen ved dol-
 larpræmiering, 55.50.
 forhøjelse af fradrag for naturalydelse til
 tjenestemænd, 60.44.
 kontrollovens § 8 C, 59.168.
 kontrollovens § 8 D, 59.170.
 pålæggelse af omsætningsafgift, 63.65.
 tilbagevirkende kraft for bestillingstillæg,
 62.100.
- Invalide- og folkepension*, se henholdsvis *Folke-
 pension* eller *Invalidepension*.
- Invalideforsikringsretten*, bisidder ved møde for -, 65.125.
- Invalidepension*,
 aktindsigt i invalidepensionssager, 61.135, jfr.
 62.15.
 anke i stedet for ny begæring, 61.154; 62.85.
 indtægtsberegning ved ydelse af -, 55.26;
 64.128, jfr. 65.21.
 konkret skøn over begyndelsestidspunkt for
 pensionens udbetaling, 65.22.
 rejsehjælp, 55.26.
 under ophold i udlandet, 66.58.
- Invaliditetserstatning*,
 tidspunktet for fastsættelsen af -, 57.106.
 udbetaling af - til tilskadekommen militær
 værnepligtig, 59.116, jfr. 60.32.
- Islam Danmark*, se *Anerkendte trossamfund*.
- Jernbaneerstatningskommissionen*, renter af tilskade-
 komsterstatning, 56.157.
- Journalisering*, se *Sagsbehandling*.
- Kartoffeleksportører*, se *Autorisationsordning*.
- Kgl. Teater*, se *Den kgl. Ballet*.
- Kirkegang*, varetægtsfangers deltagelse i -, 65.147,
 jfr. 66.17.
- Kirkelige afgifter*, se *Skat*.
- Kirker*, stilling i forhold til krigsforsikringen, 55.81.
- Kloakmestre*, instruks for - i strid med ny lov,
 65.121.
- Kommuner*,
 byggetilladelse forudsatte dispensation, 65.98.
 deltagelse i udflugt betalt af privat firma,
 65.159.
 ejendomsskyldpromillen ved kommunesam-
 menlægning, 66.22.
 foreneligheden af kommunale tjenester og
 hverv, 66.68.
 fravigelse fra dispositionsplan, 56.142.
 indlemmelse af -, 62.63.
 modregning i løn for ægtefællens skatte-
 restance, 66.63.
 ombudsmandstilsyn med -, 56.9; 57.9; 58.10;
 59.9; 60.7.
 pligt til at udfærdige byplaner, 62.52.
 underskrifters læselighed, 62.35.
- Kompetence*,
 administrativ ankeinstans' - i forhold til 1.
 instans, 58.48.
 byggetilladelse, 64.123, jfr. 66.16.
 Den særlige Klagerets - overfor dommerfuld-
 mægtige, 56.155.
 dispensation fra arbejderbeskyttelseslovens § 31,
 stk. 1, 61.117.
 forsikringsselskabers - m. h. t. nedsættelse af
 dagpenge, 60.150.
 forstanders - til at opsiges en funktionær,
 57.164, jfr. 59.17.
 fredningsnævns adgang til at dispensere fra
 overfredningsnævnskendelse, 61.51.
 fritagelse for at aflægge den almindelige filoso-
 fiske prøve, 61.47.
 Handelsministeriets - overfor Forsikringsrådet,
 61.125.
 Handelsministeriets - overfor Monopoltilsynet,
 61.104.
 Indenrigsministeriets - overfor sundheds-
 kommission, 66.92.
 kontorchefts -, 60.55.
 nævnsformands -, 62.95.

- Overfredningsnævnets adgang til at tilbagekalde en dispensation, 61.51.
- Overfredningsnævnets adgang til at dispensere fra egen kendelse, 61.51.
- programsekretærs -, 57.142.
- Toldvæsenets Prøvesamling og Fakturakontrols - i tarifierings spørgsmål, 62.27.
- se også *Folketingets ombudsmand*.
- Koncession* til fremstilling af sukker, 61.87.
- Kondemnering* af ejendom, 55.103.
- Konfirmation*, se *Båndlæggelse*.
- Konfiskation*, tilbageholdelse af aktiver efter konfiskations-sags afslutning, 55.27.
- udlevering af konfiskerede varer, 61.176, jfr. 62.18.
- Konkurrencebegrænsning* i h. t. monopolloven, 61.104.
- Konsulent for særundervisningen*, indstilling og udnævnelse af en -, 59.149, jfr. 61.19.
- Kontrakt*, fortolkning af - om kiosksalg m. v. på statsbanernes færger, 65.69.
- Kontrolloven*, se *Skat*.
- Kreditbanken*, Banktilsynets virksomhed m. h. t. -, 58.85.
- Krigsskade*, nægtelse af tilskud til dækning af - på kirke, 55.81.
- Kristendomskundskab*, se *Folkeskolen*.
- Kvarter*, spm. om tjenestemand's bolig kunne betragtes som -, 55.33.
- Kvægaulsassistenter*, 56.25.
- Kørelærerprøve*, eksamination af kørelæreraspirant, 62.74.
- Laboratorier*, se *Autorisation*.
- Landbohøjskolen*, se *Den kgl. Veterinær- og Landbohøjskole*.
- Lander-sagen*, 58.199.
- Landsskatteretten*, berostillelse af sager, 60.47, 111; 64.62; 65.143.
- formulering af kendelse, 66.87.
- klager over skønsmæssige ansættelser, 57.57, jfr. 59.17 og 63.13; 57.240; 64.62.
- manglende iagttagelse af: forretningsordenens § 4, stk. 2, 57.131.
- forretningsordenens § 7, stk. 6, 56.77, jfr. 57.24.
- forretningsordenens § 13, stk. 1, 64.62.
- lov 108/1938, § 8, stk. 2, 55.69.
- organisation m. v., 55.69; 57.57, jfr. 59.17 og 63.13; 61.27.
- personligt møde for -, 57.57, jfr. 59.17.
- sagsbehandlings varighed, 55.69; 56.173; 57.57, jfr. 59.17 og 63.13; 57.188; 58.73, 216, 241; 59.47; 60.47, 111, 187; 61.27; 63.100; 64.62; 65.143; 66.79.
- udtalelse i kendelsespræmisses, 58.73.
- Landvindingsloven*, foreløbig tinglysning af landvindingsbidrag, 58.43, jfr. 65.16.
- manglende ankemulighed, 59.203.
- Lejeforhøjelse*, se *Boligstøttelovgivning*.
- Licens*, se *Danmarks Radio*.
- Licitation* vedr. statshospital, 66.39.
- Lig*, flytning af -, 60.184, jfr. 65.16.
- Lighedsgrundsetning*, grundlovens § 70, 59.177.
- ved administration af eksportordning, 64.16.
- ved dispensationer, 64.103.
- ved fastsættelse af lodstakster, 64.95, jfr. 66.15.
- ved fordeling af offentlige midler, 62.77; 65.55.
- ved radioens valgudsendelser, 63.15.
- Lobotomi*, se *Samtykke*.
- Lodstakster*, forhøjelse af -, 64.95, jfr. 66.15.
- Lommepege*, se *Folkepension*.
- Lotteri*, beskatning af udenlandske lotterigevinster, 61.44.
- bortlodders spil på usolgte numre, 57.121.
- Love og administrative bestemmelser*, henstillinger om ændring m. v. af: arbejderboliger på landet, lovbekg. 125/1955 § 28, stk. 2 (hjemmel til delegation), 56.162.
- apotekervæsenets pensionsforhold bekg. 35/1959, 62.47, jfr. 64.13.
- arbejdsanvisning og arbejdsløshedsforsikring m. v., lovbekg. 43/1952 § 35, stk. 2 (arbejdsdirektørens stilling), 57.90.
- arveafgiftsloven, 57.199, jfr. 63.13.
- fangers adgang til at bære ringe, 65.79.
- FN-tjeneste i udlandet (folketingsbeslutning af 30/4 1964), 66.64.
- folkforsikringslovens § 20, stk. 5 (begravelses-hjælp), 56.72.
- foreneligheden af kommunale tjenester og hverv (cirk. 10/1956), 66.68.

førerbeviser, bekg. 58/1958:

§ 4, stk. 3 (indbringelsen for retten), 59.22, jfr. 60.31.

§ 28 (aldersbetingelsen), 61.85.

habilitetsregler for skyldrådsmedlemmer, bekg. 49/1923, 57.63, jfr. 58.33.

indregistrering af varemotorkøretøjer på sorte nummerplader, bekg. 243/1954, 56.195.

industrifrugt (lov 168/1962 og bekg. 246/1964), 66.85.

invalid- og folkepensionsloven:

§ 1 (bopæl), 63.98.

§ 5 (indtægtsberegning), 64.128.

§ 18, stk. 3, jfr. § 5, stk. 7 (lommepege til folkepensionister på alderdomshjem), 62.76, jfr. 63.14.

købstadkommunallovens § 21, stk. 1 (frist for 2. behandling af budget), 58.82.

landsskatteretslovens § 8, stk. 2 (voteringen), 55.69.

landvindings- og grundforbedringsloven (manglende ankemulighed), 59.203.

lukkelovens § 4 c (kiosker ved færgelejer), 65.138.

motorkøretøjer, bekg. 192/1932 (skriftlige mangelsattester), 56.147; 57.109.

psykopatfængsel, anordning nr. 289/1935 § 40, 58.225.

regler om erhvervelse af doktorgraden ved Den kgl. Veterinær- og Landbohøjskole, 55.143.

skolevæsenets styrelse og tilsyn lov nr. 200/1949 (indstilling og udnævnelse af konsulenter for særundervisningen), 59.149, jfr. 61.19.

statshusmandsloven, lovebekg. 11/1956, § 48, stk. 2 (hjemmel til delegation), 56.162.

sygeforsikringslovens § 52 (betingelserne for lønarbejderdagpenge), 62.36, jfr. 63.14.

tilsigelser til afhøring hos politiet, 66.82.

tilsyn med udførsel af kød m. m., lov 245/1908 om -, § 1, stk. 3 (bemyndigelsens omfang), 56.206, jfr. 57.26.

ulykkesforsikringsloven:

§ 11, stk. 1 (direktørens stilling), 56.196, jfr. 58.31.

§ 25, stk. 2 (nedsættelse af dagpenge), 60.150.

underretning om verserende straffesag, cirkulære af 15. november 1932, 61.148.

valg af beboerrepræsentanter i de sociale boligforetagender, lov 356/1958 om boligbyggeri, § 104, stk. 3, 59.113, jfr. 60.32.

værnepligtige, cirk. 89/1954 om hjælp til -, 57.65.

Lovhjemmel,

administrative bestemmelser vedr. fritagelse for at erlægge kirkelige afgifter, 57.256.

afgift for polititilsyn, 56.70.

afgivning af hunde (hundelovens § 8), 57.93.

aktindsigt i invalidepensionssager, 61.135, jfr. 62.15.

anerkendelse af trossamfund kræver ikke -, 61.84.

Apotekerfondens krav i henh. til ulykkesforsikringslovens § 42, stk. 2, 62.47, jfr. 64.13.

autorisationsordning vedr. eksport af kartofler, 58.230; 59.133, jfr. 60.33 og 61.19.

autorisationsordning vedr. eksport af ost, 56.33.

bankgaranti som betingelse for autorisation til udførsel af avlsvæg, 59.137.

bekg. 375/1950, afsnit E, pkt. 2 a (afgiftspligtig grundstigning), 57.180.

bekg. 270/1956 om udførsel af flæskevarer, 56.206, jfr. 57.26.

droit moral (forfatterlovens § 9, stk. 4), 59.59.

fangers aktindsigt (lov af 2. februar 1866), 62.68.

finansministerens beføjelse til at overtrække ministeriets foliokonto, 55.64.

FN-tjeneste i udlandet (folketingsbeslutning af 30/4 1964), 66.64.

forbud mod salg af industrifrugt (lov 168/1962 og bekg. 246/1964), 66.85.

forsikringsselskabernes kompetence til at nedsætte dagpenge, 60.150.

fradrag ved beregning af invalide- og folkepension, 64.128, jfr. 65.21.

generel forhøjelse af ejendomsvurdering, 57.128.

Indenrigsministeriets ordensreglement af 18. juli 1949 for civile værnepligtige, 57.71.

indlemmelse af kommuner (landkommunallovens § 39, stk. 2), 62.63.

instruks for kloakmestre i strid med ny lov, 65.121.

kioskerne ved Storebæltsoverfarterne (lukkelovens § 4 c), 65.138.

lodstaksters fastsættelse, 64.95, jfr. 66.15.

lovhjemmel på finans- og tillægsbevillingslove, 55.57.

Monopoltilsynets undersøgelse af optikbranchens forhold, 61.104.

motorafgifternes anvendelse, 55.57.

nedslag i skatteansættelsen for renteindtægter m. m. (§ 5 i lov 374/1962), 65.80.

omlægning af betalingsterminer for statskat (§ 12, stk. 5, i lov 458/1939), 59.67.

- Opkrævning af skoleafgifter, 56.201, jfr. 57.26 og 59.16.
- oprykning fra fuldmægtig til ekspeditionssekretær (lønningslovens § 84), 61.166, jfr. 64.13.
- overførelse til en udligningskasse af krav om begravelseshjælp, 56.72.
- politibekg. af 15. maj 1954 om midlertidige forbud, 59.52.
- postvæsenets fastsættelse af særlige vilkår for at overtage omdelingen af blade (postlovens § 1 h og § 15 VIII d), 59.162.
- pålæg fra Elektricitetsrådet til installatør, 62.87.
- pålæggelse af fortovsbidrag, 65.133.
- renter af ekstra skattebeløb (bekg. 126/1962), 66.54.
- samkvemsret i henh. til myndighedslovens § 27, 56.209, jfr. 57.26; 62.62.
- skattevalg (§ 27, stk. 6, i lov 110/1910), 55.80.
- toldfritagelse (toldtariffens kap. 84, bestemmelse 5), 62.93.
- udbetaling af invaliditetserstatning til tilskadedkomne militære værnepligtige (§ 24, stk. 2, i lovebekg. 486/1948), 59.116, jfr. 60.32.
- valg af beboerrepræsentanter i de sociale boligforetagender (§ 104, stk. 3, i lov 356/1958), 59.113, jfr. 60.32.
- Lukkelov,*
 behandlingen af ansøgninger i h. t. § 4 f, 60.86.
 dispensation fra lukketidsbestemmelserne, 55.19.
 kioskerne ved Storebæltsoverfarterne (§ 4 c), 65.138.
- Lægekonsultation* i Kompedallejren, 57.72.
- Læger,*
 apotekerrabat til -, 60.178.
 beslaglæggelse af journaler, 60.173.
 erklæring om en ansøgers kvalifikationer, 65.150.
 forhaling af lægeerklæring, 57.184.
 lægeerklæring forinden afgørelse af dagpenge-spørgsmålet, 56.48.
 straffesag mod -, 60.154.
 Sundhedsstyrelsens vejledning, 59.69.
- Løfte om tjenestemandstilling*, 63.44, jfr. 64.14.
- Løn,*
 aflønning af funktionær i Grønland, 61.101.
 aflønning af lorantekniker, 63.75.
 beregning af - for forskudt arbejdstid, 56.128.
 lønoplysninger fra statsbanerne til skattevæsenet, 61.94.
- opgivelse af funktionærs - til skattevæsenet 55.26.
 personligt tillæg til kontorassistenter af 2. grad, 60.145; 62.92; 64.85.
 tilbagebetaling af -, 63.20.
 tilbagevirkende kraft for bestillingstillæg, 62.100.
- Lønarbejderdagpenge*, se *Sygekasseforhold*.
- Løntilbageholdelse,*
 bidrag, 57.203; 58.146.
 skat, 59.104; 63.92; 64.64, 108, 117.
- Lån,*
 hos trediemand, 59.87.
 hos underordnede, 57.126.
- Magtanvendelse*, overfor indsat i sikringscelle, 65.32.
- Mangelsattester*, se *Motorsagkyndige*.
- Manglende besvarelse,*
 af ansøgning, 55.111; 56.133; 57.137; 58.38, 63, 246; 59.41, 132; 61.23, 33.
 af erindringsskrivelse, 56.173; 57.175, 219, 228, 233; 58.63, 159, 216, 221; 59.25, 167; 61.115; 63.36, 62, 63; 65.97; 66.51.
 af skrivelse, 56.119; 57.161, 212, jfr. 61.18; 58.154, 177; 59.49, 56; 60.81; 61.24; 62.89; 63.77; 65.39, 124.
- Manglende erindring*, se *Sagsbehandling*.
- Manglende underretning,*
 af anmelder, 55.99; 56.212, jfr. 61.18; 63.22.
 af klager, 55.63; 56.124; 57.94, 131, 179.
 om afgørelse, 57.138, 147; 58.189.
 om berostillelse, 60.111; 62.38; 63.100.
 om nedsættelse af kommission, 55.120.
 om oversendelse af sag, 55.91.
 om sagsbehandlingen, 55.75; 56.177, 211; 57.119, 193, 205, 219; 58.179; 59.34; 60.105; 62.97; 63.36.
 om tilsynsværge, 56.190.
 om tjenstlig indberetning, 57.229.
 om tvangsindlæggelse, 57.190.
- Matrikeldirektoratet,*
 afslag på udstykningsandragende, 63.85, jfr. 65.19.
 ekspedition af sammenlægnings sag, 64.89.
 ekspeditionsformen i -, 58.154, jfr. 62.14.
- Meddelelse til pressen,*
 berigtigelse af urigtig -, 55.54.
 fået beklagelig form, 57.96.

- kommentar vedr. verserende straffesag, 57.73; 59.35; 60.65; 64.119.
- krænkelser af tavshedspligt, 61.174, jfr. 62.18.
- om afgørelse, før denne var adressaten i hænde, 55.121; 61.174.
- oplysning til redaktør om ældre indbrud, 59.193.
- uklar -, 55.85.
- Medicin,*
- livsvigtig -, 60.154.
- Sundhedsstyrelsens vejledning, 59.69.
- Menighedsråds* sagsomkostninger ved injuriersøgsmål, 66.28.
- Menighedsrådsloven,* afstemningsreglen i -'s § 42, stk. 1, 65.116, jfr. 66.16.
- Mentalobservation,* censur af observands brevveksling, 59.31.
- Milfeldt-sagen,* 64.129; 65.150.
- Militærforhold,*
- afbrydelse af værnepligtiges uddannelse i flyvevåbnet, 56.69.
- ankevejledning i h. t. militær retsplejelov § 62, 56.159.
- behandling af tilskadekommen værnepligtig, 56.184.
- berigtigelse af urigtige meddelelser til pressen, 55.54.
- bygningstjenestens indkøb af skumslukningsaggregater, 56.52.
- bytning af lagner, håndklæder og skjorter, 66.66.
- »cafeteriaordning«, 65.158, jfr. 66.18.
- ekspropriation til militære formål, 57.234.
- forfremmelsesbedømmelser, 61.137.
- forholdsattesters formulering:
- Flyverkommandoen: 55.97, jfr. 60.26.
- Søværnet: 57.201, jfr. 60.26.
- hjemsendelse:
- af math i flyvevåbnet, 55.97.
- af officerselever, 55.54.
- fra militærtjeneste, 61.174.
- hjemsendelsespenge:
- manglende forbehold ved udbetaling af -, 56.159.
- tilbagesendelse af -, 58.182.
- hjælp til værnepligtige; 57.65; 66.19.
- indkvarteringsforholdene på nogle sønderjyske kaserner, 66.67.
- istandsættelse af arrest, 65.158.
- kystofficerers uddannelse, 61.137.
- munderingsoptællinger på stillepladsen, 65.154, jfr. 66.17.
- psykiatrisk undersøgelse af værnepligtige varetægtsarrestanter, 58.172.
- skriftligt svar på ansøgning, 62.38.
- talsmandsordning for værnepligtige befalingsmænd, 65.158, jfr. 66.18.
- tilbud til afskediget kontraktansat officer om civil beskæftigelse, 55.18.
- tvungen FN-tjeneste i udlandet, 66.64.
- tyveri af motorcykel, 61.40.
- udbetaling af invaliditetserstatning til tilskadekommen værnepligtig, 59.116, jfr. 60.32.
- vagtarrestanters læsning, 63.95, jfr. 64.14.
- værneting for militær straffesag, 66.52.
- Mindrebedmæthed,* se *Boligstøttelovgivning.*
- Ministerialbog,* indførelse af fornavn i -, 58.234.
- Misvisende erklæring,*
- fra landbrugsministeriet, 64.89.
- fra politiet, 55.27.
- fra Retslægerådet, 61.36.
- fra skyldråd, 57.191.
- fra statsbanerne, 57.89.
- Modstridende afgørelser,* 55.31, 91.
- Monopolloven,*
- omfatter ikke danske virksomheders eksportforhold, 56.33.
- undersøgelse i h. t. -'s §§ 11 og 12, 61.104.
- Monopoltilsynet,*
- Handelsministeriets kompetence overfor -, 61.104.
- indkaldelser til møde i -, 57.154.
- undersøgelse af optikbranchens forhold, 61.104.
- Motorafgifter,* hjemmelen for regeringens dispositioner over -, 55.57.
- Motorkørsel* på stranden, 66.70.
- Motorregistre,* oplysninger fra -, 59.27.
- Motorsagkyndige,*
- indregistrering trods mangler, 55.91.
- syn af hyrevogn, 57.141.
- udstedelse af mangelsattest, 56.147, jfr. 57.24; 57.109.
- Myndighedsmisbrug,* anklagemyndighedens stilling til begæring om straffesag i h. t. rpl. § 726, stk. 3, 2. pkt., 57.148.
- Naturfredning,*
- afvejelse af hensyn ved -, 61.77.

- ankeberettiget i h. t. naturfredningslovens § 19, 61.51.
 dispensation fra strandbyggelinie, 55.31; 61.98.
 fredningsnævns adgang til at dispensere fra overfredningsnævnskendelse, 61.51.
 Overfredningsnævns adgang til at dispensere fra egen kendelse, 61.51.
 Naturfredningsrådets ekspeditionsform, 63.31, jfr. 64.14.
- Navnebevillinger*,
 adgangen til at antage hustrus pigenavn, 66.26.
 gebyr for -, 57.210.
 underretning om -, 59.41.
- Navngivning*, navnet Eg som fornavn, 65.126.
- Notat*, se *Sagsbehandling*.
- Notits* til sideordnede myndigheder af indstilling om bevilling, 56.68.
- Næringsregistre*, oplysninger fra -, 59.27.
- Nævn*,
 lovligheden af, at del af et - træffer afgørelse, 63.31, jfr. 64.14.
 medlems adgang til nævns dagsordner og hans udelukkelse fra møderne, 62.95.
- Offentlige midler*, se *Lighedsgrundsætning*.
- Offentliggørelse af*:
 cirkulærskrivelse om behandling af ejerskiftesager, 58.157.
 forretningsordenen for:
 Ankenævnet vedr. Vareforsyningssager, 55.102, jfr. 56.18.
 Arbejdsnævnet, 56.92, jfr. 57.24.
 Elektricetsrådet, 58.178, jfr. 59.20.
 Invalideforsikringsretten, 55.93, jfr. 60.25.
 Ulykkesforsikrings-Rådet, 56.196.
 forslag til bygningsvedtægt, 65.36.
 instruks om ydelse af de i folkeforsikringslovens § 60, stk. 1 a, nævnte hjælpemidler, 55.93, jfr. 60.25.
 Monopoltilsynets undersøgelse af optikbranchens forhold, 61.104.
 politivedtægten for København, 59.146, jfr. 64.13.
 regulativ ang. Boligtilsynsrådets og Sundhedsstyrelsens virksomhed, 55.75.
- Offentlighed* vedr. afgørelser i henh. til invalide- og folkepensionsloven, 62.89.
 se tillige *Aktindsigt*.
- Omsætningsafgift*,
 betalingstidspunktet for -, 64.102.
- fritagelse for - af brugt motorkøretøj, 66.61.
 godtgørelse af - vedr. vandtårn, 65.144.
 på varer, der ikke var toldbehandlet inden lovens ikrafttræden, 63.65.
 tilbagebetaling af -, 63.23.
- Omtaksation*, beskikkelse af landinspektør til ledelse af -, 57.212, jfr. 61.18.
- Omtarifering*, se *Told*.
- Oplysningspligt*, se *Skat*.
- Oprykning* fra fuldmægtig til ekspeditionssekretær, 61.166, jfr. 64.13.
- Opslag*,
 af tjenestemandstillinger, 56.21; 57.123, 198, jfr. 61.18.
 af honorarlønnede stillinger, 60.115.
- Opsættende virkning*,
 vedr. husdyrvoldgiftslovens § 9, 55.21.
 vedr. klage til ombudsmanden, 55.87.
- Optagelse* i statsskoles realafdeling, 65.111.
- Optikbranchen*, Monopoltilsynets undersøgelse af -'s forhold, 61.104.
- Optræden*,
 polititjenestemand - , 56.167; 57.157.
 omnibuschauffør - , 55.55.
- Opføringsforanstaltning*, se *Beskæftigelsesforanstaltning*.
- Ordblindhed*, diagnosticering af -, 65.81.
- Organisationer*,
 -'s repræsentation i udvalg, 65.120.
 -'s repræsentation ved forhandlinger med regeringen, 65.99.
- Overtræk* på Finansministeriets foliokonto i Danmarks Nationalbank, 55.64.
- Pantefoged*, se *Skat*.
- Pas*,
 oplysninger til private om, hvorvidt en person har fået udstedt -, 59.159.
 pligt til fremvisning af -, 56.167.
- Patentkommissioner*, sagsbehandlingen i de særlige -, 60.189.
- Pengesedler*, se *Danmarks Nationalbank*.
- Pensionskasser*.
 anvendelsen af udtrædelsesgodtgørelser, 66.45.
 dispensation m. h. t. bestyrelsens sammensætning, 56.86.
 overførelse af privat pensionsforsikring som betingelse for optagelse i -, 56.134.

udbetaling af udtrædelsesgodtgørelse, 56.86;
61.125.

Politi,

administrativ inddragelse af førerbevis (mang-
lende ædruelighed), 57.102.

afgift ved bortlodninger, 58.227.

afhøring af:

børn, 56.131; 61.128, jfr. 66.15; 64.76.

nabo, 64.72.

patienter, 60.167.

afregning ved udpantning, 62.20.

afsenderadresse på tilsigelser, 61.943.

afsoning af adm. fastsatte skattebøder, 61.94.

anholdelse af:

beruset restaurationsgæst, 65.71.

bøderestanter, 60.60; 62.35.

skatterestanter, 59.185.

anmeldelser mod førere af motorkøretøjer for
færdselsforseelser, 57.172.

anmelders:

anonymitet, 64.68.

fortid, 61.39.

beføjelser ved afspærring af privat vej, 58.76,
jfr. 60.31.

behandling af:

andragende, 60.116.

besøgstilladelser, 61.150.

dyrplagerianmeldelse, 56.169; 66.30.

eftersøgningssag, 57.196.

færdselssager, 56.175; 58.213; 61.24, 152,
jfr. 62.15 og 63.14.

indstilling om ankeafkald, 57.162.

prøveudskrivningssag, 61.42.

straffesag mod læger, 60.154.

beretning om ransagning, 64.66.

bevaringstagelse i henhold til toldlovens § 192,
62.103, jfr. 65.18.

diskretion ved afhøring af nabo, 64.72.

domfældts indsættelse til afsoning, 59.147.

efterretningstjeneste, 55.93.

etablering af holdepladser for drosker, 58.242,
jfr. 59.21.

fejl ved anholdelse, 57.95.

findeløn, 56.195, 204; 64.114.

fjernelse af udpantede effekter, 62.20.

forelæggelse af voldssag for statsadvokaten.
57.214.

henvendelse på en bidragspligtigs bopæl,
57.206.

hittegods, 64.114.

iagttagelse af rpl. § 807, stk. 3, ved afhøring af
sigtede, 57.157; 58.222, 229; 59.167; 64.72.

inddrivelse af bøder, 59.157; 60.60.

indkaldelse af forsvarer til retsmøde, 61.123.
indsættelse til afsoning af bøder, 60.60; 62.35.
lukkede tilsigelser, 66.82.

løsladelse af beruset person, 65.71.

meddelelse:

af pålæg i h. t. hundelovens § 13, stk. 2,
58.176.

til pressen om verserende straffesag, 57.73;
59.35; 60.65; 64.119.

medvirken ved:

tildeling af droskebevillinger, 57.169, jfr.
58.36.

tvangsindlæggelse af sindssyg, 57.190.

modtagelse af betaling fra anholdt restaura-
tionsgæst, 65.71.

omsorg for anholdts cykel, 62.85.

opkrævning af hundeaftgift, 57.93.

oplysninger:

i h. t. lov om offentlig forsorg § 44, stk. 1,
59.156.

til private om, hvorvidt en person har fået
udstedt pas, 59.159.

til udenforstående om et ældre indbrud,
59.193.

optagelse af fotos, fingeraftryk m. v. af sigtede,
57.157.

overladelse af tilsigelser til andre myndigheder,
59.185.

placering af færdselstavler på stranden, 66.70.
renter af beløb, der var taget i bevaring, 55.27.

rutinetimer ved fornyelse af førerbevis, 59.24.
rækkefølgen af efterforskningskridt, 60.166.

tilbagelevering af i bevaring tagne effekter,
58.115; 62.30, 32.

tilsigelse af vidner i domsmandssag, 61.178.

tilsigelse til afsoning ved anbefalet brev, 66.46.

tilskadekomst i tjenesten, 60.200.

tilsyn med prøveløsladts overholdelse af et vil-
kår for løsladelsen, 59.195.

udbetaling af vidnegodtgørelse, 60.42.

udlevering af feriemærkebog, 64.119.

underretning:

af anmeldere og sigtede, 55.99, jfr. 56.17;
56.126, 212; 61.30, jfr. 63.13; 61.39;
62.32; 63.22.

om verserende straffesag, 61.148.

undersøgelse af en pølsevogn, 60.39.

varighed af afhøring, 63.56.

Politibekendtgørelser,

hjemmelen for udstedelse af midlertidige -,
59.52.

uvedkommende hensyn ved udstedelse af -,
63.24.

- Politilovene*, politiets adgang til at udstede midlertidige bekg.er, 59.52.
- Politirapport*,
 affattelse af -, 55.93; 56.153, jfr. 57.25; 56.187, 199, 204; 57.145, 196; 58.222, 229; 59.167; 60.169, 172.
 bemærkning i - om rpl. § 807, stk. 3, 64.72.
 optagelse af - forud for påbud i h. t. politivedtægten, 57.188.
 rekonstruktion af bortkommet -, 59.33.
 tidspunktet for optagelse af -, 56.111, 200.
- Politisager*, værneting ved -, 57.29.
- Polititilsyn*, hjemmelen for opkrævning af betaling for -, 56.70.
- Polititjenestemænd*,
 sager mod - for myndighedsmisbrug, 57.148.
 tiltale mod -, 58.213, jfr. 59.21.
- Politiundersøgelse*,
 berettigelsen af - foranlediget af:
 forvaringsanstalt, 57.197.
 revisionsdepartement, 57.96.
 berettigelsen af - mod læger, 60.158.
- Politivedtægt*,
 offentliggørelse af -, 59.146, jfr. 64.13.
 påbud i h. t. -, 57.188.
- P. O. Pedersen kollegiet*, opførelsen af -, 66.97.
- Portotaksten* for distriktsblade, 65.141.
- Postvæsenet*,
 betaling af omsætningsafgift ved giro, 64.102.
 dækning af ekstraudgifter ved omdeling af et blad, 59.162.
 erstatning for forsinkelse, 64.111.
 forhøjelse af portotaksten for distriktsblade, 65.141.
 posttjenestemænds rådighed over frimærkebeholdninger, 59.37.
- Pressen*,
 dementi af udtalelser i -, 58.85.
 pressemøder, 64.119.
 udtalelse om -, 61.74.
 se tillige *Meddelelse til pressen*.
- Privat arbejde* for overordnet i tjenestetiden, 55.33.
- Privat fællesvej*, afspærring af -, 58.76, jfr. 60.31.
- Præstegårde*, ejendomsretten til -, 57.221.
- Prøveløsladelse*,
 administration af formue ved -, 58.229.
- tidspunktet for afgørelse om - af sikkerhedsforvarede, 57.170.
 vejledning m. h. t. reglerne om -, 57.211.
 vilkår for -, 59.195.
- Psykiatrisk undersøgelse* af værnepligtige varetægtsarrestanter, 58.172.
- Påbud*,
 om ikke at rette henvendelse til Danmarks Nationalbank, 58.255; 59.202.
 optagelse af rapport forud for meddelelse af - i h. t. politivedtægt, 57.188.
 se også *Forbud*.
- Påvisningsret*, skyldneres - ved udpantning for amtstueskatter, 57.150, jfr. 58.35.
- Pålæg*, se *Lovhjemmel*.
- Radiolicens*, se *Danmarks Radio*.
- Ransagning*,
 beretning om -, 57.246; 64.66.
 eftersyn af garderobeskab er -, 60.125.
 formkrav til samtykke til -, 62.32.
 henstilling om indskærpelse af formforskrifterne vedr. -, 57.243, jfr. 58.37.
 tilkaldelse af vidner ved -, 57.245, 249, 252, 255; 58.66, 222; 60.165; 62.32; 64.66.
 tilkendegivelse af øjemedet med -, 57.246, 250, 253.
- Realskole*, optagelse i -, 65.111.
- Redningsskibet »Vestkysten«*, tilsyn med fyr m. m. i Thyborøn Kanal, 58.195.
- Referat*, se *Sagsbehandling*.
- Rekurs*, se *Anke*.
- Religion*, se *Folkeskolen*.
- Religionsfrihed* indebærer ikke ret til anerkendelse som trossamfund, 61.84.
- Renter*,
 af beløb, der var taget i bevaring af politiet, 55.27.
 af ekstra skattebeløb (1 pct. mdl.), 66.54.
 af erstatning i h. t. ulykkesforsikringsloven, 58.45.
 af tilskadekomsterstatning, 56.157.
- Retsbogsudskrifter*, fremsendelse af - til et vidne, forinden dette afhøres i retten, 56.104.
- Retshjælp*, se *Fri proces*.
- Retslægerådet*,
 akter bortkommet under cirkulation, 59.62.
 misvisende erklæring, 61.36.

Retsplejelovens § 807, stk. 3, se *Afhøring*.

Revisionsdepartementer,

- 2. revisionsdepartements behandling af en sag, 57.96.
- revisionen af Danmarks Radios regnskaber, 66.33.

Rutebiler, se Goodwill.

Rygeforbud, se Danske Statsbaner.

Røgobservationer ved klage over røgulemper, 57.62.

Sagsbehandling,

advokatbistand til møde i et ministerium, 62.39.

afskedigelse af funktionær, 57.164, jfr. 59.17.

akter bortkommet, 59.62; 61.27.

andragende:

om fritagelse for at aflægge den alm. filosofiske prøve, 61.47.

om omlægning af betalingsterminer, 59.67.

til skatteråd vedr. ligningen, 59.63.

anke i stedet for ny begæring om invalidepension, 61.154; 62.85.

anmodning om drøftelse af en sag, 61.75.

begrundelsespligt, 60.189; 63.77.

berostillelse af sager, 57.179; 58.219; 59.26; 60.47, 111; 61.27; 62.97; 63.100; 64.62; 65.143; 66.31.

fotokopiers anvendelse, 56.200; 62.83.

hastesagers mærkning, 57.196.

henlæggelse:

af uekspederet sag, 57.213; 58.38; 61.42; 63.34.

uden underretning, 56.124; 57.94.

intern kompetencefordeling, 61.101.

kommunale myndigheders adgang til at udtale sig, 60.55; 66.48.

kontrol med sagernes rettidige ekspedition, 57.175; 58.189; 60.94; 61.27.

manglende erindring, 55.96; 61.42; 63.27.

manglende iagttagelse af regelen i lov om offentlig forsorg § 50, stk. 3, 57.65, jfr. 58.33.

manglende journalisering, 59.198, jfr. 60.34; 61.27; 64.92.

manglende notat i journalen om, hvorvidt en skrivelse er besvaret, 59.159.

manglende notat om forhandlinger eller samtale, 57.119; 58.216; 59.47; 60.47, 187; 61.132; 63.39.

mangelfuldt oplyst før afgørelsen, 57.62; 58.73; 61.22.

misvisende erklæring, 61.36.

referat af rejseinspektørs undersøgelse, 59.74.

referat bør indeholde bemærkning om, hvorfra oplysningerne stammer, 57.231.

rekonstruktion af bortkommet sag, 59.29, 33; 61.42.

resolution om genindsættelse forlagt, 59.25.

skattevæsens behandling af sag om underholdsbidrag, 65.130.

skriftligt svar, 62.38; 63.39; 64.110.

specifikation af ekspropriationserstatning, 65.24.

tavshedspligt, 61.174, jfr. 62.18.

tilbageholdelse af oplysninger overfor anden myndighed, 57.88.

tilsagn om udsættelse med afsoning ikke påført sagen, 59.147.

trykfejl i eksamensopgaver, 63.29, 30, jfr. 65.19.

udateret notat og påtegning, 57.191.

udbetaling af løn, 61.132.

udlån af akter, 62.83.

underretning om afgørelse, 61.77.

underretning om oversendelse til anden myndighed, 55.91, 107.

urigtig citering i afgørelse, 64.108.

se også *Behandlingstid, Høring, Manglende besvarelse og Manglende underretning.*

Samkvemsret,

forældremyndigheden er hos trediemand, 56.209, jfr. 57.26.

forældremyndigheden udøves af trediemand, 62.62.

vejledning under vilkårsforhandlinger, 57.118.

Samtykke,

formkrav til – til ransagning, 62.32.

til chokbehandling og lobotomering af sindssyge, 57.39, jfr. 58.32.

SAS, indberetningspligt for statsrepræsentanterne i –, 61.156.

Separations- og skilsmissesager,

affattelse af vilkårene i skilsmissebevillinger, 55.56, jfr. 57.23.

behandling af –, 59.122; 60.35, 36.

enkepensionsreglerne, 56.186; 64.79.

fastsatte eller aftalte vilkår, 55.56, jfr. 57.23.

fuldstændigt protokollat, 57.118.

manglende erklæring fra fremmed statsborger om anerkendelse af dansk bevilling, 56.125.

skilsmissebevilling uden mægling og vilkårsforhandling, 56.114; 59.132, jfr. 64.13.

underholdsbidrag til børn, 57.174.

- vejledning m. h. t. aftaler om samkvemsret, 57.118.
se også *Underholdsbidrag*.
- Sigtede*,
afhøring i færdselssager, 61.152, jfr. 62.15 og 63.14.
forelæggelse for – af anmeldelse om færdselsforseelse, 57.172.
indkaldelse til retsmøde, 60.159, 173.
udenretlige afhøringer af –, 57.157; 58.222, 229.
underretning om verserende straffesag, 61.148.
underretning om endelig opgivelse af forfølgning, 61.30, jfr. 63.13; 62.32.
- Sikkerhedsforanstaltninger*, ændringer i eller ophævelse af – truffet i medfør af § 38, stk. 2, i straffeloven af 1866, 55.17; 56.16; 57.23.
- Sindssyge*,
domstolsprøvelse af tvangsindlæggelse af –, 56.192, jfr. 58.30; 58.235; 65.35.
ekspeditionstiden for beskikkelse af tilsynsværge for tvangsindlagte –, 57.190; 58.40.
forespørgsel vedr. tilsynsværge ved tvangsindlæggelse af –, 58.191.
samtykke til chokbehandling og lobotomering af –, 57.39, jfr. 58.32.
tilsynsværger for –, tvangsindlagt før 1938, 57.127, jfr. 58.34.
tvangsindlæggelse af –, beregningen af 5-dages fristen i retsplejelovens § 469, stk. 2, 65.34.
vold mod –, 55.79.
- Skat*,
administrative bestemmelser vedrørende fritagelse for kirkelige afgifter, 57.256.
afsoning af adm. fastsatte skattebøder, 61.94.
befordringsfradrag for invalider, 66.87.
beregning af skattebøder i h. t. kontrolloven, 60.119.
fristen i statskattelovens § 30, stk. 5, 57.131; 58.241; 60.117.
inddrivelse af amstueskatter, 66.83.
inddrivelse af – i forbindelse med udbetaling af erstatning i h. t. ulykkesforsikringsloven, 57.137.
kørselsregnskaber, 66.79.
Landsskatterettens ændring af en skatteansættelse, 57.240.
løntilbageholdelse til dækning af skat, 63.92; 64.64, 108, 117; 65.44.
modregning i løn for ægtefællens skatterestance, 66.63.
modregning til inddrivelse af –, 64.117; 65.44.
nedslag for renteindtægter m. m., 65.80.
omlægning af betalingsterminer for statskat, 59.67.
oplysningspligt i h. t. kontrollovens § 8, 59.168, 170; 61.94.
renter af ekstra skattebeløb, 66.54.
skattevalg, 55.80.
skødets fordeling af købesummen ikke bindende for skattevæsenet, 58.73.
skønmæssig forhøjelse af skatteansættelse, 57.240; 58.179.
tilbagebetaling af –, 56.151; 57.213, 256.
tilsigelser til skatterestanter, 59.185; 64.61.
udenlandsk lotterigevinst, 61.44.
udpantningsgebyrer, 65.44.
underholdsbidrag, 65.130.
undladelse af tiltale i h. t. kontrollovens § 13, 61.72.
urigtig opgivelse af funktionærs løn, 55.26.
- Skatteråd*,
afgørelse i strid med Landsskatterettens kendelse, 60.64.
andragende om lempelse i ligningen, 59.63.
ekspedition af sager, 57.131, 178, 183; 58.241; 59.198, jfr. 60.34; 60.78; 62.37; 63.77.
manglende begrundelse, 63.77.
skatteydere krav på at afgive forklaring for det samlede –, 60.117.
underretning til skatteydere repræsentanter, 58.191.
- Skattevalg*, se *Skat*.
- Skibsfører*, styrmand udelukket fra at fungere som – ved statsbanernes færges, 58.248.
- Skoleafgift*, hjemmelen for – for udenbys elever i højere kommunale skoler, 56.201, jfr. 57.26 og 59.16.
- Skoleblade*, se *Censur*.
- Skoleforbund*, inddragelse af hidtidige stillinger, 60.95, jfr. 61.20.
- Skolelægestilling*, fremgangsmåden ved besættelsen af –, 57.123.
- Skumslukningsaggregater*, indkøb af –, 56.52.
- Skyldråd*,
besigtigelse af ejendomme, 57.191.
generel forhøjelse af ejendomsværdien, 57.128.
medlemmernes habilitet, 57.63, jfr. 58.33.
- Skøn*,
ikke-udøvelse af pligtmæssigt –, 58.68, 150.

- konkret – i invalide- og folkepensionssager, 65.22.
 sagkyndigt –, 59.59.
 teknisk –, 55.87.
 urimeligt –, 60.60; 61.54; 62.35; 63.43; 64.103, 111, 129.
- Sociale boligforetagender*, valg af beboerrepræsentanter i –, 59.113, jfr. 60.32.
- Sommerhusbebyggelse*,
 forbud mod udstykning til –, 65.135.
 i strid med ekspropriationsplaner, 66.31.
- Sparebeviser*, indløsning af beskadigede –, 62.22.
- Stagiaires-overenskomst*, administration af –, 57.138.
- Statens erstatningsansvar*,
 Rpl. § 1018c og § 1018g, stk. 2, 55.93.
 ved digebrud, 57.215.
 ved fejlagtig anholdelse, 57.95.
 ved færdselsbegrænsning som følge af militært øvelsesområde, 57.230.
 ved havneanlæg, 56.37.
 ved undladelse af at tilbageholde underholdsbidrag, 57.203.
 ved undladelse af at udsæde attest i h. t. husdyrvoldgiftslovens § 9, 55.21.
- Statens Jordlovsudvalg*,
 ekspedition af sammenlægningssag, 64.89.
 fordeling af tillægsjord, 55.76; 57.231, jfr. 60.26.
 forkøbsret til landejendomme, 55.76; 57.31, jfr. 59.16.
 manglende underretning om berostillelse af sag, 62.97.
 udarbejdelse af referat, 59.190.
 udarbejdelse af refusionsopgørelser, 58.46, jfr. 59.18; 59.190.
 udlægning af skatter m. v., 59.190, jfr. 60.34.
- Statens Ligningsdirektorat*, formuleringen af skrivelser til skatterådene om ændring i ansættelser, 65.145.
- Statens Skibstilsyns* dispensationspraksis, 65.100.
- Statens Åndssvageforsorgs* køb af en ejendom, 61.180, jfr. 62.19.
- Statsbanerne*, se *Danske Statsbaner*.
- Statslån til boligbyggeri*,
 gebyrbegunstigelse ved –, 57.35.
 medregning af arkitekthonorar i anskaffelsessummen ved beregning af –, 56.213.
 omfanget af kommunegaranti for –, 56.79.
- Statsradiofonien*, se *Danmarks Radio*.
- Statsskole*, optagelse i –'s realafdeling, 65.111.
- Stemmegaffel-sagen*, 65.81.
- Stempelfrihed* ved salg af statslånshuse, 57.35.
- Stempelpapirhandel*, bestyrelse af – under forhandlerens fraværelse, 58.255.
- Straffesager*,
 afhøring i tyverisag, 64.76.
 formulering af ankemeddelelser, 62.34.
 magtanvendelse over for indsat i sikringscelle, 65.32.
 mod læger, 60.154.
 tilsigelse af vidner i domsmandssag, 61.178.
 udtalelser om skyldspørgsmålet, 57.73; 59.35.
 underretning om verserende straffesag, 61.148, jfr. 65.18.
 se også *Meddelelser til pressen*.
- Strandbyggelinier*,
 dispensation i h. t. naturfredningslovens § 25, stk. 1, 61.77,98.
 ved havnearealer, 61.77,98.
- Sukker*, se *Koncession*.
- Sundhedscertifikater* ved eksport af spisekartofler, 55.63.
- Sundhedskommissioner*, Indenrigsministeriets kompetence over for –, 66.92.
- Sundhedsstyrelsen*,
 iværksættelse af politiundersøgelse mod læger, 60.158.
 vejledningspligt overfor en læges patient, 59.69.
- Sundhedsvedtægter*,
 affattelse af – for landkommuner, 55.103.
 forholdet mellem – og vandforsyningsloven, 66.92.
- Sundholm*, anbringelse af børn på –, 60.131.
- »Sverigespengene«, se *Fordeling af offentlige midler*.
- Sygekasseforhold*,
 begravelseshjælp, 56.72.
 betingelser for lønarbejderdagpenge, 62.36, jfr. 63.14.
 forvarets overførelse til ydende medlemskab, 58.80.
- Særfængsel*, se *Fængselsforhold*.
- Søfartsbog*, tilbagelevering af en i bevaring taget –, 58.115.
- Sønæringsbevis*, praksis m. h. t. dispensation til søofficerer af reserven fra reglerne om –, 56.188, jfr. 57.25.
- Søværnet*, personligt tillæg til kontorassistent af 2. grad 62.92; 64.85.

Takstnedsættelser, se *Danske Statsbaner*.

Tavshedspligt, 55.125, 173; 61.174, jfr. 62.18; 66.43.

Telefonisk politiafhøring, 56.199.

Tilbagebetaling af told, se *Told*.

Tilbageholdelse,

af hjemsendelsepenge, 58.182.

politiets – af værdipapirer til dækning af skat, 55.27.

Tilbagelevering,

af i bevaring tagne effekter, 58.115; 62.30, 32. af konfiskerede varer, 61.176, jfr. 62.18.

af materiale, der frivilligt er afleveret til politiet, 56.150.

Tilbagevirkende kraft, portoforhøjelse med –, 65.141.

Tilhold, se *Forbud og Påbud*.

Tillidsmand for evnesvag, ikke-umyndiggjort person, 58.58, jfr. 59.19.

Tillægsgjord, se *Statens Jordlovsudvalg*.

Tilsigelse,

af vidner i domsmandssag, 61.178.

i værnepligtssager, 61.124.

skriftlig – til afhøring i bidragsager, 57.206.

til afsoning ved anbefalet brev, 66.46.

til politiafhøring, 66.82.

til skatterestanter, 59.185.

se tillige *Vidner*.

Tilskudsdeklaration, aflysning af –, 58.192.

»*Tilstødende grunde*«, fortolkning af udtrykket –, 65.133.

Tilsyn med overholdelse af prøveløsladelsesvilkår, 59.195.

Tilsynet med Handelsskoleundervisningen, 57.109.

Tilsynsværger,

ekspeditionstiden for beskikkelse af – for tvangsindlagte sindssyge, 57.190; 58.40.

forespørgsel til personer, der tvangsindlægges, om ønske m. h. t. –, 58.191.

for internerede i h. t. straffeloven af 1866, § 38, stk. 2, 55.17; 56.16; 57.23, 127.

for tvangsindlagte sindssyge før 1938, 57.127, jfr. 58.34.

se tillige *forvaring*

Tiltale,

mod læger, 60.174.

undladelse af – mod polititjenestemand, 58.213, jfr. 59.21.

Tiltalefrafald, 60.179.

Tinglysning, foreløbig – af landvindingsbidrag, 58.43, jfr. 65.16.

Tjenestebolig,

indflytning i og indretning af –, 55.40.

leje ikke fastsat for –, 55.39.

manglende finanslovshjemmel til oprettelse af –, 55.35.

Tjenesteforseelser, se *Tjenestemandssager*.

Tjenestefritagelse,

advarsel inden –, 56.132.

af cheffingeniør, 56.40.

Tjenestemandsafskedigelse,

afskedigelse af diplomat efter straffesag, 59.76. afskedigelse af læge efter tjenstlig undersøgelse, 58.128.

afskedigelse af officer efter straffesag, 59.125.

afskedigelse med pension af cheffingeniør, 56.40.

afskedigelse med ventepenge af skoleinspektør, 60.95, jfr. 61.20.

Tjenestemandskommissionen af 1965, repræsentation i –, 66.60.

Tjenestemandssager,

afgørelse uden tjenstligt forhør, 59.76.

afskrift af afgørelse vedrørende disciplinærsag, 58.186.

brug af offentlige midler til egen fordel, 55.35.

brug af underordnet personale i egen interesse, 55.40, 41.

forelæggelse af indberetning om – for vedkommende tjenestemand, 57.229; 59.125.

indberetning om officers optræden under en straffesag, 59.125.

indgivelse af afskedsansøgning i forbindelse med disciplinærsag, 58.183.

indsendelse af notits efter tjenstligt forhør, 56.177.

klages overgang til behandling som disciplinærsag, 65.150.

plejepersonale givet lussinger, 59.56.

påtale uden disciplinærundersøgelse, 63.73.

slægtnings forklaring til brug for en disciplinærsag, 58.128.

udlevering af notat vedrørende tjenesteforseelser, 62.51.

underretning om afgørelsen, 63.63.

undervisningsassistents modtagelse af cigaretter af studerende, 55.150.

urigtig fremstilling i rapport, 55.93.

vold mod sindssygepatient, 55.79.

Tjenestemandsstillinger,

besættelse af – uden opslag, 57.198, jfr. 61.18.

bortlovning af –, 63.44, jfr. 64.14.

inddragelse af stillinger ved indgåelse af skoleforbund, 60.95, jfr. 61.20.
 indstilling og udnævnelse af konsulenter for særundervisningen, 59.149, jfr. 61.19.
 oprykning fra fuldmægtig til ekspeditionssekretær, 61.166, jfr. 64.13.
 prøvetid ved ansættelse i højere stillinger, 56.40.
 udnævnelse af overtoldinspektør, 65.47.
 urimeligt ikke at ansætte overlæge, 64.129.
 ændringer i tjenesteforretningers omfang og beskaffenhed, 58.195.

Tjenestemænd,

folkepension til -, der som følge af strafbar handling afskediges uden pension, 58.188, jfr. 59.20 og 60.31.
 forhøjelse af fradrag for naturalydelser uil - 60.44.
 genindtrædelse efter at have været udenfor nummer, 58.183.
 godtgørelse for bortfaldet ferie, 66.78.
 indtægtsgivende bibeskæftigelse udenfor stats-tjenesten, 59.140; 60.181.
 ligeløn for -, 56.140.
 officerselevers ansættelse som tjenestemænd, 55-54.
 posttjenestemænds rådighed over frimærkebeholdninger, 59.37.
 tidspunkt for ansættelse, 56.128.
 tilbagevirkende kraft for bestillingstillæg, 62.100.
 trusel om afsked, 63.89.
 underretning om verserende straffesag, 61.148.
 ytringsfrihed, 61.56, 74.

Told,

anmodning om drøftelse af toldsag, 61.75.
 antidumpingtold, 62.39.
 kompetence i tarifierings spørgsmål, 62.27.
 tilbagebetaling af - ved:
 fejl tarifiering, 62.27, 28.
 fejl værdiansættelse, 60.114.
 udførsel af importerede kunstgenstande, 64.108.
 undladelse af at forevise bevilling, 61.54; 63.43.
 undladelse af EFTA toldbehandling, 63.43.
 ændring af praksis, 62.72.
 toldfritagelse i henh. til toldtariffens kap. 84, bestemmelse 5, 62.93; 64.81.

Toldvæsenet,

bevaringstagelse i henhold til toldlovens § 192, 62.103, jfr. 65.18; 66.27.

formulering af afslag, 63.23.
 krav om afskedigelse af tre tobaksælgere på private øresunds både, 60.87.
 modtagelse af bøder, 64.70.

Trossamfund, se *Anerkendt trossamfund.*

Tvangsindlæggelse, domstolsprøvelse ved - af sindssyge, 56.192; 58.30, 235; 65.35- se tillige *Sindssyge.*

Tøjhusmuseet, 55.33.

Udenrigstjenesten,
 gebyr ved bistand fra -, 62.21.
 se tillige *Blechingberg-sagen.*

Udgiftsoverskridelse ved præstegårdsreparation, 57.221.

Udlån af akter, se *Sagsbehandling.*

Udpantning,
 afregning og fjernelse af effekter ved -, 62.20.
 opkrævning af gebyrer for -, 65.44.
 skyldneres påvisningsret ved - for amts-tue-skatter, 57.150, jfr. 58.35.

Udstykning, 57.31, 231, jfr. 60.26; 63.85, jfr. 65.19; 65.52, 66, 114, 135; 66.44.

Udtalelsers form, 55.92; 57.102, 118; 59.35; 61.74, 104; 65.114.

Udtrædelsesgodtgørelse i h. t. folkeforsikringsloven, 56.72.
 se tillige *Pensionskasser.*

Udvalg,
 repræsentation i -, 65.120; 66.60.
 sammensætning af arbejds -, 65.81.

Ufyldstgørende besvarelse, 55.89, 92; 57.138, 234; 59.22, 24, 37, 140; 64.129.

Ugyldighedsvirkning ved kompetencemangel, 61.51.

Ukorrekt handle måde,
 polititjenestemands betaling af bøde for en anden, 55.23.
 ved rekvirering og flytning af videnskabeligt apparat m. v., 55.152, 156, 159.

Ulykkesforsikring,
 anmeldelsesfristen ved erhvervs sygdomme, 63.79.
 Apotekerfondens krav i medf. af ulykkesforsikringslovens § 42, stk. 2, 62.47, jfr. 64.13.
 arbejdsgiveres anmeldelsespligt, 66.86.
 båndlæggelse af enke-erstatninger, 58.150.
 efterladte-erstatning til militærflyvers forældre, 56.149.

- forrentning af kapitaliserede invaliditetserstatninger, 58.45.
- forsikringsselskabernes kompetence til at ned-sætte dagpenge, 60.150.
- genoptagelse af sag, 56.179.
- tidspunktet for afgørelsen af invaliditetsspørgsmål, 57.106.
- underretning om ankemulighed ved præmieforhøjelse, 61.172, jfr. 62.18.
- underretning til tilskadekomne om ankereglerne, 56.49, jfr. 57.23; 58.40, jfr. 59.18.
- årsagsforbindelse mellem et ulykkestilfælde og en senere lidelse, 60.200.
- se tillige *Føjetilladelse* og *Lægeerklæring*.
- Ulykkesforsikrings-Rådet*, formandsposten i -, 56.196, jfr. 58.31.
- Underholdningsfilm*, se *Danmarks Radio*.
- Underholdsbidrag*,
- afhøring i bidragsager, 57.206.
- aftaler om - til børn, 57.174.
- for sen ophævelse af bidragspligt, 56.216.
- fristbestemmelsen i § 21 i lov nr. 133 af 7. maj 1937 ved inddrivelse af -, 58.146.
- fritagelse for en af flere bidragspligtige for at svare -, 56.161, jfr. 57.25 og 58.30.
- indsigelser mod bidragsdokuments gyldighed, 60.91.
- ratihabition af ældre bidragsdokument, 60.91.
- sagsbehandling ved fastsættelse af -, 58.158, 211, 246; 59. 122; 60.36.
- sagsbehandling ved inddrivelse af -, 56. 156, 197; 57.147, 219; 58.146, 156; 60.192; 63.60.
- statsmyndigheds tilbageholdelse af -, 57.203.
- underholdsbidrag til fraskilt kvinde, der samlever med en mand, 58.145, jfr. 59.19; 62.91.
- underretning til bidragsberettiget vedr. løn-tilbageholdelsesdekret, 63.60.
- Underhåndsbrevpapir*, ministres benyttelse af -, 60.94, jfr. 61.19.
- Underretning*,
- om beskikkelse af forsvarer i prøveudskrivningssag, 61.191, jfr. 62.17.
- om gebyr ved bistand fra udenrigstjenesten, 62.21.
- om navnebevilling, 59.41.
- om verserende straffesag, 61.148.
- overordnede myndigheders afgørelser meddeles direkte den, hvem afgørelsen vedrører, 56.122.
- til anmeldere og sigtede om opgivelse af forfølgning af straffesager, 55.99, jfr. 56.17; 56.126, 212; 61.30, jfr. 63.13; 61.39; 62.32; 63.22.
- til bidragsberettiget vedr. løntilbageholdelsesdekret, 63.60.
- til klagere om afslutning af en iværksat undersøgelse, 55.63.
- til skatteyderes repræsentanter om skatterådsafgørelser, 58.191.
- til varetægtsfanger om nægtet udlevering af breve, 65.33.
- ved dispensation fra strandbyggelinie, 61.98.
- Underskrift* på sundhedscertifikater vedr. spisekartofler, 55.63.
- Underskrifters læselighed*, 57.186; 59.201; 62.35.
- Underudvalg*, se *Deklaration*.
- Undervisning*, se *Folkeskolen*.
- Undladelse* af at indhente erklæring, se *Høring*.
- Urigtig begrundelse*, se *Begrundelse*.
- Urigtig meddelelse*, 55.86.
- Urneflytning*, Kirkeministeriets praksis, 66.76.
- Uvedkommende hensyn*,
- ved administration af lukkeloven, 55.19.
- ved afgørelse af fredningssag, 61.77.
- ved autorisation af laboratorier, 58.237, jfr. 61.18.
- ved bedømmelsen af videnskabelige afhandlinger m. v., 55.107, 111, 117, 119, 129, 144, 161.
- ved behandlingen af udstykningsandragende, 65.66.
- ved fastsættelse af takst for begravelse af uden-sognsboende, 58.68.
- ved indstilling af fange til svendep prøve, 57.233.
- ved meddelelse af biografbevilling, 58.161.
- ved meddelelse af droskebevilling, 57.169, jfr. 58.36.
- ved tildeling af arbejder for kommuner, 65.159.
- ved udnævnelse af overtoldinspektør, 65.47.
- ved udnævnelse af sysselmand, 63.44.
- ved udstedelse af politibekendtgørelse, 63.24.
- ved undersøgelse af en politianmeldelse, 56.169.
- Valgagitation*,
- i radio og fjernsyn, 63.15.
- ministres benyttelse af brevpapir til -, 60.94.
- Valgretsudøvelse*, se *Fængselsforhold*.
- Wamberg-sagen m. v.*, 55.105, jfr. 56.18.

Vandforsyningsloven, forholdet mellem sundhedsvedtægter og –, 66.92.

Vandtårne, godtgørelse af omsætningsafgift vedr. –, 65.144.

Varetægtsfanger, se *Fængselsforhold*.

Varsel ved indkaldelse til forhandling i h. t. monopollovens § 11, 57.154.

Veje,

erstatning ved ekspropriation af private –, 66.72.

politiet kan ikke afslå andragende om afspærring af privat fællesvej, 58.76, jfr. 60.31.
vejadgang ved udstykning, 63.85, jfr. 65.19; 66.44.

Vejfond,

besvarelsen af andragender om tilskud fra –'en 59.41.
»Vejmillionerne«, 55.57.

Vejledning,

om enkepensionsreglerne ved vilkårsforhandling, 64.79.

til husejere om adgangen til fritagelse for at svare grundstigningsskyld, 57.180.

til motorførere, hvis førerbevis er inddraget administrativt på grund af manglende ædruelighed, 57.102.

til motorførere, som er blevet nægtet førerbevis med ret til erhvervsmæssig personbefordring, 57.209.

til tilskadekomne om ankereglerne i ulykkesforsikringsloven, 58.40, jfr. 59.18.

Ventepenge, se *Tjenestemandsafskedigelse*.

Ventetid, se *Forvaring*.

Vidner,

formulering af vidneindkaldelser i straffesager, 55.78, jfr. 56.16.

tilkaldelse af – ved ransagning, 57.243, 249, 252, 255; 58.66, 222; 60.165; 62.32; 64.66.
tilsigelse af – i domsmandssager, 61.178.
udbetaling af vidnegodtgørelse ved møde hos politiet, 60.42.

Vildfarelse, faktisk – hos forvaltningsorgan, 58.197.

Volfair-metoden, 65.81.

Vurdering af fast ejendom,

generel forhøjelse af et vurderingsråds ansættelser, 57.128, jfr. 58.35.

overskridelse af fristen i vurderingslovens § 41, 64.115.

årsomvurderinger, 59.127.

Vurderingsnævn for motorkøretøjer, 59.135.

Værnepligtige, se *Militærforhold*.

Værnepligtsnævnet,

forretningsorden for –, 61.174, jfr. 62.18.

medlemmernes tavshedspligt, 61.174, jfr. 62.18.

Værneting

for militær straffesag, 66.52.

ved tiltale i politisag, 57.29.

Værtshusgæld, anholdelse for –, 65.71.

Yderzone, opførelse af gartneri i –, 66.74.

Ytringsfrihed,

folkeskolelæreres – m. h. t. religiøs særopfattelse, 59.177.

udtalelser til pressen vedr. videnskabelige spørgsmål, 55.113, 123, 125, 144.

tjenestemænds udtalelser til pressen om vserende sager, 57.102.

tjenestemænds –, 61.56, 74.

Ægtepagt, godkendelse (samt tinglysning) af – efter ægtefælles død, 56.127.

Ægteskabssager, se *Separations- og skilsmisssager* samt *Underholdsbidrag*.